

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

„Zasięg działań rewitalizacyjnych w ROF – wyznaczenie
obszarów zdegradowanych w ROF jako element zintegrowanego
planowania interwencji publicznej w ROF”

Poznań, 2015 r.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżet państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013 w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych”

Spis treści

WSTĘP.....	3
1. CHARAKTERYSTYKA TERENÓW MIEJSKICH RADOMSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO.....	4
1.1. RADOM.....	4
1.1.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....	4
1.1.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY.....	34
1.1.3. SFERA SPOŁECZNA.....	60
1.2. PIONKI.....	72
1.2.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....	72
1.2.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY.....	110
1.2.3. SFERA SPOŁECZNA.....	121
1.3. IŁŻA.....	131
1.3.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....	131
1.3.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY.....	161
1.3.3. SFERA SPOŁECZNA.....	170
1.4. SKARYSZEW.....	177
1.4.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....	177
1.4.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY.....	198
1.4.3. SFERA SPOŁECZNA.....	210
1.5. OKREŚLENIE GRUP SPOŁECZNYCH WYMAGAJĄCYCH WSPARCIA W RAMACH PROGRAMU REWITALIZACJI.....	216
2. DELIMITACJA OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W ROF.....	218
3. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH W POSZCZEGÓLNYCH MIASTACH RADOMSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO.....	219
3.1. RADOM OBSZAR A.....	219
3.2. RADOM OBSZAR B.....	225
3.3. OBSZAR W MIEŚCIE PIONKI.....	228
3.4. OBSZAR W MIEŚCIE IŁŻA.....	234
3.5. OBSZAR W MIEŚCIE SKARYSZEW.....	238
4. PLANOWANE DZIAŁANIA NA OBSZARACH ZDEGRADOWANYCH ROF.....	244

4.1. PLANOWANE DZIAŁANIA.....	244
4.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PLANOWANYCH DZIAŁAŃ.....	249
5. WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE.....	250
6. OCENA SPOŁECZNYCH OCZEKIWAŃ WOBEC DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH ..	251
6.1. RAPORT Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ ANKIETOWYCH	251
7. PODSUMOWANIE DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ W MODULE REWITALIZACYJNYM W RAMACH PROJEKTU.....	293
SPIS TABEL	302
SPIS WYKRESÓW	305
SPIS RYSUNKÓW	308

WSTĘP

Ekspertyza pn.: „Zasięg działań rewitalizacyjnych w ROF – wyznaczenie obszarów zdegradowanych w ROF jako element zintegrowanego planowania interwencji publicznej w ROF” jest IV etapem opracowania pn.: "Przeciwdziałanie problemom rozwojowym i społecznym ROF poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych".

Celem czwartego etapu opracowania jest: przeprowadzenie diagnozy obszarów kryzysowych w ROF i przedstawienie jej wyników, przedstawienie i rekomendacje dotyczące hierarchizacji i priorytetyzacji działań rewitalizacyjnych na obszarze ROF, przypisanie katalogów potencjalnych źródeł finansowania do poszczególnych planowanych działań rewitalizacyjnych oraz ocena społecznych oczekiwań wobec działań rewitalizacyjnych.

Niniejsze opracowanie swoim zakresem obejmuje charakterystykę terenów miejskich radomskiego obszaru funkcjonalnego, tj.: Radomia, Pionek, Iłży i Skaryszewa oraz kompleksową diagnozę obszarów kryzysowych w ROF w sferach: przestrzennej, gospodarczej i społecznej. W dalszej części dokumentu znajduje się katalog zgłoszonych działań na obszarach zdegradowanych ROF oraz potencjalne źródła ich finansowania. W ramach ekspertyzy dokonano także analizy rozmieszczenia planowanych działań rewitalizacyjnych oraz oceny społecznych oczekiwań wobec działań rewitalizacyjnych i dostępu do usług publicznych. Ostatnią część opracowania stanowi podsumowanie dotychczasowych badań w module rewitalizacyjnym.

1. CHARAKTERYSTYKA TERENÓW MIEJSKICH RADOMSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

1.1. RADOM

1.1.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

1.1.1.1. STRUKTURA UŻYTKOWANIA TERENU

W strukturze użytkowaniu gruntów znajdujących się w granicach administracyjnych miasta Radom dominują użytki rolne (42% udział w ogólnej powierzchni miasta). Tereny mieszkaniowe zajmują łącznie obszar 1 803 ha, co stanowi 16,13% wszystkich terenów wchodzących w skład miasta. Lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione odznaczają się ponad 10% udziałem w strukturze użytkowania radomskich gruntów, tereny komunikacyjne natomiast – 8,32%. Szczegółową strukturę użytkowania gruntów w Radomiu prezentują: poniższa tabela, wykres oraz mapa.

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Radomiu w 2014 r.

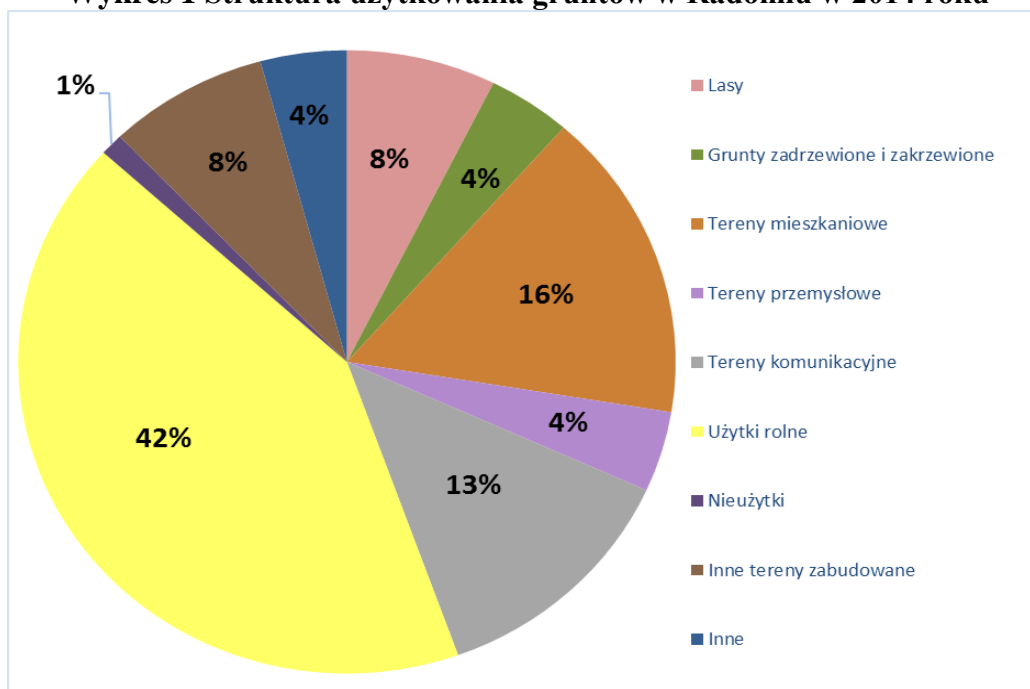
Lp.	Kategoria użytku	Powierzchnia w ha	Udział %	
1.	Użytki rolne	grunty orne	3 561	31,85
		sady	73	0,65
		łąki trwałe	533	4,77
		pastwiska trwałe	319	2,85
		grunty rolne zabudowane	205	1,83
		grunty pod stawami	8	0,07
		grunty pod rowami	21	0,19
2.	Lasy	822	7,35	
3.	Grunty zadrzewione i zakrzewione	459	4,11	
4.	Tereny mieszkaniowe	1 803	16,13	
5.	Tereny przemysłowe	467	4,18	
6.	Inne tereny zabudowane	882	7,89	
7.	Zurbanizowane tereny niezabudowane	242	2,16	
8.	Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	140	1,25	
9.	drogi	930	8,32	

	Tereny komunikacyjne	tereny kolejowe	140	1,25
		inne	355	3,18
10.	Użytki kopalne		6	0,05
11.	Grunty pod wodami	powierzchnie pod wodami płynącymi	43	0,38
		powierzchnie pod wodami stojącymi	2	0,02
12.	Użytki ekologiczne		10	0,09
13.	Nie użytki		127	1,14
14.	Tereny różne		32	0,29
Razem			11 180	100,00

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

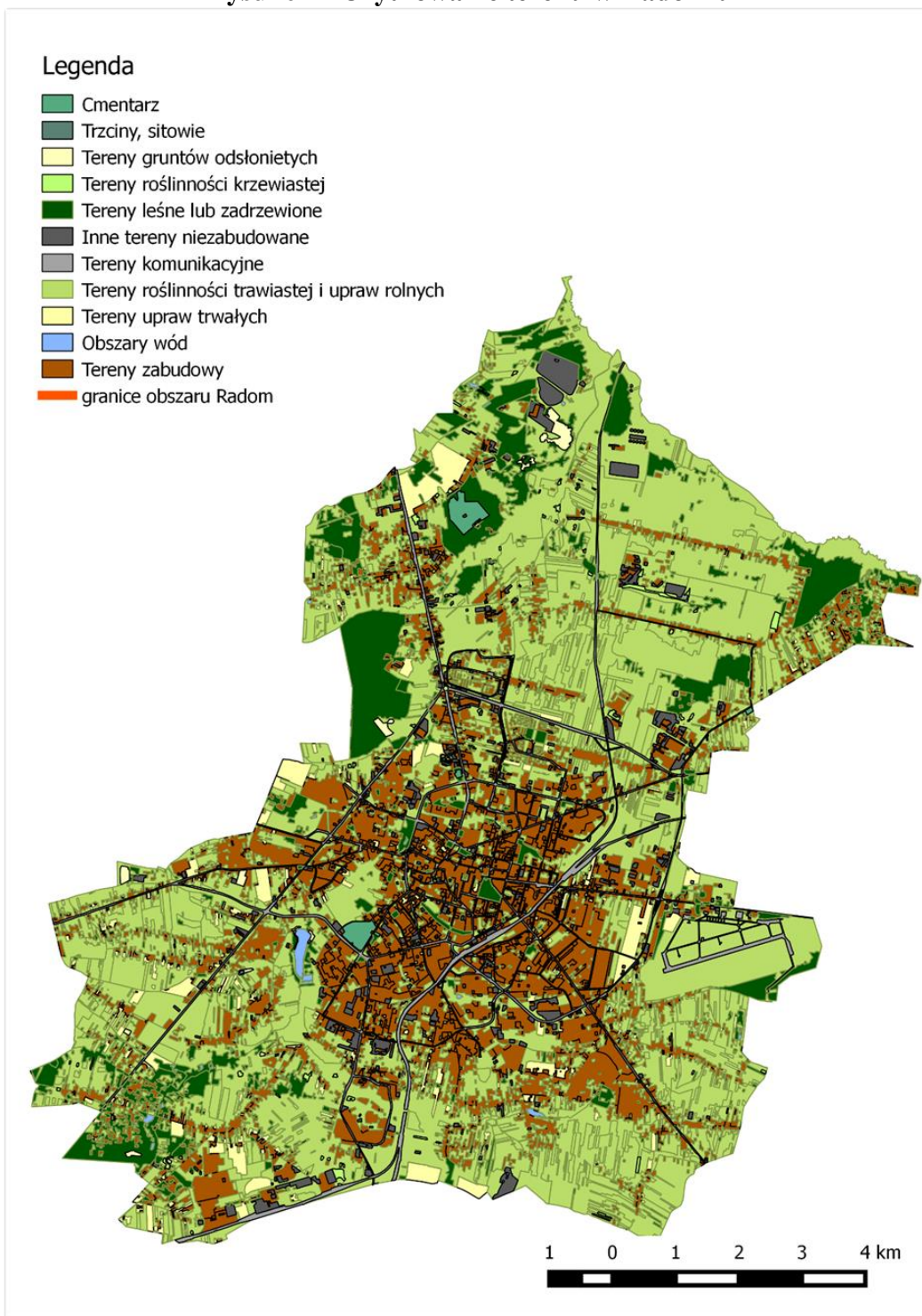
Wykres 1 Struktura użytkowania gruntów w Radomiu w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rysunek 1 Użytkowanie terenu w Radomiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

1.1.1.2. Zasoby mieszkaniowe

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, w Radomiu na koniec 2013 roku istniało 81 811 mieszkań, czyli o 3,55% więcej niż w roku 2009. Oznacza to, iż na przestrzeni czterech lat liczba mieszkań zwiększyła się o 2 806. Łączna powierzchnia wszystkich lokali mieszkalnych w mieście w 2013 roku to 4 938 017 m². W radomskich mieszkaniach istnieje łącznie 277 221 izb. Dane na temat zasobów mieszkaniowych w Radomiu w latach 2009 – 2013 zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 2 Zasoby mieszkaniowe w Radomiu w latach 2009 - 2013

Ogółem	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania	79 005	80 520	80 931	81 326	81 811
Izby	265 411	271 603	273 480	275 159	277 221
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m²)	4 672 196	4 806 999	4 851 534	4 892 402	4 938 017

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Radomiu na jednego mieszkańca przypada średnio 22,6 m² powierzchni mieszkalnej. W województwie mazowieckim jeden mieszkaniec dysponuje średnio o 6,2 m² większą powierzchnią, natomiast w kraju o 3,7 m². W Radomiu na każdy 1000 mieszkańców przypada o około 28 mieszkań mniej niż w województwie mazowieckim. Radomskie mieszkanie posiada średnią powierzchnię 60,4 m². Średnia dla województwa mazowieckiego to 71,5 m², natomiast dla Polski 73,1 m². Wartości wskaźników charakteryzujących zasoby mieszkaniowe w Radomiu w 2013 roku na tle województwa mazowieckiego oraz Polski prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Radomia na tle województwa i kraju w roku 2013

Wyszczególnienie	Radom	Województwo mazowieckie	Polska
Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania (m ²)	60,4	71,5	73,1
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	22,6	28,8	26,3
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	374,5	402,3	359,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno - sanitarne jest bardzo wysoki. W 2013 roku w Radomiu ponad 98% mieszkań wyposażonych było w wodociąg, około 86% posiadało centralne ogrzewanie, natomiast niespełna 82% mieszkań posiadało przyłącze gazu sieciowego. Dane na temat stopnia wyposażenia radomskich mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne w latach 2009 – 2013 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4 Wyposażenie radomskich mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne w latach 2009 - 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba mieszkań posiadających instalacje techniczno - sanitarne					
Wodociąg	77 352	79 352	79 763	80 159	80 644
Ustęp splukiwany	74 852	78 433	78 850	79 249	79 734
Łazienka	72 008	76 002	76 420	76 826	77 321
Centralne ogrzewanie	66 858	69 297	69 716	70 128	70 642
Gaz sieciowy	66 053	66 499	66 640	66 743	66 903
Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań					
Wodociąg	97,9	98,5	98,6	98,6	98,6
Ustęp splukiwany	94,74	97,40	97,43	97,45	97,46
Łazienka	91,1	94,4	94,4	94,5	94,5
Centralne ogrzewanie	84,6	86,1	86,1	86,2	86,3
Gaz sieciowy	83,61	82,59	82,34	82,07	81,78

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Mieszkaniowy zasób Gminy Miasta Radomia stanowią lokalne mieszkalne będące własnością Gminy, gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem Gminy, z wyjątkiem towarzystw budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Na mieszkaniowy zasób Gminy Miasta Radomia składają się:

- lokale mieszkalne stanowiące w 100% własność Gminy – 471;
- lokale socjalne w budynkach stanowiących w 100% własność Gminy - 1 106;
- pomieszczenia tymczasowe w budynkach stanowiących w 100% własność Gminy – 8;
- lokale mieszkalne będące w samoistnym posiadaniu Gminy – 168;
- lokale socjalne w budynkach w samoistnym posiadaniu Gminy – 39;
- pomieszczenia tymczasowe w budynkach w samoistnym posiadaniu Gminy – 2;
- lokale mieszkalne Gminy w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych – 2 212;
- lokale socjalne w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych – 122;
- pomieszczenia tymczasowe w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych – 6;
- lokale mieszkalne w budynkach Spółki „Rewitalizacja” – 28.

Gmina Miasta Radomia posiada lokale w 270 budynkach Wspólnot Mieszkaniowych.

Prognoza wielkości zasobu mieszkaniowego wskazuje, że do roku 2019 zasób mieszkaniowy ulegnie zmniejszeniu. W latach 2015 – 2019 przewiduje się ubytek 325 lokali mieszkalnych w związku z ich sprzedażą, zmianą sposobu użytkowania lub wyłączeniem z użytkowania z uwagi na stan techniczny. Ponadto przewiduje się wzrost liczby lokali socjalnych i pomieszczeń tymczasowych. Ich pozyskiwanie nastąpi w drodze przekształcenia z istniejącego zasobu Gminy lokali mieszkalnych o obniżonym standardzie technicznym. Proces przekwalifikowywania mieszkań na lokale socjalne w ramach istniejącego zasobu zostanie zintensyfikowany. W przypadku pozyskania środków zewnętrznych Gmina przewiduje budowę lokali socjalnych. Prognoza dotycząca liczby lokali socjalnych pomimo tendencji wzrostowej jest na poziomie niższym niż szacowane potrzeby Gminy w tym zakresie.

1.1.1.3. Układ komunikacyjny

Radom położony jest w odległości 78 km od Kielc, 100 km od Warszawy, 108 km od Lublina, 135 km od Łodzi, 192 km od Krakowa, 321 km od Wrocławia, 358 km od Poznania, 442 km od Gdańska, 640 km od Berlina i 850 km od Kijowa.

Radom leży na skrzyżowaniu dróg krajowych: drogi krajowej nr 7 Gdańsk – Kraków (trasy E77 łączącej Europę Północną z Adriatykiem), drogi krajowej nr 12 Poznań – Lublin (trasy stanowiącej najkrótsze połączenie między Berlinem a Kijowem) oraz drogi krajowej nr 9 Radom – Rzeszów i dalej na południe Europy. Taki układ dróg krajowych determinuje przebieg i charakter dróg i ulic zlokalizowanych w granicach miasta. Muszą one łączyć dwie funkcje, gdyż obsługują jednocześnie ruch tranzytowy oraz ruch lokalny.

Kierunki ruchu tranzytowego wyznaczają główne trasy krajowe wymienione powyżej (tj. kierunek północ – południe: Warszawa – Radom – Kielce – Kraków oraz wschód – zachód: Łódź – Radom – Lublin).

Na sieć połączeń regionalnych i międzyregionalnych składają się drogi:

- droga krajowa nr 7 – Warszawa – Kielce – Kraków;
- droga krajowa nr 9 – Rzeszów – Radom;
- droga krajowa nr 12 – Lublin – Zwoleń – Łódź;
- droga krajowa nr 737 – Radom – Kozienice;
- droga krajowa nr 740 – Radom – Potworów;
- droga wojewódzka 744 – Radom – Starachowice.

Do najważniejszych ulic na terenie miasta należą ulice:

- Kielecka – Czarnieckiego – Warszawska – przedłużenie drogi krajowej nr 7;
- Żółkiewskiego – Al. Wojska Polskiego – Słowackiego – przedłużenie drogi krajowej nr 9;
- Kozienicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 737;
- Przytycka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 740;
- Wierzbicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 744.

Łączna długość dróg gminnych w Radomiu to 170,8 km (w tym 168,3 km o nawierzchni utwardzonej ulepszonej i 44,3 km o nawierzchni gruntowej), dróg powiatowych - 98,1 km (w tym 3,7 o nawierzchni gruntowej), dróg wojewódzkich – 6,84 km, dróg krajowych 33,51 km.

Głównymi problemami układu drogowego miasta są:

- niski standard dróg, przejawiający się złym stanem technicznym nawierzchni i przestarzałymi parametrami dróg niedostosowanymi do obecnego ruchu oraz nieuwzględniającymi przyszłych potrzeb miasta;
- obciążenie niektórych ulic w mieście jednocześnie ruchem tranzytowym oraz ruchem lokalnym (towarowym i osobowym);
- brak obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta.

Komunikacja zbiorowa w Radomiu obejmuje 26 linii autobusowych miejskich. Łączna długość wszystkich linii w mieście wynosi 318,8 km. Główny węzeł przesiadkowy zlokalizowany jest w obrębie dworca kolejowego. Węzeł integruje komunikację PKS i prywatnych przewoźników.

Radomski węzeł kolejowy tworzą trzy zelektryfikowane linie kolejowe. Krzyżują się tu trasy pociągów dalekobieżnych łączących duże ośrodki miejskie:

- linia kolejowa Warszawa – Radom – Skarżysko Kamienna, powiązana jednotorową łącznicą Rożki – Wolanów z linią Radom – Tomaszów Mazowiecki;
- linia kolejowa Radom – Tomaszów Mazowiecki;
- linia kolejowa Radom – Dęblin.

Na terenie Radomia funkcjonuje jeden dworzec kolejowy Radom Główny oraz trzy przystanki osobowe: Radom Południowy, Radom Potkanów, Radom Rajec.

Niska atrakcyjność transportu kolejowego w ruchu pasażerskim wynika głównie z małej częstotliwości kursowania pociągów w godzinach szczytu, długiego czasu przejazdu, wysokich cen, a także niskiego poziomu świadczonych usług.

W ruchu pasażerskim najbardziej obciążony jest kierunek Warszawa – Skarżysko Kamienna. W ruchu towarowym najczęściej uczęszczane są trzy kierunki przewozowe: Skarżysko – Dęblin, Tomaszów Mazowiecki – Dęblin, Skarżysko Kamienna – Warszawa. Większość pociągów towarowych stanowi tranzyt dla radomskiego węzła kolejowego, tylko niewielka liczba pociągów kończy tu swój bieg. Ruch pasażerski i towarowy prowadzony jest po wspólnym układzie torowym.

Radom dysponuje portem lotniczym Radom – Sadków, dodatkowo w odległości około 10 km od miasta znajduje się lotnisko szkoleniowe Radom- Piastów.

1.1.1.4. Własność gruntów i budynków

Do gminnego zasobu Gminy Miasta Radomia należy 13% gruntów znajdujących się w granicach administracyjnych miasta. Zasób ten to w większości grunty zainwestowane pod przedsięwzięcia celu publicznego oraz rozdysponowane pomiędzy poszczególnych użytkowników na zasadzie użytkowania wieczystego. Grunty miasta na prawach powiatu stanowią 3% ogólnej powierzchni miasta, grunty Skarbu Państwa – 27% (w tym 14% w użytkowaniu wieczystym). Pozostała część (57% gruntów) to grunty prywatne oraz grunty o nieuregulowanym stanie prawnym.

1.1.1.5. Dziedzictwo kulturowe i ochrona zabytków

Początki Radomia sięgają VIII wieku. Wielowiekowe dzieje miasta pozostawiły na jego terenie wiele zabytków, które mają charakter zarówno sakralny (m.in. kościoły, kapliczki, przydrożne krzyże czy cmentarze), jak i świecki (przede wszystkim kamienice, domy mieszkalne, budynki użyteczności publicznej). Zabytki te reprezentują różne style architektoniczne, tj.: gotyk, renesans, barok, secesja, eklektyzm, modernizm czy socrealizm. Na terenie miasta znajdują się

Rysunek 2. Kościół pw. św. Wacława

Źródło: www.cita.radom.pl

odzwierciedla wszystkie fazy rozwojowe miasta, począwszy od czasów wczesnego średniowiecza poprzez czasy miasta przedlokacyjnego aż do zabudowy dziewiętnastowiecznej. Pozostałością najstarszego okresu istnienia miasta, podczas którego władze sprawowali władcy

Rysunek 3. Grodzisko Piotrkówka

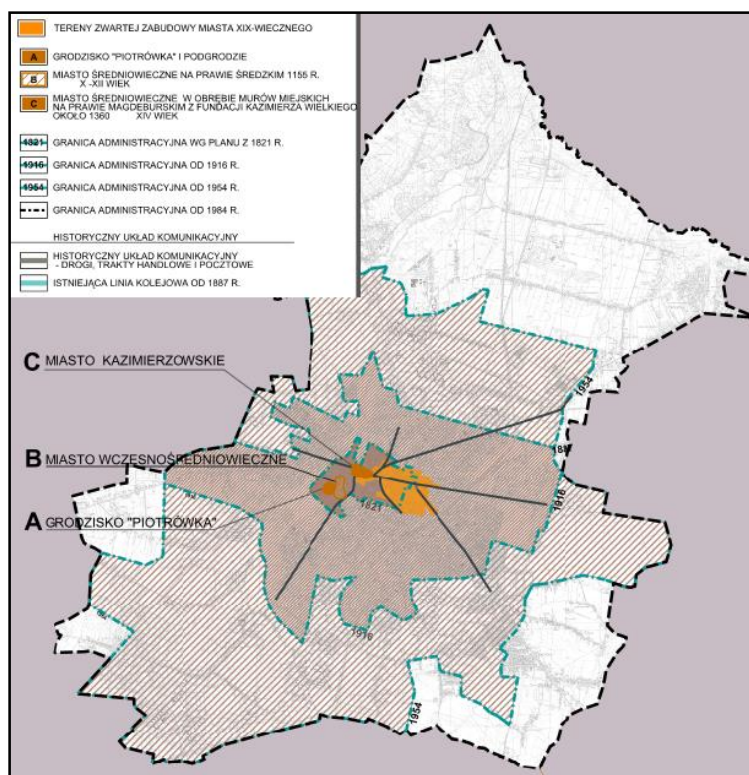
Źródło: www.cit.radom.pl

także nieliczne budynki mieszkalne będące pozostałością budownictwa drewnianego. Na szczególną uwagę zasługuje zabytkowy układ przestrzenny miasta. Układ urbanistyczno-architektoniczny (objęty ochroną konserwatorską) uwiadczniający fazy rozwoju miasta świadczy o jego unikatowości. Wspomniany układ

z dynastii Piastów jest grodzisko Piotrkówka, często określane mianem „kolebka Radomia”. Zostało zbudowane z inicjatywy monarchów piastowskich i pełniło funkcję ośrodka administracyjno-państwowego. Grodzisko to zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa mazowieckiego. Najstarszym, murowanym zabytkiem zlokalizowanym na terenie Radomia jest kościół pw. św. Wacława na Starym Mieście (wcześniej określanej osadą wczesnomiejską), który został wybudowany w stylu gotyckim w XIII wieku. Kościół przez krótki okres pełnił także funkcję magazynu, więzienia, szpitala oraz muzeum. Budynek w 1978 roku ostatecznie został przekazany Kościołowi. Miasto Kazimierzowskie powstało w XIV wieku jako odrębne miasto – Nowy Radom, ulokowane przez Kazimierza Wielkiego w oddaleniu od wcześniej powstałych osad. Zasadniczy rozwój zabudowy miasta nastąpił w czasie, gdy Radom był siedzibą województwa sandomierskiego (lata 1818-1823). Rozwój przemysłowych dzielnic miasta nastąpił natomiast po uruchomieniu linii kolejowej Dęblin-Dąbrowa Górnicza.

Rysunek 4. Historyczny rozwój struktury przestrzennej miasta Radom

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radom

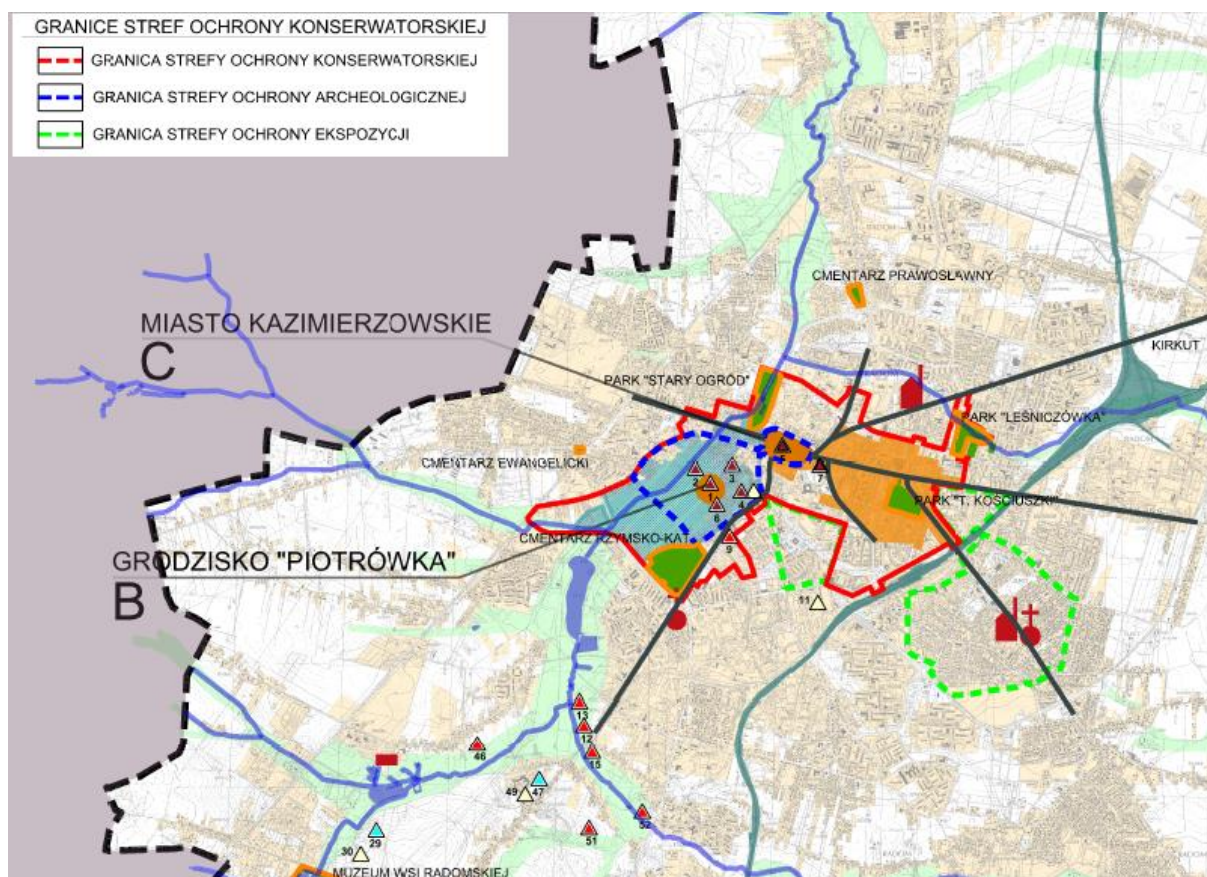

Rozwój miasta Radom, który przebiegł w czterech fazach, jest typowym przykładem rozwoju większości polskich miast. Pozwoliło to także na wyodrębnienie stref ochrony konserwatorskiej, którą objęto trzy najistotniejsze elementy zabytkowego zespołu urbanistycznego:

- Stare Miasto – teren wczesnośredniowiecznych osad miejskich wraz z grodziskiem Piotrówka;
- Miasto Kazimierzowskie – teren średniowiecznego miasta lokacyjnego;
- Przedmieście Lubelskie i Warszawskie – tereny uregulowane i zabudowane w XIX wieku – dominuje tutaj zabudowa neoklasycyzmu i eklektyczna.

Na terenie miasta zostały wyznaczone także granice strefy ochrony archeologicznej oraz ekspozycyjnej.

Rysunek 5. Obszary objęte ochroną konserwatorską

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radom

Na terenie miasta Radom wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Strefa A – pełna ochrona konserwatorska** – obejmuje średniowieczny układ urbanistyczny Miasta Kazimierzowskiego; wskazany układ przestrzenny odznacza się wysokim stopniem zachowania, bogaty w obiekty o wysokich wartościach zabytkowych; w strefie tej obowiązuje zachowanie historycznego układu ze wszystkimi elementami, konserwacja zachowanych elementów, usunięcie i przebudowa obiektów dysharmonijnych oraz dostosowywanie nowej zabudowy do zachowanej kompozycji historycznej przestrzennej;
- **Strefa B – pośrednia ochrona konserwatorska** – obejmuje obszar zwartej, dziewiętnastowiecznej zabudowy; w strefie tej obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego, rewaloryzacja i modernizacja obiektów o wartościach kulturowych, docelowe usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonijnych, konieczność dostosowania nowych obiektów historycznej kompozycji przestrzennej oraz historycznych form zabudowy.

Obszary strefy A i B są objęte ochroną poprzez wpisanie układu urbanistycznego na tych terenach do rejestru zabytków.

- **Strefa E – ochrona ekspozycji** – obejmuje obszar widoczności zespołów zabudowy historycznej i dominant; ochrona konserwatorska ma na celu zapewnić ekspozycję obszarów z określonych kierunków, punktów, osi i ciągów widokowych;
- **Strefa W – ochrona archeologiczna** – obejmuje obszary wcześniej rozpoznane, wyłączone spod zabudowy i przeznaczone do badań archeologicznych;
- **Strefa K – ochrona krajobrazu** – obejmuje obszar związany z ochroną krajobrazu powiązanego z zabytkiem i zespołem zabytkowym.

Obszary strefy W i K przenikają się w rejonie grodziska Piotrkówka i Starego Miasta, które stanowią kolebkę osadniczą Radomia.

Jednym z najważniejszych celów polityki przestrzennej jest ochrona unikatowych wartości dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystanie tych zasobów w rozwoju miasta współczesnego. Poza wyżej wyszczególnionymi strefami ochrony na terenie miasta znajduje się wiele obiektów zabytkowych, które zostały wyszczególnione w poniższej tabeli (wykaz zabytków wpisanych do rejestru wojewódzkiego).

Tabela 5. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru

Nazwa obiektu	Lokalizacja
RADOM	
Zespół urbanistyczno-architektoniczny	-
Teren Muzeum Wsi Radomskiej	ul. Szydłowiecka
Kościół farny pw. św. Jana Chrzciciela z kaplicą Kochanowskiego	ul. Rwańska
Kościół par. pw. Najświętszego Serca Jezusa	ul. Słowackiego
Kościół par. pw. Opieki Najświętszej Marii Panny	ul. Sienkiewicza 16
Kościół par. pw. św. Teresy	ul. Wierzbicka 1
Kościół par. pw. św. Wacława	pl. Stare Miasto 13
Kościół ewangelicko-augsburski	ul. Reja 5
Sobór, ob. kościół garnizonowy	ul. Żeromskiego
Zespół klasztorny benedyktynek, ob. jezuitów (kościół pw. Świętej Trójcy; klasztor)	-
Zespół klasztorny bernardynów (kościół par. pw. św. Katarzyny; klasztor; kaplica; budynek gospodarczy z kuchnią; brama i mur klasztorny)	ul. Żeromskiego 6
Zespół klasztorny pijarów, ob. muzeum (d. kościół; skrzydła kolegium z fragmentami murów obronnych)	Rynek 11/ Wałowa
Zespół Towarzystwa Dobroczynności pw. św. Rodziny (kościół pw. Świętej Rodziny; dom pracy)	ul. Kelles-Krauzego 19
Kaplica przydrożna	ul. Malczewskiego 25
Kaplica św. Rocha	ul. Słowackiego
Cmentarz rzym.-kat. (mur z 2 bramkami; kancelaria; kostnica; kaplica przedpogrzebowa)	ul. Limanowskiego 72
Cmentarz ewangelicko-augsburski	ul. Kielecka
Cmentarz prawosławny (brama; stróżówka; kostnica)	ul. Warszawska 15
Cmentarz żydowski	ul. Towarowa
Miejsce Pamięci Narodowej, na terenie d. Fabryka Broni (2 pomniki ku czci zamordowanych w 1942 r. Pracowników Fabryki)	-
Park Miejski im. T. Kościuszki i altana	-
Park Miejski „Stary Ogród”	-
Park Miejski „Leśniczówka”	-
Zespół ratusza (ratusza, oficyna, odwach)	Rynek 1
Dworzec kolejowy	ul. Beliny-Prażmowskiego
Kamienica	ul. Curie-Skłodowskiej 15
Domy	ul. 25 Czerwca 2, 4, 12, 14, 38, 40, 41, 43, 45, 53
Kamienica z oficynami	ul. 25 Czerwca 18

Kamienice	ul. 25 Czerwca 20, 27
Miejska Szkoła Rzemiosł	ul. 25 Czerwca 66
Budynek Dyrekcji Lasów Państwowych	ul. 25 czerwca 68
Dom	ul. Dzika 2/4
Domy	ul. Focha 10 i 13
Kamienica	ul. Focha 11
Domu	ul. Grodzka 1 i 8
Plebania (z relikdami zamku)	ul. Grodzka 10
Szkoła	ul. Grzeczmarowskiego 13
Dawna hala targowa	pl. Jagielloński 8
Domy	ul. Kelles-Krauza 4 i 32
Kamienica	ul. Kelles-Krauza 27
Kamienica	ul. Kilińskiego 8
Resursa Rzemieślnicza	ul. Kilińskiego 15/17
Domy	pl. Konstytucji 3 Maja 1, 3, 5, 6, 8
Willa	ul. Krychnowicka 1
Szpital św. Aleksandra i ogród	ul. Limanowskiego 23
Browar	ul. Limanowskiego 29
Pałacyk	ul. Limanowskiego 42
Poczta	ul. Malczewskiego 5
Kamienice	ul. Malczewskiego 6 i 8
Budynek loży masonskiej	ul. Malczewskiego 7
Dawna resursa obywatelska	ul. Malczewskiego 16
Domy	ul. Malczewskiego 17 i 19
Rogatka miejska	ul. Malczewskiego 20
Dawna gwoździarnia (3 budynki)	ul. Miła 10
Willa	ul. Młodzianowska 120
Budynek „Pałac Ślubów”	ul. Moniuszki 9
Domy	ul. Moniuszki 11, 17, 19, 20
Kamienica	ul. Moniuszki 14a
Kamienica z oficynami	ul. Moniuszki 18
Budynek	ul. Moniuszki 24
Dom	ul. Nowogrodzka 10
Domy	ul. Okulickiego 8 i 9
Zespół dróżnicówki (dróżnicówka; „konduktorka”; studia z kołowrotkiem; piwnica)	ul. Okulickiego 88/90
Domy	ul. Piłsudskiego 1, 2 (ul. Traugutta 40), 3/5, 4, 6, 7, 8, 11, 13, 19
Kamienica	ul. Piłsudskiego 9
Sąd	ul. Piłsudskiego 10

Budynek dawnego muzeum, ob. biblioteka, ogród, ogrodzenie ogrodu (od frontu)	ul. Piłsudskiego 12
Dawna Kasa Przemysłowców Radomskich	ul. Piłsudskiego 15
Dawna łaźnia	ul. Planty 5a
Dom	ul. Reja 1/ Szewska 17
Zespół domu (dom; oficyna; budynek gospodarczy; ogród z dziedzińcem)	ul. Reja 6
Dom	ul. Reja 26
Dom	ul. Rwańska 3 / Szewska 6
Domy	ul. Rwańska 2, 8,
Kamienice	ul. Rwańska 4, 19
Dom z oficynami	ul. Rwańska 23
Dom	Rynek 2
Dom „Gąski i Esterki”, ob. galeria muzealna	Rynek 4/5
Domy z oficyną	Rynek 6, 7, 12
Domy	Rynek 8, 9, 10
Kamienica z oficyną	Rynek 13
Dom	ul. Wałowa 20
Kamienica z oficynami	Rynek 14/Rwańska 4/ Grodzka 1
Dom z oficyną	Rynek 15/Rwańska 2
Dom z oficyną	Rynek 16/Rwańska 1
Kamienica	ul. Sienkiewicza 11
Kamienica Glogierów z oficynami	ul. Sienkiewicza 12
Domy	ul. Sienkiewicza 34 i 36 (1 Maja 31)
Budynek dyrekcji ZNTK i budynek straży przemysłowej	ul. Słowackiego
Kamienice	ul. Słowackiego 9 i 25
Domy	ul. Słowackiego 17, 19 i 23
Dom	ul. Staromiejska 12/14
Dom	ul. A. Struga 81
Domy	ul. Traugutta 36, 40, 45, 51
Dom z oficyną	ul. Traugutta 38
Kamienica	ul. Traugutta 43
Dom	ul. Wałowa 20
Domy	ul. Witolda 2 (Żeromskiego) i 9
Kamienica	ul. Witolda 10
Dom	ul. kard. Wyszyńskiego 14
Budynek szpitalny i ogród	ul. Zielona 19

Domy	ul. Żeromskiego 1, 3, 4, 5, 22, 23, 29, 39, 44 (Moniuszki), 49, 51, 57, 69, 70, 71
Kamienice	ul. Żeromskiego 2, 7, 9, 10, 11, 12 (Traugutta), 13, 14, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 37, 40, 66, 72, 73, 87
Dom (narożny)	ul. Żeromskiego 21 (Witolda)
Drukarnia	ul. Żeromskiego 28
Budynek	ul. Żeromskiego 33
Budynek dawnej dyrekcji Towarzystwa Kredytowego Ziemińskiego	ul. Żeromskiego 35
Pałac	ul. Żeromskiego 36
Zespół budynków mieszkalnych	ul. Żeromskiego 38-40/ pl. Konstytucja 3 Maja 8
Dom z oficynami bocznymi	ul. Żeromskiego 41
Dawny Bank Państwa, ob. sąd	ul. Żeromskiego 43/45
Pałacyk z 2 oficynami	ul. Żeromskiego 46
Gmach Komisji Woj. Sandomierskiego	ul. Żeromskiego 53
Łaźnia miejska (z fragmentem d. roгатki miejskiej)	ul. Żeromskiego 56
Biurowiec	ul. Żeromskiego 75
Budynek stacji pomp wodociągu miejskiego	ul. 25 Czerwca
Wieża ciśnień, budynek mieszkalny	ul. Słowackiego 112
RADOM - KRYCHNOWICE	
Park	-
RADOM - WOŚNIKI	
Zespół dworski (dwór; park)	-
RADOM – WÓLKA KLWATECKA	
Park	-

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa; www.nid.pl (stan na 31 marca 2015 r.)

Ponadto na terenie miasta zachowało się wiele innych, cennych obiektów zabytkowych, będących pamiątką historii Radomia, które jednak nie zostały wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zostały one ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, do której łącznie wpisanych jest ponad 600 obiektów. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasta Radomia na lata 2013 - 2016 zawiera także zestawienie stanowisk archeologicznych (nie ujętych w rejestrze wojewódzkim). Celem wspomnianego Programu

jest: „wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawa ich stanu zachowania poprzez opracowanie systemowych rozwiązań realizowanych przez władze miasta”.

Do zabytków ruchomych zalicza się przede wszystkim wyposażenie kościołów, m.in. ołtarze, ambony, organy, witraże, rzeźby, obrazy, naczynia i szaty liturgiczne.

Stan zabytków nieruchomych, zlokalizowanych na terenie miasta Radom, jest bardzo różny. Część obiektów jest zachowana w dobrym stanie, wiele jednak wymaga podjęcia prac

Rysunek 6. Mury miejskie z XIV wieku

Źródło: www.cit.radom.pl

konserwatorskich. W najgorszym stanie znajdują się zabytki na obszarze Miasta Kazimierzowskiego – ratusz, dawne kolegium pijarów, kościół farny oraz wiele domów zabytkowych. Na tym obszarze znajduje się także fragment dawnych fortyfikacji, którymi Kazimierz Wielki obwarował ówczesny tzw. Nowy Radom. Zachowane fragmenty murów miejskich przy ul. Wałowej wraz z niewysoką basztą oraz fragmentem ściany dawnej Bramy Krakowskiej stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego Radomia i tym samym stanowią cenny zabytek z czasów średniowiecza.

Najcenniejszym zabytkiem na terenie miasta Radom jest zespół klasztorny ojców Bernardynów, zlokalizowany na Przedmieściu Lubelskim, pochodzący z drugiej połowy XV wieku. Ponadto wspomniany zespół klasztorny w Radomiu należy do najlepiej zachowanych średniowiecznych założeń bernardyńskich w Polsce. We wnętrzach można znaleźć wiele elementów sztuki reprezentujących różne style. Klasztor był głównym miejscem działań patriotycznych, na skutek czego podczas powstania styczniowego zgromadzenie bernardynów uległo kasacji. Bernardyni powrócili do Radomia dopiero w 1936 roku.

Źródło: www.cit.radom.pl

Podsumowując, na terenie Radomia znajduje się wiele cennych obiektów zabytkowych, które często upamiętniają ważne wydarzenia historyczne. Najcenniejsze z nich zostały wpisane

do rejestru zabytków województwa mazowieckiego, co jednak nie umniejsza znaczenia tych zabytków, które w tym rejestrze nie zostały ujęte. Ponadto znaczna ich część została ujęta na szlaku turystycznym „Zabytki Radomia”, który jest internetowym przewodnikiem po najważniejszych, głównie architektonicznych, zabytkach zlokalizowanych na terenie miasta. Ponadto proponowana trasa szlaku ma układ chronologiczny, co umożliwi pokazanie, wspomnianego wyżej, rozwoju przestrzennego miasta. Bogactwo kulturalne miasta uzupełnione jest przez muzea, domy kultury (miejskie, jak i osiedlowe), czy inne obiekty, tj. kina, teatr czy biblioteki.

1.1.1.6. Uwarunkowania ochrony środowiska

Radom położony jest w podprovincji Niziny Środkowopolskie na granicy dwóch makroregionów: Nizin Środkowomazowieckich i Wzniesień Południowomazowieckich, w mezoregionach Równiny Kozienieckiej i Równiny Radomskiej. Najwyższe wzniesienia występują w południowo – zachodniej części miasta i wynoszą 200 – 210 m n.p.m., najniższe natomiast w części północnej w dolinie rzeki Mlecznej – 120 – 130 m n.p.m.

Pod względem geologicznym Radom leży na pograniczu dwóch większych jednostek geologicznych. Jedną z nich stanowi mezozoiczna osłona Gór Świętokrzyskich, gdzie bezpośrednio pod utworami czwartorzędowymi występuje starsze podłoże górno – kredowe. Utwory te zapadają w kierunku północno – wschodnim i stanowią podłoże Niecki Mazowieckiej. Na utworach kredy zalegają utwory trzeciorzędowe. We współczesnej rzeźbie Równiny Radomskiej dominuje zdenudowana wysoczyzna polodowcowa płaska, a następnie poziomy erozyjno – denudacyjne. Praktycznie cały obszar zbudowany jest z gliny zwałowej poza południowo – wschodnim fragmentem przykrytym warstwą piasków i żwirów wodnolodowcowych. Powierzchnie rozcinają liczne, głównie o przebiegu równoleżnikowym dolinki stałych i okresowych cieków wodnych. W północnej części terenu licznie występują wydmy i towarzyszące im pola pasków rozwiewanych.

Na obszarze Radomia występują piaski i żwiry akumulacji w strefie moren czołowych, dwa kompleksy piasków i żwirów wodnolodowcowych z okresu zlodowacenia środkowopolskiego oraz piaski eoliczne, które mają znaczenie gospodarcze. Na obszarze Radomia rozpoznanych zostało kilkanaście złóż kopalin. Są to głównie złoża piasków (w tym piasków kwarcowych) oraz żwirów. Prowadzona na terenie miasta eksploatacja obejmuje

kopaliny pospolite. Wydobywane kopaliny wykorzystywane są na potrzeby lokalne, a wielkość wydobycia zależna jest od bieżącego zapotrzebowania.

Obszar Radomia położony jest w całości w zlewni II rzędu rzeki Radomki, która jest lewobrzeżnym dopływem Wisły. Ośią hydrograficzną miasta jest rzeka Mleczna (prawostronny dopływ Radomki), której długość wynosi około 27,8 km, a powierzchnia zlewni jest równa 348,5 km². Przepływa ona przez środek miasta z południa na północ. Największym dopływem rzeki Mleczonej zasilającym ją w 4,4 km jest rzeka Pacynka. Jej długość wynosi 23,9 km, jej potokami źródłowymi są ciekły wypływające w Makowcu i Kuczkach. Mleczna i Pacynka prowadzą wody o V klasie czystości.

Obszar Radomia należy do regionu IX – lubelskiego podlaskiego wód podziemnych. Rejon ten charakteryzuje się występowaniem użytkowych poziomów wodonośnych w utworach kredy dolnej i górnej, trzeciorzędu i czwartorzędu. Cały obszar miasta znajduje się w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych (GZWP) nr 405 Niecka Radomska. Głównym użytkowym poziomem wodonośnym na obszarze miasta jest poziom górnokredowy. Poziomy trzeciorzędowy i czwartorzędowy mają podrzędne znaczenie, eksploatowane są przez indywidualnych użytkowników. Poziom górnokredowy jest intensywnie eksploatowany przez duże ujęcia komunalne dla miasta, ujęcia wiejskie, ujęcia przemysłowe i liczne studnie prywatnych użytkowników. Jakość wód podziemnych użytkowego piętra wodonośnego w utworach górnej kredy na przeważającej części obszaru miasta jest dobra, klasyfikuje się ją w klasie II lub Ib.

Pod względem regionalizacji klimatycznej Radom należy do regionu Mazowiecko – Podlaskiego, charakteryzującego się przewagą stref wpływów kontynentalnych. Występuje tutaj stosunkowo mała liczba dni z pogodą umiarkowanie ciepłą (średnio 122 dni w roku). Notuje się średnio około 58 dni deszczowych. Opady atmosferyczne charakteryzują się dużą zmiennością czasowo – przestrzenną. Na terenie Radomia średni opad wynosi 605 mm. Średnia roczna temperatura to 7,6°C, Roczna amplituda temperatur wynosi z kolei 22,1°C. Średnia temperatura najchłodniejszego miesiąca w roku (stycznia) to -3,3°, natomiast najcieplejszego (lipca) – +18,2°C. W Radomiu dominują wiatry z kierunku zachodniego o średniej prędkości 2,9 m/s.

Poziom stężenie substancji szkodliwych w powietrzu atmosferycznym w Radomiu nie przekracza wartości dopuszczalnych. Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza

atmosferycznego są: energetyczne spalanie paliw, transport samochodowy oraz produkcja wyrobów przemysłowych.

Radom należy do miast o wysokim zagrożeniu hałasem. W mieście dominuje hałas komunikacyjny, w tym kolejowy i lotniczy. Hałas przemysłowy, w porównaniu do komunikacyjnego, jest nieznaczny.

Roślinność naturalna miasta Radomia uległa znaczącym zmianom, głównie za sprawą działalności ludzkiej. Na obszarze miasta występują różne typy ekosystemów odmiennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Oprócz nielicznych lasów, w dolinach cieków dominują półnaturalne zbiorowiska łąkowe, zróżnicowane siedliskowo na łąki wilgotne oraz ubogie, świeże łąki nawiązujące do muraw napiaskowych. Miejscami występują również zbiorowiska szuwarowe i wysokoturzycowe, napiaskowe murawy oraz łąny pokrzyw. Ekosystemy naturalne jak i półnaturalne na terenie Radomia można podzielić na:

- zwarte kompleksy leśne,
- roślinność siedlisk łąkowych, w tym zespoły roślinności łąk wilgotnych;
- trawiastą roślinność pastwisk;
- siedliska drzewiaste i krzewiaste wzdłuż cieków wodnych;
- zbliżone do naturalnych siedliska roślinności przywodnej i bagiennej;
- alejowe nasadzenia przydrożne i kępy zieleni śródpolnej;
- zespoły komponowanej roślinności wysokiej parków i cmentarzy;
- zespoły roślinne w obrębie zabudowy i na obrzeżach terenów rolnych oraz w strefach przydrożnych;
- kępowe formacje drzewiaste i krzewiaste towarzyszące zabudowie lub stanowiące skupienia śródpolne;
- rośliny kultur rolniczych z charakterystycznym składem gatunkowym;
- roślinność ruderalna, występująca w miejscach o intensywnej zabudowie.

Łączna powierzchnia terenów zielonych wynosi około 1 400 ha, co stanowi 12,5% całkowitej powierzchni miasta. Obecnie spośród 1 400 ha terenów zielonych w Radomiu silnej antropopresji poddanych jest ponad 1 000 ha. Najbardziej zagrożone są tereny leżące w centrum miasta (szczególnie zielen przyuliczna) oraz niektóre parki i ogródki działkowe zlokalizowane przy głównych trasach komunikacyjnych. Silnej antropopresji poddawane są lasy miejskie – zaśmiecanie i wydeptywane. Niekorzystną cechą zieleni miejskiej w Radomiu jest przeważający

udział drzew z gatunku topola i klon jednolistny. Są to gatunki niedostosowane do warunków miejskich, krótkowieczne, nie posiadające dużych wartości ekologicznych i estetycznych.

Ogólna powierzchnia lasów w granicach miasta to 720 ha, co stanowi około 6,4% ogólnej powierzchni Radomia. Lasy skupione są na obrzeżach miasta w dzielnicach: Kapturek, Kosów i Pacyna. Większe powierzchnie leśne to kompleksy: Las Kapturski o powierzchni około 186 ha i Las Pacynka o powierzchni około 64 ha, stanowiące własność państwową. Pozostałe mniejsze powierzchnie, z których największą jest Las Kosowski, to lasy prywatne. Lasy w północnej części miasta stanowią zieleń izolacyjną cmentarza komunalnego, oczyszczalni ścieków i wysypisk odpadów. Las Pacynka stanowi przedłużenie otuliny Kozienickiego Parku Krajobrazowego, podlegającego ochronie prawnej. Na terenie Radomia stwierdzono występowanie kilku typów zbiorowisk leśnych, choć radomskie lasy to głównie obszary monokultury sosnowej. W części zachodniej miasta przeważają lasy mieszane świeże. Są to ubogie odmiany grądu z przeważającym drzewostanem dębowo – grabowo – lipowym z domieszką buka, jawora, klonu i podsadzonej sosny. W północno – wschodniej części miasta występują siedliska borowe, z drzewostanem w większości jednogatunkowym z panującą sosną, z domieszką brzozy lub sporadycznie dębu.

Na obszarze Radomia wyróżnić można cztery typy siedlisk leśnych: bór świeży, las świeży, las mieszany świeży, las wilgotny. Zdecydowanie największy udział powierzchniowy spośród wymienionych siedlisk ma las świeży. Las świeży to siedlisko żyzne i bardzo żyzne. Drugim z kolei siedliskiem leśnym pod względem zajmowanej powierzchni jest bór świeży. Występuje on w południowo – zachodniej i północnej części miasta. Bór świeży buduje przede wszystkim drzewostan sosnowy z nielicznym udziałem brzozy i dębu. W runie panują krzewinki i mchy. W Lesie Kapturskim w dużej części występuje las mieszany świeży. Znikomy udział na badanym obszarze ma las wilgotny. Występuje na glebach pod umiarkowanym lub dość silnym wpływem wody gruntowej. Gatunkami dominującymi w tym typie lasu są: grab, dąb i świerk.

Radom leży na obszarze, gdzie roślinność naturalna prawie całkowicie została zastąpiona przez roślinność synantropijną. Jedynie w okolicach cieków zachowały się niewielkie kompleksy roślinności naturalnej i półnaturalnej

Na terenie miasta Radom elementy ekosystemu objęte ochroną zajmują niewielkie powierzchnie i są mało zróżnicowane. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona wynosi 378,96 ha. Ustanowiono: 22 pomniki przyrody, użytek ekologiczny

„Bagno”, Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki”, obszar Natura 2000 – Ostoja Kozienicka.

Na terenie Radomia znajdują się 22 pomniki przyrody w postaci pojedynczych drzew bądź pomników zbiorowych. Najwartościowsze z nich to:

- 320 – letni dąb na terenie Wośników;
- 215 letni dąb na terenie lasu Kapturskiego;
- 160 – letni dąb na terenie Pruszkowa;
- 90 – letni dąb przy ulicy Malczewskiego;
- 200 – letni dąb na terenie V Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta;
- Dwa modrzewie 155 – letnie przy skrzyżowaniu ul. Słowackiego i al. Grzecznarowskiego;
- Dwa klony srebrzyste na terenie Parku Planty;
- 12 drzew na terenie zespołu pałacowo – parkowego w Wośnikach;
- Pomnik zbiorowy „Starodrzew Nowego Ogrodu w Radomiu”: 26 drzew w Parku im. T. Kościuszki.

Torfowisko „Duży Ług” – użytek ekologiczny „Bagno” – eksploatowane w okresie międzywojennym torfowisko znajduje się u podnóża niewielkiej wydmy pomiędzy ulicą Zubrzyckiego a Północną; centralną część torfowiska zajmuje wolne lustro wody o powierzchni około 400 m²; użytek jest bogatym środowiskiem życia licznych gatunków zwierząt; występuje tu 12 gatunków płazów, w tym coraz rzadsze kumak nizinny i rzekotka drzewna; wśród gadów odnotowano obecność jednego gatunku – jaszczurki zwinki; na terenie użytku ekologicznego zanotowano obecność 57 gatunków ptaków, z czego 23 to gatunki lęgowe, a 34 przelotne i zalatujące; gniazdują tu m.in. dwa gatunki czapli: bąk i bączek, należące do gatunków zagrożonych i umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt; na torfowisku poluje błotniak stawowy – ptak drapieżny zakładający gniazdo w szuwarach w postaci kopca ułożonego z trzciny i pałki wodnej; trzcinowisko jest również miejscem występowania chrząszczy: kokoszki wodnej, wodnika i łyski oraz drobnych ptaków śpiewających: rokitniczki, trzciniaaka i potrzosa; w okresie przelotów spotkać można bekasa kszczyka, krogulca, strzyżyka, pleszkę, kopciuszkę i wiele innych; torfowisko licznie zasiedlają gryzonie, w tym: polniki, normice rude oraz osiagające południową granicę występowania normiki północne, stające się

częstymi ofiarami polującej tu łasicy; otwarte lustro wody jako wodopój wykorzystują nietoperze.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki” – obszar obejmuje powierzchnię 242 ha i jest najmniejszy z utworzonych w województwie mazowiecki; celem ustanowienia Obszaru jest ochrona cennej krajobrazowo doliny potoku, z kompleksami istniejących tu podmokłych lasów, łąk oraz terenów przyległych charakteryzujących się dużą różnorodnością siedliskową oraz gatunkową; w dolinie Kosówki występują fragmenty naturalnych lasów, tj. łągu, grądów, a także niewielkie kompleksy łąk; ustanowienie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki” wpisuje się w koncepcję stworzenia linearnego Parku Doliny Rzeki Mlecznej eksponującego walory krajobrazu kulturowego i przyrodniczego, połączonego systemem komunikacji pieszo – rowerowej z terenami o funkcji rekreacyjnej;

Obszar Natura 2000 „Ostoja Kozienicka” – w obrębie obszaru znajduje się 126 ha położonych w granicach administracyjnych Radomia; obszar obejmuje znaczną część jednego z większych kompleksów leśnych w środkowej Polsce – Puszczy Radomsko – Kozienickiej; drzewostany obszaru składają się głównie z sosny oraz jodły; lasy zajmują większość powierzchni obszaru; resztę terenu pokrywają pola uprawne, łąki, pastwiska; na obszarze występuje co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 3 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi; na terenie tym zanotowano ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych; w okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek, bocian czarny, kraska, lelek; stosunkowo wysoką liczebność osiągają także: bąk, bocian biały, rybitwa czarna; występują tutaj także liczne rzadkie i chronione gatunki roślin naczyniowych, m. in.: czosnek niedźwiedzi, *Allium ursinum*, widłaki *Lycopodium*, wiele gatunków storczyków, przebiśnieg *Galanthus nivalis*, pełnik europejski *Trollius Europaeus*, lilia złotogłów *Lilium Martagon*, zimozioł północny *Linnaea borealis* i inne.

Walory przyrodniczo – krajobrazowe terenu otaczającego Radom są znaczące w skali międzynarodowej i krajowej głównie ze względu na Kozienicki Park Krajobrazowy leżący na północny – wschód od granic miasta. Cechą charakterystyczną Parku są znaczne obszary naturalnych lasów Puszczy Kozienickiej z bogatą roślinnością zielną i ciekawym ukształtowaniem terenu. Dominują lasy mieszane z jodłą, jaworem i bukiem. Na terenie Parku występuje około 580 gatunków roślin naczyniowych, z których wiele podlega ochronie

gatunkowej. Ponadto stwierdzono ponad 95 gatunków mchów i 295 gatunków grzybów. Przez teren Parku prowadzą atrakcyjne piesze szlaki turystyczne.

1.1.1.7. Infrastruktura techniczna

Źródła wody dla zaspokojenia potrzeb bytowo – gospodarczych i częściowo produkcyjnych dla mieszkańców i podmiotów gospodarczych w Radomiu stanowią zasoby wód podziemnych poziomu kredowego z V rejonu zasobowego zlewni rzeki Radomki, znajdujące się na głębokościach ok 90 do 150 m poniżej poziomu terenu. Dla potrzeb przede wszystkim komunalnych miasta funkcjonuje 13 komunalnych ujęć wody: Centrum, Centrum – Obozisko, Malczew, Sławno, Potkanów, Firlej, Lesiów, Wośniki, Halinów, Łączniki, Zielona, Białostocka, Wronia.

Szereg działających na terenie Radomia różnego typu jednostek gospodarczych dysponuje własnymi ujęciami wody (studniami głębinowymi), w kilku przypadkach z możliwością uzdatniania wody do celów bytowych.

Stan techniczny miejskiej sieci wodociągowej jest zadowalający. Starsze rurociągi wykonane są z żeliwa i stali, wśród rurociągów nowszych przeważają przewody żeliwne, PVC i PE.

Wodociągi Miejskie w Radomiu jako jedyne w Polsce dysponują systemem monitoringu sieci i automatycznego sterowania podawania wody do sieci z ujęć pozwalającym na wykonanie najbardziej skomplikowanych operacji z centralnej sterowni przedsiębiorstwa, a nawet przy pomocy komputera i telefonu z każdego miejsca na ziemi.

W latach 2009 – 2013 rokrocznie wzrastała długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej. Na przestrzeni czterech lat oddano do użytku 47,6 km nowej sieci, co przełożyło się na wzrost liczby przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (o 1 149 szt.). W ostatnich latach spadła liczba osób korzystających z wodociągu, jednak, biorąc pod uwagę rosnącą liczbę przyłączy, spowodowane jest to zmniejszaniem ogólnej liczby mieszkańców miasta. W 2013 roku z sieci wodociągowej korzystało 95,3% radomskiego społeczeństwa. Dane na temat sieci wodociągowej w Radomiu na przestrzeni lat 2009 – 2013 prezentują poniższa tabela oraz wykres.

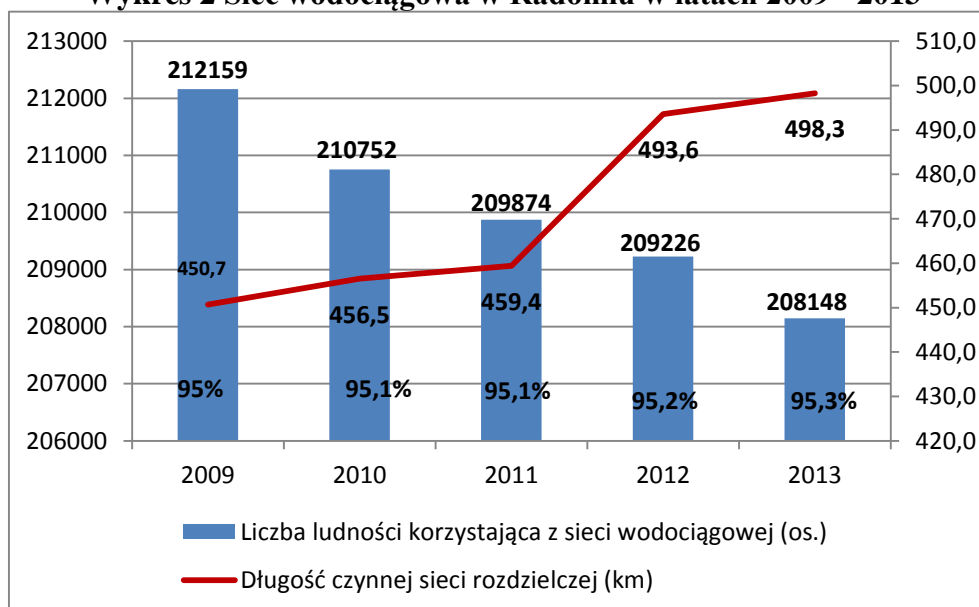

Tabela 6 Sieć wodociągowa w Radomiu w latach 2009 - 2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	450,7	456,5	459,4	493,6	498,3
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [osoba]	212 159	210 752	209 874	209 226	208 148
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	15 905	16 287	16 486	16 878	17 054
Woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	8 217,3	8 043,1	7 843,3	7 588,6	7 303,0
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	95,0	95,1	95,1	95,2	95,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 2 Sieć wodociągowa w Radomiu w latach 2009 - 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Właścicielem urządzeń i sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków dla obszaru miasta Radomia są Wodociągi Miejskie sp. z o.o.

W zurbanizowanych obszarach miasta Radomia dominuje rozdzielczy system odprowadzenia ścieków sanitarnych. Najstarszą, śródmiejską część miasta obsługuje, niedawno przebudowywany z ogólnospławnego, system kanalizacji rozdzielczej. Zabudowa obrzeżnych rejonów miasta, takich jak: Wólka Klwatecka, Wincentów, Gołębiów Bagno, Długojów,

Godów, Janiszpol, Potkanów, Woźniki Wschodnie, Nadrzeczna, Koniówka nie są w pełni obsługiwane przez ogólnomiejski system kanalizacyjny.

Zbierane z obszaru miasta ścieki odprowadzane są, zgodnie ze spadkiem terenu, w kierunku północnym do mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków funkcjonującej w obrzeżnych rejonach miasta. Ścieki oczyszczane są mechanicznie i biologicznie. Część dowożonych ścieków przemysłowych poddawanych jest chemicznej technologii oczyszczania. Ścieki oczyszczone zrzucane są do koryta rzeki Pacynki. W porach bezdeszczowych na oczyszczalnię z miejskiej sieci kanalizacyjnej napływa ok. 35 347 m³/d ścieków, w czasie długotrwałych opadów liczba napływających ścieków wzrasta do ok. 47 917 m³/d. Możliwości oczyszczania ścieków przez urządzenia miejskiej oczyszczalni sięgają 78 620 m³/d. Na oczyszczalni ścieków funkcjonuje punkt zlewny ścieków dowożonych z opróżnianych na obrzeżach Radomia i okolicznych miejscowości zbiorników bezodpływowych.

Na przestrzeni lat 2009 – 2013 rokrocznie zwiększała się długość czynnej sieci kanalizacyjnej. Na przestrzeni czterech lat oddano do użytku 115 km nowej sieci. Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania zwiększyła się w analogicznym okresie o 2 088 szt. W 2013 roku w Radomiu z sieci kanalizacyjnej korzystało 69,3% mieszkańców. Dane na temat sieci kanalizacyjnej w Radomiu w latach 2009 – 2013 przedstawiono w poniższej tabeli oraz na wykresie.

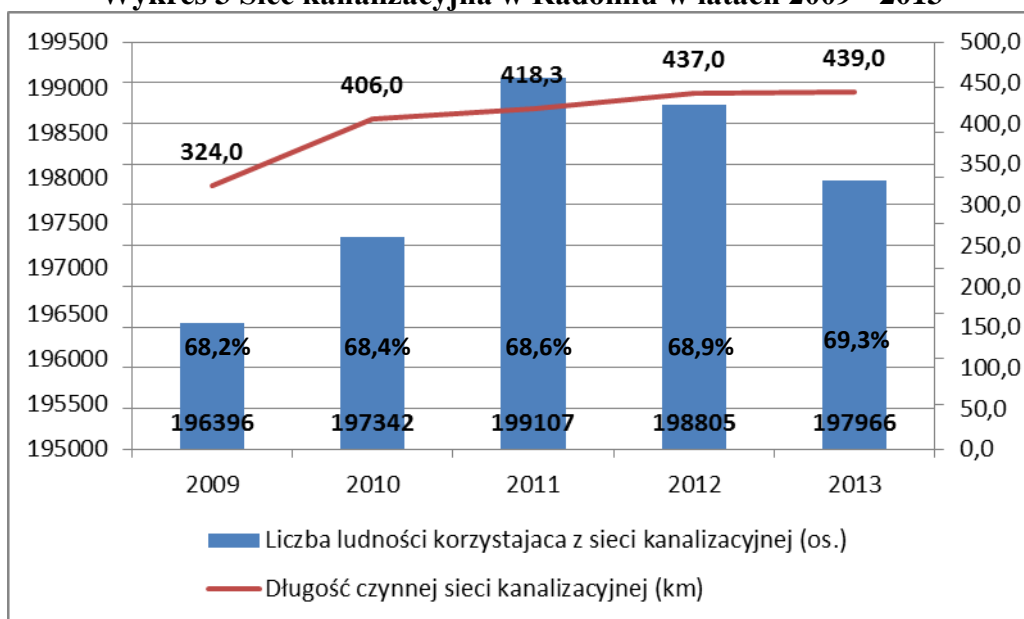
Tabela 7 Sieć kanalizacyjna w Radomiu w latach 2009 - 2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	324,0	406,0	418,3	437,0	439,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej[osoba]	196 396	197 342	199 107	198 805	197 966
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	9 044	10 248	10 486	10 967	11 132
Ścieki odprowadzone [dam ³]	11 079,9	10 938,0	10 784,0	10 379,0	10 397,0
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	68,2	68,4	68,6	68,9	69,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 3 Sieć kanalizacyjna w Radomiu w latach 2009 - 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Odbiornikiem funkcjonującej na terenie miasta Radomia kanalizacji deszczowej jest rzeka Mleczna wraz z dopływami: Potokiem Północnym, Kosówką, Potokiem od Cerkwi. W kilku przypadkach odbiornik wód deszczowych stanowią rowy melioracyjne. Przy budowie uzbrojenia podziemnego nowych osiedli i dróg kanały deszczowe lokalizowano w granicach ciągów komunikacyjnych. Wykorzystując spadki terenu zbierane do kanalizacji wody opadowe możliwie najkrótszą drogą kierowano do odbiornika. Niejednokrotnie przewody kanalizacji deszczowej wykorzystywano do spławiania ścieków sanitarnych lub sieć kanalizacji sanitarnej wykorzystywano do odprowadzania wód deszczowych. W centralnej części miasta wody opadowe kierowane były z nawierzchni utwardzonych do klasycznie zaprojektowanej i wykonanej kanalizacji ogólnospławnej. Obecnie, z uwagi na ekologię, koszty oczyszczania ścieków i sprawność układów kanalizacyjnych bardzo zaawansowany jest proces rozdziału (przebudowy) kanalizacji ogólnospławnej na rozdzielczą. Stan techniczny miejskiego systemu kanalizacji deszczowej jest zadowalający. Niezbędnym jest sukcesywne uzupełnianie brakujących urządzeń podczyszczających zabezpieczających napływ, wraz z wodami deszczowymi, zanieczyszczeń do cieków wodnych.

Miasto Radom zaopatrywane jest w gaz ziemny wysokometanowy z krajowego systemu gazowniczego przewodem wysokiego ciśnienia DN 300 relacji Lubienia – Sękocin okalającym

obszar miejski Radomia od strony wschodniej. Gazociąg ten jest źródłem zasilania w paliwo gazowe także jednostek osadniczych okalających Radom zwłaszcza położonych wzdłuż trasy jego przebiegu. Główny strumień dopływu gazu kierowany jest od strony południowej. Przy trasie gazociągu wysokiego ciśnienia, od strony północnej w miejscowości Wielogóra i od strony południowej w miejscowości Skaryszew na odgałęzieniach od gazociągu funkcjonują gazowe stacje redukcyjne I^o, redukujące ciśnienie gazu z wysokiego do średniego, doprowadzonego do sieci gazowniczej obsługującej miasto Radom. Na terenie miasta funkcjonują dobrze rozwinięte sieci gazowe średniego i niskiego ciśnienia. Siecią niskiego ciśnienia objęte są obszary osiedli: Śródmieścia, Prędocinka, Południa, Wschodniego Godowa, północnych Glinic, Borek, Zamłynia, Kaptura, Michałowa, Oboziska i Gołębiowa. Sieć średnioprężna obejmuje pozostałą część zgazyfikowane zabudowy Radomia, przebiegając także poza granicami administracyjnymi miasta od stron północno – zachodniej i południowej sprzyjając dostarczaniu paliwa gazowego także do pozamiejskich rejonów osadniczych.

Gaz używany jest głównie w gospodarstwach domowych do przygotowywania posiłków i do celów grzewczych, a także przez podmioty gospodarcze do celów technologicznych i grzewczych.

Stan techniczny miejskiej sieci gazowniczej jest w stanie zaawansowanej dekapitalizacji¹. Funkcjonująca sieć przewodowa, zwłaszcza w rejonach śródmiejskich, wymaga poprawy sprawności.

Na przestrzeni lat 2009 – 2013 długość czynnej sieci gazowej zwiększała się rokrocznie. W analizowanym okresie oddano do użytku 61,16 km nowej sieci. Spośród wszystkich 65 188 gospodarstw domowych korzystających z sieci gazowej w Radomiu w 2013 roku 15,53% używało gazu jako paliwa do ogrzewania mieszkań. Łączne zużycie gazu w mieście wyniosło w tym roku 30 659,60 tys. m³, z czego ponad połowa została wykorzystana w celach grzewczych. W ostatnim roku badanego okresu z sieci gazowej korzystało 81,8% radomskiego społeczeństwa. Dane na temat sieci gazowej w Radomiu w latach 2009 – 2013 zaprezentowano w poniższej tabeli.

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radom s. 124

Tabela 8 Sieć gazowa w Radomiu w latach 2009 - 2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci ogółem (km)	381,30	396,16	414,60	428,00	442,46
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (szt.)	12 605	12 980	13 193	13 736	14 205
Odbiorcy gazu (gosp.)	64 485	64 606	64 672	64 746	65 188
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	5 994	10 321	6 633	10 080	10 124
Zużycie gazu (tys. m ³)	28 243,40	30 946,10	29 873,00	29 305,90	30 659,60
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (tys. m ³)	15 667,10	16 172,50	13 227,60	15 276,30	15 621,20
Ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	186 930	185 173	183 620	180 206	178 631
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	83,7	83,5	83,2	82,0	81,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Komunalna sieć ciepłownicza miasta Radomia funkcjonuje w systemie kanałowym i w coraz większym stopniu w technologii bezkanałowej rur preizolowanych. Nośnikiem energii jest woda. Energię ciepłą do wspólnej ciecii przewodowej dostarczają dwie ciepłownie: Północ i Południe. Ciepłownia Północ zlokalizowana w północno – wschodnim rejonie miasta wyposażona jest w 4 kotły WR 25 o łącznej mocy 116,3 MW. Ciepłownia poprzez system przewodowy wraz z Ciepłownią Południe zaopatruje budownictwo wielorodzinne oraz zakłady przemysłowe i usługowe w północnej części miasta. Ciepłownia Południe zlokalizowana na południowych krańcach miasta, wyposażona jest w 7 kotłów WR 25 o łącznej mocy 203,5 MW. Ciepłownia Południe wraz z Ciepłownią Północ, poprzez system przewodowy, zaopatruje budownictwo wielorodzinne oraz zakłady przemysłowe i usługowe w południowej i centralnej części miasta. Stan techniczny urządzeń wytwórczych w ciepłowniach Północ i Południe jest dobry. Poza zasięgiem oddziaływania miejskiego systemu ciepłowniczego (nie licząc zabudowy jednorodzinnej i zabudowy ogrzewanej indywidualnie) w Radomiu funkcjonuje ok. 160 kotłowni nie będących komunalnymi źródłami ciepła, z których część, wraz z rozbudową komunalnej miejskiej sieci ciepłowniczej, ulegnie, w niedalekiej przyszłości, likwidacji.

Podstawowymi elektroenergetycznymi węzłami zasilającymi dla miasta Radomia są stacje rozdzielcze 440/220/110kV Kozienice i 220/110/30 kv Różki. Stacje te są elementami krajowego systemu energetycznego – zasilane są napowietrznymi liniami przesyłowymi 440

kV i 220 kV m. in. z elektrowni Kozienice. Doprowadzanie energii do głównych punktów zasilających odbywa się napowietrznymi liniami rozdzielczymi o napięciu 110 kV m.in. ze stacji Kozienice i Rózki. GPZ pracują w układzie dwustronnego zasilania w powiązaniu z innymi stacjami systemu energetycznego. Zasilanie odbiorców w energię elektryczną w granicach administracyjnych miasta realizowane jest przez sześć głównych punktów zasilających. Mają one znaczną rezerwę mocy. Z GPZ rozprowadzona jest sieć średniego napięcia zasilająca rozdzielnie sieciowe lub bezpośrednio poszczególne ciągi ze stacjami transformatorowymi ŚN/nn. W mieście funkcjonują cztery rozdzielnie sieciowe RS zasilane dwustronnie z GPZ. Sieć rozdzielcza ŚN zasilająca obiekty miejskie wykonana jest przeważnie jako kablowa. Sieci odbiorcze energii elektrycznej wykonane są jako linie napowietrzne i kablowe.

Miejscem wywozu i odbioru odpadów komunalnych jest Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych. Odpady nie nadające się do dalszego wykorzystania po przeprowadzonej segregacji oraz część odpadów komunalnych składowane są na komunalnym, miejskim składowisku zlokalizowanym w północnych częściach miasta. Składowisko zlokalizowane jest w byłym wyrobisku (kopalnia piasku). Ogólna powierzchnia składowiska wynosi 20,10 ha.

1.1.1.8. Identyfikacja problemów

W wyniku przeprowadzonej analizy w sferze przestrzennej zdiagnozowano następujące problemy:

- przeciążenie komunikacyjne miasta, zwłaszcza centrum;
- zły stan techniczny dróg;
- brak obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta;
- niski udział terenów zielonych w strukturze zagospodarowania terenu;
- brak spójności polityk: przestrzennej i infrastrukturalnej, zapewniających harmonijny rozwój miasta;
- nierównomierny rozwój przestrzenny miasta;
- bardzo słabo rozwinięty system komunikacji lotniczej pomimo istnienia portu lotniczego;

- niższy wskaźnik średniej liczby mieszkań przypadających na 1 000 mieszkańców niż dla województwa mazowieckiego;
- niższa przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę niż w województwie mazowieckim i kraju;
- zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych;
- zły stan techniczny sieci gazowej;
- funkcjonowanie indywidualnych kotłowni charakteryzujących się niską sprawnością.

1.1.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

1.1.2.1. Główni pracodawcy

Sfera gospodarcza Radomia największy rozwój odnotowała po zakończeniu I wojny światowej. Wówczas miasto znalazło się w obszarze Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP). Utworzenie Okręgu miało przyczynić się także do rozwoju terenów nim objętych w związku z wysokim przeludnieniem agrarnym oraz bezrobociem. Jego celem było zwiększenie ekonomicznego potencjału Polski. Na obszarze COP powstało wiele dużych zakładów wytwórczych. W Radomiu powstała m.in. Państwowa Fabryka Broni, a także fabryki drzewne i papierosowe. Powstała także fabryka szwedzkiego producenta telefonów Ericsson. Gospodarka w mieście rozwijała się prężnie aż do lat 90. XX wieku – okresu transformacji systemowej w Polsce. Nastąpiło wiele zmian w radomskiej gospodarce.

Centralny Okręg Przemysłowy oferował wiele zachęt ekonomicznych. Obecnie, zbliżone korzyści oferuje Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN – Podstrefa Radom. Radom posiada charakter i doświadczenie miasta przemysłowego.

Radom znajduje się w zasięgu podstrefy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN. Radomska Podstrefa obejmuje następujące regiony:

- Woźniki (Radom)
- Wólka Klwatecka (Radom)
- Gołębiów (Radom)

- Ożarów Mazowiecki
- Poniatowa
- Pionki
- Wyszaków.

Podstrefa Radom zajmuje łączną powierzchnię 210,08 ha. W poniższej tabeli znajduje się zestawienie przedsiębiorców działających w podstrefie Radom.

Tabela 9. Wykaz przedsiębiorstw działających w podstrefie Radom

Region	Wykaz przedsiębiorstw
Radom	<p>"TAPPARELLA" Małgorzata Karpińska – producent żaluzji</p> <p>P.W. "Radir" I. Czajkowski, I. Górka Sp. z o.o. – wyroby włókiennicze</p> <p>ALMECH s.c. Alina i Stanisław Jasik – produkcja sprężyn</p> <p>TOHO POLAND Sp. z o.o. – wyroby metalowe, elementy łożysk</p> <p>Hart Met Sp. z o.o. – producent wyrobów metalowych, obróbka metali</p> <p>ALTHA POWDER METALLURGY Sp. z o.o. – obróbka metali, wyroby metalowe</p> <p>TREND GLASS Sp. z o.o. – producent szkła gospodarczego</p> <p>ZBYSZKO COMPANY Sp. z o.o. – produkcja napojów, soków owocowych i warzywnych</p> <p>MEDICOFARMA Sp. z o.o. – producent leków i preparatów farmaceutycznych</p> <p>Techmatik S.A.– producent kostki brukowej oraz galanterii betonowej dla budownictwa, producent maszyn do w/w produkcji</p> <p>ROHRBOGEN Sp. z o.o. – produkcja kolanek z rur stalowych</p> <p>STALGAST RADOM Sp. z o.o. - producent kompleksowych zestawów kuchennych dla restauracji</p> <p>Aplisens S.A. - producent aparatury kontrolno - pomiarowej, ciśnienie, temperatura, głębokość</p> <p>Tenea Sp. z o.o. - producent elektrowni wiatrowych i baterii fotowoltaicznych</p> <p>Ryszard Klepacz P.P.H.U "Redar" - producent tekstyliów dla dzieci</p> <p>Fabryka Broni "Łucznik" - Radom Sp. z o.o. - producent amunicji i broni.</p> <p>Roboplast Sp. z o.o. - producent opakowań z tworzyw sztucznych dla przemysłu spożywczego.</p> <p>KAMEL STEEL s.c. - konstrukcje metalowe</p> <p>Fifor Polska Sp. z o.o. - producent suchych przekąsek</p> <p>Global Cosmed S.A. - producent wyrobów kosmetycznych</p> <p>Precision Machine Parts Poland Sp. z o.o. - producent wyrobów z tworzyw sztucznych</p> <p>PPUH SUPRON 3 Sp. z o.o. - producent elementów ppoż.</p>

	Gabec s.c. P.J. Kotowscy - producent elementów metalowych
Pionki	DREWUP Sp. z o.o. – produkcja płyt meblowych i mebli SOUDAL MANUFACTURING Sp. z o.o. - producent klejów, pianek, uszczelniaczy do okien
Ożarów Mazowiecki	Bittner Andrzej i Roman Sp. j. – opakowania i elementy z tworzyw sztucznych WB Electronics Sp. z o.o. – producent elementów i innych urządzeń do przetwarzania informacji Danpol Danielak Sp. j. - wyroby i usługi poligraficzne START Dobrowolski Sp. j. – wyroby z tworzyw sztucznych VIGO System S.A. – produkcja detektorów podczerwieni i urządzeń optoelektronicznych Sealed Air Polska Sp. z o.o. - produkcja specjalistycznych opakowań z tworzyw sztucznych Warszawski Dom Handlowy S.A. - producent samoprzylepnych nalepek Kwazar Corporation Sp. z o.o. - producent tworzyw sztucznych ZFP INWESTYCJE Sp. z o.o. - producent leków i wyrobów farmaceutycznych Centrum Usług Nowoczesnych Sp. z o.o. - producent leków i wyrobów farmaceutycznych
Wyszaków	Quad/Graphics Europ Sp. z o.o. – usługi poligraficzne BAJ-PROS EKO Sp. z o.o. - usługi magazynowania i przetwarzania odpadów CRT Sp. z o.o.- produkcja farb drukarskich offsetowych
Pilawa	Akzo Nobel Decorative Paints Sp. z o.o. (ICI Polska Sp. z o.o.) – produkcja farb syntetycznych

Źródło: www.tsse.arp.pl

Na terenie Radomia, wśród największych przedsiębiorstw należy wyróżnić:

- PZM Vimex Sp. z o.o. – dystrybutor wyrobów stalowych;
- PHU Polski Tytoń S.A. – dystrybutor wyrobów tytoniowych i produktów FMCG;
- Esky.pl S.A. – centrum podróży;
- Ren Sp. z o.o. – dystrybucja lodów i mrożonek;
- Albo Sp. z o.o. – dystrybucja wędlin, mięsa i drobiu;
- Radomis Sp. z o.o. – hipermarket;
- Konkret Sp. z o.o. – sprzedaż i dystrybucja oleju napędowego, benzyn oraz olejów pochodzenia zagranicznego;
- ITS Michalczewski – sprzedaż i wynajem dźwigów i żurawi;
- PPHU Rosa-Bud S.A. – firma budowlana;
- Imperial Tobacco Polska Manufacturing S.A. – koncern tytoniowy.

Ponadto w Radomiu funkcjonują m.in. następujące instytucje okołobiznesowe i wspierające:

- Akademycki Inkubator Przedsiębiorczości;
- Business Centre Club;
- Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa;
- Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości „Twój StartUp”;
- Inkubator Przedsiębiorczości;
- Izba Przemysłowo-Handlowa Ziemi Radomskiej;
- Radomskie Centrum Innowacji i Technologii.

W 2013 roku Radom został wyróżniony, jako jeden z najlepszych i najdynamiczniej rozwijających się dostawców usług outsourcingowych. Miasto posiada następujące cechy kwalifikujące do miana kolejnego centrum outsourcingu w Polsce:

- korzystna lokalizacja;
- wykształcona kadra pracownicza;
- uruchomienie unikalnych w skali kraju studiów podyplomowych „Nowoczesne Usługi Biznesowe”;
- udogodnienia inwestycyjne w Podstrefie Radom;
- wiele atrakcyjnych lokalizacji oferujących nowoczesne powierzchnie biurowe;
- cykliczne spotkania networkingowe branży BPO/SSC.

Na uwagę zasługuje także działający Radomski Klaster Metalowy, którego celem głównym jest wspieranie regionalnego przemysłu metalowego oraz promowanie zawodów technicznych wśród młodzieży.

1.1.2.2. Struktura gospodarki miasta

Podobnie jak inne regiony kraju Radom bardzo szybko odczuł negatywne skutki transformacji ustrojowej rozpoczętej w 1989 r. Głęboka recesja i załamanie się rynków wschodnich spowodowały bankructwa pierwszych zakładów i tzw. „racjonalizację zatrudnienia” – czytaj: masowe zwolnienia – w pozostałych przedsiębiorstwach, borykających się z gwałtownym spadkiem produkcji i załamaniem sytuacji finansowej. Ocenia się, że w wyniku przeprowadzonych reform aż trzy czwarte przedsiębiorstw regionu utraciło wcześniejszą

pozycję rynkową. Los pozostałych funkcjonujących radomskich przedsiębiorstw państwowych został jednak przypieczętowany w drugiej połowie lat 90. Okres ten upłynął pod znakiem spektakularnych bankructw największych zakładów Radomia, będących od kilkadziesiąt lat symbolem i dumą miasta i regionu. Ogółem w latach 1990-2000 upadło w Radomiu dwieście dwadzieścia firm i przedsiębiorstw, w tym te największe zatrudniające po kilka tysięcy osób, takie jak Zakłady Metalowe "Łucznik", Radoskór, czy Radomska Wytwórnia Telefonów. Na miejscu niektórych z nich powstały mniejsze spółki z których część zakończyła jednak już swoją działalność.

RWT

Falę wielkich upadłości zapoczątkowała Radomska Wytwórnia Telefonów, czołowy producent aparatów telefonicznych w Polsce. Upadła w 1996 r. Cały majątek firmy został już sprzedany. Na terenach przemysłowych RWT przy ul. Struga zlokalizowana jest obecnie Wyższa Szkoła Finansów i Bankowości.

Acanta

W czerwcu 1998 upadła Acanta, czyli była Fabryka Wyrobów Emaliowanych, przez wiele lat jeden z czołowych producentów kuchenek gazowych w kraju. Należności ściągnięte od dłużników i wpływy ze sprzedaży majątku przeznaczono na wypłatę zaległych wynagrodzeń. Fabryka zlokalizowana była na terenach pomiędzy ulicami 1905 roku, Młodzianowską i Tytoniową. Po ogłoszeniu upadłości większość budynków fabryki wyburzono. Po fabryce pozostał jedynie biurowiec u zbiegu ul. 1905 roku i Tytoniowej oraz odchodzący od niego dwukondygnacyjny budynek. Biurowiec szybko został zaadaptowany na potrzeby biur i jednej z wyższych szkół prywatnych. Wzdłuż ul. Tytoniowej znajduje się opuszczony, częściowo rozebrany budynek.

RZMO

W tym samym czasie co Acanta upadły też Radomskie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych. Syndykowi nie udało się sprzedać firmy w całości i majątek RZMO został podzielony.

Elektrociepłownia Radom

W listopadzie 1998 r. sąd ogłosił upadłość Elektrociepłowni Radom. Aktualnie przedsiębiorstwo zatrudnia 160 pracowników. Podejmowane są próby sprzedaży zakładu w całości inwestorowi prywatnemu.

Obecnie teren po byłej elektrociepłowni przeznaczony jest pod inwestycje.

Radoskór

W lutym 1999 r. upadły Radomskie Zakłady Przemysłu Skórzanego Radoskór, jednego z największych w Polsce przedsiębiorstw przemysłu skórzanego i obuwniczego. Jeszcze przed upadłością firma pozbyła się dużej części majątku nieprodukcyjnego. Majątek produkcyjny firmy został podzielony i sprzedawany jest w częściach.

Radomskie Zakłady Garbarskie

W czerwcu 1999 r. sąd ogłosił upadłość Radomskich Zakładów Garbarskich. Syndyk rozpoczął sprzedawanie majątku garbarni na części, część terenu jest dzierzawiona. W halach po RZG planowano m.in. uruchomienie centrum budowlanego.

Wytwórnia Części Zamiennych

W listopadzie 1999 r. upadła Wytwórnia Części Zamiennych. Majątek przedsiębiorstwa jest sprzedawany na części.

Zakłady Metalowe "Łucznik"

W listopadzie 2000 r. upadło największe przedsiębiorstwo Radomia, przez wiele lat symbol miasta – Zakłady Metalowe Łucznik, zatrudniające w okresie powojennym średnio 12 tys. osób. Syndyk najpierw upłynnił majątek nieprodukcyjny, następnie rozpoczął sprzedaż i dzierzawę części majątku produkcyjnego.

Na terenach po byłych Zakładach Metalowych Łucznik znajdujących się pomiędzy ulicami Młodzianowską, 1905 roku, Grzeczmarowskiego oraz torami kolejowymi powstała Strefa Łucznik. Obejmuje także ulice Biznesową i Przemysłową. **To Biznesowa Dzielnica położona w centrum Radomia. Stowarzyszenie Strefa Łucznik** poprzez swoją działalność wspomaga rozwój aktywności gospodarczej, w tym: przemysłu, usług i produkcji na terenie Strefy Łucznik. W strefie tej działa ok. 80 firm z różnych branż.

Zakład Maszyn do Szycia "Łucznik"

Ostatnią z wielkich upadłości radomskich firm było bankructwo Zakładu Maszyn do Szycia Łucznik w roku 2002. Jak w większości pozostałych przypadków, majątek sprzedawany jest na części i dzierzawiony.

Istnieje też kilka wyższych uczelni prywatnych, niektóre z nich zlokalizowane są na terenach poprzemysłowych (Wyższa Szkoła Handlowa, Wyższa Szkoła Biznesu im. Jana Chrapka,

Wyższa Inżynierska Szkoła Bezpieczeństwa i Organizacji Pracy na terenach przemysłowych rejon ul. Domagalskiego; czy na terenie dawnej RWT Radomska Wyższa Szkoła Finansów i Bankowości).

Duża część terenów przemysłowych w centralnych częściach miasta wymaga przekształceń przestrzennych. Obecność znacznych **obszarów przemysłowych**, w tym obszarów zdegradowanych, stanowi istotny problem planistyczny. Ich przekształcenia funkcjonalne nie były dotychczas przedmiotem kompleksowych opracowań i wytycznych, zatem dotychczas przebiegają bezplanowo, w sposób samorzutny i niekontrolowany z punktu widzenia wzajemnych relacji przedsięwzięć zlokalizowanych na tych obszarach, jak również powiązań z układem zewnętrznym w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta.

Tereny przemysłowe, w znacznej części dobrze skomunikowane i zlokalizowane w rejonach przyległych do centrum miasta, stanowią istotny potencjał rozwojowy pod warunkiem wdrożenia ich planowych przekształceń i rewitalizacji.

Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zakładają kontynuację wyżej opisanych przekształceń terenów przemysłowych w okolicach centrum (tereny przyległe do ul. 1905 r., ul. Tartacznej, ul. Domagalskiego, ul. Wierzbickiej), a dla rozwoju funkcji produkcyjnych wskazuje następujące obszary:

- tereny w okolicach Wincentowa i Wólki Klwateckiej, Gołębiowa i zachodniej Brzustówki (w ramach rozbudowy radomskiej podstrefy TSSE);
- nowe tereny zlokalizowane przy ul. Kieleckiej na wysokości ul. Hodowlanej;
- uzupełnienie terenu przemysłowego w istniejących strefach na Potkanowie, Żakowicach, Dzierzkowie i Woli Gołębiowskiej.

Z uwagi na dużą liczbę i powierzchnię terenów przemysłowych, zlokalizowanych w okolicach centrum, (teren po byłej fabryce telefonów, tereny po zakładach broni Łucznik, tereny b. Radoskóru, tereny kolejowe w rejonie dworca PKP, itd.) po przekształceniach mogą one łączyć się w strukturę ciągłą wraz ze śródmieściem historycznym.

Tereny wyszczególnione w *Studium pozyskania inwestora dla terenów przemysłowych Gminy Miasta Radomia*

TEREN I

Działki: 9/106, 9/178, 9/180, 9/188

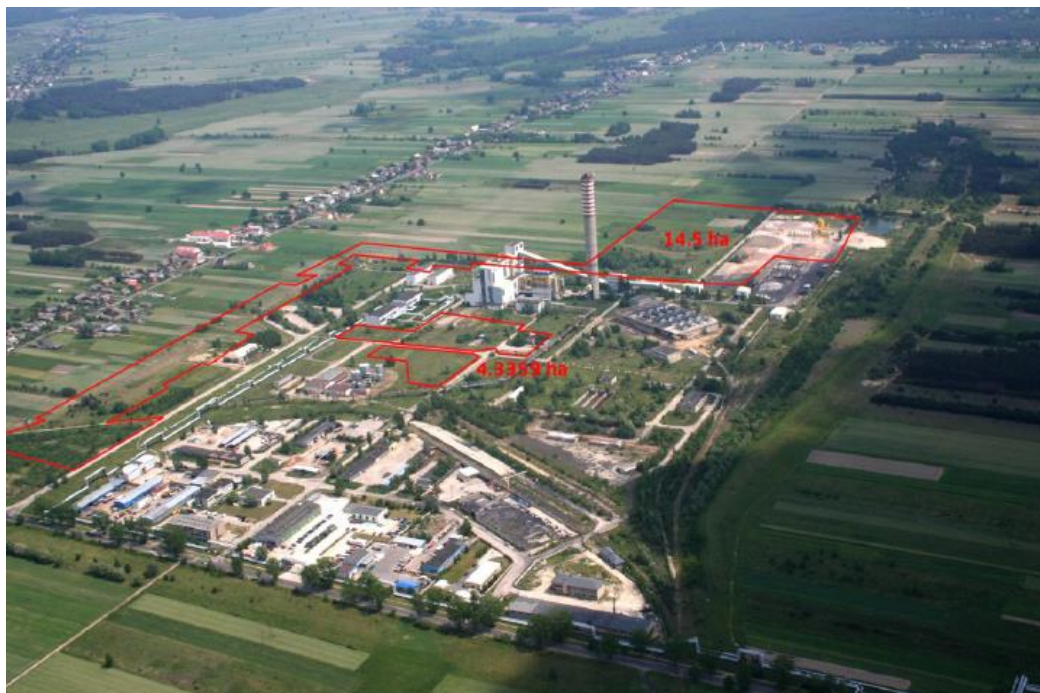
Dzielnica: Nowa Wola Gołębiowska

Ulice: Energetyków i Marii Gajl

Powierzchnia: 10,0627 ha

Charakterystyka: Tereny po byłej elektrociepłowni. Odznaczają się dobrą dostępnością kolejową.

Rysunek 8. Tereny po byłej elektrociepłowni

Źródło: Studium pozyskania inwestora dla terenów przemysłowych Gminy Miasta Radomia

TEREN II

Działki: 25/4, 25/5, 25/6, 25/7, 25/8, 25/11, 25/12, 25/13

Dzielnica: Woźniki

Ulice: Kielecka

Powierzchnia: 6,8336 ha

Charakterystyka: Tereny są częścią Podstrefy Radomskiej Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zlokalizowane przy drodze krajowej nr 7 Warszawa-Kraków

Rysunek 9. Teren inwestycyjny w dzielnicy Wońniki

Źródło: Studium pozyskania inwestora dla terenów przemysłowych Gminy Miasta

TEREN III

Działki: 101/4, 118, 162, 125/2, 161/2

Dzielnica: Potkanów

Ulice: Żelazna

Powierzchnia: 9,3147 ha

Charakterystyka: Zlokalizowana w sąsiedztwie Południowej Obwodnicy Radomia

TEREN IV

Działki: 67/2, 155/4, 156/1, 156/4, 155/5

Dzielnica: Potkanów

Ulice: Żelazna

Powierzchnia: 6,5004 ha

Charakterystyka: Zlokalizowana w sąsiedztwie Południowej Obwodnicy Radomia

Rysunek 10. Tereny inwestycyjne zlokalizowane w dzielnicy Potkanów

Źródło: Studium pozyskania inwestora dla terenów przemysłowych Gminy Miasta

TEREN V

Działki: 56/4, 66, 104, 80/1, 108/2, 105.

Dzielnica: Potkanów

Ulice: Żelazna

Powierzchnia: 6,0803 ha

Charakterystyka: Zlokalizowana w sąsiedztwie Południowej Obwodnicy Radomia. Na działce 56/4 znajdują się obiekty pochodzące z II wojny światowej, w złym stanie technicznym i przeznaczone do rozbiórki.

Rysunek 11. Teren inwestycyjny położony w sąsiedztwie Południowej Obwodnicy Radomia

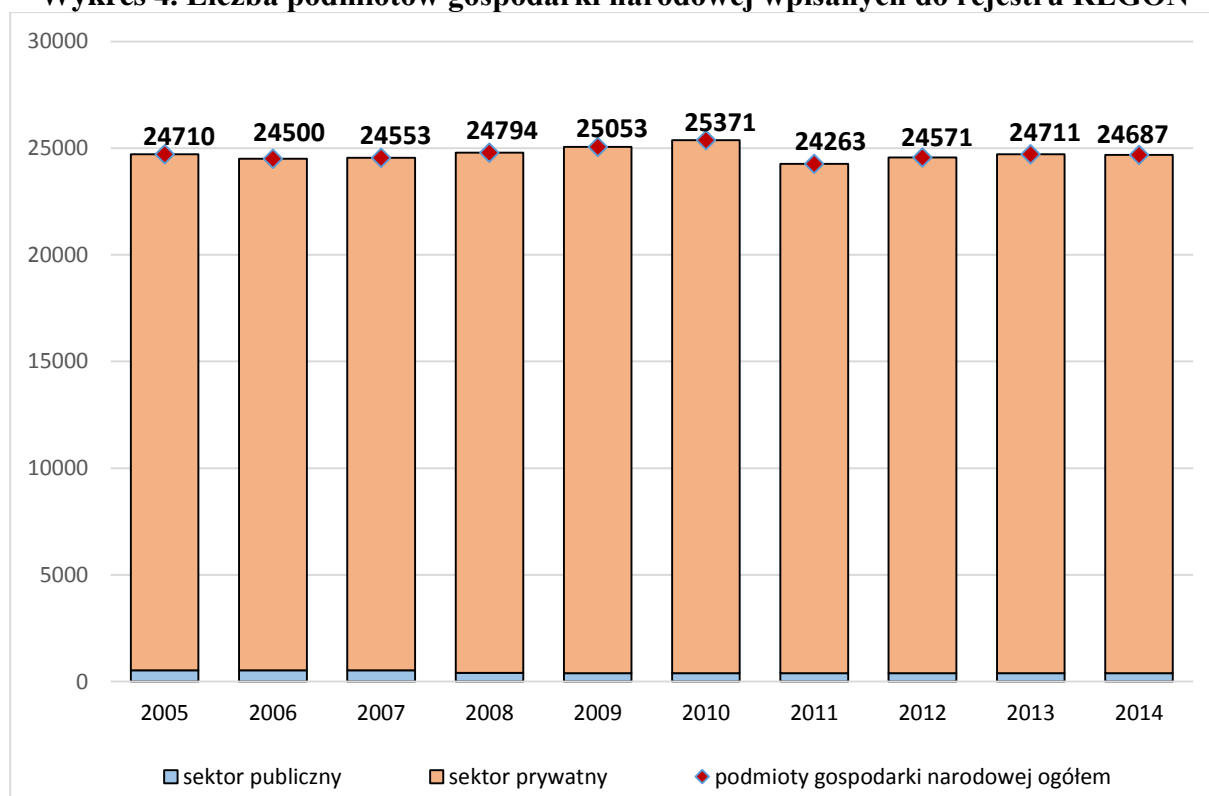

Źródło: Studium pozyskania inwestora dla terenów przemysłowych Gminy Miasta

Można przypuszczać iż tendencja ta utrzyma się także na przestrzeni kolejnych lat, na co wpływ ma przede wszystkim systematyczny rozwój infrastruktury technicznej. Powstawanie dużych, zagranicznych przedsiębiorstw jest szansą na rozwój lokalnego rynku pracy w Radomiu, głównie za sprawą tego, iż przedsiębiorstwa takie generują dużą liczbę nowych miejsc pracy. Mają również wpływ na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw lokalnych, dzięki współpracy pomiędzy nimi.

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni analizowanych lat ulegała nieznacznym wahaniom. W 2006 roku w porównaniu z rokiem 2005 liczba podmiotów nieznacznie się zmniejszyła (o 0,8%), a następnie, przez okres czterech lat odznaczała się tendencją wzrostową (łącznie wzrost o 3,6%). W 2011 roku ponownie odnotowano spadek liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na terenie Radomia (o 4,4% w porównaniu z rokiem 2010). Do 2013 roku ich liczba ponownie wzrastała, a w 2014 odnotowała niewielki spadek.

Tabela 10. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	24710	24500	24553	24794	25053	25371	24263	24571	24711	24687
sektor publiczny - ogółem	531	531	525	406	387	385	386	390	391	388
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	263	266	268	270	260	261	263	267	267	263
przedsiębiorstwa państwowe	16	12	4	3	3	1	1	1	1	1
spółki handlowe	35	34	32	31	29	29	26	25	27	27
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze	3	3	3	3	3	3	-	-	-	-
sektor prywatny - ogółem	24179	23969	24028	24388	24666	24986	23877	24181	24320	24294
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	19816	19564	19578	19791	20068	20284	19078	19167	19181	19026
spółki handlowe	1385	1428	1460	1508	1546	1580	1631	1716	1804	1907
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	221	222	232	232	237	242	249	256	269	284
spółdzielnie	82	81	79	76	75	75	75	75	75	79
fundacje	53	53	55	55	56	59	61	66	71	80
stowarzyszenia i organizacje społeczne	326	348	360	376	391	410	432	453	471	478

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

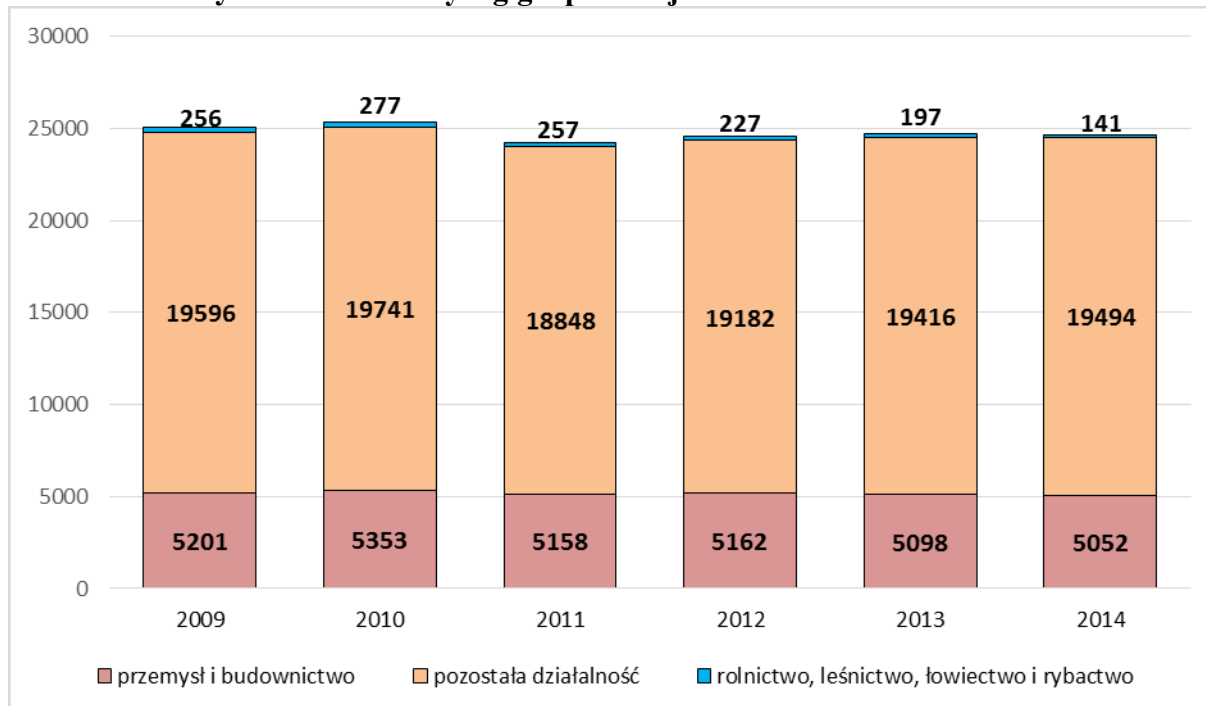
W 2014 roku w porównaniu z rokiem 2005 liczba podmiotów sektora prywatnego osiągnęła zbliżony poziom, natomiast sektora publicznego była o blisko 27% niższa.

W dziale rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w 2014 roku zarejestrowanych było 141 podmiotów (zaledwie 0,6% podmiotów) i należy zauważyć, że ich liczba na przestrzeni analizowanych lat nieustannie się zmniejszała. W grupie przemysł i budownictwo w 2014 roku zarejestrowanych było łącznie 5 052 podmiotów i liczba ta była na najniższym poziomie na tle pozostałych zaprezentowanych lat. Największą liczbę odnotowano w grupie pozostała działalność, a więc związana ze świadczeniem różnego rodzaju usług (około 78,9%). Radom jest dużym ośrodkiem miejskim w związku z tym zrozumiałą jest niski udział działalności

rolniczej oraz ukierunkowanie na działalność usługową. Ponadto stały wzrost tych drugich jest jednym z najistotniejszych trendów rozwojowych współczesnej gospodarki.

Wykres 5. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2014 roku najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w sekcji G (34,07%) – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle. W sekcji tej, od 2009 roku odnotowuje się jednak systematyczny spadek liczby przedsiębiorstw (w 2014 roku spadek o 12% w porównaniu z rokiem 2009). W następnej kolejności, najliczniejszymi grupami były podmioty sekcji C (10,65%) – przetwórstwo przemysłowe, sekcji F (9,37%) – budownictwo oraz sekcji M (8,45%) – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Na przestrzeni analizowanych lat liczba podmiotów w wymienionych sekcjach wykazywała zmienną tendencję. W ostatniej z wymienionych grup liczba ta jednak odznaczyła się wzrostem.

Tabela 11. Podmioty gospodarcze wg sekcji

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	25053	25371	24263	24571	24711	24687
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	256	277	257	227	197	141
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	13	14	14	16	15	18
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	2766	2837	2701	2683	2673	2630
Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	14	17	23	23	23	25
Sekcja E – Dostawy wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	55	60	66	69	66	66
Sekcja F – Budownictwo	2353	2425	2354	2371	2321	2313
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	9560	9336	8616	8551	8519	8412
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	1766	1759	1636	1685	1674	1677
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	571	576	566	572	565	572
Sekcja J – Informacja i komunikacja	454	505	512	519	569	585
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	974	965	922	916	923	879
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	673	707	735	771	804	840
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	1892	1985	1934	2008	2048	2086
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	448	461	447	469	508	514
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	37	38	40	41	41	39
Sekcja P – Edukacja	567	602	629	771	814	813
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1111	1199	1232	1270	1299	1373
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	314	322	307	303	316	326
Sekcja S i T – Podstawowa działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	1229	1285	1271	1305	1335	1376
Sekcja U - Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	1	1	1	1	2

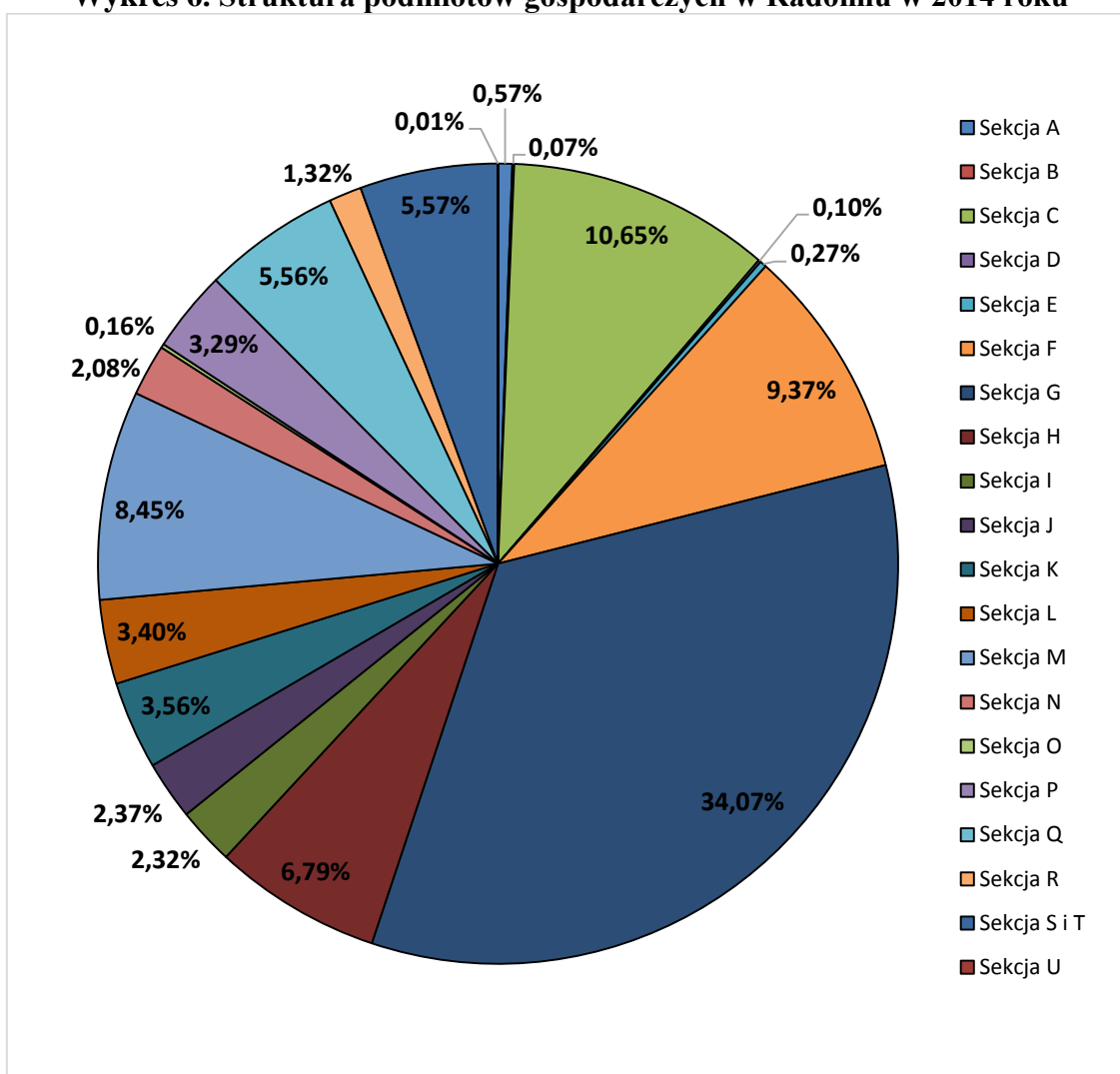
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Największy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w 2014 roku w zestawieniu z danymi za rok 2009 odnotowaną w następujących grupach: sekcja D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), sekcja J (informacja i komunikacja), sekcja L (działalność

związana z obsługą rynku nieruchomości) oraz sekcja P (edukacja) i sekcja Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna). Największy spadek odnotowano z kolei w liczbie podmiotów gospodarczych należących do sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) – spadek o 115 podmiotów, tj. 44,9%.

Wykres 6. Struktura podmiotów gospodarczych w Radomiu w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Najmniej liczebną grupę stanowiły podmioty sekcji U. W Radomiu w 2014 roku zarejestrowane były dwie organizacje i zespoły eksterytorialne.

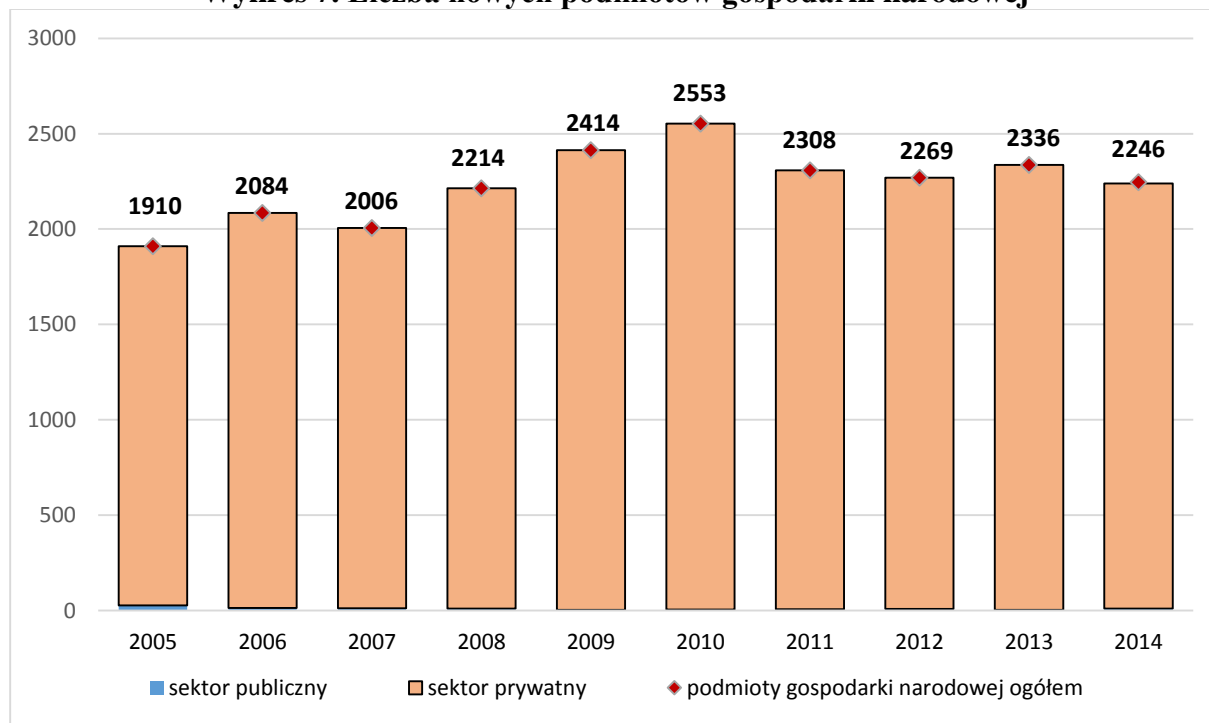
Tabela 12. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	1910	2084	2006	2214	2414	2553	2308	2269	2336	2246
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego ogółem	5	8	7	8	5	4	9	7	13	10
sektor publiczny	27	14	12	10	3	5	6	8	4	10
sektor prywatny	1883	2070	1994	2204	2411	2548	2302	2261	2332	2230

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w analizowanych latach (2005-2014) w Radomiu charakteryzuje się zbliżoną tendencją jak w przypadku jej ogólnej liczby. Niemal do 2010 roku ich liczebność wzrasta (z wyjątkiem niewielkiego spadku w roku 2007) - łączny wzrost o 33,7%. Następnie, z każdym rokiem w Radomiu rejestrowana była coraz mniejsza liczba podmiotów (z wyjątkiem niewielkiego wzrostu w 2013 roku). W 2014 roku zarejestrowano ich o 12% mniej niż w roku 2010.

Wykres 7. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej

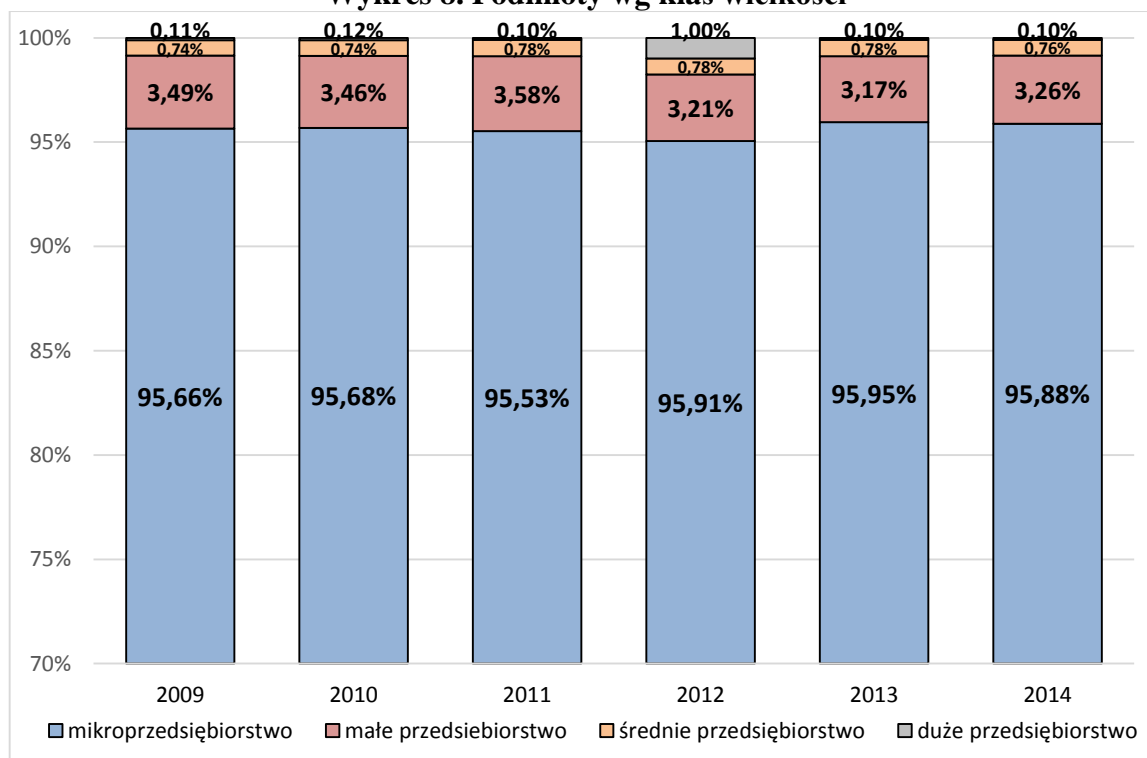

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów może dostarczać informacji o kondycji przedsiębiorczości danego regionu. Wzrost ich liczebności jest „motorem napędowym” gospodarki. Pełnią także wiele ważnych funkcji społecznych. Tendencja spadkowa jest niepokojącym zjawiskiem, które może świadczyć o spadku zainteresowania prowadzeniem własnych działalności gospodarczych. Niemal dwukrotnie, w 2014 roku w porównaniu z rokiem 2009, wzrosła liczba nowo zarejestrowanych spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, co jak wyżej wspomniano może być szansą rozwoju radomskiej gospodarki. Warto jednak zaznaczyć, że dla zapewnienia rozwoju tej sfery niezbędny jest także wzrost postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców miasta, a nie jedynie upatrywanie szansy w przedsiębiorstwach zagranicznych.

Wykres 8. Podmioty wg klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

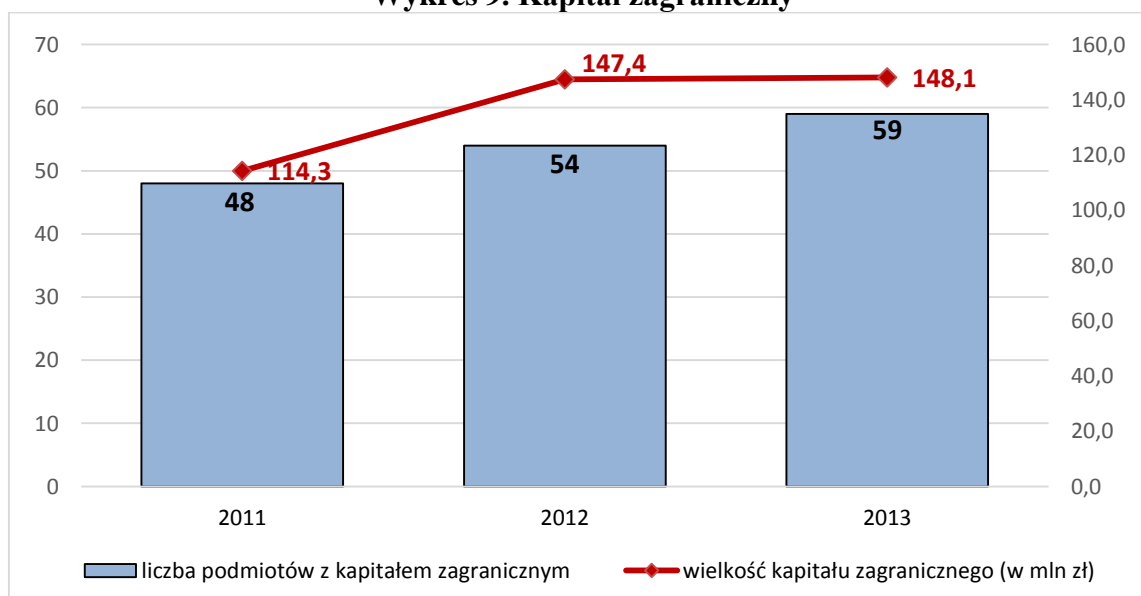
W liczbie podmiotów gospodarczych zdecydowanie dominuje liczba mikroprzedsiębiorstw, które zatrudniają mniej niż 10 pracowników, a ich roczny obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów euro. W 2014 roku ich udział w liczbie

zarejestrowanych podmiotów na terenie miasta Radom ukształtował się na poziomie 95,88%. Małe przedsiębiorstwa, zatrudniające mniej niż 50 pracowników, zajmowały udział w wysokości 3,26%. Pozostałe podmioty to przedsiębiorstwa średnie (zatrudniające mniej niż 250 pracowników z rocznym obrotem nieprzekraczającym 50 mln euro) oraz duże (zatrudniające powyżej 250 pracowników). Odsetki w poszczególnych grupach na przestrzeni analizowanych lat pozostają na zbliżonym poziomie. Potwierdza to doskonale stwierdzenie, iż gospodarka Radomia oparta jest na rozwoju mikro-, małych- i średnich przedsiębiorstw, które skupiają się w sferze produkcji, handlu i usług.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Radomia w 2013 roku zarejestrowanych było 59 podmiotów z kapitałem zagranicznym. Liczba ta była o 11 podmiotów wyższa niż w roku 2011, tj. o 22,9%. Świadczyć to może o wzrastającym zainteresowaniu inwestowaniem ze strony inwestorów zagranicznych.

Wykres 9. Kapitał zagraniczny

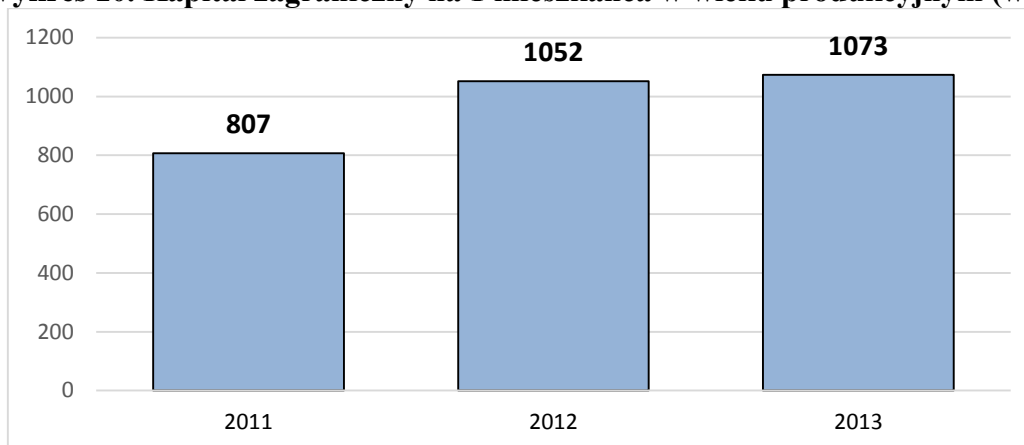
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Systematycznie, wraz ze wzrostem liczby podmiotów z kapitałem zagranicznym, wzrasta także wielkość kapitału zagranicznego. W 2013 roku kapitał ten był na poziomie 148,1 mln zł, podczas gdy w roku 2011 na poziomie 114,3 mln zł. Na jednego mieszkańca Radomia w wieku

produkcyjnym kapitał zagraniczny wynosił w 2013 roku 1073 zł. Dla porównania w roku 2011 na jednego mieszkańca w wieku produkcyjnym przypadało 807 zł kapitału zagranicznego.

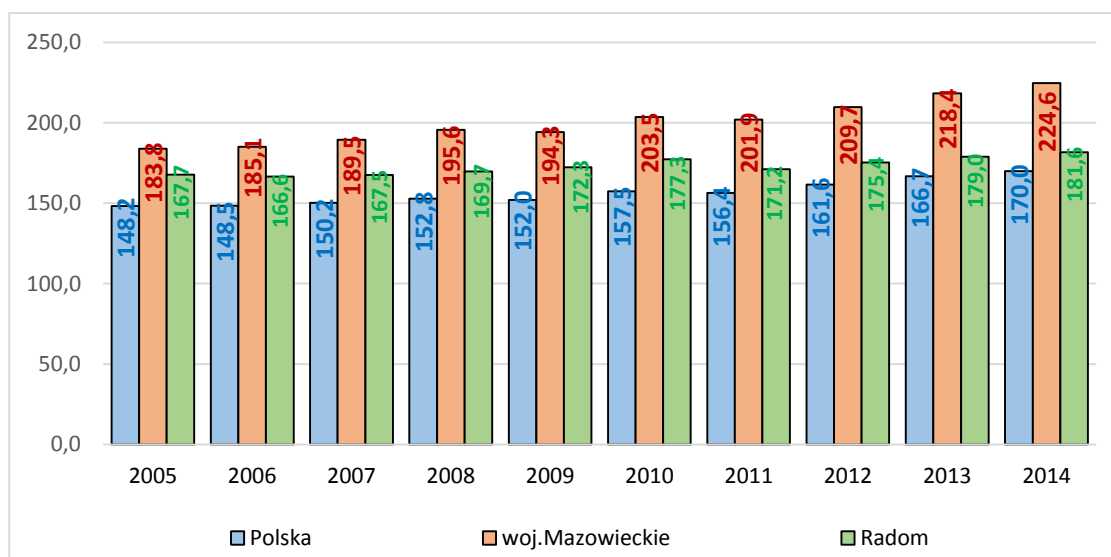
Wykres 10. Kapitał zagraniczny na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na przestrzeni analizowanych lat (2005-2014), wśród mieszkańców Radomia wzrósł poziom przedsiębiorczości, co potwierdzają wyniki analizy wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Niemniej jednak należy zauważyć, iż wskaźnik ten w analizowanych latach charakteryzował się zmiennymi tendencjami – przemienne wzrost i spadek wartości prezentowanego wskaźnika.

Wykres 11. Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

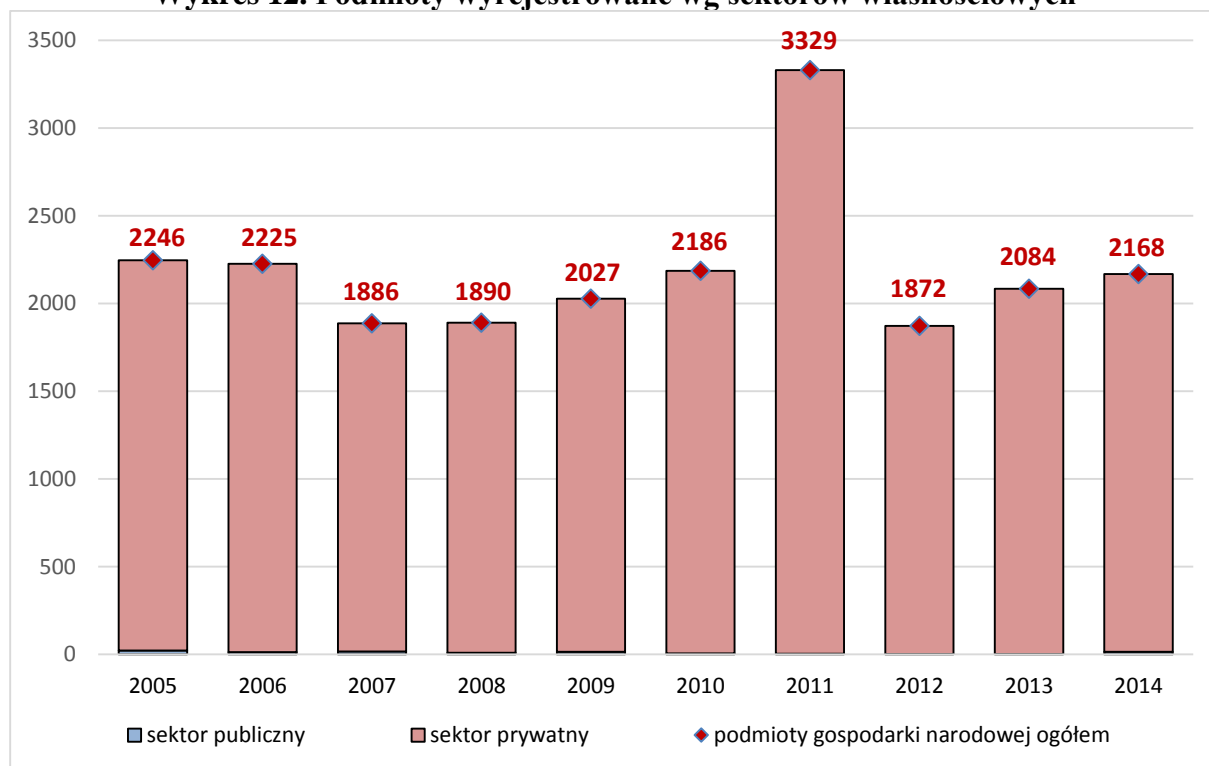
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ponadto przy interpretacji tego wskaźnika należy również brać pod uwagę spadek liczby mieszkańców, co przy utrzymującej się wysokiej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej może jednak nie świadczyć o wzroście przedsiębiorczości. Wskaźnik ten na przestrzeni analizowanych lat jest znacznie niższy niż ten sam wskaźnik dla całego województwa mazowieckiego, a różnica z upływem lat jest coraz większa. Zdecydowanie korzystniej w tej kwestii Radom wypada na tle całego kraju, ponieważ wskaźnik liczby podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w mieście jest wyższy niż średnia dla całego kraju.

Zróznicowaną tendencją charakteryzuje się liczba podmiotów wyrejestrowanych na terenie miasta Radom. Najwyższa liczba tych podmiotów została odnotowana w 2011 roku (3329 wyrejestrowanych podmiotów). W 2012 roku w porównaniu z rokiem 2011 liczba wyrejestrowań podmiotów na przestrzeni roku obniżyła się o niemal połowę. Od 2012 roku liczba ta systematycznie wzrastała.

Wykres 12. Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych

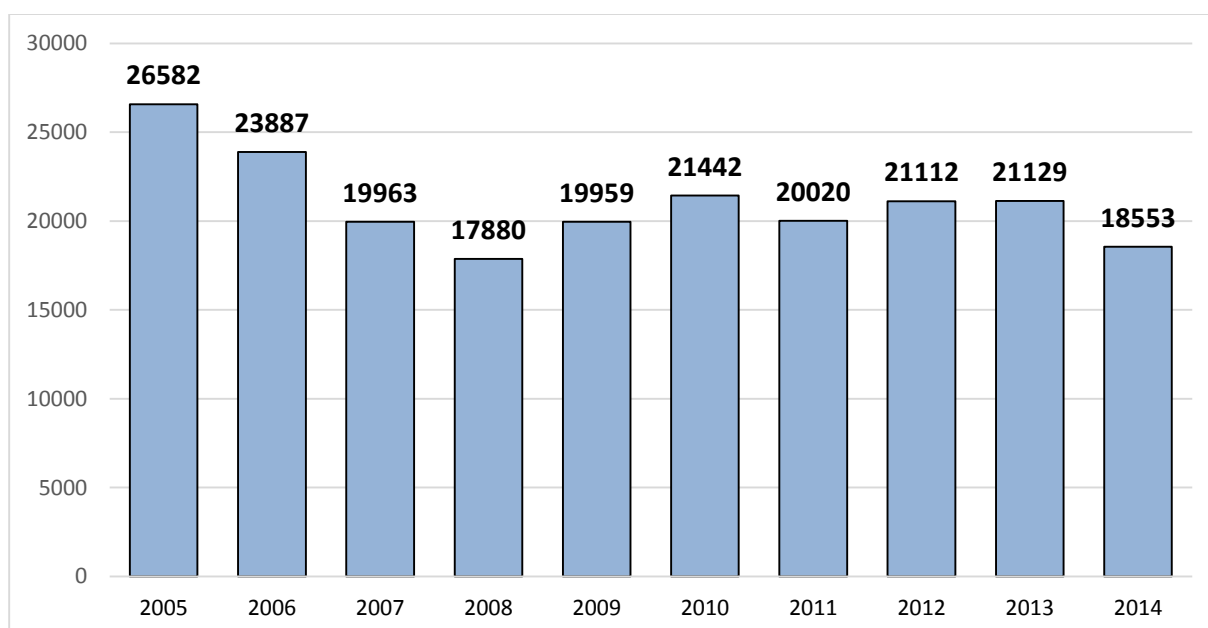
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

1.1.2.3. Bezrobocie

Radomski rynek pracy charakteryzuje się dużą zmiennością, po znacznym spadku liczby osób bezrobotnych w latach 2005-2008 (o 37,2%), liczba ta ponownie wzrasta. Utrzymuje się na zbliżonym poziomie, jednak charakteryzuje się zmiennymi tendencjami. W 2014 roku liczba pozostających bez pracy osób zmniejszyła się, co można utożsamiać z ogólną poprawą na rynku pracy w całym kraju. Jest to pozytywne zjawisko, gdyż zbyt wysoki poziom bezrobocia, szczególnie utrzymujący się na wysokim poziomie przez dłuższy czas może skutkować wieloma niekorzystnymi zjawiskami, także w wielu innych sferach funkcjonowania miasta.

Wykres 13. Stan bezrobocia w Radomiu

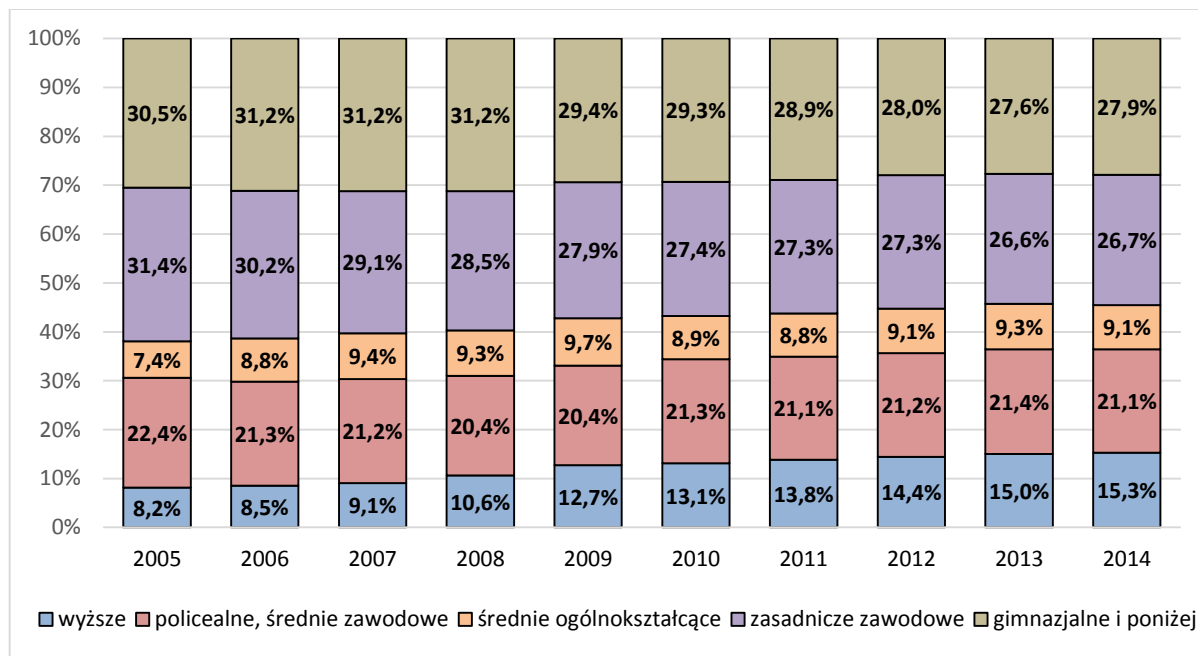
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na przestrzeni analizowanych lat udział bezrobotnych legitymujących się wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył o prawie 7,1 p.p. Wzrost odnotowano także w grupie osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (o 1,7 p.p.). Każdego roku wzrasta liczba osób z wykształceniem wyższym, jednak analizując poniższy wykres można stwierdzić, iż poziom wykształcenia niekoniecznie przekłada się na zatrudnienie. Rynek pracy staje się coraz bardziej konkurencyjny i corocznie pojawia się na nim duża liczba nowych, wykształconych specjalistów. Pomimo wykształcenia młodym ludziom (często bez doświadczenia) bardzo często trudno jest znaleźć zatrudnienie. W związku

z tym na rynku pracy pojawia się coraz większa liczba osób bezrobotnych posiadających wykształcenie wyższe.

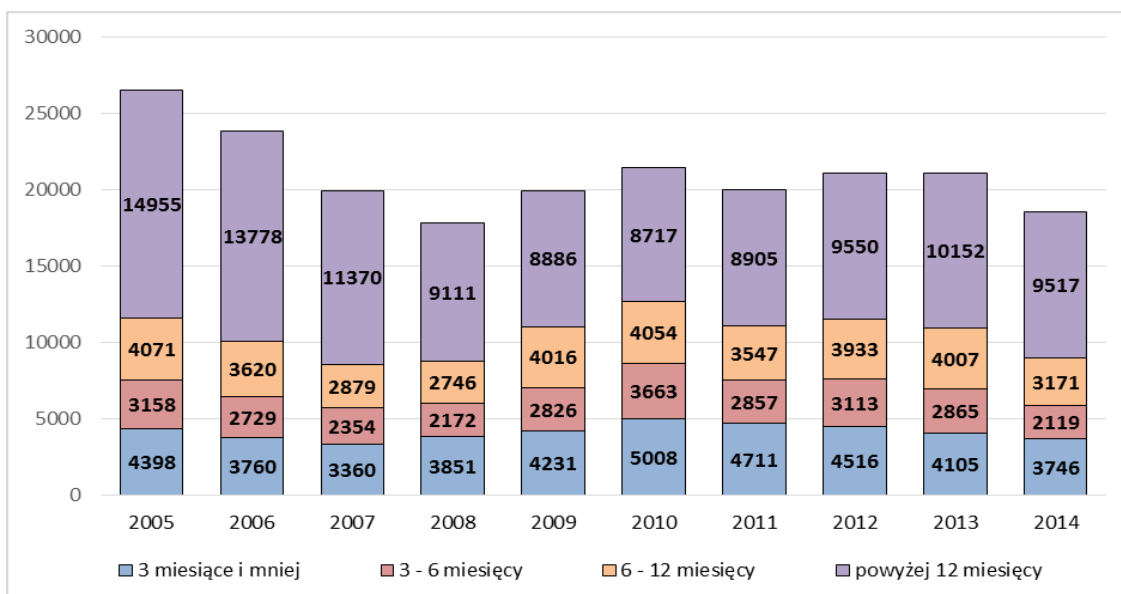
Wykres 14. Liczba bezrobotnych wg wykształcenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Zdecydowanie największy udział osób bezrobotnych to osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy (tzw. bezrobocie długotrwałe). Odsetek osób długotrwałe bezrobotnych w 2014 roku wynosił aż 51,3% ogólnej liczby osób pozostających bez pracy. Wysokie bezrobocie, szczególnie długotrwałe, może negatywnie wpłynąć na sferę społeczną miasta Radom, ponieważ jest częstym powodem napięć pomiędzy ludźmi, obniżeniem ich statusu materialnego, co prowadzi w dalszej kolejności do obniżenia jakości życia czy nawet do powstania zjawiska wykluczenia społecznego części społeczeństwa.

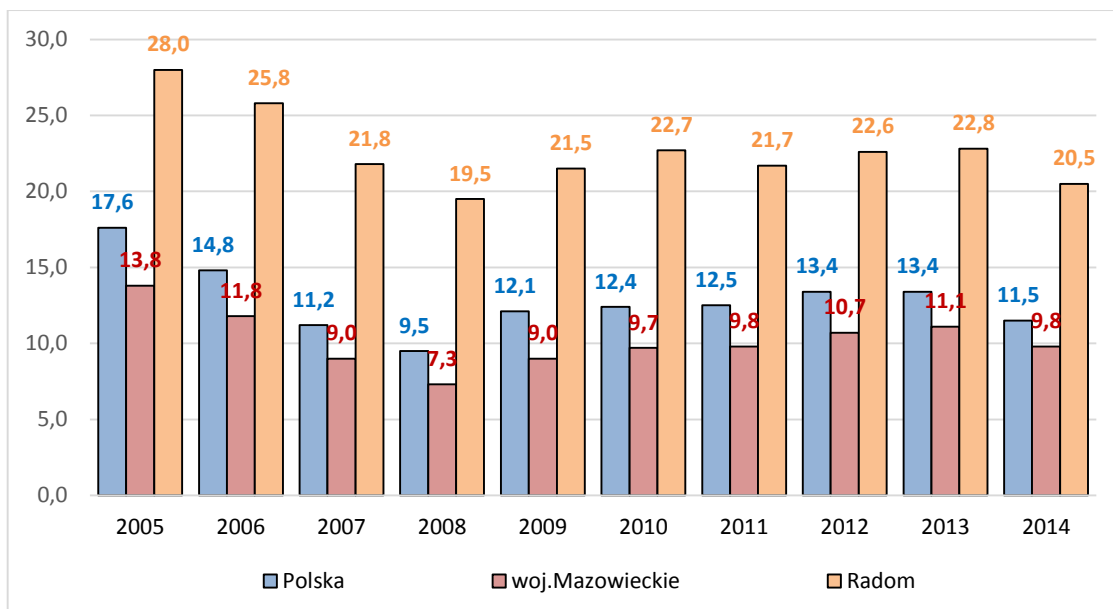
Wykres 15. Liczba bezrobotnych wg czasu pozostawania bez pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Analizując stopę bezrobocia dla miasta Radom należy zauważyć, iż w porównaniu ze stopą dla województwa czy kraju jest ona na zdecydowanie wyższym poziomie, często nawet dwukrotnie wyższym.

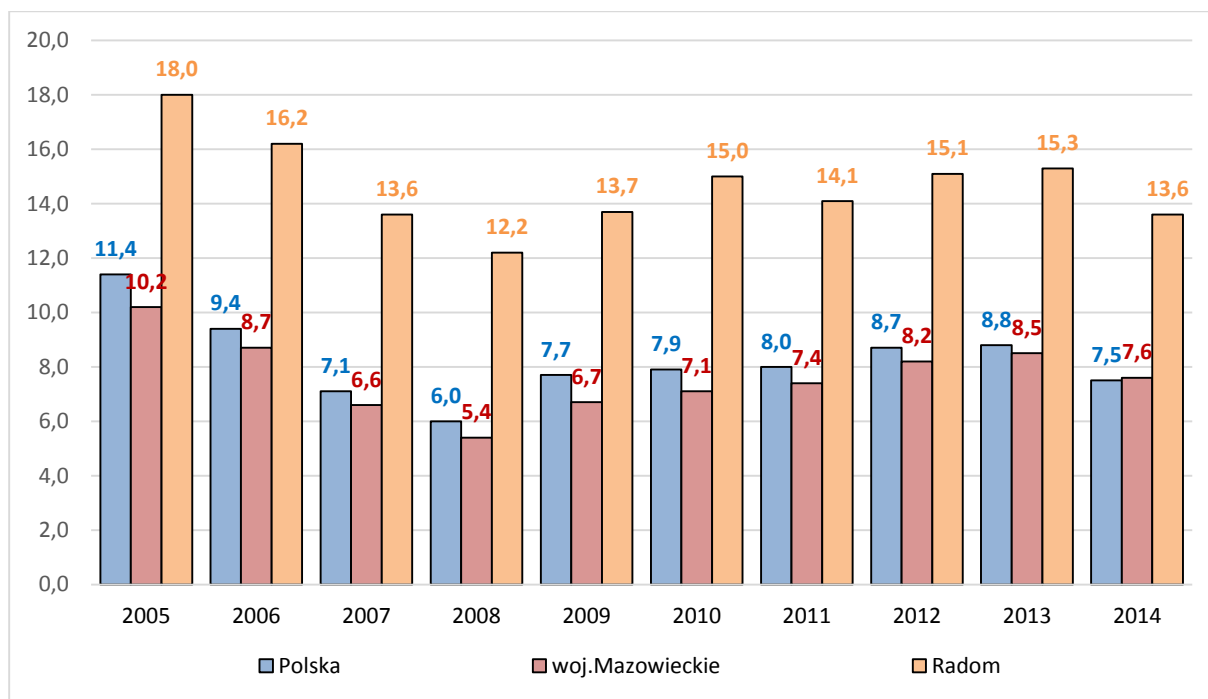
Wykres 16. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Podobnie jak w przypadku stopy bezrobocia, tak w przypadku wskaźnika udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla miasta Radom jego wartość jest zdecydowanie wyższa niż dla województwa czy kraju. Bezrobocie jest poważnym problemem, z którym zmagają się Radom. Wymagana jest zdecydowana interwencja, ponieważ, jak już wcześniej wspomniano, problem ten rodzi wiele konsekwencji w innych sferach funkcjonowania miasta.

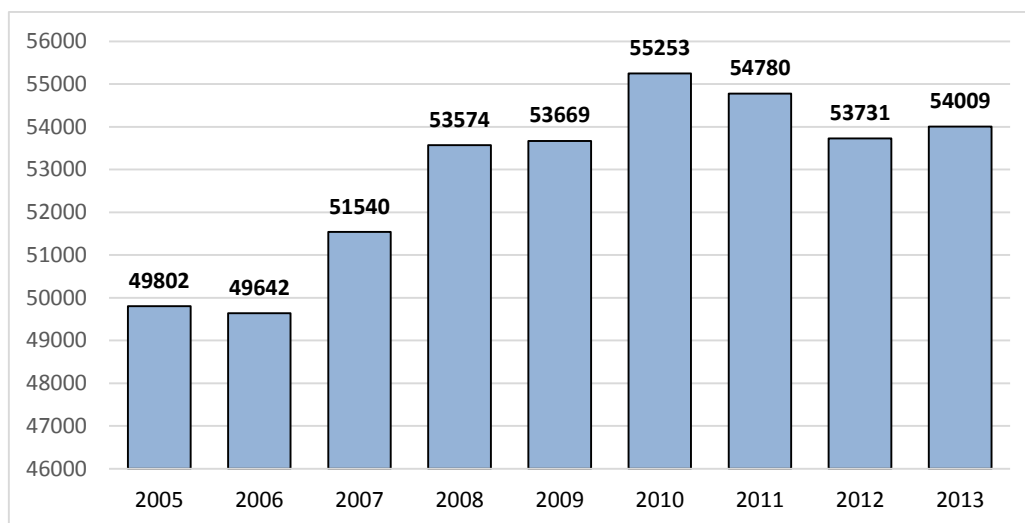
Wykres 17. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2005-2010 systematycznie wzrasta liczba osób pracujących (wg podziału PKD 2007). W kolejnych latach liczba ta wykazywała tendencję spadkową (2010-2012). W latach tych wzrosła, wyżej analizowana, liczba osób pozostających bez pracy. W roku 2013 zaobserwowano ponowny, niewielki wzrost liczby osób pracujących.

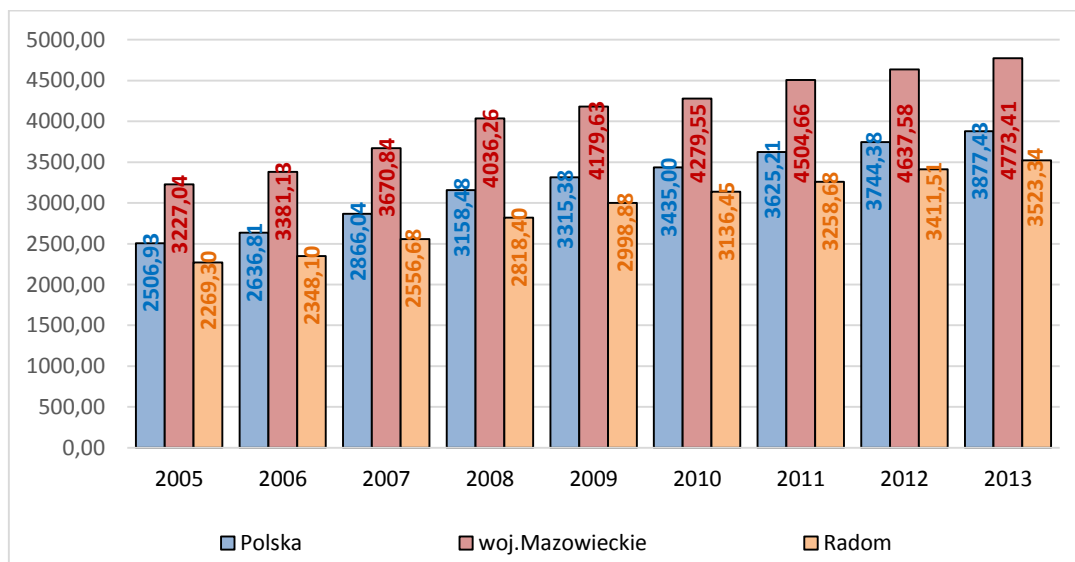
Wykres 18. Pracujący (wg PKD 2007)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Poniższy wykres wskazuje, iż przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w latach 2005-2013 systematycznie wzrastało, zarówno na terenie miasta Radom, jak również w województwie mazowieckim oraz w całej Polsce. Niemniej jednak poziom średniego wynagrodzenia w Radomiu jest na niższym poziomie niż średnia na pozostałych analizowanych obszarach.

Wykres 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

1.1.2.4. Identyfikacja problemów

W sferze gospodarczej zidentyfikowano występowanie następujących problemów:

- duży udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (27,9%) oraz zasadniczym zawodowym (26,7%) w ogólnej liczbie osób bezrobotnych;
- zdecydowany wzrost odsetka osób bezrobotnych legitymujących się wykształceniem wyższym;
- wysoka liczba osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy, czyli długotrwale bezrobotnych (51,3%);
- wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego (20,5%). Wartość tego wskaźnika jest znacznie wyższa od średniej dla województwa mazowieckiego (9,5%) oraz dla Polski (11,5%);
- duży udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (13,6%). Wskaźnik ten znacznie przewyższa średnie wartości dla województwa (7,6%) oraz dla Polski (7,5%);
- wzrastająca liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (w 2014 r. – 2168 wyrejestrowań). Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2007-2014 zwiększyła się o 13,01%;
- niski poziom średniego wynagrodzenia - poziom średniego wynagrodzenia w Radomiu (3523,34 zł) jest na niższym poziomie niż średnia w województwie (4773,41 zł) i w kraju (3877,4);
- stosunkowo niski poziom przedsiębiorczości, w szczególności na tle województwa (niska wartość wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym).

1.1.3. SFERA SPOŁECZNA

1.1.3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, liczba mieszkańców Radomia na przestrzeni ostatnich lat systematycznie spada. Ogólna liczba ludności zamieszkującej miasto zmniejszyła się w okresie lat 2009 – 2014 o 6 196 osób, czyli o 2,77%. Biorąc pod uwagę fakt, iż spadek taki zanotowano na przestrzeni zaledwie pięciu lat, tempo tych niekorzystnych zmian można określić jako bardzo wysokie. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku, miasto zamieszkiwane jest przez 217 201 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 1 943

os/km². Większość społeczeństwa, bo 52,49% stanowią kobiety. Współczynnik feminizacji w 2014 roku wyniósł 110. Dane na temat kształtowania się liczby mieszkańców Radomia w latach 2009 – 2014 zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 13 Liczba mieszkańców Radomia według płci w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	223 397	221 658	220 602	219 703	218 466	217 201
Kobiety	116 867	116 146	115 617	115 197	114 643	114 000
Mężczyźni	106 530	105 512	104 985	104 506	103 823	103 201

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Radomiu na przestrzeni lat 2009 – 2013 rokrocznie notowano coraz mniej urodzeń. Spadek ogólnej ich liczby w 2013 roku w stosunku do roku 2009 wyniósł 17,93%. 2014 rok jest jedynym rokiem w badanym okresie, w którym zanotowano wzrost ogólnej liczby urodzeń w porównaniu z rokiem poprzednim. Na przestrzeni całego badanego okresu, czyli lat 2009 – 2014 ogólna liczba urodzeń zmniejszyła się o 17,22%. W latach 2009 – 2013 notowano coraz niższe wartości przyrostu naturalnego. Dodatni przyrost charakteryzuje jedynie dwa pierwsze lata badanego okresu. W ostatnim, 2014 roku, przyrost ukształtował się na poziomie -206. Dane na temat ruchu naturalnego mieszkańców Radomia według płci w latach 2009 – 2014 zaprezentowano w poniższej tabeli.

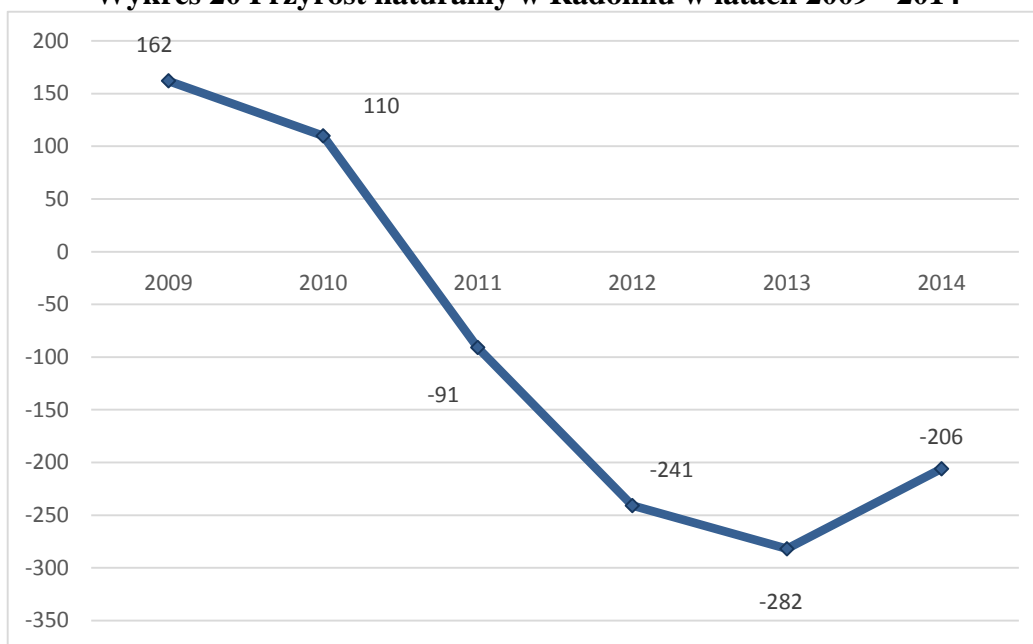
Tabela 14 Ruch naturalny mieszkańców Radomia według płci w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe ogółem	2 421	2 338	2 150	2 036	1 987	2 004
Kobiety	1 164	1 148	1 030	985	998	948
Mężczyźni	1 257	1 190	1 120	1 051	989	1 056
Zgony ogółem	2 259	2 228	2 241	2 277	2 269	2 210
Kobiety	1 067	1 033	1 034	1 080	1 079	1 072
Mężczyźni	1 192	1 195	1 207	1 197	1 190	1 138
Przyrost naturalny	162	110	-91	-241	-282	-206
Kobiety	97	115	-4	-95	-81	-124
Mężczyźni	95	-5	-87	-146	-201	-82

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 20 Przyrost naturalny w Radomiu w latach 2009 - 2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

O zmniejszającej się liczbie mieszkańców Radomia, oprócz ujemnego przyrostu naturalnego, decyduje także ujemne saldo migracji. W każdym roku na przestrzeni lat 2009 – 2014 liczba wymeldowań w znaczący sposób przewyższała liczbę zameldowań. Rokrocznie niemal dwa razy więcej osób decydowało się Radom opuścić, niż zamieszkać na jego terenie. Osoby opuszczające miasto najczęściej jako nowe miejsce do osiedlenia wybierały wieś, nieco rzadziej inne miasto. Na przestrzeni ostatnich lat notuje się coraz mniej zameldowań z innych miast. Fakt ten jest niepokojącym zjawiskiem, które obrazować może zmniejszającą się atrakcyjność Radomia w oczach mieszkańców innych, mniejszych ośrodków miejskich. Radom coraz częściej przestaje być postrzegany jako lepsze miejsce do życia i rozwoju. Dane na temat ruchów migracyjnych ludności Radomia w latach 2009 – 2014 zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 15 Migracje ludności w Radomiu w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	1 032	1 093	1 048	1 098	1 103	1 008
Zameldowania z miast	462	448	436	433	410	365
Zameldowania ze wsi	534	621	578	638	671	613
Zameldowania z zagranicy	36	24	34	27	22	30
Wymeldowania ogółem	2 022	2 104	2 013	1 926	2 153	1 996
Wymeldowania do miast	814	868	897	813	935	940
Wymeldowania na wieś	1 206	1 230	1 106	1 109	1 173	990
Wymeldowania za granicę	2	6	10	4	45	66
Saldo migracji	-990	-1 011	-965	-828	- 1 050	-988

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.1.3.2. Struktura wieku

W strukturze ludności Radomia pod względem wieku dominuje grupa osób w wieku 20 – 39 lat (ponad 30% udział w ogólnej liczbie mieszkańców miasta). Analizując zmiany liczebności poszczególnych grup wiekowych na przestrzeni lat 2009 – 2014 zauważyć można regularne, bardzo szybkie zmniejszanie się liczby osób w wieku 0 – 19 lat (spadek na przestrzeni ostatnich 5 lat o 10,27%), przy jednoczesnym wzroście liczebności grupy osób w wieku powyżej 59 lat (wzrost w badanym okresie o 19,10%). W 2009 roku osoby w wieku do 19 lat stanowiły 21,06% radomskiego społeczeństwa, podczas gdy w 2014 roku już tylko 19,43%. Spadającym udziałem w ogólnej liczbie ludności charakteryzują się także grupy wiekowe 20 – 39 oraz 40 – 59. W szybkim tempie rośnie natomiast udział grupy osób w wieku powyżej 59 lat (z 19,13% w 2009 roku do 23,45% w roku 2014). Strukturę radomskiego społeczeństwa pod względem wieku w latach 2009 – 2014 prezentuje poniższa tabela.

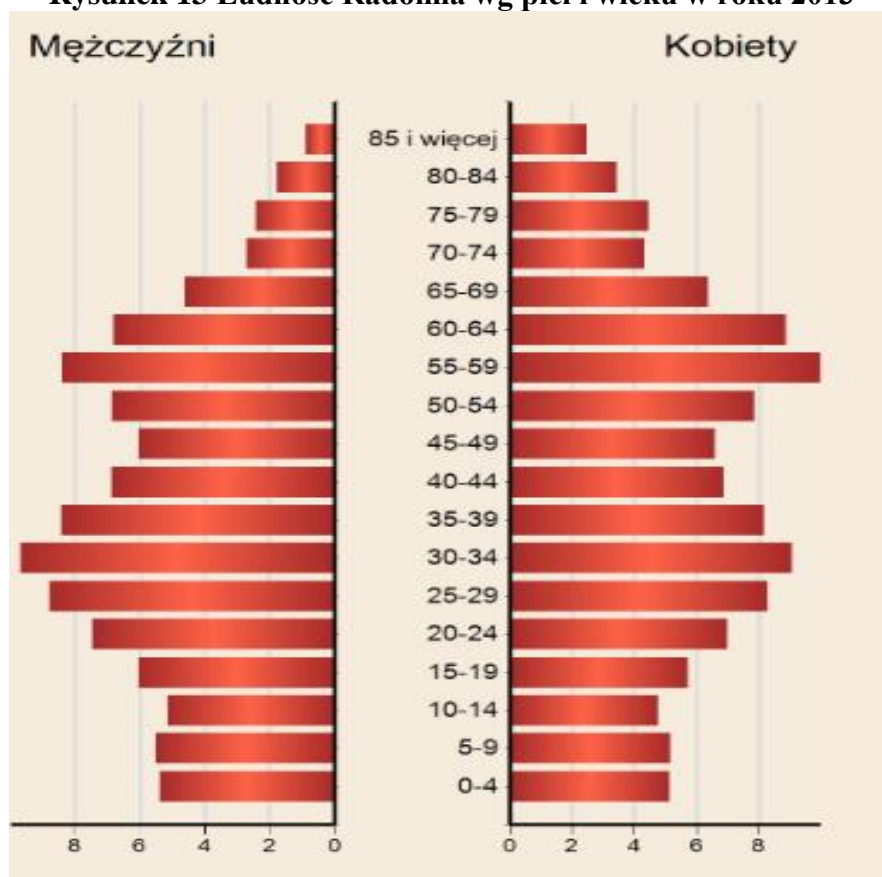
Tabela 16 Ludność Radomia według wieku w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców						
0-19	47 037	46 024	44 925	43 910	42 936	42 207
20-39	70 227	68 530	68 119	67 669	66 833	65 522
40-59	63 370	62 811	61 727	60 622	59 513	58 540
60-79	35 897	36 942	37 927	39 231	40 614	41 995
80 i więcej	6 866	7 351	7 904	8 231	8 570	8 937
Udział % w liczbie ludności ogółem						
0-19	21,06	20,76	20,36	19,99	19,65	19,43
20-39	31,44	30,92	30,88	30,80	30,59	30,17
40-59	28,37	28,34	27,98	27,61	27,24	26,95
60-79	16,07	16,67	17,19	17,86	18,59	19,33
80 i więcej	3,06	3,31	3,59	3,74	3,93	4,12

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poniżej, jako uzupełnienie przedstawionych wyżej danych, zaprezentowano piramidę wieku radomskiego społeczeństwa według danych z 2013 roku. Struktura mieszkańców Radomia według wieku tworzy piramidę regresywną, charakterystyczną dla społeczności krajów wysokorozwiniętych. Wąski spód piramidy i jej szeroki środek spowodowane są: mniejszą dzietnością (preferowany model rodziny zazwyczaj z jednym dzieckiem), przewartościowaniem hierarchii życiowych priorytetów, polegającym na uwzględnianiu na pierwszym miejscu inwestycji w siebie, w wykształcenie, karierę zawodową. Stosunkowo szeroka góra (szersza niż w przypadku piramidy zastojowej) to z kolei konsekwencja szybkiego postępu w dziedzinie medycyny i wydłużanie średniej długości życia.

Rysunek 13 Ludność Radomia wg płci i wieku w roku 2013

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca

Analiza struktury ludności Radomia pod względem ekonomicznych grup, podobnie jak zaprezentowane powyżej analizy, wskazuje jednoznacznie na występowanie zjawiska starzenia się społeczeństwa. Na przestrzeni lat 2009 – 2014 rokocznie zmniejsza się udział grupy osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (z 18,3% w pierwszym roku badanego okresu do 17,3% w ostatnim), zmniejsza się także udział grupy osób w wieku produkcyjnym (z 65,1% w roku 2009 do 62,6% w roku 2014), przy jednoczesnym wzroście udziału grupy osób w wieku poprodukcyjnym (z 16,7% w 2009 roku do 20,2% w roku 2014). Uwagę należy zwrócić na bardzo szybkie tempo tych niekorzystnych zmian. Udział grupy osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni zaledwie 5 lat wzrósł o 3,5 p.p. Zmiany te jednoznacznie wskazują na fakt, iż grupa młodych ludzi wchodzących corocznie na

rynek pracy nie jest w stanie w całości, pod względem liczebności, zastąpić coraz bardziej licznej grupy pracowników przechodzących na emeryturę.

W równie szybkim tempie rosną wartości wskaźników obciążenia demograficznego. Wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrósł na przestrzeni ostatnich 4 lat o 6,6. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku przypadało 59,8 osób w wieku nieprodukcyjnym (o 6,1 więcej niż w roku 2009). Największą dynamiką wzrostu dla Radomia charakteryzuje się wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2009 roku na każde 100 osób, które zasila w przyszłości rynek pracy przypadało 91 osób, które już z niego zeszły. W 2014 roku na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało aż 26 osób w wieku poprodukcyjnym więcej niż 5 lat wcześniej. Dane na temat udziału ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem oraz kształtowania się wskaźników obciążenia demograficznego w Radomiu na przestrzeni lat 2009 – 2014 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 17 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Radomiu w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział % w ludności ogółem						
W wieku przedprodukcyjnym	18,3	18,1	17,8	17,6	17,4	17,3
W wieku produkcyjnym	65,1	64,6	64,2	63,8	63,2	62,6
W wieku poprodukcyjnym	16,7	17,3	18,0	18,7	19,4	20,2
Wskaźniki obciążenia demograficznego						
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53,7	54,9	55,7	56,8	58,2	59,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	91,2	95,5	101,0	106,3	111,5	116,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	25,6	26,8	28,0	29,3	30,7	32,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.1.3.3. Struktura organizacji pozarządowych

Silne i dynamiczne społeczeństwo obywatelskie jest istotnym czynnikiem rozwoju społeczno – gospodarczego. Jednym z filarów tego społeczeństwa są niezależne organizacje pozarządowe. Organizacje tego typu działające w Radomiu skupiają najbardziej aktywnych mieszkańców miasta. Sektor pozarządowy w Radomiu tworzą stowarzyszenia społeczne, fundacje oraz kościoły i związki wyznaniowe.

Według stanu na dzień 31.12.2014 r. w Radomiu zarejestrowane były 582 organizacje pozarządowe. W mieście działają 443 stowarzyszenia:

- 271 stowarzyszeń zarejestrowanych;
- 119 jednostek terenowych stowarzyszeń (oddziały, koła);
- 47 stowarzyszeń zwykłych;
- 6 związków stowarzyszeń.

W Radomiu działalność prowadzi 57 stowarzyszeń kultury fizycznej nie prowadzących działalności gospodarczej oraz 36 uczniowskich klubów sportowych.

W mieście działa 46 fundacji objętych nadzorem Prezydenta Miasta Radomia.

Jak wynika z „Mapy Aktywności organizacji i innych podmiotów pozarządowych działających na terenie miasta Radomia”, będącej zbiorem danych o aktywnych i regularnie działających organizacjach, gromadzonych przez Centrum Organizacji Pozarządowych, liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie Radomia na dzień 31 grudnia 2014 roku wynosiła 217 (190 stowarzyszeń, związków stowarzyszeń oraz 27 fundacji), w tym:

- 26 organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 60 organizacji pomocowych (wśród nich działające również na rzecz osób niepełnosprawnych);
- 51 organizacji okołopomocowych;
- 21 organizacji kultury;
- 57 organizacji sportowych;
- 2 organizacje ochrony środowiska.

W 2014 roku działalność rozpoczęło 26 nowych organizacji pozarządowych, w tym:

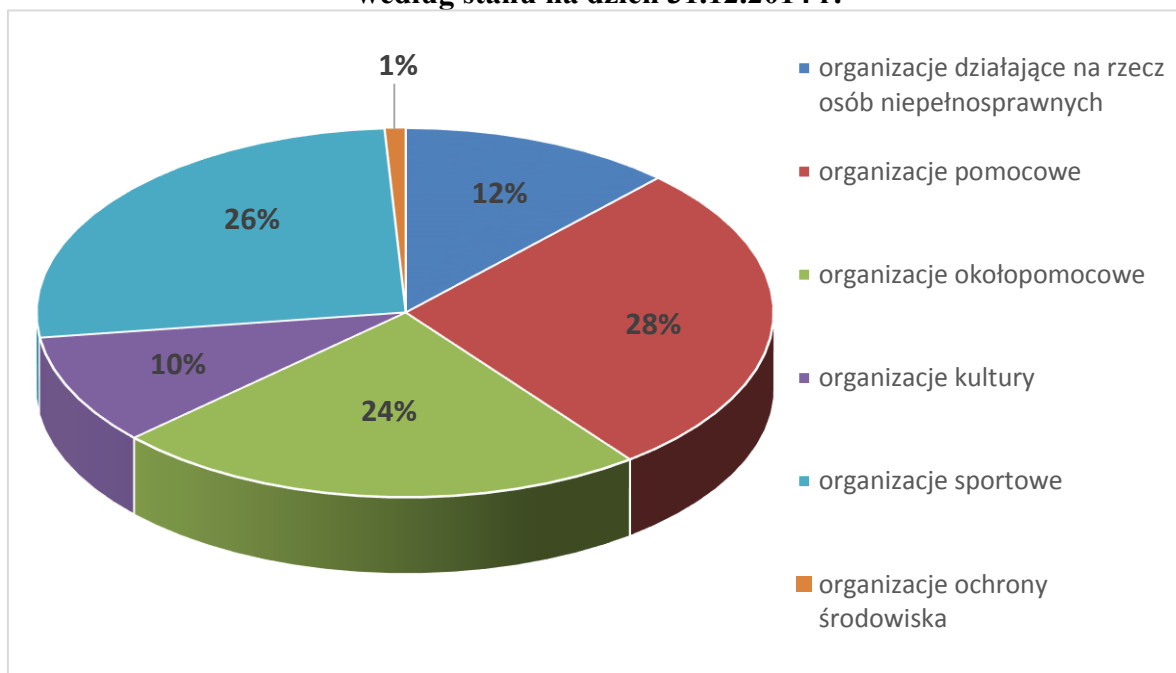
- 13 organizacji posiadających wpis do Krajowego Rejestru Sądowego;
- 3 organizacje zarejestrowane jako stowarzyszenia zwykłe;

- 1 organizacja posiadająca wpis do Ewidencji Prezydenta Miasta Radomia;
- 9 fundacji.

Według stanu na dzień 19.02.2015 r. w Radomiu działają 34 organizacje posiadające status organizacji pożytku publicznego oraz 8 oddziałów i kół terenowych organizacji o zasięgu ogólnokrajowym uprawnionych do otrzymania wsparcia w postaci 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

Wykres 21 Struktura aktywnie działających organizacji pozarządowych w Radomiu według stanu na dzień 31.12.2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy Aktywności organizacji i innych podmiotów pozarządowych działających na terenie miasta Radomia

Rada Miejska w Radomiu uchwałą nr 816/2014 z dnia 27 października 2014 r. przyjęła Program Współpracy Gminy Miasta Radomia z Organizacjami Pozarządowymi na 2015 rok. Program wyznacza obszar zadań publicznych wszystkim organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego, wyrażającym wolę współpracy w działaniach na rzecz miasta i jego mieszkańców. Określa obszary, priorytety oraz formy współpracy Gminy Miasta Radomia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także rodzaje zadań publicznych, których realizacja będzie odbywać się w oparciu o środki

publiczne. Głównym celem Programu jest wdrażanie zasady partycypacji społecznej i rozwijanie partnerstwa pomiędzy samorządem Miasta a organizacjami pozarządowymi, ukierunkowane na rozpoznawanie i zaspokajanie potrzeb mieszkańców oraz wzmacnianie aktywności społecznej obywateli. Do celów szczegółowych Programu zaliczono:

- zdynamizowanie działań w sferze zadań publicznych oraz podniesienie ich skuteczności i efektywności;
- poprawa dostępności mieszkańców miasta do informacji publicznej i o działalności sektora pozarządowego;
- rozwijanie nowych form współdziałania samorządu z organizacjami pozarządowymi zapewniających efektywne wykonywanie zadań publicznych miasta;
- ożywianie społecznej aktywności mieszkańców, w tym działalności wolontariackiej;
- umacnianie poczucia współtworzenia i współodpowiedzialności obywateli za społeczność lokalną, za rozwój zasobów ludzkich, organizacyjnych i materialnych służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców miasta;
- promowanie postaw obywatelskich i prospołecznych;
- upowszechnianie i rozwój dialogu obywatelskiego;
- tworzenie warunków i zachęt do rozwoju już istniejących oraz powstawania nowych organizacji pozarządowych;
- profesjonalizację działań organizacji pozarządowych poprzez inicjowanie szkoleń podnoszących jakość świadczonych usług publicznych oraz zwiększających efektywność wydatkowania środków finansowych pozyskanych m. in. z budżetu samorządu i funduszy unijnych;
- uzupełnianie działań publicznych w obszarach mniej zagospodarowanych przez administrację;
- pobudzanie aktywności organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków spoza budżetu miasta, w tym funduszy unijnych oraz wspieranie organizacji, które pozyskują środki inne niż z budżetu miasta na realizację zadań publicznych, będących zadaniami miasta;
- wzmacnianie pozycji organizacji pozarządowych i zapewnienie równych szans w realizacji zadań publicznych przez powierzanie i wspieranie coraz większej ilości zadań z jednoczesnym zabezpieczeniem odpowiednich środków na ich realizację;

- działania zmierzające do ochrony; zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.

W Radomiu działa Centrum Organizacji Pozarządowych, którego celem jest tworzenie warunków do powstawania, funkcjonowania i rozwoju obywatelskich grup inicjatywnych i radomskich organizacji pozarządowych działających na rzecz mieszkańców Miasta Radomia. Centrum Organizacji Pozarządowych w Radomiu świadczy następujące usługi:

- wsparcie merytoryczne działalności statutowej organizacji pozarządowych: poradnictwo, udostępnianie publikacji związanych z działalnością sektora pozarządowego, prowadzenie działań integrujących środowisko pozarządowe;
- wsparcie techniczne: udostępnianie komputerów z dostępem do Internetu, drukarki, kserokopiarki, urządzeń multimedialnych;
- inkubacja organizacji pozarządowych: udostępnianie pomieszczeń na spotkania w ramach działalności inicjatywnej, statutowej, na akcje społeczne, szkolenia, prowadzenie skrzynek kontaktowych, skrytek na dokumenty i udostępnianie adresu Centrum do korespondencji;
- edukacja i szkolenia: popularyzacja potrzeb budowania społeczeństwa obywatelskiego, prowadzenie szkoleń z różnych obszarów zgodnych z zapotrzebowaniem organizacji, prowadzenie zakładki na stronie internetowej z materiałami wykorzystywanymi podczas szkoleń oraz polecanymi przez ekspertów;
- identyfikacja potrzeb mieszkańców oraz organizacji pozarządowych;
- promocja i kreowanie wizerunku trzeciego sektora w Radomiu: promocja działalności grup inicjatywnych, organizacji pozarządowych i wolontariatu, propagowanie i popularyzacja dobrych praktyk.

1.1.3.4. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta

Zapewnieniem bezpieczeństwa na terenie Radomia zajmują się następujące jednostki i służby:

- Komenda Miejska Policji, ul. 11 Listopada 37/59;
- Komisariat Policji I, ul. Traugutta 30;
- Komisariat Policji II, ul. Świerkowa 49;
- Komisariat Policji III, ul. Batalionów Chłopskich 6/8;

- Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Radomiu, ul. 11 Listopada 37/59;
- Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej, ul. Traugutta 57;
- Jednostka Ratowniczo – Gaśnicza nr 2 Państwowej Straży Pożarnej, ul. Kozienicka 97;
- Jednostka Ratowniczo – Gaśnicza nr 3 Państwowej Straży Pożarnej, ul. Potkańskiego 50;
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – Delegatura, ul. 11 Listopada 43;
- Straż Miejska, ul. Moniuszki 9.

Na terenie Radomia działa także Stowarzyszenie „Bezpieczne Miasto”. Głównym jego celem jest poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście przy współpracy z Policją, Strażą Miejską i innymi instytucjami zajmującymi się problematyką bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do celów szczegółowych działalności Stowarzyszenia zalicza się:

- inicjowanie i finansowanie działań edukacyjno – prewencyjnych z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- współpraca i dofinansowanie działań z zakresu szerokiego pojmowania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zgodnie z danymi Komendy Miejskiej Policji w Radomiu, w 2014 roku na terenie miasta popełniono 4 362 przestępstwa. Poziom przestępczości w mieście spada. W 2005 roku wskaźnik liczby popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców wynosił 390,4, w roku 2006 – 352,2, natomiast w 2014 – 208,87.

Według danych Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu, w 2014 roku w Radomiu zanotowano 2 845 kolizji oraz 420 wypadków drogowych, w których 29 osób poniosło śmierć, a 523 osoby zostały ranne. Liczba ofiar śmiertelnych wypadków drogowych zmniejszyła się w porównaniu z rokiem 2012 o 25,6%, lecz w stosunku do roku 2013 wzrosła o 11,5%. Ogólna liczba wypadków drogowych wzrosła w porównaniu z rokiem 2012 o 34,2% (w stosunku do roku 2013 zanotowano spadek o 4,8%).

Najczęstszymi przyczynami wypadków drogowych, do których doszło z winy kierującego, są: niedostosowanie prędkości do warunków ruchu, nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu, nieprawidłowe wyprzedzanie, jazda po niewłaściwej stronie drogi, nieprawidłowe skręcanie, nieudzielenie pierwszeństwa pieszemu.

1.1.3.5. Identyfikacja problemów sfery społecznej

Do głównych problemów sfery społecznej zaliczyć należy:

- znaczący spadek liczby mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat, będący wynikiem ujemnego salda migracji oraz, w mniejszym stopniu, ujemnego przyrostu naturalnego;
- szybkie tempo starzenia się społeczeństwa przejawiającego się rosnącym udziałem grupy osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności oraz zwiększającym się obciążeniem demograficznym;
- wysokie bezrobocie;
- wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych;
- występowanie zjawiska wykluczenia społecznego osób starszych, niepełnosprawnych, osób i rodzin ubogich;
- trudną sytuację materialną dużej liczby rodzin;
- wysoki wskaźnik przestępczości;
- brak poczucia bezpieczeństwa u większości mieszkańców.

1.2. PIONKI

1.2.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

1.2.1.1. Struktura użytkowania terenu

Analizując strukturę gruntów można stwierdzić, że Gmina Miasta Pionki ma charakter leśno-przemysłowy, co wynika ze struktury użytkowania terenu. Największą powierzchnię zajmują lasy, aż 833 ha, co stanowi 45,22% powierzchni miasta. Tereny przemysłowe natomiast rozciągają się na powierzchni 273 ha, czyli blisko 15% powierzchni miasta. Duży obszar zajmują także użytki rolne, 245 ha, czyli 13%. Tereny mieszkalne z kolei stanowią ok. 9% powierzchni miasta. Tereny komunikacyjne zajmują 154 ha, czyli 8,37%.

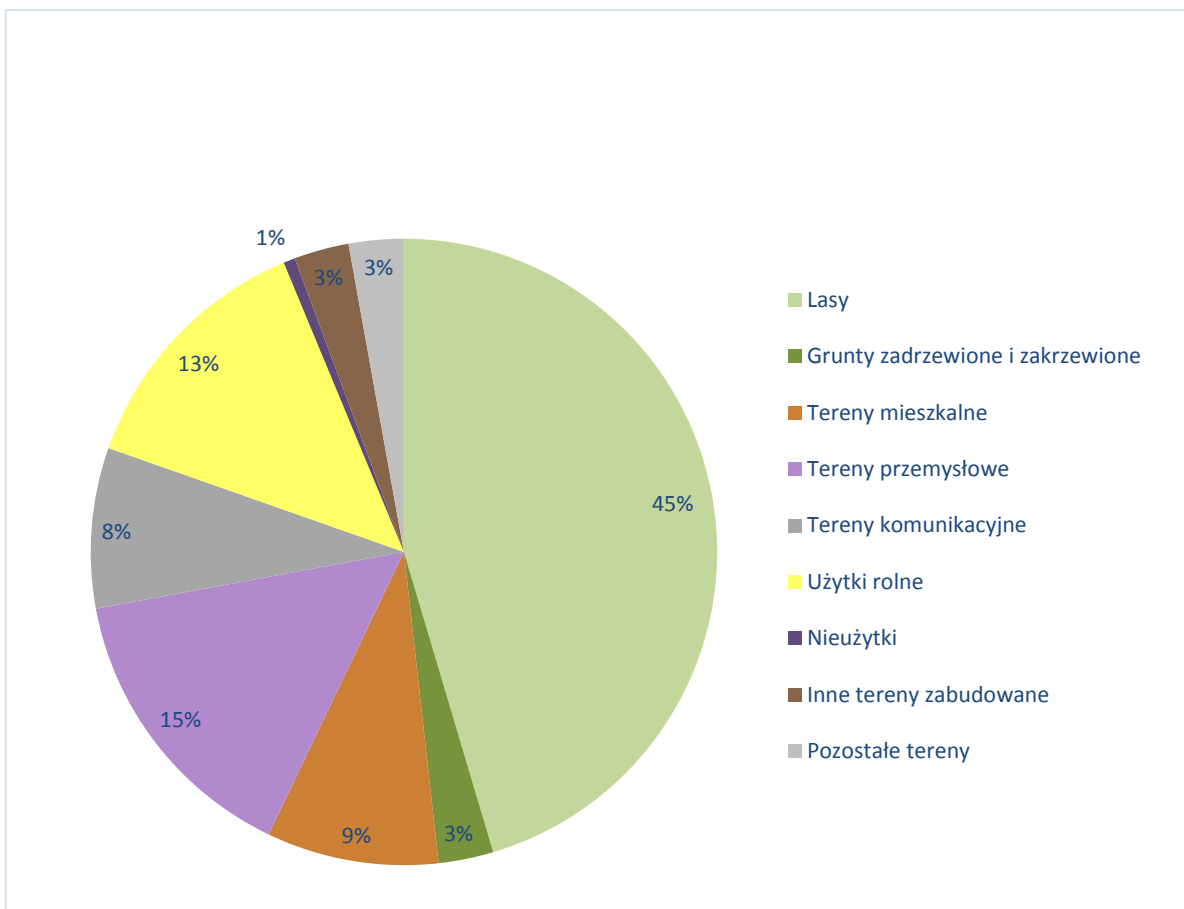
Tabela 18 Struktura gruntów w Pionkach w 2014 r.

Lp.	Kategoria użytku	Powierzchnia w ha	Udział %	
1.	Użytki rolne	grunty orne	164	8,91%
		sady	3	0,16%
		łąki trwałe	50	2,72%
		pastwiska trwałe	10	0,54%
		grunty rolne zabudowane	13	0,71%
		grunty pod rowami	1	0,05%
2.	Lasy	833	45,22%	
3.	Grunty zadrzewione i zakrzewione	52	2,83%	
4.	Tereny mieszkalne	165	9,02%	
5.	Tereny przemysłowe	273	14,84%	
6.	Inne tereny zabudowane	54	2,93%	
7.	Zurbanizowane tereny niezabudowane	5	0,27%	
8.	Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	26	1,41%	
9.	Tereny komunikacyjne	drogi	115	6,25%
		tereny kolejowe	37	2,01%
		inne	2	0,11%
10.	Użytki kopalne	0	0,00%	
11.	Grunty pod wodami	powierzchnie pod wodami płynącymi	19	1,03%
		powierzchnie pod wodami stojącymi	1	0,05%
12.	Użytki ekologiczne	5	0,27%	
13.	Nieuzytki	11	0,60%	
14.	Tereny różne	1	0,05%	
Razem		1840	100,00%	

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

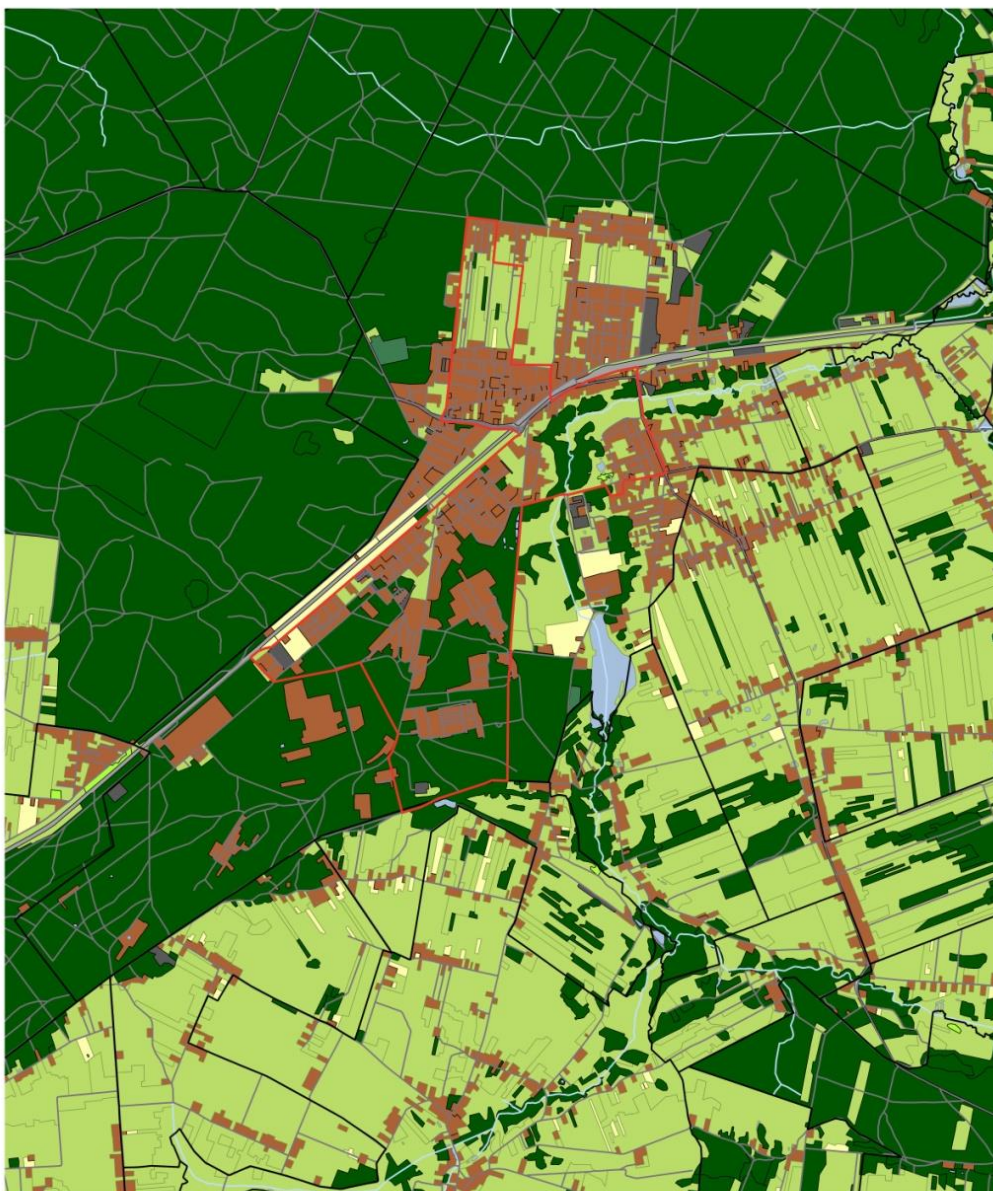

Wykres 22 Struktura gruntów w Pionkach w 2014 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rysunek 14 Użytkowanie terenu w Pionkach

Legenda

— Obszar zdegradowany	— Odcinki rzek lub kanałów	■ Tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych
■ Obszary wód	■ Cmentarz	■ Tereny komunikacyjne
— Sieć drogowa	■ Trzciny i sitowie	■ Tereny upraw trwałych
■ Tereny leśne lub zadrzewione	■ Tereny roślinności krzewiastej	■ Obszary wód
■ Tereny gruntów odsłoniętych	■ Inne tereny niezabudowane	■ Tereny zabudowy

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych
Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu*

1.2.1.2. Zasoby mieszkaniowe

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2013 roku łączna liczba mieszkań w Pionkach wynosiła 7145, o łącznie 24372 izbach. Można zauważyć wzrost ogólnej liczby mieszkań, który w ostatnim roku analizowanego okresu wyniósł 1,94% (136 jednostek) w porównaniu z rokiem 2009. Również liczba izb oraz powierzchni użytkowej mieszkań zwiększyła się w okresie objętym badaniem, odpowiednio o 1,63% (392 izby) oraz 2,34% (9549 m²). Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w ostatnim roku badanego okresu wynosiła 416355 m².

Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w Pionkach w latach 2009-2013

Ogółem	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania	7009	7114	7124	7136	7145
Izby	23980	24208	24264	24325	24372
Powierzchnia użytkowa mieszkań	406806	411890	413275	414717	416355

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2013 roku, przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Pionkach była niższa od średniej dla powiatu (o 13,8 m²), od średniej dla województwa mazowieckiego (o 13,2 m²), a także od średniej dla kraju (o 14,8 m²). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jedną osobę również jest niższa niż wartości dla powiatu, województwa i kraju. W Pionkach na każdy 1000 mieszkańców przypada niespełna 369 mieszkań, czyli o ponad 28 więcej niż w powiecie, natomiast o ponad 33 mniej niż w województwie oraz o niespełna 9 więcej niż w kraju.

Tabela 20 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Pionek na tle powiatu, województwa i kraju w roku 2013

Wyszczególnienie	Miasto Pionki	powiat radomski	województwo mazowieckie	Polska
Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania (m ²)	58,3	72,1	71,5	73,1
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	21,5	24,6	28,8	26,3
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	368,6	340,7	402,3	359,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego można zauważyć, że w 2007 r. najwięcej, bo 42,7% mieszkań należało do osób fizycznych, a ponad 40% mieszkań znajdowało się w zasobach spółdzielni mieszkaniowych. Zaobserwować można spadek liczby mieszkań będących własnością gminy, spółdzielni mieszkaniowych oraz zakładów pracy na rzecz wzrostu liczby mieszkań będących własnością osób fizycznych.

Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe według własności w Pionkach w latach 2006-2007

	2006	2007
Zasoby gmin		
Mieszkania ogółem	1149	1043
Izby	3380	3078
Powierzchnia użytkowa mieszkań	53848	49816
Zasoby spółdzielni mieszkaniowych		
Mieszkania ogółem	3090	2841
Izby	10233	9408
Powierzchnia użytkowa mieszkań	154970	141366
Zasoby zakładów pracy		
Mieszkania ogółem	221	152
Izby	522	316
Powierzchnia użytkowa mieszkań	9852	6262
Zasoby osób fizycznych		

Mieszkania ogółem	2583	3019
Izby	9586	10988
Powierzchnia użytkowa mieszkań	182382	205016
Zasoby pozostałych podmiotów		
Mieszkania ogółem	12	12
Izby	33	33
Powierzchnia użytkowa mieszkań	440	440

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest bardzo wysoki. W 2013 r. w Pionkach ponad 98% mieszkań wyposażonych było w wodociąg. Mieszkania wyposażone w łazienkę stanowiły ponad 95% ogólnej liczby lokali, natomiast dostęp do gazu sieciowego zapewniony był w ponad 89% mieszkań. Blisko 90% lokali posiadało centralne ogrzewanie. Można zauważyć, że ogólna liczba mieszkań wyposażonych w podstawowe media z roku na rok sukcesywnie wzrasta, związane jest to ze zwiększeniem liczby inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej. Świadczy to o podnoszeniu standardu i jakości życia mieszkańców.

Tabela 22 Wyposażenie mieszkań w podstawowe media

	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania ogółem	7099	7114	7124	7136	7145
Wodociąg	6957	7000	7010	7022	7033
Ustęp splukiwany	6681	6848	6858	6870	6879
Łazienka	6642	6767	6777	6789	6798
Centralne ogrzewanie	6297	6394	6404	6416	6425
Gaz sieciowy	6582	6339	6345	6354	6361

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.2.1.3. Układ komunikacyjny

Miasto Pionki położone jest bezpośrednio przy drodze wojewódzkiej nr 737 Radom – Pionki – Kozienice. Pomimo, iż miasto Pionki nie jest usytuowane bezpośrednio przy głównych drogach krajowych, droga nr 737 zapewnia dobre połączenie z nimi, łącząc się z drogami nr 7 i 12. Wymienione drogi łączą miasto z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym. Układ dróg przebiegających przez teren miasta zapewnia stosunkowo

korzystne powiązania komunikacyjne w obrębie województwa oraz z pozostałymi regionami kraju.

Układ komunikacyjny miasta tworzą:

1. Drogi wojewódzkie:
 - nr 787 - Pionki-Zwoleń
 - nr 691 – Pionki-Opactwo

2. Drogi powiatowe :
 - nr 3522W - Pionki – Podgóra
 - nr 3523W - Jedlnia - Sokoły – Pionki

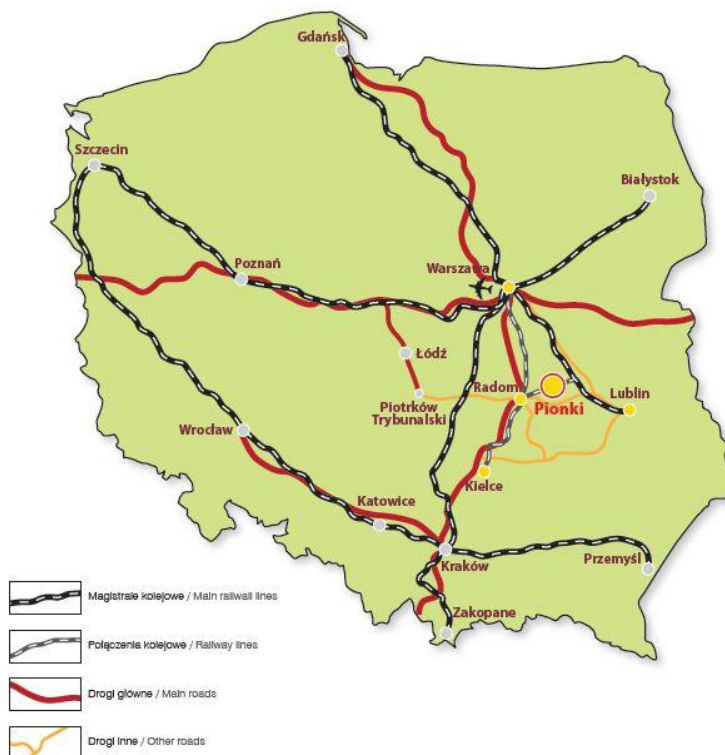
Na terenie miasta przebiega około 48 km dróg miejskich. Oprócz dróg miejskich, na obszarze miasta znajdują się drogi wojewódzkie o długości 5,5 km utwardzone nawierzchnią bitumiczną oraz drogi powiatowe o długości 6,5 km również utwardzone nawierzchnią bitumiczną.

Stan techniczny dróg zarówno wojewódzkich, powiatowych i gminnych w Pionkach nie należy do najlepszych. Świadczą o tym inicjatywy podejmowane przez samorząd, zmierzające do jego poprawy. W najgorszym stanie są drogi wojewódzkie oraz drogi powiatowe. Są one podstawowymi ciągami komunikacyjnymi miasta o bardzo dużym natężeniu ruchu. Drogi miejskie również wymagają remontów, są one sukcesywnie modernizowane w miarę możliwości finansowych miasta. Sieć drogowa miasta wymaga modernizacji i uzupełnienia.

W Pionkach funkcjonuje komunikacja miejska składająca się obecnie z jednej linii miejskiej ("A"), jednak przebieg trasy, jak i jakość taboru nie zadowala użytkowników.

Wykres 23 Układ komunikacyjny Pionek na tle całego kraju

Źródło: <http://www.inwestycje.pionki.pl/>

1.2.1.4. Komunikacja kolejowa

Miasto posiada połączenie kolejowe, pasażerskie i towarowe, z dużymi ośrodkami kolejowymi w Radomiu i Dęblinie. Przez Pionki przebiega linia kolejowa normalnotorowa nr 26, przy której zlokalizowane są dwie stacje pasażerskie Pionki i Pionki Zachodnie oraz bocznicza kolejowa. Linia kolejowa przebiegająca przez miasto dzieli je jednak na dwie części. Obie części miasta są powiązane ze sobą:

- dwoma bezkolizyjnymi przejazdami komunikacyjnymi, poprowadzonymi pod torami kolejowymi, łączącymi ulicę Kolejową z ulicą Mickiewicza i dr M. Garszwo z ul. Zwycięstwa;
- strzeżonym przejazdem komunikacyjnym w jednym poziomie z torami kolejowymi, łączącym ulicę Kolejową z ulicą Słoneczną;
- przejściem pieszym pod torami, przy dworcu kolejowym Pionki Zachodnie;

— przejściem pieszym niestrzeżonym w jednym poziomie z torami kolejowymi, łączącym ulicę Radomską z ulicą 15 Stycznia;

1.2.1.5. Własność gruntów i budynków

Grunty znajdujące się w granicach administracyjnych miasta Pionki zajmują powierzchnię 1840 ha. Strukturę własnościową gruntów w mieście Pionki, zgodnie z informacjami uzyskanymi ze Starostwa Powiatu Radomskiego, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23 Stan prawny gruntów w Mieście Pionki

Właściciele / władający:	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni
Skarb Państwa - w zarządzie Lasów Państwowych	586	31,85%
Skarb Państwa - w trwałym zarządzie poza Lasami Państwowymi	7	0,38%
Skarb Państwa - grunty nieprzekazane w trwały zarząd	50	2,72%
Skarb Państwa - pozostałe grunty	10	0,54%
Skarb Państwa - w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych	18	0,98%
Skarb Państwa - w użytkowaniu wieczystym państw. osób prawnych	59	3,21%
Skarb Państwa - w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób	531	28,86%
Skarb Państwa - spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe osoby prawne	2	0,11%
Gmina Miasto Pionki z wyłączeniem gruntów oddanych w trwały zarząd	106	5,76%
Gmina Miasto Pionki pozostałe	23	1,25%
Grunty gmin i ich związków oddane w użytkowanie wieczyste osób fizycznych	23	1,25%
Grunty gmin i ich związków oddane w użytkowanie wieczyste spółdzielni mieszkaniowych	23	1,25%
Grunty gmin i ich związków oddane w użytkowanie wieczyste pozostałych osób	4	0,22%
Grunty osób fizycznych wchodzących w skład gospodarstw rolnych	146	7,93%
Grunty osób fizycznych niewchodzących w skład gospodarstw rolnych	202	10,98%
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	9	0,49%

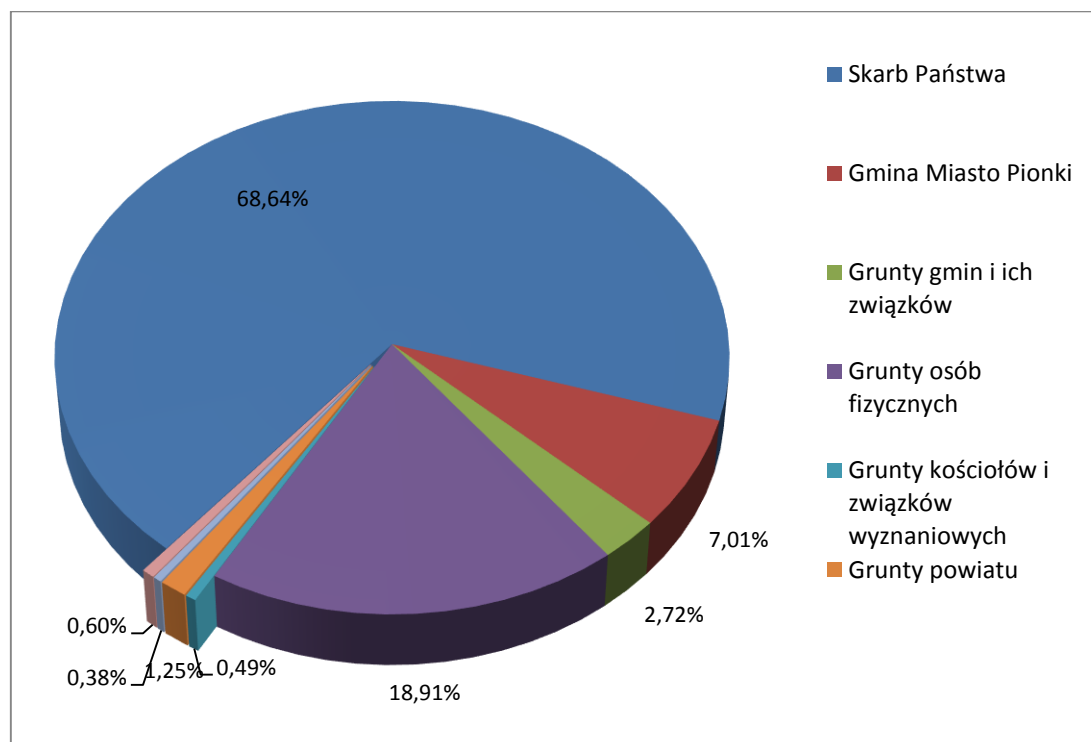

Grunty powiatu z wyłączeniem trwałego zarządu	10	0,54%
Grunty powiatu przekazane w trwały zarząd oraz grunty, których właściciele są nieznani	13	0,71%
Grunty województwa z wyłączeniem trwałego zarządu oraz grunty, których właściciele są nieznani	7	0,38%
Grunty spółek prawa handlowego	11	0,60%
SUMA	1840	100,00%

*Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
Miasta Pionki*

Spośród wszystkich gruntów największą część stanowią grunty Skarbu Państwa – 68,84%, czyli 1263 ha, przy czym 3,2% znajduje się w użytkowaniu wieczystym osób prawnych. Ponad 31% gruntów znajduje się z zarządzie Lasów Państwowych. Łącznie w użytkowaniu wieczystym znajduje się ponad 33% gruntów, które należą do Skarbu Państwa. Gmina Miasto Pionki jest właścicielem ponad 7% gruntów (129 ha), z tego 126 ha stanowią grunty przekazane w trwały zarząd. Grunty będące w posiadaniu osób fizycznych stanowią blisko 19%. Poniższy wykres przedstawia strukturę własnościową gruntów w Pionkach.

Wykres 24 Struktura gruntów w Pionkach

*Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
Miasta Pionki*

1.2.1.6. Dziedzictwo kulturowe i ochrona zabytków

Pierwsza wzmianka o ziemiach, na których leżą Pionki pochodzi z 1391 roku. Na terenach nad rzeką Zagożdżonką istniały dwie wioski Zagożdżon i Pionki. Podczas pomiaru gruntów w roku 1843 obie te osady utworzyły jeden organizm wiejski posiadający 24 gospodarstwa, 30 mórg ziemi i dwóch komorników.

Region ukształtował się w okresie międzywojennym. Na rozwój miejscowości kluczowy wpływ miała decyzja rządu Rzeczypospolitej o wybudowaniu na tych terenach Wytwórni Prochu i Materiałów Kruszących, którą oficjalnie otwarto w 1927 r. W tym samym roku zmieniono nazwę miejscowości - z Zagożdżon na Pionki.

Zlokalizowanie nowoczesnej produkcji na południowych obrzeżach Puszczy Kozienickiej, będących terenami słabo zaludnionymi i oddalonymi od głównych traktów komunikacyjnych, spowodowało szybki rozwój regionu. Dynamiczny rozwój, szybki napływ ludności ze wszystkich zakątków kraju przynoszących ze sobą potencjał intelektualny, demograficzny oraz fachową wiedzę spowodował powstanie unikalnego społeczeństwa lokalnego. Na tle przedwojennej Polski wyróżniało się ono wysokimi kwalifikacjami zawodowymi oraz patriotyzmem lokalnym.²

Zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury, organy gminy zobowiązane są dbać o dobra kultury i podejmować działania ochronne oraz uwzględniać zadania ochronne zabytków, m.in. w budżetach, w prawie miejscowym i przepisach gminnych.

Według Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Radomiu na obszarze miasta Pionki ochronie podlega zabytkowy układ urbanistyczny miasta, w którym wyznaczone są strefy konserwatorskie:

- teren istniejącego Szpitala Rejonowego;
- tzw. Działki za torem;
- tzw. Działki za stawem;
- teren zabudowy jednorodzinnej sprzed 1939 roku;

² Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Pionki na lata 2005-2013

— teren położony pomiędzy ul. Radomską, ZTS "Pronit", ul. Zakładową a ul. Fabryczną,³

Tabela 24 Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków.

Lp.	Ulica, nr	Obiekt czas powstania Numer wpisu do rejestru	Nr działki
1.	Al. Jana Pawła II 1	Kościół parafialny p.w. św. Barbary 1922-29 Nr. Rej. 372/A z 05.01.1988	1607/2
2.	ul. Spokojna 9	Pałacyk 1930/31 Nr. Rej. 533/A z 23.06.1993	1468/96

*Źródło: Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Dla Miasta Pionki
na lata 2009–2013*

Wykaz obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zgodnie z aktualizacją przeprowadzoną w oparciu o gminną ewidencję zabytków miasta Pionki z 2011 r., przedstawia się następująco:

Tabela 25 Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
1.	Budynek murowany - szpital	ul. 15 stycznia 1	419/2	1937 r.
2.	Budynek drewniany - dawna „Legionówka”	ul. 15 stycznia 2	443/1	1936 r.
3.	Budynek murowany - Szkoła Podstawowa nr 1	ul. 15 stycznia 3	498	l. 30-te XX w.
4.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
5.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 2	1468/91	ok. 1930 r.
6.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 4	1139	1935 r.
7.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 20	225	1934 r.
8.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 51	190	1930 r.
9.	Kamienica murowana	ul. Filtrowa 2	1032/8	ok. 1935 r.
10.	Studnia głębinowa	ul. Filtrowa	1032/10	l. 20-te XX w.
11.	Budynek murowany - nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 2A	1579/59	l. 30-te XX w.

³ Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Dla Miasta Pionki na lata 2009–2013

12.	Budynek murowany - nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 8	1579/61	l. 30-te XX w.
13.	Budynek drewniany	ul. M. Garszwo 89	1802/4, 1802/5	ok. 1925 r.
14.	Budynek murowany - szpital	ul. Harcerska 1	1468/329	Lata 30-te XX w.
15.	Plebania drewniana	Aleja Jana Pawła II 1B	1607/2	ok. 1930 r.
16.	Kostnica murowana	Aleja Jana Pawła II	1607/2	l. 20-te XX w.
17.	Budynek murowany -Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	Aleja Jana Pawła II 7	1037/4	2 ćw. XX w.
18.	Budynek murowany, dawny hotel „Lampart”, obecnie Urząd Miasta	Aleja Jana Pawła II 15	1035/5	1928 r.
19.	Budynek murowany tzw. „stara poczta”	Aleja Jana Pawła II 17	1017/1, 1023/1	l. 20-te XX w.
20.	Kamienica murowana	ul. Jodłowa 1	1468/81	ok. 1930 r.
21.	Dom drewniany	ul. Kolejowa 1	695/1	ok. 1925 r.
22.	Kapliczka	ul. Kolejowa 4	679	Pocz. XX w. ul. Kolejowa 4
23.	Budynek kolejowy, murowany	ul. Kolejowa 6	1579/60	ok. 1925 r.
24.	Kamienica murowana	ul. Kolejowa 24	690	ok. 1930 r.
25.	Dom murowany	ul. Kolejowa 75	736	ok. 1932 r.
26.	Budynek murowany - dawna łaźnia	ul. Korczaka 3	1600/7	1928 r.
27.	Dom drewniany	ul. Kozienicka 12	437	ok. 1935 r.
28.	Dom drewniany	ul. Legionistów 6	354	1934 r.
29.	Budynek murowany - dawna Kasa Chorych	ul. Legionistów 38	334	l. 20-te XX w.
30.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 1	1468/62	ok. 1930 r.
31.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 2	1468/61	ok. 1930 r.
32.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 3	1468/68	ok. 1930 r.
33.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 4	1468/69	ok. 1930 r.

34.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 5	1468/75	ok. 1930 r.
35.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 6	1468/76	ok. 1930 r.
36.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 7	1468/77	l. 30-te XX w. r.
37.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 1	1027/1	ok. 1935 r.
38.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 5	1032/3	ok. 1935 r.
39.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 7	1020/2	ok. 1935 r.
40.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 7	1032/4	ok. 1935 r.
41.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 8	1020/3	ok. 1935 r.
42.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 10	1020/6	ok. 1935 r.
43.	Dom drewniany	ul. Partyzantów 9	296/9	ok. 1935 r.
44.	Dom drewniany	ul. Pokoju 9	470	ok. 1935 r.
45.	Dom drewniany	ul. Pokoju 18	454	ok. 1935 r.
46.	Studnia głębinowa	ul. Polna	brak	l. 20-te XX w.
47.	Budynek murowany - Miejski Ośrodek Kultury	ul. Radomska 1	1468/4	ok. 1950 r.
48.	Kamienica murowana	ul. Radomska 4	1468/60	ok. 1934-1937
49.	Willa murowana - Biblioteka pedagogiczna	ul. Radomska 7	1468/56	l. 20-te XX w.
50.	Kamienica murowana	ul. Różana 1	1468/64	ok. 1930 r.
51.	Kamienica murowana	ul. Różana 2	1468/63	ok. 1930 r.
52.	Kamienica murowana	ul. Różana 3	1468/66	ok. 1930 r.
53.	Kamienica murowana	ul. Różana 4	1468/67	ok. 1930 r.
54.	Kamienica murowana	ul. Różana 5	1468/73	ok. 1930 r.
55.	Kamienica murowana	ul. Różana 6	1468/74	ok. 1930 r.
56.	Dom murowany	ul. Sienkiewicza 36	138/6	l. 30-te XX w.

57.	Kamienica murowana	ul. Sosnowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
58.	Kamienica murowana	ul. Sportowa 11	1600/12	ok. 1923 r.
59.	Dom drewniany	ul. Szkolna 2	484	ok. 1930 r.
60.	Dom drewniany	ul. Szkolna 14	478	ok. 1935 r.
61.	Budynek murowany - Straż Pożarna	ul. Zakładowa 3	1468/36	l. 30-te XX w.
62.	Budynek murowany - dawne Kasyno Urzędnicze	ul. Zakładowa 5	1468/38	l. 20-te XX w.
63.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 6	1468/99	1930 r.
64.	Zespół budynków PWP - Budynek Dyrekcji	ul. Zakładowa 7	1464/107	1925 r.
65.	Zespół budynków PWP – dawna elektrociepłownia	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
66.	Zespół budynków PWP – warsztat mały	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
67.	Zespół budynków PWP – warsztat główny	ul. Zakładowa 7	1464/275	1925 r.
68.	Zespół budynków PWP - wieża ciśnień	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
69.	Zespół budynków PWP - Laboratorium	ul. Zakładowa 7	1464/106	1925 r.
70.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 8	1468/98	1930 r.
71.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 1	1579/167	l. 30-te XX w.
72.	Dworzec kolejowy, murowany	ul. Zwycięstwa 1a	1579/61	l. 20-te XX w.
73.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 46	516/3	1928 r.
74.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 62	510	l. 30-tych XX w
75.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 1	1600/14	ok. 1935 r.
76.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 3	1030/2	ok. 1935 r.
77.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 5	1030/3	ok. 1935 r.

*Źródło: Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Dla Miasta Pionki
na lata 2014–2017*

Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jednak istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno-budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy. W gminnej ewidencji zabytków miasta Pionki ujętych jest 81 obiektów. Ich zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 26 Wykaz zabytków w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
1.	Układ urbanistyczny	Pionki	-	1920-1930
2.	Budynek murowany – szpital	ul. 15 stycznia 1	419/2	1937 r.
3.	Budynek drewniany - dawna „Legionówka”	ul. 15 stycznia 2	443/1	1936 r.
4.	Budynek murowany - Szkoła Podstawowa nr 1	ul. 15 stycznia 3	498	1. 30-te XX w.
5.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 1	1468/54	1. 30-te XX w.
6.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 2	1468/91	ok. 1930 r.
7.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 4	1139	1935 r.
8.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 20	225	1934 r.
9.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 51	190	1930 r.
10.	Kamienica murowana	ul. Filtrowa 2	1032/8	ok. 1935 r.
11.	Studnia głębinowa	ul. Filtrowa	1032/10	1. 20-te XX w.
12.	Budynek murowany – nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 2A	1579/59	1. 30-te XX w.
13.	Budynek murowany – nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 8	1579/61	1. 30-te XX w.
14.	Budynek drewniany	ul. M. Garszwo 89	1802/4, 1802/5	ok. 1925 r.
15.	Budynek murowany — szpital	ul. Harcerska 1	1468/329	1. 30-te XX w.
16.	Kościół murowany p.w. św. Barbary	al. Jana Pawła II 1	1607/2	1922-1929
17.	Plebania drewniana	al. Jana Pawła II 1B	1607/2	ok. 1930 r.
18.	Kostnica murowana	al. Jana Pawła II	1607/2	1. 20-te XX w.
19.	Budynek murowany - Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	al. Jana Pawła II 7	1037/4	2 ćw. XX w.
20.	Budynek murowany, dawny hotel „Lampart”, obecnie Urząd Miasta	al. Jana Pawła II 15	1035/5	1928 r.

21.	Budynek murowany tzw. „stara poczta”	al. Jana Pawła II 17	1017/1, 1023/1	l. 20-te XX w.
22.	Kamienica murowana	ul. Jodłowa 1	1468/81	ok. 1930 r.
23.	Dom drewniany	ul. Kolejowa 1	695/1	ok. 1925 r.
24.	Kapliczka	ul. Kolejowa 4	679	pocz. XX w. ul. Kolejowa 4
25.	Budynek kolejowy, murowany	ul. Kolejowa 6	1579/60	ok. 1925 r.
26.	Kamienica murowana	ul. Kolejowa 24	690	ok. 1930 r.
27.	Dom murowany	ul. Kolejowa 75	736	ok. 1932 r.
28.	Budynek murowany - dawna łaźnia	ul. Korczaka 3	1600/7	1928 r.
29.	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej, tzw. „Nowy”	ul. Kozienicka	1, 1823/1	1945 r.
30.	Dom drewniany	ul. Legionistów 6	354	1934 r.
31.	Budynek murowany - dawna Kasa Chorych	ul. Legionistów 38	334	l. 20-te XX w.
32.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 1	1468/62	ok. 1930 r.
33.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 2	1468/61	ok. 1930 r.
34.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 3	1468/68	ok. 1930 r.
35.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 4	1468/69	ok. 1930 r.
36.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 5	1468/75	ok. 1930 r.
37.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 6	1468/76	ok. 1930 r.
38.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 7	1468/77	l. 30-te XX w. r.
39.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 1	1027/1	ok. 1935 r.
40.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 5	1032/3	ok. 1935 r.
41.	Dom murowany – Hufiec ZHP	ul. E. Orzeszkowej 6	1020/2	ok. 1935 r.
42.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 7	1032/4	ok. 1935 r.
43.	Dom murowany – Miejska Biblioteka Publiczna	ul. E. Orzeszkowej 8	1020/3	ok. 1935 r.
44.	Dom murowany – Dom Harcerza	ul. E. Orzeszkowej 10	1020/6	ok. 1935 r.
45.	Dom drewniany	ul. Partyzantów 9	296/9	ok. 1935 r.
46.	Dom drewniany	ul. Pokoju 9	470	ok. 1935 r.
47.	Dom drewniany	ul. Pokoju 18	454	ok. 1935 r.
48.	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej, tzw. „Stary”	ul. Polna	1576	1927 r.
49.	Studnia głębinowa	ul. Polna	1464/171	l. 20-te XX w.

50.	Budynek murowany - Miejski Ośrodek Kultury	ul. Radomska 1	1468/4	ok. 1950 r.
51.	Kamienica murowana	ul. Radomska 4	1468/60	ok. 1934-1937
52.	Willa murowana - Biblioteka pedagogiczna	ul. Radomska 7	1468/56	l. 20-te XX w.
53.	Kamienica murowana	ul. Różana 1	1468/64	ok. 1930 r.
54.	Kamienica murowana	ul. Różana 2	1468/63	ok. 1930 r.
55.	Kamienica murowana	ul. Różana 3	1468/66	ok. 1930 r.
56.	Kamienica murowana	ul. Różana 4	1468/67	ok. 1930 r.
57.	Kamienica murowana	ul. Różana 5	1468/73	ok. 1930 r.
58.	Kamienica murowana	ul. Różana 6	1468/74	ok. 1930 r.
59.	Dom murowany	ul. Sienkiewicza 36	138/6	l. 30-te XX w.
60.	Kamienica murowana	ul. Sosnowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
61.	Willa murowana	ul. Spokojna 3	1468/5	l. 20-te XX w.
62.	Kamienica murowana	ul. Sportowa 11	1600/12	ok. 1923 r.
63.	Dom drewniany	ul. Szkolna 2	484	ok. 1930 r.
64.	Dom drewniany	ul. Szkolna 14	478	ok. 1935 r.
65.	Budynek murowany - Straż Pożarna	ul. Zakładowa 3	1468/36	l. 30-te XX w.
66.	Budynek murowany - dawne Kasyno Urzędnicze	ul. Zakładowa 5	1468/38	l. 20-te XX w.
67.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 6	1468/99	1930 r.
68.	Zespół budynków PWP - Budynek Dyrekcji	ul. Zakładowa 7	1464/107	1925 r.
69.	Zespół budynków PWP - dawna elektrociepłownia	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
70.	Zespół budynków PWP - warsztat mały	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
71.	Zespół budynków PWP - warsztat główny	ul. Zakładowa 7	1464/275	1925 r.
72.	Zespół budynków PWP - wieża ciśnień	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
73.	Zespół budynków PWP - Laboratorium	ul. Zakładowa 7	1464/106	1925 r.
74.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 8	1468/98	1930 r.
75.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 1	1579/167	l. 30-te XX w.
76.	Dworzec kolejowy, murowany	ul. Zwycięstwa 1a	1579/61	l. 20-te XX w.
77.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 46	516/3	1928 r.
78.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 62	510	l. 30-tych XX w.
79.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 1	1600/14	ok. 1935 r.

80.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 3	1030/2	ok. 1935 r.
81.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 5	1030/3	ok. 1935 r.

*Źródło: Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Dla Miasta Pionki
na lata 2014–2017*

Należy również wskazać miejsca pamięci narodowej, które zostały zaliczone do obiektów chronionych:

- obelisk ku czci ofiar faszyzmu 1939-1945;
- pomnik ku czci poległych pracowników ZTS "Pronit" w latach 1939-1945;
- cmentarz – mogiły żołnierzy Września, partyzantów oraz pomordowanych w latach 1939-1945;
- krzyż w miejscu egzekucji w latach 1940-1944;
- pomnik „Chwała Poległym” 1939-1945.
- W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Pionki określono także strefę ochrony ekspozycji krajobrazu kulturowego, tzw. strefę „E”, w której w procesie planowania nowej zabudowy i przekształceń krajobrazu należy wziąć pod uwagę ochronę ekspozycji historycznych elementów krajobrazu kulturowego:
 - a. strefa ochrony ekspozycji miasta,
 - b. strefa wewnętrzna ochrony ekspozycji sylwetki centrum miasta.

Spis obiektów przewidzianych przez Konserwatora Zabytków do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków:

- Budynek dawnej Powiatowej Kasy Chorych,
- Legionówka przy ul. 15 Stycznia,
- Willa z 1925 roku dyrektora fabryki prochu,
- Dworzec PKP Pionki Główne,
- Cmentarz mogiły żołnierzy września partyzantów oraz pomordowanych w latach 1939-1945 przy ulicy Kozienickiej,
- krzyż w miejscu egzekucji w latach 1940-1944,

- budynek dawnego Kasyna Urzędniczego,
- tzw. Stara Poczta.

Zabytki nieruchome – najważniejsze obiekty:

— **Kościół murowany p.w. św. Barbary, al. Jana Pawła II 1**

Trójnawowa świątynia wybudowana w 1929 r., została zaprojektowana w stylu neobarokowym, na planie krzyża łacińskiego przez Stefana Szyllera słynnego polskiego architekta i konserwatora zabytków. Wewnątrz znajduje się zaprojektowany przez Antoniego Chmielewskiego ołtarz główny, oraz trzy inne: Serca Bożego, Przemienienia Pańskiego i Matki Boskiej Częstochowskiej wraz z kopią obrazu Matki Boskiej Jasnogórskiej. W nawie wschodniej znajduje się kaplica poświęcona opiece Matki Bożej. Na sklepieniu usytuowane są malowidła przedstawiające czterech ewangelistów, a filary podtrzymujące świątynię ozdobione są stacjami Drogi Krzyżowej. W kościele znajduje się również piękna marmurowa ambona.

— **Dawny Hotel "Lampart", obecnie siedziba Urzędu Miasta, al. Jana Pawła II 15**

Wybudowany w 1927 r. przez Państwową Wytwórnę Prochów i Materiałów Kruszących. Budynek adaptowany był przez Urząd Bezpieczeństwa, Urząd Miejski i Milicję, obecnie mieści się tu wyłącznie Urząd Miejski.

— **Budynek tzw. "Starej poczty", al. Jana Pawła II 17**

Pierwotnie poczta i posterunek Policji. Budynek murowany, na kamiennej podmurówce, tynkowany, w środkowej, zwieńczonej trójkątnie części dwukondygnacyjny, ocieplony. W części centralnej dwa ryzality; elewacja frontowa 6-osiowa. Dach dwuspadowy, kryty blachodachówką. Stolarka okienna i drzwiowa zachowana, z okuciami. Wewnątrz zachowana stolarka drzwiowa oraz klatka schodowa z metalową balustradą, płytki ceramiczne na korytarzach. Obecnie część budynku zajmuje m.in. biuro notarialne.

— **Budynek dawnej kasy chorych, ul. Legionistów 38**

Budynek murowany, tynkowany, dwukondygnacyjny, dach łamany polski kryty blachą na rąbek stojący. Elewacja frontowa 9-osiowa, ponad trzema centralnymi osiami duża facjata zwieńczona wolutowym naczółkiem; w dachu lukarny. W narożach szkarpy. Rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej. Stolarka okienna i drzwiowa nowa z PVC.

— **Budynek Biblioteki Pedagogicznej, ul. Radomska 7**

Dom wybudowany dla Dyrektora Naczelnego, z 1928 r. z obszerną kuchnią, spiżarką, pokojem dla służby, dużym hallem, jadalnią, salonem, gabinetem Dyrektora na parterze oraz sześcioma pokojami i dużą łazienką. Duża willa, murowana, piętrowa, podpiwniczona. Od strony południowo-wschodniej dwa ryzality z trójkątnymi naczółkami oraz balkonem. Od strony północno-zachodniej portyk z czterema kolumnami i tarasem oraz tympanon z dekoracją ornamentalną na czterech półkolumnach. Dach mansardowy, pokryty blachą z lukarnami. Stolarka okienna i drzwiowa z PVC. Na poddaszu znajdowały się pokoje gościnne oraz dla służby. Otoczenie stanowił ogród francuski, lasek brzoźowy, piwnica-lodownia.

— **Willa, ob. budynek ZUS, ul. Spokojna 3**

Budynek piętrowy, częściowo podpiwniczony, wzniesiony w 1930 roku w stylu nawiązującym do renesansowej willi włoskiej i dworu polskiego. Od strony południowej główne wejście do budynku z tarasu, na ścianie, w płycinie płaskorzeźba w tynku przedstawiająca dwa łabędzie, na dachu belweder z balustradą tralkową; od strony wschodniej portyk kolumnowy z balkonem; od strony północnej przeszklona weranda. Dach łamany, kryty blachą zawijaną. Dom wzniesiony dla Dyrektora Technicznego PWP, zwany „Domem pod Łabędziami”. Pierwotnie posiadał 10 pokoi. Od frontu do pałacyku prowadziła aleja wjazdowa z okrągłym klombem.

— **Dawne kasyno urzędnicze, obecnie Centrum aktywności Lokalnej, ul. Zakładowa 5**

Budynek murowany, tynkowany, piętrowy, bryła rozczłonkowana z tarasami, balkonami, gzymsami, pilastrami. Ocieplony styropianem. We wnętrzach stolarka wymieniona na nową z PVC.

• **Budynek dworca kolejowego, ul. Zwycięstwa 1A**

Budynek murowany, tynkowany, parterowy. Dach czterospadowy, kryty blachą z dużą, wolutowo zakończoną facjatą wieńczącą ryzalit. Na osi centralnej ryzalitu portyk kolumnowy z balkonem z chowaną tralkową balustradą. Facjata zwieńczona wolutowym naczółkiem. Zachowany detal w formie szkarp i gzymsów oraz oryginalna stolarka okienna i drzwiowa. Rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej. Zachowany wystrój wnętrza (posadzki, kolumny, konstrukcja sklepienia) oraz schody lastrykowe prowadzące do dworca i źródła obok budynku.

1.2.1.7. Uwarunkowania ochrony środowiska

Rzeźba terenu Pionek jest mało urozmaicona. Jest to równinny obszar wysoczyzny polodowcowej przedzielony doliną rzeki Zagożdżonki, przepływającej przez miasto z południa na zachód. Najwyższy punkt miasta stanowi wzniesienie o wysokości 182 m.n.p.m. znajdujące się w części północno-zachodniej, natomiast najniższy w dolinie Zagożdżonki na wschodzie miasta – 134 m.n.p.m. Najwyżej położone są tereny miasta w części północno-zachodniej, których wysokość wynosi 165-172 m.n.p.m, a najniżej tereny wschodnie miasta w Puszczy Kozienickiej: 134-155 m.n.p.m.

Pionki położone są w północno-wschodniej części niecki radomskiej zbudowanej z utworów kredy i trzeciorzędu na których zalega pokrywa utworów czwartorzędu. W rejonie Pionek starsze podłoże jest utworami kredy, wykształconymi w postaci wapieni, margli, częściowo piaskowców marglistych i gez. Na utworach kredowych występują warstwy trzeciorzędowe wykształcone w postaci piasków glaukonitowych, mułków i pyłów. Grubość utworów trzeciorzędowych wynosi ok. 10-30 m. Powierzchnia utworów trzeciorzędowych pokryta jest osadami czwartorzędu o miąższości 15-25 m. Wykształcone są w postaci glin zwałowych oraz piasków średnich.

Najbliższe stacje meteorologiczne są zlokalizowane w Garbatce Letnisko i Kozienicach. W mieście klimat jest dość łagodny i jednolity. Występują tu umiarkowane opady deszczu. Suma opadów średnich rocznych wynosi około 595 mm, maksymalne średnie roczne opady – 812 mm, maksymalny roczny opad – 943 mm (1966 r.). Największe nasilenie opadów odnotowuje się w czerwcu i w lipcu. Średnia temperatura roczna wynosi 7,6 °C, a dla okresu zimowego 1,5 °C. Dominują wiatry z kierunków: zachodniego, północno-zachodniego, południowozachodniego, południowego (dane ze stacji Kozienice).

W rejonie Puszczy Kozienickiej opadów jest więcej niż na pozostałym obszarze – wynoszą około 600 mm rocznie. Teren Puszczy charakteryzuje się również wyższą średnią temperaturą oraz dłuższym okresem wegetacyjnym, który wynosi około 220 dni. W obrębie Puszczy Kozienickiej występuje szczególnie zdrowy mikroklimat.

W rejonie Pionek znane są trzy poziomy wodonośne: kredowy, trzeciorzędowy, czwartorzędowy. Czwartorzędowa warstwa wodonośna występuje w piaskach podścielonych glinami, w soczewkach i przewarstwieniach piaszczysto-żwirowych w obrębie glin zwałowych. Przepływ wód w utworach czwartorzędu odbywa się w kierunku zachodnim

i północnozachodnim. Wody poziomu czwartorzędowego zasilane są przez opady atmosferyczne.

Trzeciorzędowy poziom wodonośny - wody tego poziomu nie tworzą jednolitego poziomu wodonośnego. Występują lokalnie w przewarstwieniach piaszczystych wykształconych w postaci piasków drobnoziarnistych i pylastych. W rejonie Pionek brak jest studni ujmujących ten poziom wodonośny.

Górnokredowy poziom wodonośny jest to główny poziom wodonośny o zasadniczym znaczeniu dla zaopatrzenia miasta i przedsiębiorstw w wodę, charakteryzuje się dużą wodonośnością i dobrą jakością wody. Kredowy poziom wodonośny tworzy rozległy zbiornik wód podziemnych tzw. Regionu kredy lubelskiej. Kolektorem poziomu wodonośnego są margle, opoki i wapienie. Wody tego poziomu mają charakter szczelinowy lub szczelinowoporowy, występują pod ciśnieniem. Na terenie całego miasta ten poziom wodonośny należy do Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP 405 – Niecka Radomska.

Główny Zbiornik Wód Podziemnych w rejonie Pionek został zaliczony do obszarów najwyższej ochrony wód Głównego Zbiornika Wód Podziemnych. Jego lokalizacja stanowi ograniczenia dla inwestycji szkodliwych dla środowiska i lokalizowania składowisk odpadów. Wody ujmowane są na terenie miasta Pionki z otworów studziennych o głębokości 33-23 m. Są to wody górnokredowego poziomu wodonośnego. Jakość wód górnokredowych jest dobra. Są one miękkie lub średnio twarde o twardości węglanowej, cechuje je niewielkie zabarwienie i mętność wywołana wytrąceniem się związków żelaza.

Przez Pionki przepływa rzeka Zagożdżonka, która jest lewym dopływem Wisły. Wpada do Wisły na 424,7 km., długość rzeki wynosi 39,9 km. Zlewnia rzeki Zagożdżonki ma powierzchnię 568,8 km². Rzeka Zagożdżonka odwadnia Miasto Pionki. Rzeka zasila zbiornik wodny Staw Górny na ok. 30,9 km. Lewym dopływem Zagożdżonki jest strumień zwany Żurawik, płynie on w lasach w północnej części Pionek i wpada do Zagożdżonki poza granicami miasta.

W dolinie rzeki Zagożdżonki utworzony został sztuczny zbiornik wód powierzchniowych – Staw Górny. Zlokalizowany jest w odległości 9,0 km od źródeł rzeki w południowo-zachodniej części Pionek. Jest on sztucznym zbiornikiem wody powierzchniowej powstałym przed 1939 rokiem (w okresie budowy Zakładów Chemicznych)

po spiętrzeniu jazem wód rzeki Zagożdżonki. Ma powierzchnię 16,8 ha i pojemność 49 tys. m³. W 1976 roku obiekt został gruntownie zmodernizowany. Znacznie powiększono jego objętość, wzniesiono nowe zapory ziemne i jaz dwuprzęsłowy, żelbetonowy.

Wśród surowców mineralnych zlokalizowanych na obszarze miasta można wyróżnić: złoża torfu (w dolinie Zagożdżonki) oraz piasku. Złoża torfu to torfowiska niskie – nazwane Pionki - Dłużanka, ciągną się wzdłuż doliny rzeki Zagożdżonki aż do wschodniej granicy miasta. Brak jest możliwości wydobywania surowców na skalę przemysłową.

Rolnictwo odgrywa marginalną rolę w gospodarce miasta. Gleby użytkowane rolniczo są glebami bardzo słabymi (34 ha to gleby klasy IV a, 14,5 ha to gleby klasy IV b). Pozostałe (około 216 ha) to gleby klas V i VI. Gleb klas od I do III nie ma w ogóle. W dolinie rzeki Zagożdżonki można znaleźć gleby, które należałoby zaliczyć do gleb zdegradowanych. Ich, jakość i bardzo złe stosunki wodne nie pozwalają na jakiegokolwiek ich użytkowanie. Nawet uregulowanie stosunków wodnych nie pozwoliłoby, przez długi okres, na ich rolnicze użytkowanie⁴.

Ze względu na położenie Pionek na skraju dawnego obszaru Puszczy Kozienickiej lasy zajmują 833 ha, to jest 45,3 % ogólnej powierzchni miasta. Teren Kozienickiego Parku Krajobrazowego w Pionkach obejmuje obszar lasów w północnej części miasta o powierzchni 607,07 ha. Lasami tymi gospodarują Lasy Państwowe (Nadleśnictwo Kozienice). Na terenie tym znajduje się część rezerwatu leśnego Pionki, którego cała powierzchnia wynosi 81,6 ha. W granicach miasta na terenie byłego ZTS „Pronit” znajduje się ok. 243,37 ha lasów Skarbu Państwa, z czego około 161,1 ha należy do Gminy Miasto Pionki, a pozostałe w większości do Zakładów Produkcji Specjalnej Sp. z o.o. Lasy stanowią niezbędny czynnik równowagi ekologicznej. Na terenie Pionek dominują lasy liściaste oraz mieszane, najliczniej występujące gatunki to: dąb, sosna, grab, świerk, jodła, buk. Dominującym typem siedliskowym jest bór świeży. Łąki i pastwiska rozciągają się wzdłuż całej doliny rzeki Zagożdżonki w południowej części miasta.

Na terenie miasta Pionki znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- **Kozienicki Park Krajobrazowy** - utworzony w 1983 r. dla ochrony bogactwa Puszczy Kozienickiej. Powierzchnia Parku wynosi 26 233,83 ha, a powierzchnia otuliny Parku –

⁴ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Pionki

36 009,62 ha. Granice otuliny sięgają: Głowaczowa, Bąkowca, Jedlni Letnisko, Jastrzębi tworząc zamknięty obszar. Pionki są zlokalizowane wewnątrz otuliny, lecz teren miasta na południe od torów kolejowych jest w całości wyłączony z granic Parku i z otuliny. Północna część Pionek należy w części do otuliny, gdzie granicę stanowią ulice: Partyzantów, Leśna, granica lasu oraz tory kolejowe, a pozostały obszar miasta to teren Parku Krajobrazowego. Powierzchnia Parku na terenie miasta wynosi 607,07 ha, a powierzchnia otuliny – 300 ha. W granicach Parku znajduje się 15 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 1 267, 92 ha. Występuje tu 40 gatunków roślin chronionych. Gatunkami występujących tu zwierząt są m. in.: łosie, jelenie, sarny, dziki, borsuki, lisy, bobry i rzadkie gatunki ptaków: bocian czarny, orlik krzykliwy, kraska.

- **Rezerwat przyrody Pionki** – jest to rezerwat leśny, częściowy o powierzchni 81,60 ha. Utworzony został w 1982 r. w nadleśnictwie Kozienice, obręb Pionki przy północnych granicach miasta Pionki, dla zachowania w stanie naturalnym drzewostanów grabowo – sosnowo – jodłowo - dębowych, w których jodła ma dużą siłę lasotwórczą. Wśród roślinności zielnej spotkać można: widłaki (goździsty i jałowcowy), lilię złotogłów, konwalię majową, zawilec gajowy oraz przylaszczkę pospolitą. Do rzadkich gatunków ptaków występujących na tym obszarze należą: dzięcioł (średni, duży i czarny), gołąb grzywacz, gil, puszczyk, grubodziób, turkawka, wilga i paszkot. W rezerwacie wyznaczone i oznakowane są dwie ścieżki dydaktyczne, których celem jest pokazanie różnorodności występujących drzew i krzewów, ukształtowania terenu, przybliżenie zasad ochrony i gospodarki w lesie, a także prawidłowych zasad turystyki, roli zadrzewień i zróżnicowania siedlisk.
- **Pomniki przyrody** - na terenie miasta znajduje się 19 obiektów pomników przyrody ożywionej, drzew w zespołach i pojedynczych okazów, ustanowionych przez Wojewodę Mazowieckiego. Poniżej przedstawiony jest aktualny rejestr pomników przyrody, znajdujących się w mieście Pionki.

Tabela 27 Pomniki przyrody w mieście Pionki

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data utworzenia pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Opis lokalizacji	Forma własności
1.	Grupa drzew – rząd Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 325 cm,	rośnie przy ul. Fabrycznej w m. Pionki,	Gmina Miasto Pionki
2.		30-12-1994	Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 260 cm,	rośnie przy ul. Fabrycznej w m. Pionki,	Gmina Miasto Pionki
3.		30-12-1994	Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 260 cm,	rośnie przy ul. Fabrycznej w m. Pionki,	Gmina Miasto Pionki
4.		30-12-1994	Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 370 cm,	rośnie przy ul. Fabrycznej w m. Pionki,	Gmina Miasto Pionki
5.		30-12-1994	Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 300 cm,	rośnie przy ul. Fabrycznej w m. Pionki,	Gmina Miasto Pionki

6.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 370 cm,	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
7.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 340 cm,	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
8.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy, o obwodzie 430 cm,	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
9.	Robinia akacyjowa	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Robinia akacyjowa o obwodzie 315 cm,	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
10.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 330 cm,	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
11.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 305 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
12.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy, o obwodzie 420 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
13.	Dąb bezszypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb bezszypułkowy o obwodzie 355 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
14.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy o obwodzie 435 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach

15.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy, o obwodzie 300 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
16.	Dąb szypułkowy	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Dąb szypułkowy, o obwodzie 300 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
17.	Grab zwyczajny	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Grab zwyczajny, o obwodzie 200 cm i 180cm (dwupniowy)	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
18.	Grab zwyczajny	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Grab zwyczajny o obwodzie 190 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
19.	Grab zwyczajny	30-12-1994	Rozporządzenie Nr 19/94 Wojewody Radomskiego z dnia 30.12.1994 r.	Grab zwyczajny o obwodzie 225 cm	Tereny leśne	Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach

*Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
Miasta Pionki*

- **Użytki ekologiczne** - na terenie Pionek są trzy takie miejsca o powierzchni całkowitej 5,15 ha i są to:
 - bagno nad strumieniem Żurawik o powierzchni 1,27 ha,
 - bagno z pojedynczymi olszami o powierzchni 2,59 ha,
 - bagno (przy Zagożdżoncy) o powierzchni 1,29 ha.
- **Natura 2000** – część terenu Pionek, głównie obrzeża należą do Ostoi Kozienieckiej. Obejmuje ona jeden z większych kompleksów leśnych w środkowej Polsce - Kozienicką, położoną na granicy Małopolski i Mazowsza. Jest to obszar Równiny Kozienickiej, Doliny Środkowej Wisły i Równiny Radomskiej. Położona w widłach starych dolin Radomki i Zagożdżonki. Puszcza pokrywa lekko falistą równinę polodowcową. Lasy zajmują połowę powierzchni ostoi.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego w mieście Pionki jest stosunkowo niewielka. Głównymi źródłami emisji zanieczyszczeń są instalacje energetyczne spalające paliwo oraz ciągi komunikacyjne z zanieczyszczeniami powstającymi przy spalaniu paliw samochodowych. Instalacje technologiczne położone w mieście pełnią rolę drugorzędną, ponieważ zakładów o profilu produkcji - szczególnie szkodliwym dla środowiska - jest bardzo mało. Dwutlenek siarki emitowany jest przede wszystkim przez kotłownie lokalne, przy spalaniu zanieczyszczonego siarką węgla. Tlenki azotu pochodzą ze spalania węgla, koksu, gazu i benzyn samochodowych. Pyły - emitowane są do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych. Fluor powstający ze spalania węgla oraz z ołowiu, pochodzący z transportu samochodowego jest również zanieczyszczeniem powietrza. Średnie stężenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza w okresie zimowym jest kilka razy wyższe niż w okresie letnim. W Pionkach zezwolenia na wprowadzanie do powietrza gazów lub pyłów posiada 8 podmiotów gospodarczych.

Ochrona powietrza polega na zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń, ograniczaniu lub eliminowaniu wprowadzanych do powietrza substancji w celu zmniejszenia istniejących stężeń lub utrzymanie ich na dotychczasowym, dopuszczalnym poziomie. Problemy z jakością powietrza związane są z zanieczyszczeniami substancjami chemicznymi szkodliwymi dla zdrowia, pyłami w powietrzu i odorami. Do źródła odorów na terenie miasta należą:

- szamba,
- procesy technologiczne w zakładach przemysłowych,
- tereny bagienne,
- emisja gazów z indywidualnych palenisk domowych ze spalania butelek PET, plastików,
- gumy,
- użytkowane tereny uprawy rolnej.

W Pionkach dominuje przemysł chemiczny, drzewny i zbrojeniowy.

W celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń w przemyśle należy podjąć następujące działania:

1. Objęcie wszystkich zakładów decyzjami o dozwolonej emisji zanieczyszczeń.
2. Rozbudowa i/lub łączenie systemów ciepłowniczych w celu lepszego wykorzystania potencjału ciepłowni miejskiej „Pronit”.
3. Likwidacja źródeł emisji nieorganizowanej.

4. Hermetyzacja procesów technologicznych.
5. Przestrzeganie przez zakłady norm emisji zanieczyszczeń.
6. Promowanie energooszczędnych technologii i norm zarządzania środowiskowego (np. ISO 14000).

Pyły, siarka i tlenek węgla są emitowane przede wszystkim przez ciepłownię miejską po ZTS „Pronit”. Istniejące kotły i instalacje są przestarzałe i wyeksploatowane. W celu minimalizacji emisji zanieczyszczeń i zmniejszenia opłat środowiskowych spalany jest miał węglowy wysokiej kaloryczności i o małej zawartości siarki. W Pionkach nie funkcjonują już kotłownie lokalne zasilane węglem (oprócz indywidualnych dla domów jednorodzinnych), gdyż zostały poddane modernizacji obejmującej wymianę źródła ciepła na opalanie gazem lub olejem lub też włączone zostały do istniejącej sieci ciepłej. W celu ograniczenia emisji ze źródeł komunalnych należy podjąć następujące działania:

1. Modernizacja ciepłowni miejskiej „Pronit” w kierunku zmiany paliwa z węgla kamiennego na ekologiczne lub wykonania instalacji odpylania i odsiarczania spalin.
2. Modernizacja sieci ciepłych, szczególnie wysokich parametrów, poprzez wymianę przewodów w kanałach na rury preizolowane z monitoringiem.
3. Modernizacja wymiennikowni ciepła.
4. Wspieranie i promowanie termoizolacji budynków i wymiany stolarki budowlanej.

Hałasem przyjęto nazywać każdy dźwięk, który w danych warunkach jest określany jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający. Uciążliwość hałasu dla organizmu zależy od natężenia dźwięku, jego częstotliwości i czasu trwania. Życie podyktowało konieczność ochrony środowiska przed hałasem, gdyż przez wielu mieszkańców (szczególnie większych aglomeracji) jest on odczuwany jako jedno z najbardziej istotnych i dokuczliwych zanieczyszczeń środowiska, z którym stykamy się w dzień i w nocy, zarówno w domu jak i na stanowiskach pracy. Na terenie miasta Pionki nie zostały przeprowadzone pomiary dotyczących hałasu.

Wyróżnić można jednak trzy główne rodzaje hałasu, według źródła powstawania:

- hałas komunikacyjny pochodzący od środków transportu drogowego, kolejowego i lotniczego,
- hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach

przemysłowych i usługowych,

- hałas komunalny występujący w budynkach mieszkalnych, szczególnie wielorodzinnych i w obiektach użyteczności publicznej.

Do najpowszechniejszych i najbardziej uciążliwych źródeł hałasu należy komunikacja drogowa. Środki transportu są ruchomymi źródłami hałasu decydującymi o parametrach klimatu akustycznego, przede wszystkim na terenach zurbanizowanych. Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, że na terenie miasta utrzymywać się będzie tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego z ruchem kołowym.

Poziom hałasu przemysłowego jest kształtowany indywidualnie dla każdego obiektu i zależy od parku maszynowego, zastosowanej izolacji hal produkcyjnych, a także prowadzonych procesów technologicznych oraz funkcji urbanistycznej sąsiadujących z nim terenów. Na terenie miasta brak jest zakładów przemysłowych uciążliwych pod względem emisji hałasu.

W środowisku występują pola elektromagnetyczne, których obecność nie jest związana z działalnością człowieka (naturalne) oraz pola będące efektem działalności człowieka (sztuczne). Złożone spektrum promieniowania elektromagnetycznego jest bardzo rozległe i obejmuje różne długości fal: od fal radiowych przez fale promieni podczerwonych, zakres widzialny i fale promieni nadfioletowych, do bardzo krótkich fal promieni rentgenowskich i promieni gamma. Nadmierne dawki promieniowania działają szkodliwie na wszystkie organizmy żywe, dlatego też ochrona przed szkodliwym promieniowaniem jest jednym z ważnych zadań ochrony środowiska.

Głównymi źródłami promieniowania na terenie miasta są:

- stacje radiowe,
- stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej,
- elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia,
- zespoły sieci i urządzeń elektrycznych w gospodarstwie domowym (np. kuchenki mikrofalowe)
- urządzenia radiolokacyjne i radionawigacyjne.

Należy mieć na uwadze, że oddziaływanie promieniowania niejonizującego na środowisko będzie stale wzrastać, co związane jest z postępowaniem cywilizacyjnym. Wpływ na

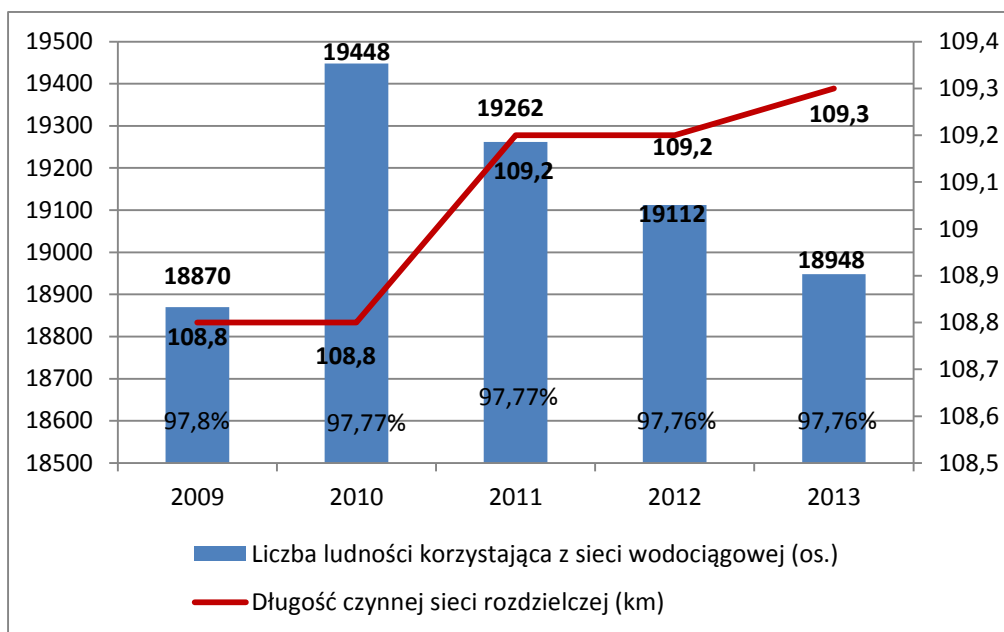
wzrost promieniowania ma przede wszystkim rozwój telefonii komórkowej, powstawanie coraz większej liczby stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych oraz stacji bazowych telefonii komórkowej, itp., które pokrywają coraz bardziej gęstą siecią obszary dużych skupisk ludności.

1.2.1.8. Infrastruktura techniczna

Na obszarze miasta funkcjonuje sieć wodociągowa o łącznej długości ponad 109 km, jest ona systematycznie rozbudowywana od czasów powstania w latach 30-tych XX wieku. Gospodarkę wodną prowadzi Przedsiębiorstwo Wodno Kanalizacyjno Ciepłownicze Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Pionkach. Zaopatrzenie miasta w wodę prowadzone jest obecnie w oparciu o dwa ujęcia: „Januszno”, w którym obecnie eksploatowanych jest pięć studni oraz „Leśna”, które składa się z trzech studni głębinowych. Na terenie ujęcia w Janusznie zlokalizowany jest jeden zbiornik wody czystej o poj. 150 m³. Na przestrzeni lat 2009 - 2013 liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wzrosła o 9 szt. Z sieci wodociągowej z końcem 2013 r. korzystało 18948 osób, co stanowi 97,7% ogólnej liczby mieszkańców miasta. W analizowanym okresie liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej rokrocznie zmniejszała się, związane to jest z malejącą liczbą mieszkańców miasta. Skutkuje to zmniejszającym się poborem wody w mieście. Istniejący system wodociągowy na terenie miasta Pionki w pełni pokrywa zapotrzebowanie mieszkańców i usług na wodę do picia i potrzeb gospodarczo-bytowych. Istniejące wodociągi zabezpieczają również niezbędną ilość wody na cele przeciwpożarowe.

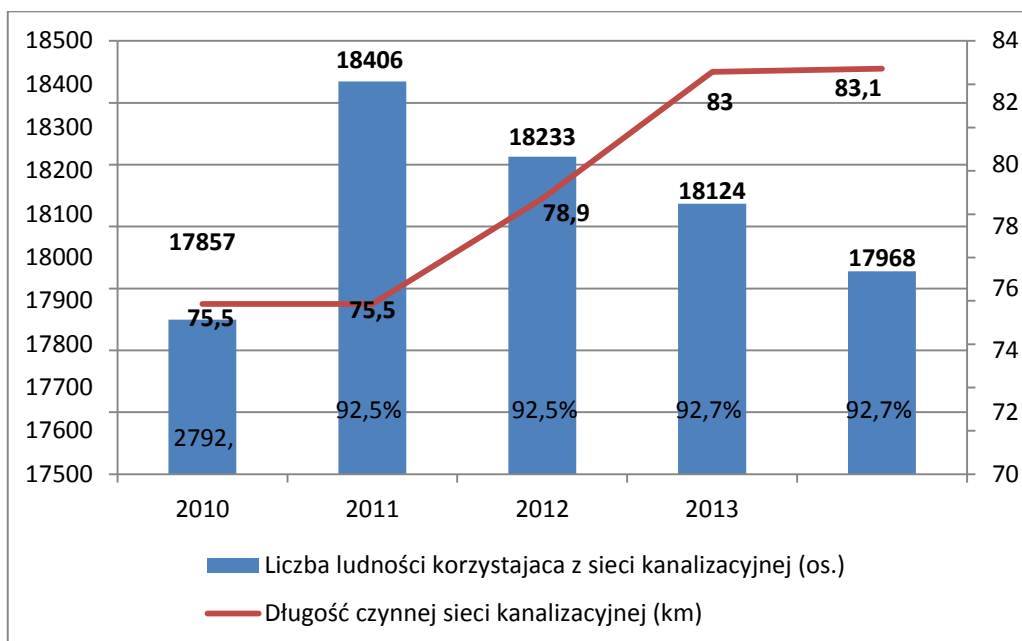
Wykres 25 Sieć wodociągowa w Pionkach wraz z liczbą użytkowników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ścieki komunalne terenu miasta odprowadzane są za pośrednictwem sieci kanalizacji sanitarnej o łącznej długości ponad 83 km. Główna stacja pomp znajduje się przy ul. Zwycięstwa na wysokości wiaduktu kolejowego. Na terenie miasta Pionki istnieje mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków, przyjmująca ścieki gospodarczo-bytowe z terenu miasta, jak również ścieki przemysłowe z istniejących zakładów przemysłowych. Oczyszczalnia Ścieków (COŚ) została wybudowana w 1974 r. przy budowie Wytwórni Sztucznej Skóry. W 2005 roku oczyszczalnię kupiła Gmina Miasta Pionki. Jest tam zastosowana technologia typowa dla tamtego okresu – oczyszczanie mechaniczno-biologiczne przy zastosowaniu osadu czynnego. Kompleks oczyszczalni znajduje się na wschodnim krańcu miasta w pobliżu miejscowości Januszno. Ścieki z terenu miasta zebrane w kolektor główny dochodzą do przepompowni położonej przy ul. Zwycięstwa skąd są pompowane rurociągiem długości ok. 1000 m do oczyszczalni ścieków. Oczyszczone ścieki są odprowadzane do rzeki Zagożdżonki. W analizowanym okresie do roku 2012 liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wykazywała tendencję wzrostową. Z 1238 szt. w 2010 r. do 1283 szt. w roku 2012. W ostatnim roku okresu objętego badaniem liczba ta była taka sama jak w roku poprzednim.

Wykres 26 Sieć kanalizacyjna w Pionkach wraz z liczbą użytkowników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 28 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Pionkach

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Sieć wodociągowa					
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	108,8	108,8	109,2	109,2	109,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1798	1805	1812	1807	1807
Woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam ³)	846,8	844,8	762,6	758,8	742,5
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (os.)	18870	19448	19262	19112	18948
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	97,8	97,77	97,77	97,76	97,76
Sieć kanalizacyjna					
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	75,5	75,5	78,9	83,0	83,1
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1230	1238	1245	1283	1283

Ścieki odprowadzone (dam3)	835,3	903	815	832	857,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (os.)	17857	18406	18233	18124	17968
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	92,5	92,5	92,5	92,7	92,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na terenie miasta Pionki istnieje ograniczony system kanalizacji deszczowej. Wody deszczowe zbierane kanalizacją deszczową odprowadzane są bez podczyszczania do rzeki Zagożdżonki. Brak prawidłowego rozwiązania kanalizacji deszczowej stanowi problem, powodując podtopienia ulic i domów położonych w obniżeniach terenowych przy nawalnych deszczach.

Miasto jest zasilane gazem ziemnym wysokometanowym gazociągiem przesyłowym wysokiego ciśnienia o średnicy 200 mm poprzez stację redukcyjną I stopnia zlokalizowaną przy ul. Polnej. Gaz ziemny wysokometanowy doprowadzany jest do stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia, której wydajność wynosi 1600 Nm³/h. Ze stacji tej gaz przesyłany jest do odbiorców zlokalizowanych na terenie miasta. Rozdzielcza sieć gazowa na terenie miasta Pionki pracuje w układzie dwustopniowym z wykorzystaniem trzech stacji redukcyjnych II stopnia, które funkcjonują w układzie pierścieniowym. Stacje redukcyjno-pomiarowe drugiego stopnia są w pełni wykorzystane i posiadają następującą wydajność:

- przy ulicy Wspólnej – 600 Nm³/h
- przy ulicy Kozienickiej – 1500 Nm³/h
- przy Alejach Lipowych „Podgóry” - 600 Nm³/h

Stan techniczny sieci jest dobry.⁵

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 r. w Pionkach z sieci gazowej korzystało 91,6% ogółu mieszkańców. Liczba ta na przestrzeni lat 2009-2013 ulegała zmianom, w latach 2009-2011 wynosiła 92,7%, w następnym roku zmniejszyła się do 89,1%. W analizowanym okresie liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych rokrocznie wzrastała, z 1175 szt. w 2009 r. do 1231 szt. w roku 2013. W 2013 r. do sieci gazowej podłączonych było 6553 gospodarstw, z czego 899 wykorzystywało gaz do celów grzewczych.

⁵ Program Ochrony Środowiska Miasta Pionki

Tabela 29 Sieć gazowa w Pionkach

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci ogółem (m)	30073	30209	35292	36165	38044
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (szt.)	1175	1192	1201	1228	1231
Odbiorcy gazu (gosp.)	6325	6318	6312	6309	6553
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	400	874	432	869	899
Zużycie gazu (tys. m³)	2835,10	3055,00	3066,60	2800,9	2812,0
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (tys. m³)	775,6	949,7	440,4	886,3	906,6
Ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	17903	18438	18260	17410	17759
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	92,8	92,7	92,7	89,1	91,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na terenie Gminy Miasto Pionki działa jeden podmiot prowadzący działalność związaną z wytworzeniem, przesyłem i dystrybucją energii cieplnej w postaci wody grzewczej - Przedsiębiorstwo Wodno-Kanalizacyjno-Ciepłownicze w Pionkach Sp. z o.o. Jedynym udziałowcem jest Gmina Miasto Pionki. Zaopatrzenie w energię ciepłą na cele grzewcze dla mieszkańców miasta jest realizowane w układzie zdalczynnym z dwóch źródeł ciepła. Są to kotłownie miejskie:

- przy ul. Guzala, kotłownia zasilana gazem ziemnym wysokometanowym, dwa kotły niskoparametrowe o łącznej mocy znamionowej 2,6 MW i sprawności 92%, uruchomiona w 2004 roku,
- przy ul. Zakładowej 7 na terenie byłego ZTS „Pronit”, zasilana miałem węgla kamiennego, produkuje parę na potrzeby grzewcze, przesyłaną do wymiennikowni ciepłych na terenie miasta, w których następuje obniżenie parametrów czynnika grzewczego; kotłownia jest wyposażona w kocioł parowy OR32 o mocy cieplnej nominalnej 32 MW i kocioł wodny WR25 o mocy cieplnej 25 MW, stan kotłów jest zły, wynika on z wieloletniej eksploatacji.

Stosunkowo dużo budynków użyteczności publicznej w Pionkach ma wybudowane kotłownie lokalne zasilane gazem ziemnym wysokometanowym:

- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2,
- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 5,
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy przy ul. Jordanowskiej,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2,
- Liceum Ogólnokształcące.

Lokalne kotłownie posiadają większe zakłady produkcyjne:

- Zakłady Produkcji Specjalnej Sp. z o.o., ul. Zakładowa 7,
- FAM-SIMADEx Sp. z o.o., ul. Zakładowa 7,
- Zakłady drzewne, ul. Garszwo 57.

Energia elektryczna dostarczana jest do miasta Pionki z ogólnokrajowej sieci energetycznej liniami napowietrznymi 15 kV wychodzącymi z GPZ Pionki-Miasto 110/15 kV zlokalizowanego w granicach administracyjnych miasta przy ul. Augustowskiej. Osiedla mieszkaniowe Stara i Centralna Kolonia zasilane są z GPZ 110/6kV zlokalizowanego na terenie byłych ZTS „Pronit”. GPZ Pionki-Miasto wyposażony jest w dwa transformatory po 16 MVA. GPZ Pionki – Miasto zasilą 6 linii średniego napięcia 15 kV. Trzy z nich prowadzone są jako kablowe, a trzy jako napowietrzne. Rezerwy mocy w GPZ Pionki Miasto są znaczne. Szacuje się, że stopień wykorzystania mocy zainstalowanej nie przekracza 25 %.

W Pionkach nie ma możliwości budowy składowiska odpadów ze względu na istnienie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZPW 405. Odpady z Pionek trafiają do składowiska odpadów w Wincentowie, które pełni rolę Regionalnego Zakładu Gospodarki Odpadami.

1.2.1.9. Identyfikacja problemów

- Zły stan techniczny placu, ulic i budynków oraz niesprawny system kanalizacyjny w centrum miasta.
- Brak integracji przestrzennej miasta.
- Pogarszający się stan infrastruktury technicznej.
- Występowanie indywidualnych systemów grzewczych.

- Zły stan techniczny oczyszczalni ścieków.
- Niedostateczne wyposażenie w sieć kanalizacyjną.
- Zły stan dróg, przede wszystkim wojewódzkich i powiatowych oraz niewystarczająca liczba parkingów miejskich.
- Zły stan techniczny lokali komunalnych i obiektów dziedzictwa kulturowego.
- Brak ścieżek rowerowych.

1.2.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

1.2.2.1. Główni pracodawcy

Sfera gospodarcza Pionek jest różnorodna. Pionki, są miastem przemysłowym, w którym dominującą rolę pełnił przemysł chemiczny. Upadek „Pronitu” - podstawy ekonomicznego istnienia miasta - poważnie zakłócił funkcjonowanie pionkowskiego systemu gospodarczego. Podstawowe gałęzie gospodarki Pionek to produkcja materiałów chemicznych, takich jak: kleje, materiały wybuchowe, proch; produkcja amunicji oraz przemysł drzewny; produkcja tarcicy, płyt meblowych, mebli. Rozwinięta funkcja przemysłowa miasta spowodowała rozwój funkcji usługowej. W Pionkach z funkcją usługową związanych jest najwięcej podmiotów gospodarczych. Dominującą pozycję zajmuje działalność handlowa, wśród której najwięcej jest sklepów - ok. 150. Miasto dysponuje wysokim potencjałem zarówno gospodarczym jak i ludzkim, a dzięki staraniom władz, Pionki stają się atrakcyjnym miejscem do inwestowania.

Główne zakłady produkcyjne:

Produkcja chemiczna

- MESKO S.A.
- Fabryka Amunicji Myśliwskiej "FAM-PIONKI" Sp. z o.o.
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe "ELCHEM-B"
- Zakład Produkcyjno – Handlowy "DEKOL"
- PPHU "BATO"
- SOUDAL Manufacturing Sp. z o.o.

Produkcja odzieży:

- CEBOLAND
- INTER-MIX
- INTER-IREX
- ZAKŁAD PRACY INWALIDÓW NIEWIDOMOMYCH

Produkcja drzewna:

- Zakład Drzewny Drewup s.c.
- PINEMEBEL

Zakład Transportowo Budowlany Krzysztof Wach - usługi budowlane.

1.2.2.2. Struktura gospodarki miasta i tendencje zmian

Wielkość zatrudnienia na terenie Pionek w analizowanym okresie 2009 - 2013 wykazywała tendencję wzrostową do 2012 r., gdy osiągnęła maksymalną liczbę 3255 osób, w 2013 r. liczba osób pracujących zmniejszyła się o 8,1 % w porównaniu do roku ubiegłego.

Tabela 30 Wielkość zatrudnienia w latach 2009-2013

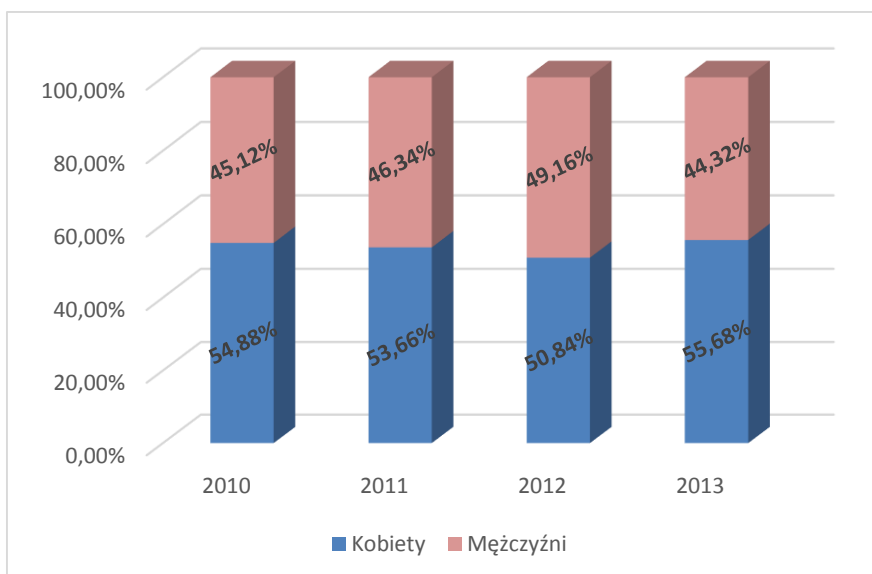
Zatrudnieni	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	2791	2879	2894	3255	2992
Kobiety	1536	1580	1553	1655	1666
Mężczyźni	1255	1299	1341	1600	1326

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W każdym roku badanego okresu liczba pracujących kobiet przewyższała liczbę zatrudnionych mężczyzn. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 r. w Pionkach liczba pracujących kobiet stanowiła 55,68% ogółu zatrudnionych.

Wykres 27 Struktura pracujących wg płci w latach 2009 - 2013

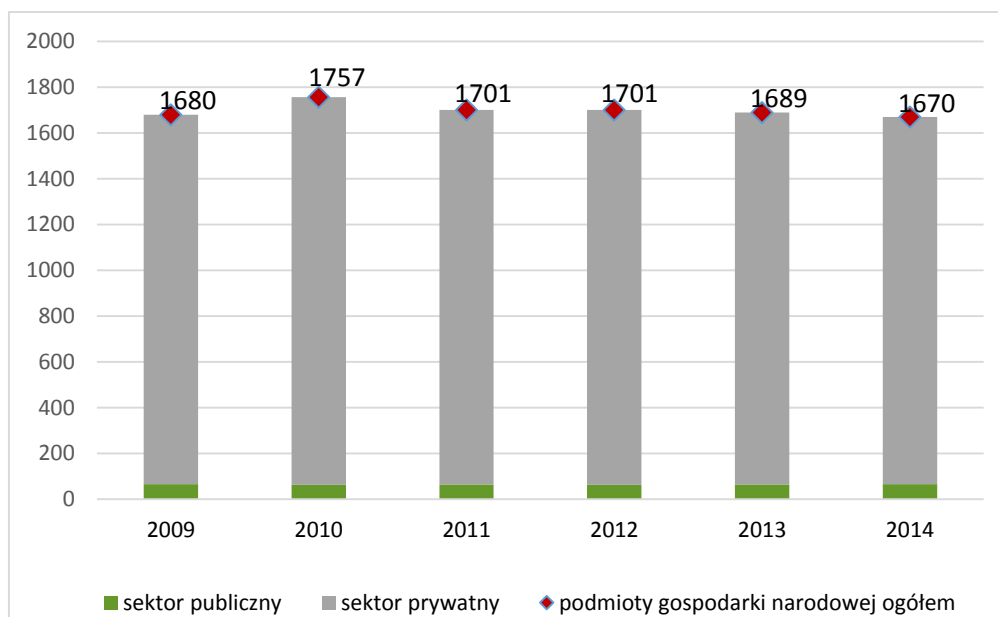

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując dane Banku Danych Lokalnych, przedstawiające liczbę podmiotów gospodarczych na terenie Pionek w latach 2009-2014, zauważyć można w tej sferze trend spadkowy w całym analizowanym okresie. Najwyższą liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych odnotowano w 2010 r. i wynosiła ona 1757. Natomiast w ostatnim roku analizowanego okresu liczba ta wynosiła 1670. Zauważyć można zdecydowaną przewagę jednostek gospodarczych w sektorze prywatnym, co ma uzasadnienie w systemie gospodarczym kraju, opartym na zasadach kapitalizmu. W 2014 r. udział sektora prywatnego wynosił 96,04%.

Wykres 28. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując dane Banku Danych Lokalnych, zauważyć można zdecydowaną przewagę jednostek gospodarczych w sektorze prywatnym, co ma uzasadnienie w systemie gospodarczym kraju, opartym na zasadach kapitalizmu. W 2014 r. udział sektora prywatnego wynosił 96,04%. Najliczniejszą grupę w sektorze prywatnym stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W analizowanym okresie ich liczba wykazywała tendencję spadkową, najwięcej zarejestrowanych jednostek było w roku 2010 (1693 jedn. gosp.), natomiast w roku 2014 ich liczba spadła o 5,3% i osiągnęła najniższy poziom. Liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych wyróżnia się na tle pozostałych w sektorze prywatnym, gdyż w tej grupie odnotowano największy wzrost liczby jednostek (o 14,9%). Również liczba fundacji zwiększyła się, o 14,3% (1 jednostka). W pozostałych grupach można zauważyć spadek liczby podmiotów.

Tabela 31 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych w latach 2010 - 2014

		2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	jed.gosp	1757	1701	1701	1689	1670
	Sektor publiczny					
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	64	65	64	65	66
Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	jed.gosp.	36	35	34	36	39
Spółki handlowe	jed.gosp.	7	9	9	8	8
Sektor prywatny						
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	1693	1636	1637	1624	1604
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed.gosp.	1369	1314	1309	1297	1270
Spółki handlowe	jed.gosp.	70	68	69	68	74
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	14	13	12	11	11
Spółdzielnie	jed.gosp.	7	7	7	8	7
Fundacje	jed.gosp.	7	7	7	8	8
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	47	48	51	52	54

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Największa liczba podmiotów funkcjonuje w ramach działu: pozostała działalność, do którego zalicza się także działalność usługową, stanowią one 72,6% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Pionek. W dziale rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w 2014 roku zarejestrowanych było tylko 16 podmiotów (zaledwie 0,95% wszystkich podmiotów). Dodatkowo liczba podmiotów w tej grupie działalności rokrocznie się zmniejszała. W Pionkach w 2014 r. w grupie przemysł i budownictwo zarejestrowanych było 441 podmiotów, co stanowi 26,4% ogółu przedsiębiorstw.

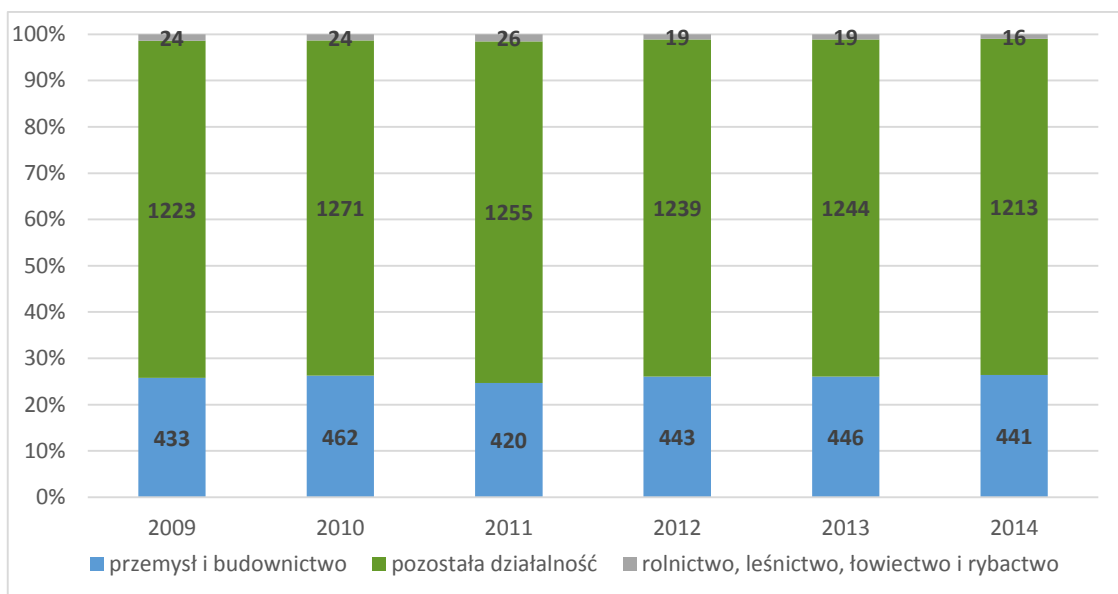

Tabela 32 Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007, zarejestrowane w Pionkach w latach 2010-2013

Dział gospodarki	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	1757	1701	1701	1689	1670
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24	26	19	19	16
Przemysł i budownictwo	462	420	443	446	441
Pozostała działalność	1271	1255	1239	1224	1213

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 29. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z danych Banku Danych Lokalnych, największy udział w budowaniu struktury pionkowskiego rynku pracy należy do podmiotów gospodarczych sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). Liczba tych podmiotów w badanym okresie wykazywała tendencje spadkowe, w 2010 r. wynosiła 555 jednostek, natomiast w 2014 r. spadła o 12,44%. Obecnie udział sekcji G stanowi blisko 30% zarejestrowanych działalności.

Największą dynamiką rozwoju charakteryzowały się sekcje N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), oraz Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), których całkowity wzrost na przestrzeni lat 2010 – 2014 osiągnął odpowiednio 44% (8 jednostek) oraz 19,05% (12 jednostek). Wzrost liczby podmiotów odnotowano także w

sekcji R oraz S i T (pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby) i wyniósł on odpowiednio 11,1% (2 jednostki) oraz 2,56% (3 jednostki).

Sekcją, w której spadek liczby podmiotów w roku 2014 w porównaniu do roku 2010 był największy jest sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) oraz A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), liczba podmiotów w tych sekcjach zmniejszyła się odpowiednio o 33,4% (8 jednostek), 21,06% (12 jednostek) oraz o 12,4% (69 jednostek). Mniejszy spadek odnotowano jeszcze w 5 sekcjach, natomiast niezmienną liczbę podmiotów gospodarczych w 4 sekcjach.

Tabela 33 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Pionkach w latach 2010-2014

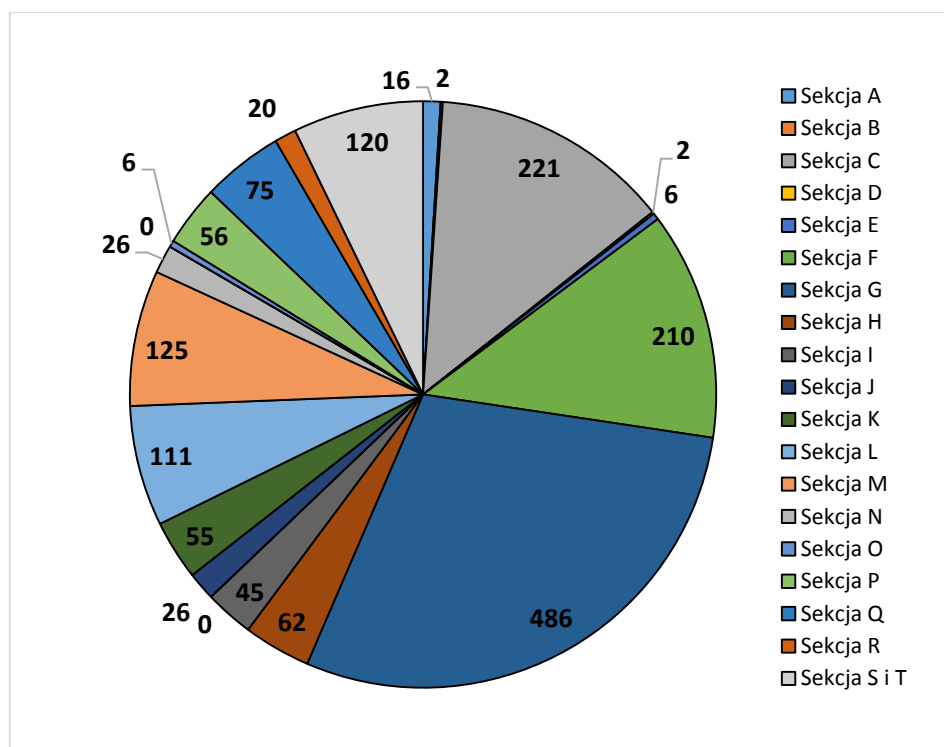
Sekcje PKD	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	1757	1701	1701	1689	1670
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24	26	19	19	16
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	1	2
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	217	199	214	217	221
Sekcja D - Wytw. i zaopatryw. w energię elektr., gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyz.	2	2	2	2	2
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4	4	6	7	6
Sekcja F - Budownictwo	238	214	220	219	210
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	555	531	515	504	486
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	63	67	70	67	62
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	57	58	51	46	45
Sekcja J - Informacja i komunikacja	29	29	30	29	26
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	57	56	52	53	55
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	109	108	108	109	111
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	127	132	131	120	125

Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	18	18	23	29	26
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6	6	6	6	6
Sekcja P - Edukacja	52	56	56	54	56
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	63	65	61	67	75
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	18	18	18	19	20
Sekcja S i T – Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe	117	111	118	121	120

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 30. Struktura podmiotów gospodarczych w Pionkach w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów odnotowano w Pionkach w 2010 r. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej charakteryzuje się dużą zmiennością, ogólny wzrost w 2014 r. w porównaniu do roku bazowego wyniósł 10,08%.

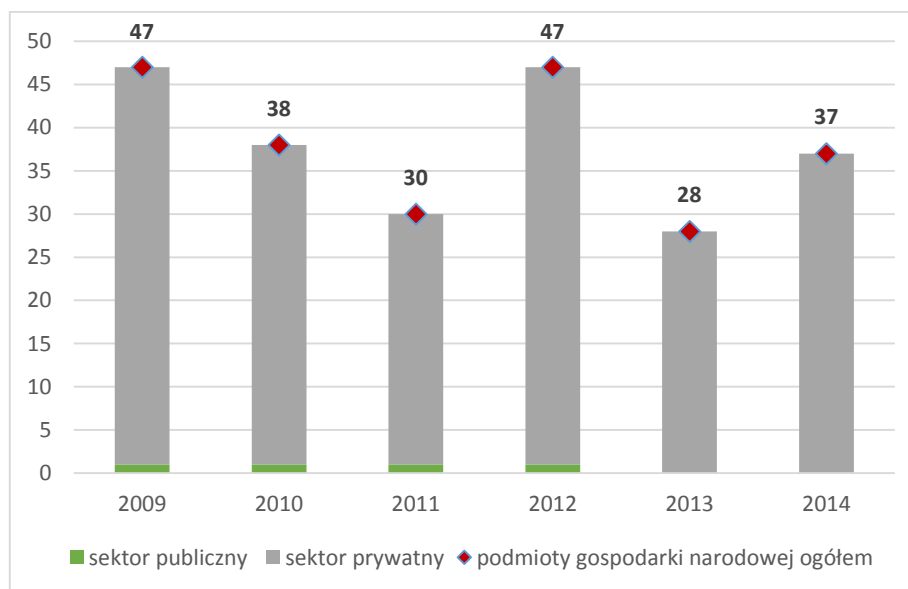

Tabela 34. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	119	170	117	117	118	131
sektor publiczny	0	0	2	2	5	3
sektor prywatny	119	170	115	115	113	128

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wykres 31. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej

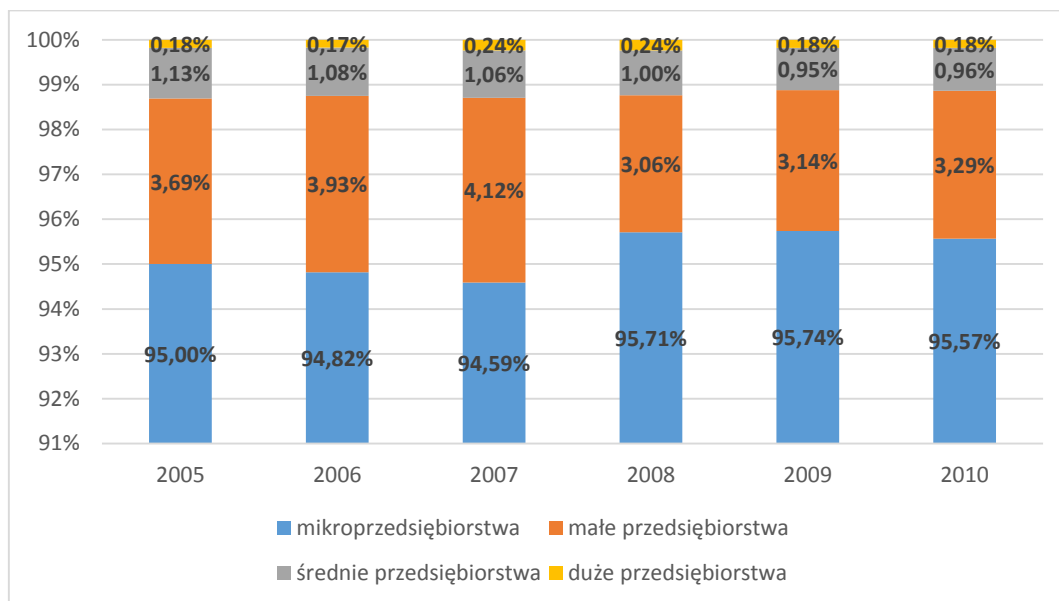
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W liczbie podmiotów gospodarczych zdecydowanie dominuje liczba mikroprzedsiębiorstw, które zatrudniają mniej niż 10 pracowników, a ich roczny obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów euro. W 2014 roku ich udział w liczbie zarejestrowanych podmiotów w Pionkach wynosił 95,57%. Małe przedsiębiorstwa, zatrudniające mniej niż 50 pracowników, posiadały udział w wysokości 3,29%. Pozostałe podmioty to przedsiębiorstwa średnie (zatrudniające mniej niż 250 pracowników z rocznym obrotem nie przekraczającym 50 mln euro) oraz duże (zatrudniające powyżej 250

pracowników). Udziały w poszczególnych grupach na przestrzeni analizowanych lat pozostają na zbliżonym poziomie.

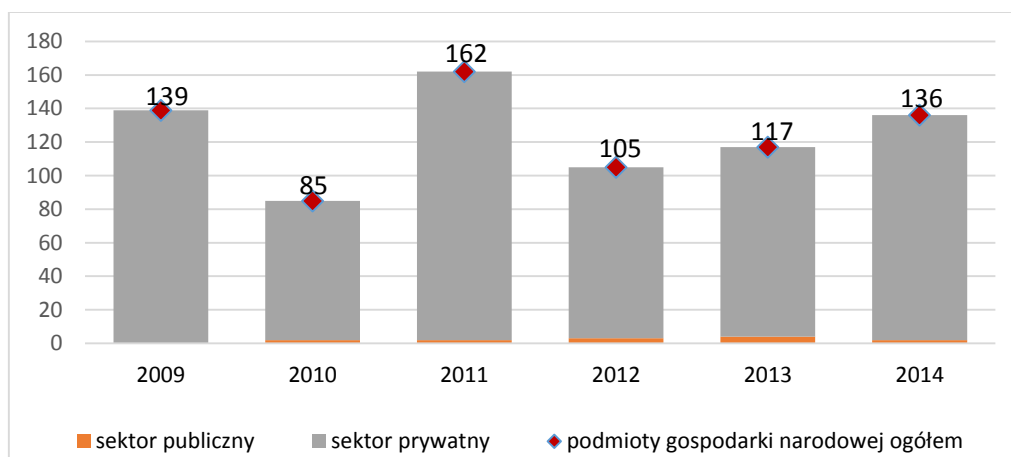
Wykres 32. Podmioty wg klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zróznicowaną tendencją charakteryzuje się liczba podmiotów wyrejestrowanych na terenie miasta Pionki, najwyższa liczba tych podmiotów została odnotowana w 2011 roku (162 wyrejestrowane podmioty). Od 2012 roku liczba ta systematycznie wzrastała. Najmniejsza liczba wyrejestrowanych podmiotów zanotowano w 2010 r., gdy wyrejestrowało się 85 podmiotów gospodarczych.

Wykres 33. Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

1.2.2.3. Bezrobotnie

W 2014 r. w Pionkach zarejestrowanych było 1702 bezrobotnych. W analizowanym okresie liczba osób bezrobotnych wahała się. W 2010 roku była ona najwyższa i wynosiła 2208 bezrobotnych, w kolejnym roku spadła o 6,4% osiągając poziom 2067 osób, a w następnym roku zaobserwowano niewielki wzrost liczby osób bezrobotnych o 0,33%. W 2013 roku liczba osób bezrobotnych była najniższa spośród wszystkich lat okresu badania i zdecydowanie odróżniała się od pozostałych lat, nastąpił bowiem gwałtowny spadek o blisko 23% w porównaniu z rokiem 2010. Na początku analizowanego okresu liczba bezrobotnych kobiet była wyższa od liczby bezrobotnych mężczyzn o 5,98%. W 2011 r. sytuacja uległa zmianie i zauważyć można przewagę liczby bezrobotnych mężczyzn nad liczbą kobiet. W 2014 r. udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie osób pozostających bez pracy był wyższy o 4,07%.

Tabela 35 Bezrobotni w Pionkach w latach 2010 - 2013

	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	2208	2067	2074	2040	1702
Kobiety	1138	1063	1021	991	868
Mężczyźni	1070	1004	1053	1049	834

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W analizowanym okresie udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym utrzymywał się na podobnym poziomie. W 2010 r. wynosił 16,5% i osiągnął wtedy najwyższą wartość. W kolejnym roku spadł do 15,7%. Natomiast w ostatnim roku okresu badania udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym osiągnął minimalną wartość 13,8%.

Tabela 36 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	16,5	15,7	16,1	16,2	13,8
Kobiety	17,6	16,9	16,6	16,7	15,1
Mężczyźni	15,4	14,6	15,6	15,8	12,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.2.2.4. Identyfikacja problemów

- Zmniejszająca się liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON (w 2014 r. - 1670). Na przestrzeni lat 2010-2014 ich liczba zmniejszyła się o 4,96%.
- W latach 2010-2014 liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej zmniejszyła się o 22,95%.
- Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Pionkach (107,5) jest znacznie niższy od średnich wartości dla województwa mazowieckiego (224,6%) oraz dla Polski (170).
- Rosnąca liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (w 2014 r. – 136).
- Duży udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (13,8%). Wskaźnik ten znacznie przewyższa średnie wartości dla województwa (7,6%) oraz dla Polski (7,5%).
- Największy udział wśród osób bezrobotnych posiadają osoby bezrobotne pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, czyli długotrwale bezrobotne (64,43%).
- Duży udział wśród bezrobotnych mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (19,2%).

1.2.3. SFERA SPOŁECZNA

1.2.3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Na dzień 31 grudnia 2014 r. w Pionkach zamieszkiwało 19168 osób. Na przestrzeni ostatnich 5 lat odnotowano spadek liczby mieszkańców o 3,64%, widoczna jest wyraźna tendencja spadkowa, gdyż liczba mieszkańców Pionek rokrocznie zmniejszała się. Efektem tego jest również spadek gęstości zaludnienia z 1084,624 osób na km² w roku 2010 do 1045,147 osób na km² w 2014 r. Większą część społeczeństwa, bo 51,91% stanowią kobiety. Współczynnik feminizacji społeczeństwa Pionek w 2014 r. wynosił 107 kobiet na 100 mężczyzn i w całym analizowanym okresie utrzymywał się na stałym poziomie.

Tabela 37 Liczba mieszkańców Pionek według płci w latach 2009 - 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	19892	19702	19550	19382	19168
Kobiety	10314	10226	10144	10050	9952
Mężczyźni	9578	9476	9406	9332	9216

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

O trudnej sytuacji demograficznej Pionek świadczą niewątpliwie wskaźniki przyrostu naturalnego oraz ujemne saldo migracji. Na przestrzeni ostatnich lat w Pionkach zmniejszyła się liczba urodzeń. W 2009 r. odnotowano ich 175, natomiast w 2014 r. 155, co oznacza spadek o 11,43%. Liczba zgonów utrzymuje się w badanym okresie na podobnym poziomie, jednakże od roku 2010 wykazuje tendencję wzrostową. W okresie objętym badaniem, przyrost naturalny w Pionkach charakteryzował się niskimi, ujemnymi wartościami. W latach 2009-2011 zaobserwowano zwiększanie przyrostu naturalnego, do maksymalnej wartości -3 w 2011 r. W kolejnych latach tendencja ta wyraźnie się odwróciła, przyrost naturalny zaczął przybierać coraz niższe ujemne wartości. Najniższa przypada na ostatni rok badanego okresu, 2014 z wartością -51.

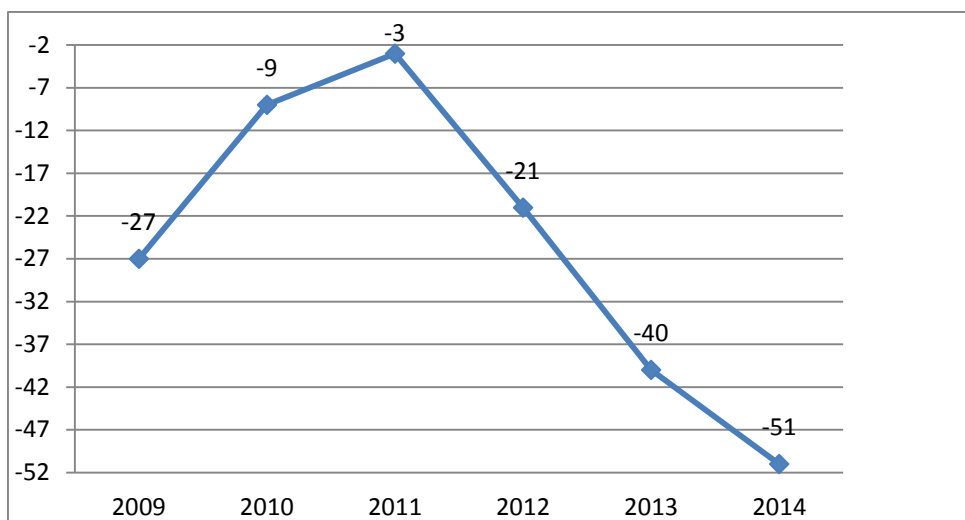
Tabela 38 Ruch naturalny według płci w Pionkach w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe ogółem	175	181	180	163	163	155
Kobiety	97	88	88	74	80	73
Mężczyźni	78	93	92	89	83	82
Zgony ogółem	202	190	183	184	203	206
Kobiety	86	80	77	84	91	93
Mężczyźni	116	110	106	100	112	113
Przyrost naturalny	-27	-9	-3	-21	-40	-51
Kobiety	11	8	11	-10	-11	-20
Mężczyźni	-38	-17	-14	-11	-29	-31

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 34 Przyrost naturalny w Pionkach w latach 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wpływ na kształtowanie się sytuacji demograficznej, oprócz przyrostu naturalnego ma także saldo migracji. Na przestrzeni lat 2009-2014 w Pionkach w każdym roku analizowanego okresu przyjmowało ono wartości ujemne, co jest niepokojącym zjawiskiem. W badanym okresie najgorszy pod tym względem okazał się być rok 2011, wtedy aż 187 osób więcej zdecydowało się opuścić Pionki, niż w nich zamieszkać. Największy udział w ogólnej liczbie zameldowań stanowią zameldowania ze wsi (w 2014 r. wynosił on 49,57%). Z kolei najczęściej wybieranym kierunkiem emigracji mieszkańców Pionek były inne miasta, stanowiły one 57,4% wszystkich wymeldowań. Ponad 40% osób wymeldowujących się osiedliło się na wsi.

Tabela 39 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	122	93	153	93	107	121
Zameldowania z miast	41	34	81	51	40	39
Zameldowania ze wsi	77	57	66	36	62	61
Zameldowania z zagranicy	4	2	6	6	5	21
Wymeldowania ogółem	227	265	340	254	286	277
Wymeldowania do miast	140	135	178	129	160	159
Wymeldowania na wieś	86	129	147	122	118	111
Wymeldowania za granicę	1	1	15	3	8	7
Saldo migracji	-105	-172	-187	-161	-179	-156

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.2.3.2. Struktura wieku

Najliczniejszą grupą wiekową w Pionkach są osoby w wieku 20-39 lat, w 2014 r. stanowiły one 29,76% ogółu społeczeństwa. Liczba osób w tym wieku na przestrzeni ostatnich lat wykazuje jednak tendencję spadkową. W analizowanym okresie zmniejszyła się o ponad 31%. Kolejną co do liczebności grupą są osoby w wieku 40-59 lat, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców Pionek w 2014 r. wynosił 28,06%, również ta grupa charakteryzuje się zmniejszającą się liczbą osób. Osoby w wieku produkcyjnym stanowią najliczniejszą grupę, a ich udział wynosi ponad 64% ogółu społeczeństwa. Grupa osób 0-19 lat zajmuje następną pozycję, w 2014 r. zaliczały się do niej 3365 osoby, co stanowi 17,56% liczby mieszkańców. Jednakże niepokojący jest fakt, iż z roku na rok liczba osób należących do grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym maleje. Najmniej licznymi grupami są przedziały wiekowe 60-79 lat oraz powyżej 80 lat. Druga z tych grup jest najmniej liczną ze wszystkich ujętych w klasyfikacji i w 2014 r. liczyła tylko 823 osoby. Obie grupy razem stanowią 24,62% ogółu mieszkańców Pionek. Można zauważyć, że w analizowanym okresie liczebność osób w wieku poprodukcyjnym sukcesywnie wzrasta, co jest związane z procesem starzenia się społeczeństwa.

Tabela 40 Liczba ludności wg grup wieku w latach 2010-2014

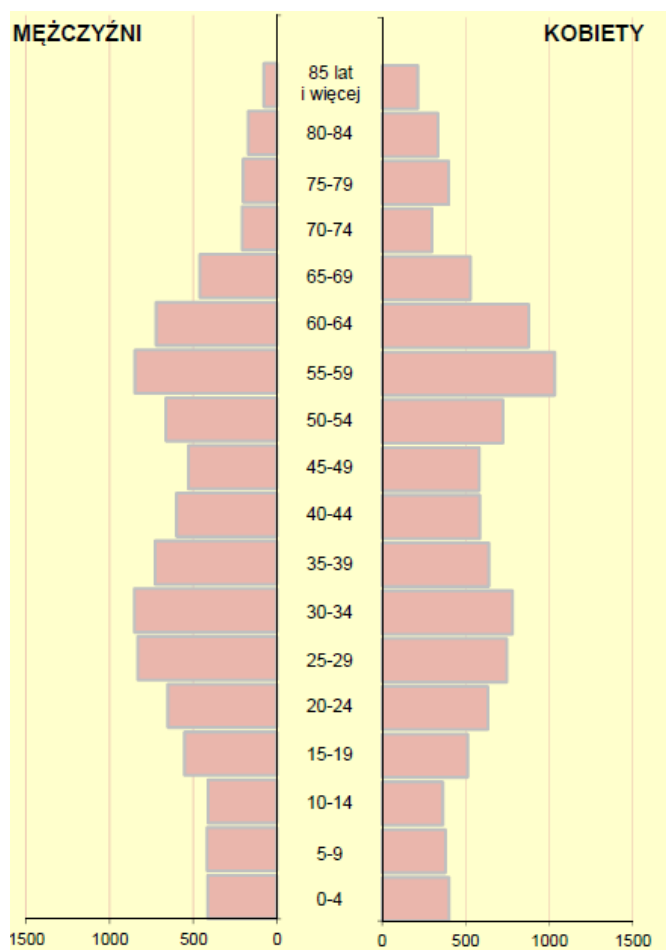
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców						
0-19	3 744	3 752	3 632	3 519	3 450	3 365
20-39	5 889	6 181	6 081	5 971	5 867	5 704
40-59	6 022	6 055	5 909	5 775	5 571	5 379
60-79	3 065	3 254	3 355	3 517	3 699	3 897
80 i więcej	581	650	725	768	795	823
Udział % w liczbie ludności ogółem						
0-19	19,40	18,86	18,43	18,00	17,80	17,56
20-39	30,51	31,07	30,86	30,54	30,27	29,76
40-59	31,20	30,44	29,99	29,54	28,74	28,06
60-79	15,88	16,36	17,03	17,99	19,08	20,33
80 i więcej	3,01	3,27	3,68	3,93	4,10	4,29

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Struktura wieku i płci przedstawia udział różnych grup wiekowych w populacji. Graficznym odzwierciedleniem tego podziału jest piramida wieku i płci. Kształt piramidy obrazuje strukturę wieku społeczeństwa. Struktura mieszkańców Pionek w 2013 r. tworzy piramidę regresywną, o kształcie najbardziej pasującym do populacji ustabilizowanej. Najmniej liczna jest grupa osób w wieku poprodukcyjnym, jednak jej udział z roku na rok będzie się powiększał, a piramida będzie się rozrastała ku górze. Charakterystyczny jest także większy udział grupy osób w wieku przedprodukcyjnym, aczkolwiek w ogólnej strukturze wieku społeczeństwa, grupa ta stanowi wąski spód piramidy. Z kolei najliczniejsza jest grupa osób w wieku produkcyjnym, jednak można przewidywać, że w przyszłości sytuacja ulegnie zmianie, a udział tej grupy w całej strukturze wieku społeczeństwa Pionek będzie się zmniejszał.

Wykres 35 Ludność Pionek wg wieku i płci w 2013 roku

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca

W 2014 r. w Pionkach ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 65% ogółu ludności i wykazywała tendencję spadkową w całym okresie objętym badaniem, w porównaniu z rokiem 2010 była to różnica 1107 osób, czyli 8,26%. W analizowanym okresie zauważa się także niepokojące zjawisko, jakim jest spadek (o 9,81 procent od 2010 r.) liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, na rzecz grupy osób w wieku poprodukcyjnym (wzrost o 21,6 procent od 2010 r.). W 2014 r. grupa ta stanowiła aż 20,6 % ogółu społeczeństwa Pionek, a w przyszłości można przewidywać dalszy wzrost jej udziału w strukturze społecznej miasta. Sytuacja ta jest charakterystyczna dla ogółu społeczeństwa polskiego. Obecnie proces starzenia się społeczeństwa nie przynosi natychmiastowych negatywnych skutków, jednak w przyszłości może spowodować zbyt duże obciążenie demograficzne i zatrzymanie rozwoju gospodarczego.

Tabela 41 Liczba ludności wg ekonomicznych grup wieku oraz płci w latach 2010-2014
(faktycznie miejsce zamieszkania)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Wiek przedprodukcyjny					
Ogółem	3243	3155	3069	3022	2925
Kobiety	1567	1519	1471	1443	1415
Mężczyźni	1676	1636	1598	1579	1510
Wiek produkcyjny					
Ogółem	13403	13163	12908	12587	12296
Kobiety	6456	6297	6147	5950	5745
Mężczyźni	6947	6866	6761	6637	6551
Wiek poprodukcyjny					
Ogółem	3246	3384	3573	3773	3947
Kobiety	2291	2410	2526	2657	2792
Mężczyźni	955	974	1047	1116	1155

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Niekorzystne zmiany można zauważyć także w rosnących wartościach wskaźników obciążenia demograficznego. Wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrósł na przestrzeni ostatnich 5 lat aż o 7,9. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku w Pionkach przypadało 55,9 osób w wieku nieprodukcyjnym (wzrost o 7,5 w porównaniu do 2010 r.). Największą dynamiką wzrostu wśród wskaźników obciążenia demograficznego dla Pionek charakteryzuje się wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.

W 2010 r. wynosił on 100,1 osób, natomiast 4 lata później na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadały już aż o ponad 34 osoby w wieku poprodukcyjnym więcej.

Tabela 42 Wskaźnik obciążenia demograficznego w Pionkach w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	48,4	49,7	51,5	54,0	55,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	100,1	107,3	116,4	124,9	134,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,2	25,7	27,7	30,0	32,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.2.3.3. Struktura organizacji pozarządowych

Podstawowym kierunkiem działania organizacji pozarządowych jest działalność społeczna i wolontariat i nie jest ona nastawiona na osiągnięcie zysku. Na terenie miasta zarejestrowanych jest wiele organizacji pozarządowych, których działania nakierowane są na obszary problemowe, odczuwalne w środowisku mieszkańców. Rolą organizacji pozarządowych jest budowanie kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich, mobilizacja grup społecznych i jednostek do większej aktywności obywatelskiej, politycznej, kulturalnej, artystycznej czy religijnej.

Organizacje pozarządowe opierają się w znacznej mierze na nieodpłatnej pracy członków-wolontariuszy, są rzecznikiem interesów różnych grup społecznych, niosą pomoc potrzebującym, udzielają rady i wsparcia.

Na terenie Pionek działają organizacje, które stanowią podstawę rozwoju lokalnych społeczności skupiając najaktywniejszych i najwrażliwszych na sprawy społeczne obywateli pionkowskiego środowiska.

Tabela 43 Organizacje pozarządowe w Pionkach

L.p.	Nazwa	Adres
1	Pionkowskie Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami	ul. Mickiewicza 53/21 26-670 Pionki
2	Spółeczne Ognisko Muzyczne w Pionkach	ul. A. Mickiewicza 4 26-670 Pionki
3	Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Diecezji Radomskiej Oddział Pionki	ul. Fabryczna 12 26-670 Pionki
4	Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej- Obwód Ziemia Radomska	ul. Orzeszkowej 16, 26-670 Pionki
5	Związek Harcerstwa Polskiego- Hufiec Pionki im. Bohaterów Studzianek	ul. E. Orzeszkowej 8 26-670 Pionki
6	Związek Strzelecki "Strzelec"	Spokojna 6\3 26-670 Pionki
7	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci- Środowiskowe Ognisko Wychowawcze	Leśna 7 26-670 Pionki
8	Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze Pionki	Plac Konstytucji 3 Maja 11 26-670 Pionki
9	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu w Pionkach	ul. Dębowa 3/12 26-670 Pionki
10	Ochotnicza Straż Pożarna w Pionkach	ul. Zwycięstwa 1 26-670 Pionki
11	Stowarzyszenie AZYL	ul. 15 Stycznia 2 „Legionówka” 26-670 Pionki
12	Stowarzyszenie A Vista	Bohaterów Studzianek 13 lok. 23 26-670 Pionki
13	KLUB SPORTOWY "PROCH"	ul. Sosnowa 3 26-670 Pionki
14	MIĘDZYSZKOLNY UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "DELFIN"	ul.15-go Stycznia 3 26-670 Pionki
15	UKS "JUNIOR" przy Gimnazjum Nr 1 w Pionkach	ul. Leśna 1 26-670 Pionki
16	UKS "BETA" przy Gimnazjum Nr 2 w Pionkach	ul. Słowackiego 4 26-670 Pionki
17	Szkolny Klub Sportowy przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Pionkach	ul. Kolejowa 89 26-670 Pionki
18	PTS - Pionkowskie Towarzystwo Siatkówki	ul. Złota 3 26-670 Pionki

19	Stowarzyszenie SUMUS	ul. Jesionowa 12 26-670 Pionki
20	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Miejski w Pionkach	ul. Aleje Lipowe 14 26-670 Pionki
21	STOWARZYSZENIE ASTA	ul. Targowa 26-670 Pionki
22	Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Pionkach	ul. Kolejowa 97 26-670 Pionki

Źródło: <http://www.pionki.pl/>

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nałożyła na organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego obowiązek corocznego uchwalania programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Gmina Miasto Pionki posiada wieloletnie tradycje współpracy z tymi podmiotami. Corocznie zatwierdzane i realizowane są stosowne programy. Formy współpracy są z roku na rok poszerzane i udoskonalane. Obecnie jest to zróżnicowany zestaw działań i środków mających na celu jak najszersze zaangażowanie obywateli w zarządzanie Gminą, przez przekazywanie możliwie największej liczby zadań publicznych do realizacji organizacjom pozarządowym.

Rada Miasta Pionki uchwałą Nr XXXIX/304/2013 w dniu 27 grudnia 2013 r. uchwaliła Roczny Program Współpracy Gminy Miasta Pionki z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na rok 2014. W tym Programie Gmina Miasto Pionki zadeklarowała wolę budowania dialogu obywatelskiego, chęć umacniania lokalnych działań, stwarzanie warunków do powstawania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej.

Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami odbywa się w oparciu o zasady pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji, jawności i wzajemnego poszanowania interesów partnerów współpracy.

W 2014 roku priorytetowe obszary współpracy Gminy Miasta Pionki z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami mogły obejmować:

- pomoc społeczną,
- działalność na rzecz dzieci z rodzin ubogich i niewydolnych wychowawczo,

- działalność charytatywną,
- ochronę i promocję zdrowia,
- działalność na rzecz osób niepełnosprawnych,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,
- naukę, szkolnictwo wyższe, edukację, oświatę i wychowanie,
- wypoczynek dzieci i młodzieży,
- kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego,
- turystykę i krajoznawstwo,
- działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
- działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości,
- promocję i organizację wolontariatu,
- działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych.

Na realizację w/w przedsięwzięć w 2014 r. Gmina Miasta Pionki przeznaczyła kwotę 150 000 zł.

1.2.3.4. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta

Zapewnieniem bezpieczeństwa na obszarze miasta Pionki zajmują się funkcjonariusze policji/dzielnicowi z Komisariatu Policji w Pionkach, którzy podlegają Komendzie Miejskiej Policji w Radomiu. Na straży bezpieczeństwa stoi także Komenda Straży Miejskiej, przy ul. Zakładowej oraz zastępy Ochotniczej i Państwowej Straży Pożarnej.

W 2014 r. na terenie miasta odnotowano 132 przestępstwa. Z policyjnych danych statystycznych wynika, że najpoważniejszym zagrożeniem dla bezpieczeństwa mieszkańców miasta są:

- kradzieże z włamaniem,

- kradzieże na szkodę osób fizycznych,
- rozboje.

W odczuciu mieszkańców zagrożeniem bezpieczeństwa jest:

- chuligaństwo,
- niszczenie mienia,
- wykroczenia drogowe.

1.2.3.5. Identyfikacja problemów

- Bardzo duże bezrobocie, w szczególności długotrwałe i strukturalne.
- Malejąca liczba mieszkańców miasta, w związku z ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji.
- Pogłębiająca się sytuacja ubożenia społeczeństwa.
- Szybko rosnąca grupa osób w wieku poprodukcyjnym, odpływ młodych ludzi (szczególnie z wyższym wykształceniem) do większych metropolii.
- Rozwój patologicznych zjawisk społecznych w następstwie bezrobocia.
- Wzrastająca liczba rodzin charakteryzujących się bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego.

1.3. IŁŻA

1.3.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

1.3.1.1. Struktura użytkowania terenu

Analiza struktury użytkowania gruntów w Iłży pozwala stwierdzić, iż miasto ma zdecydowanie rolniczy charakter, przeważają grunty orne, które stanowią aż blisko 69% ogólnej powierzchni miasta Iłża. Znacznie mniejszym udziałem odznaczają się grunty rolne zabudowane, zajmują one 4,23% powierzchni miasta. Tereny mieszkalne rozciągają się na 59 ha (3,73%), natomiast lasy zajmują blisko 2,5%. Tereny komunikacyjne obejmujące drogi mają udział 5,69% w strukturze gruntów miasta.

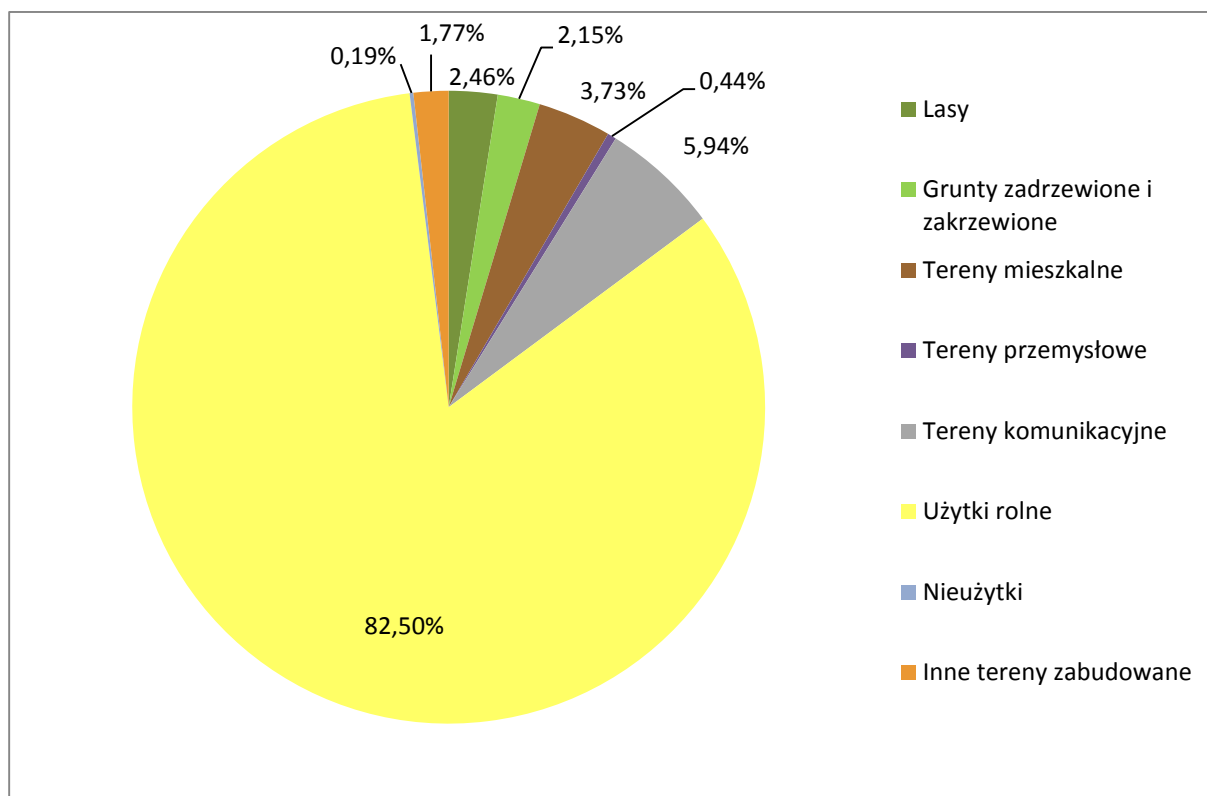
Tabela 44 Struktura gruntów w Hży w 2014 r.

Lp.	Kategoria użytku	Powierzchnia w ha	Udział %	
1.	Użytki rolne	grunty orne	1092	68,98%
		sady	45	2,84%
		łąki trwałe	56	3,54%
		pastwiska trwałe	42	2,65%
		grunty rolne zabudowane	67	4,23%
		grunty pod stawami	3	0,19%
		grunty pod rowami	1	0,06%
2.	Lasy	39	2,46%	
3.	Grunty zadrzewione i zakrzewione	34	2,15%	
4.	Tereny mieszkalne	59	3,73%	
5.	Tereny przemysłowe	7	0,44%	
6.	Inne tereny zabudowane	28	1,77%	
7.	Zurbanizowane tereny niezabudowane	0	0,00%	
8.	Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	1	0,06%	
9.	Tereny komunikacyjne	drogi	90	5,69%
		tereny kolejowe	4	0,25%
		inne	0	0,00%
10.	Użytki kopalne	0	0,00%	
11.	Grunty pod wodami	powierzchnie pod wodami płynącymi	12	0,76%
		powierzchnie pod wodami stojącymi	0	0,00%
12.	Użytki ekologiczne	0	0,00%	
13.	Nieuzytki	3	0,19%	
14.	Tereny różne		0,00%	
Razem		1583	100,00%	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wykres 36 Struktura gruntów w Ilży w 2014 roku.

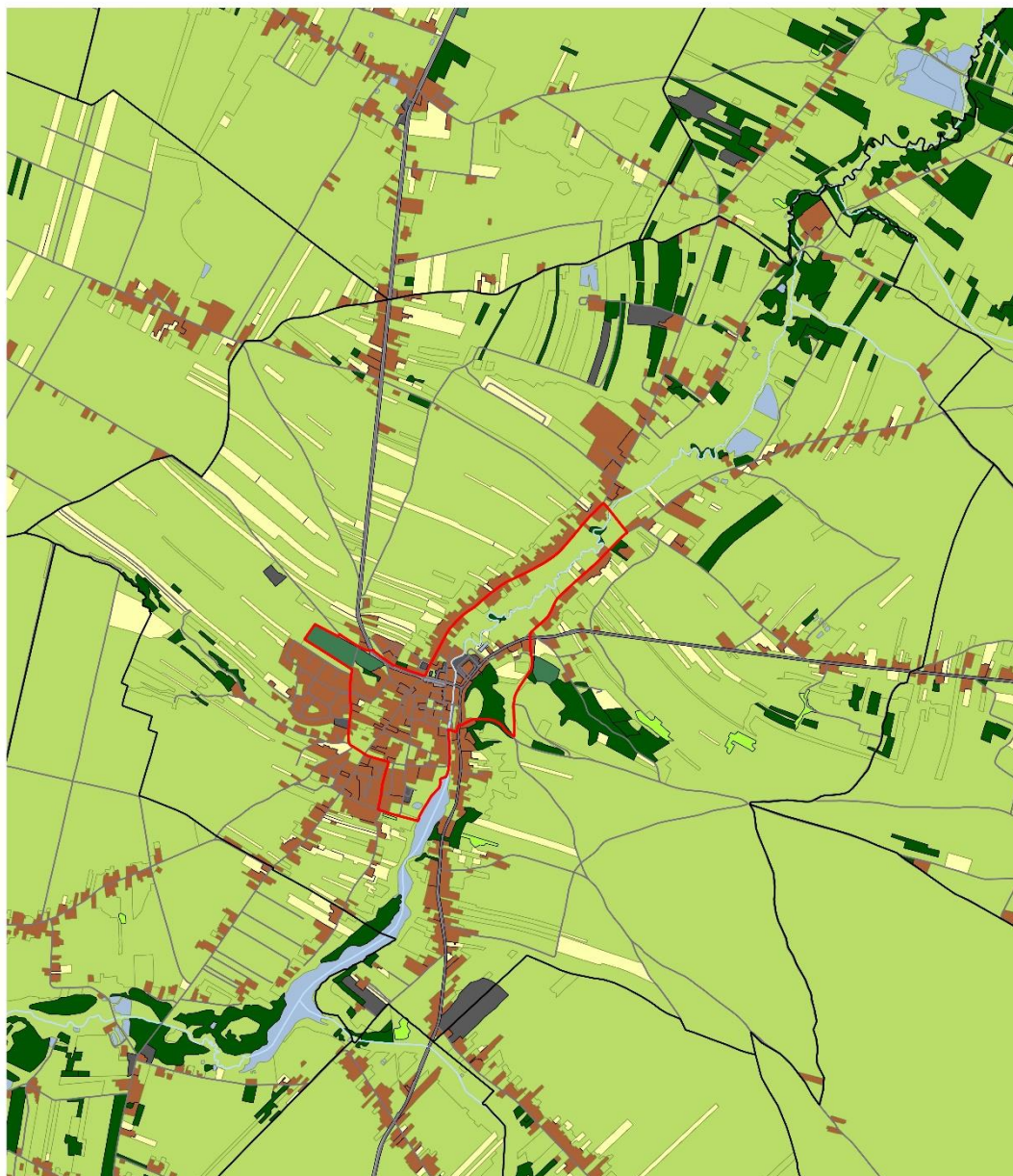

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Na obszarze miasta zdecydowanie przeważają tereny upraw trwałych i roślinności trawiastej. Tereny zabudowy występują głównie w centralnej części miasta oraz wzdłuż głównych dróg układu komunikacyjnego. Tereny leśne lub zadrzewione występują głównie w północnej i wschodniej części miasta.

Rysunek 15 Użytkowanie terenu w Iłży

Legenda

— Obszar zdegradowany	— Odcinki rzek lub kanałów	Tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych
Obszary wód	Cmentarz	Tereny komunikacyjne
— Sieć drogową	Trzciny i sitowie	Tereny upraw trwałych
Tereny leśne lub zadrzewione	Tereny roślinności krzewiastej	Obszary wód
Tereny gruntów odsłoniętych	Inne tereny niezabudowane	Tereny zabudowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej
w Radomiu

1.3.1.2. Zasoby mieszkaniowe

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba mieszkań Iłży w 2013 r. wynosiła 1883. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat zauważalny jest wyraźny wzrost ogólnej liczby mieszkań o 2,56%, czyli 47 mieszkań. Natomiast łączna liczba izb w 2013 r. ukształtowała się na poziomie 6907, w okresie badania nastąpił wzrost o 3,9%. Również powierzchnia użytkowa mieszkań rokrocznie wzrastała, w ostatnim roku analizowanego okresu wynosiła ona 127310 m² (wzrost o 5,23% w porównaniu do 2009 r.).

Tabela 45 Zasoby mieszkaniowe w latach w Iłży latach 2009-2013

Ogółem	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania	1836	1860	1866	1872	1883
Izby	6647	6773	6806	6841	6907
Powierzchnia użytkowa mieszkań	120980	124303	124946	125849	127310

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego można zauważyć, iż przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Iłży była niższa od średniej dla powiatu radomskiego o 13,8 m² oraz przeciętnej powierzchni w województwie o 3,9 m². Z kolei stosunek przeciętnej powierzchni użytkowej w przeliczeniu na jedną osobę w Iłży na tle kraju, województwa i powiatu jest zróżnicowany. Powierzchnia ta jest wyższa od średniej dla powiatu o 1,4 m², natomiast niższa niż przeciętne wartości dla województwa i kraju, odpowiednio o 3,6 m² oraz 1,1 m². Lepiej kształtuje się sytuacja dotycząca liczba mieszkań na 1000 mieszkańców, w Iłży na każdy 1000 mieszkańców przypada 372,6 mieszkań, jest to o 80,5 mieszkań więcej niż w powiecie oraz o 12,7 mieszkań więcej niż średnia krajowa.

Tabela 46 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Iłży na tle powiatu, województwa i kraju w roku 2013

Wyszczególnienie	Miasto Iłża	Powiat radomski	Województwo mazowieckie	Polska
Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania (m ²)	67,6	81,4	71,5	73,1
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	25,2	23,8	28,8	26,3
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	372,6	292,1	402,3	359,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż najwięcej, bo ponad 66% mieszkań w 2007 r. w Iłży należało do osób fizycznych. Natomiast w zasobach spółdzielni mieszkaniowych znajdowało się prawie 26% mieszkań. W okresie badania zauważalny jest spadek liczby mieszkań, których właścicielem jest gmina, spółdzielnie i zakłady pracy względem wzrostu liczby mieszkań, należących do osób fizycznych.

Tabela 47 Zasoby mieszkaniowe według własności w Iłży w latach 2006-2007

	2006	2007
Zasoby gmin		
Mieszkania ogółem	118	115
Izby	285	278
Powierzchnia użytkowa mieszkań	3831	3685
Zasoby spółdzielni mieszkaniowych		
Mieszkania ogółem	526	472
Izby	1701	1526
Powierzchnia użytkowa mieszkań	26506	23830
Zasoby zakładów pracy		
Mieszkania ogółem	12	10
Izby	40	34

Powierzchnia użytkowa mieszkań	839	738
Zasoby osób fizycznych		
Mieszkania ogółem	1150	1214
Izby	4477	4693
Powierzchnia użytkowa mieszkań	86077	89673
Zasoby pozostałych podmiotów		
Mieszkania ogółem	7	7
Izby	23	23
Powierzchnia użytkowa mieszkań	396	396

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2013 roku łączna liczba mieszkań w Iłży wyniosła 1883. Na przestrzeni lat 2009 - 2013 łączna liczba lokali mieszkalnych zwiększyła się o 47 (wzrost o 2,56%). Stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest wysoki. Ponad 95% lokali posiada wodociąg, a 88,74% mieszkań wyposażonych jest w łazienkę. System centralnego ogrzewania wytwarza ciepło w 81,57% ogólnej liczby mieszkań, gaz sieciowy natomiast doprowadzony jest do 75,89% całkowitej liczby lokali.

Tabela 48 Wyposażenie mieszkań w podstawowe media

	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania ogółem	1836	1860	1866	1872	1883
Wodociąg	1738	1777	1783	1789	1800
Ustęp splukiwany	1600	1692	1698	1704	1715
Łazienka	1582	1648	1654	1660	1671
Centralne ogrzewanie	1455	1513	1519	1525	1536
Gaz sieciowy	1705	1425	1427	1429	1429

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

1.3.1.3. Układ komunikacyjny

Przez miasto Iłża przebiega droga krajowa nr 9, łącząca Radom z miejscowością Preszów, która jest fragmentem trasy europejskiej nr E371. Dobre połączenie miasta zapewnia także droga wojewódzka nr 747, która biegnie od Iłży do Konopnicy koło Lublina. Układ komunikacyjny miasta uzupełniają drogi powiatowe oraz gminne.

W skład układu komunikacyjnego miasta wchodzi:

3. Droga krajowa (4 km):
 - nr 9 – Radom-Rzeszów
4. Droga wojewódzka (2,5 km):
 - nr 747 – Iłża-Konopnica
5. Drogi powiatowe (8,5 km):
 - nr 34454 - Iłża (ul. Staromiejska) - Antoniów
 - nr 34555 Iłża (ul. Wójtowska / ul. Przy Malenie) - Jedlanka Stara - Wólka Gonciarska
 - nr 34466 Iłża (ul. Batalionów Chłopskich) - Pakosław
 - nr 34465 Iłża (ul. Kochanowskiego / Bodzentyńska) - Seredzice

Dodatkowo z Iłży można dojechać do miejscowości:

- Sienno (przez Błaziny Górne i Grabowiec)
- Ciepiałów
- Wierzbica (skręcając w Krzyżanowicach w stronę Gaworzyny)
- Mirzec (przez Jasieniec Iłżecki Górny)

Szlaki rowerowe

Szlaki rowerowe w Iłży są częścią szlaków rowerowych związku gmin "nad Iłżanką".

- Niebieski: Siekierka Nowa - Tymienica, Ciepiałów - Kazanów - Wólka Gonciarska - Jedlanka Stara - Iłża - Seredzice - Trębowiec

W Iłży ten szlak przebiega ulicami: Przy Malenie, Wójtowską, Jana Kochanowskiego, Bodzentyńską

- Czerwony: Chotcza Górna - Tymienica - Ciepiałów Stary - Wielgie - Bąkowa - Iłża - Pakosław - Osiny (powiat starachowicki).

W Iłży ten szlak przebiega ulicami: Staromiejską, Tatarską, Wójtowską, Jana Kochanowskiego, Bodzentyńską, Powstania Styczniowego, Batalionów Chłopskich.

- Zielony: Iłża - Kolonia Seredzice - Jasieniec Iłżecki Nowy - Jasieniec-Maziarze - Marcule - Rybiczyna - Podkońce - Prędocin - Chwałowice - Jedlanka Stara - Krzyżanowice - Gaworzyna

W Iłży ten szlak przebiega ulicami: Jana Kochanowskiego i Bodzentyńską.

- Czarny Iłża - Kotlarka

W Iłży ten szlak przebiega ulicą Świętego Franciszka.

W granicach administracyjnych miasta Iłża nie ma linii kolejowej. Wyjątek stanowi kolej wąskotorowa, która stanowi atrakcję turystyczną. Przez miasto Iłża przebiega trasa Starachowickiej Kolejki Wąskotorowej. Jest to kolej wąskotorowa o długości 20 km. Łączy ona miejscowość Marcule z Iłżą. Obecnie operatorem jest Stowarzyszenie Sympatyków Zabytkowej Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej.

1.4. Własność gruntów i budynków

Wszystkie grunty w granicach administracyjnych miasta Iłża w 2010 r. zajmowały łączną powierzchnię 1582 ha. Największy udział (82,36%) miały grunty osób fizycznych, należało do nich 1303 ha. Grunty gmin i związków międzygminnych zajmują łączną powierzchnię 138 ha, co stanowi 8,73% ogólnej powierzchni miasta. Skarb Państwa jest właścicielem 102 ha gruntów na terenie Iłży. Grunty należące do powiatów zajmują 18 ha, natomiast grunty kościołów, związków wyznaniowych 10 ha.

Tabela 49 Stan prawny gruntów w Mieście Iłża w 2010 r.

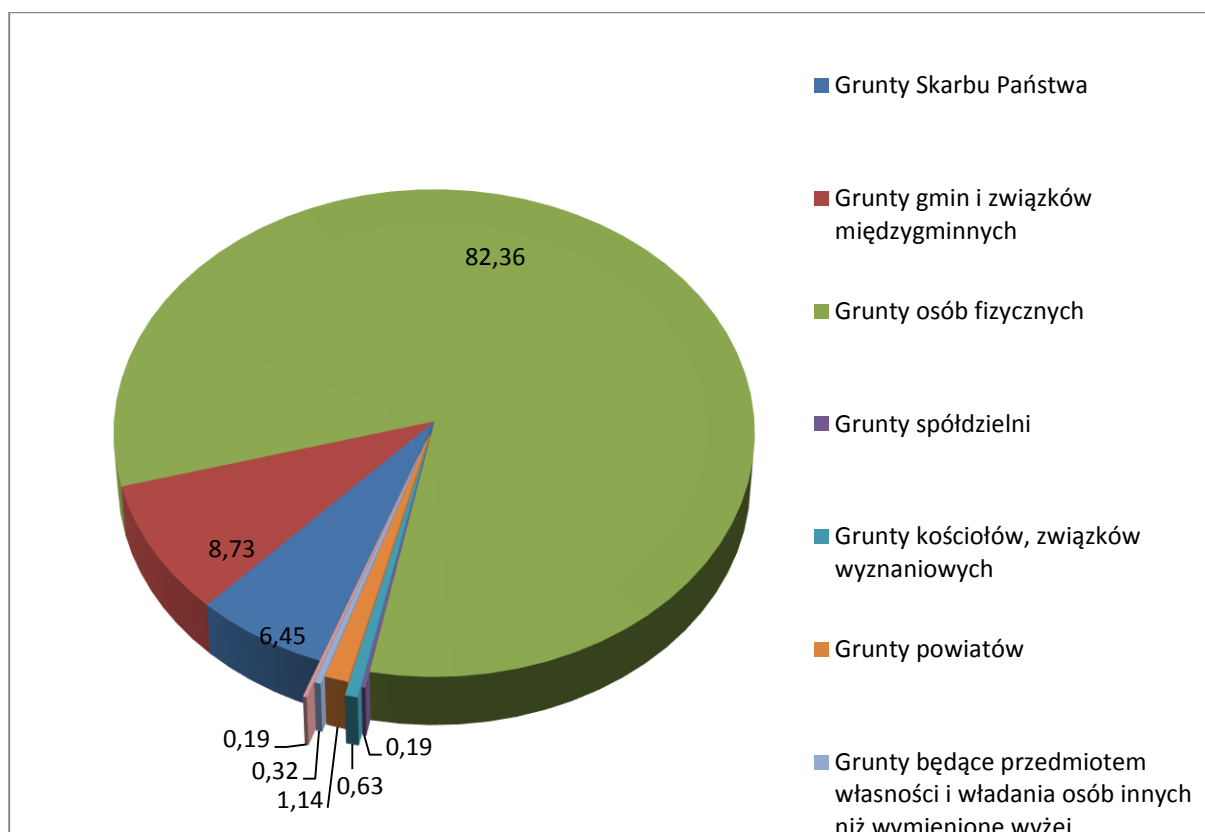
Wyszczególnienie	Miasto	
	Powierzchnia (ha)	Udział (%)
Grunty SP z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	89	5,63
Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	13	0,82
Grunty spółek SP, przedsiębiorstw państwowych i innych państwowych osób prawnych	0	0
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	117	7,40
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazanych w użytkowanie wieczyste	21	1,33
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznani	0	0
Grunty osób fizycznych	1303	82,36
Grunty spółdzielni	3	0,19
Grunty kościołów, związków wyznaniowych	10	0,63
Wspólnoty gruntowe	0	0
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	18	1,14
Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0

Grunty województw z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie	3	0,19
Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0
Grunty będące przedmiotem własności i władania osób innych niż wymienione wyżej	5	0,32
Razem:	1582	100

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wykres 37 Struktura własności gruntów w Iłży

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Iłża

1.3.1.4. Dziedzictwo kulturowe i ochrona zabytków

Najstarsze ślady osadnictwa na terenach Iłży pochodzą z X oraz XI wieku. W miejscu, gdzie obecnie znajduje się tzw. "Kopiec Tatarski" istniał gród datowany na XII wiek oraz osada. Prawdziwym rozkwitem dla Iłży był wiek XVI i XVII. Miasto słynęło wtedy z wysokiej jakości

wyrobów garncarskich, bardzo dobrze rozwinęło się kowalstwo, a także inne rzemiosła, takie jak: kuśnierstwo, tkactwo, krawiectwo; działalność prowadzili także piwowarzy oraz rzeźnicy.

W XV wieku funkcjonowała w Iłży szkoła parafialna, a w wieku XVI miasto posiadało już urządzenia sanitarne (łaźnię, wodociągi, kanalizację). Część ulic była brukowana, a na rynku znajdowały się: składy kupieckie, więzienie, archiwum oraz ratusz, posiadający salę obrad. W wieku XVII do budynku ratusza dobudowano wieżę, a samo miasto zostało otoczone murem. W XVIII wieku miasto wraz z zamkiem zostało przyłączone do dóbr rządowych. Po rozbiorach Polski Iłża znalazła się pod zaborem Austriackim. Po Kongresie Wiedeńskim Iłża z powrotem weszła do Królestwa Polskiego. W czasie powstania listopadowego na terenie Iłży odbyła się poważna bitwa, w wyniku której miasto zostało spalone i zniszczone. Podobnie było podczas powstania styczniowego.

W roku 1903 po pożarze została zlikwidowana fabryka fajansu. W czasie pierwszej wojny światowej miasto uległo prawie całkowitemu zniszczeniu. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę został utworzony powiat iłżecki z siedzibą w Wierzbniku. Prawa miejskie udało się odzyskać dopiero w roku 1924. W latach międzywojennych Iłża posiadała wybrukowane ulice oraz chodniki, kilka mostów, małą elektrownię, urząd notarialny, hipotekę, żydowski bank spółdzielczy, gimnazjum, szkołę powszechną, szpital, Komunalną Kasę Oszczędnościową oraz sąd.

8 dni po wybuchu II wojny światowej do miasta dotarły oddziały wroga. 8-9 września rozegrała się bitwa pod Iłżą. W czasie trwania II wojny światowej miasto oraz okolice były terenem działań wielu grup partyzanckich. Podczas okupacji Żydzi z ziem iłżeckich zostali skupieni w gettcie, a później wywiezieni w transporcie do obozu zagłady w Treblince.

Po wojnie miasto nie było rozwijane, władze miały bowiem zastrzeżenia do miasta za jego kościelne tradycje oraz związek z biskupstwem krakowskim. Dopiero lata 60 i 70 owocowały rozwojem miasta, dzięki temu, że powstały zakłady takie jak ZGH Zębiec oraz Zakłady Części Samochodowych (oddział zakładów STAR Starachowice). Powstały osiedla mieszkaniowe w zabudowie wielo- i jednorodzinnej, co spowodowało z kolei rozwój infrastruktury miejskiej.

W granicach administracyjnych miasta i gminy Iłża znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

**Tabela 50 Wykaz zabytków ujętych w Rejestrze Mazowieckiego Konserwatora
Zabytków**

Lp.	Obiekt	Nr rejestru	Okres powstawania
Miasto Iłża			
1	Śródmieście Iłży	323 z 03.12.1956 r. 157/A z 23.06.1967 r.	XVII
2	Zespół kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP: - kościół, - dzwonnica, - zabudowania parafialne, - ogrodzenie z bramą, - kaplica	53 z 21.10.1947 r. 155 z 23.06.1967 r. 68/A/81 z 05.03.1981 r.	
	- kaplica Szyszkowskich	180 z 11.10.1967 r. 70/A/81 z 05.03.1981 r.	
3	Zespół szpitalny św. Ducha, ul Podzamecze: - kościół,	55 z 27.10. 1947 r., 178 z 11.02.1967 r., 69/A/81 z 05.03.1981 r.,	XV, XVII, XIX, XX
	- szpital (muzeum)	55 z 27.10. 1947 r., 179 z 08.05.1972 r., 216/A/83 z 06.06.1983 r.	1754 r.
	- cmentarz	521/A/92 z 06.04.1992 r.	
4	Cmentarz, ul. Staromiejska	520/A/92 z 06.04.1992 r.	1820 r.
5	Kościół fil. cmentarny p.w. MB Śnieżnej	56 z 27.10. 1947 r.	
6	Cmentarz „stary” ul. Radomska	522/A/92 z 06.04.1992 r.	XIX-XX
7	Ruiny zamku	23 z 24.03.1947 r. 156 z 23.06.1967 r. 96/A z 18.03.1981 r.	
8	Zespół pieców „wapienników” ul. Błazińska 100: - piec szybowy, - piec typu „Hoffman”	23/A z 18.03.1980 r.	po 1920 r.
9	Piec garncarski, ul. Wójtowska 63	144/A z 10.02.1966 r. 345/A z 21.10.1986 r.	
10	Starachowicka Kolej Dojazdowa: - linia kolejki, - budynek stacyjny w Iłży	543/A/95 z 27.01.1995 r.	XIX - XX

*Źródło: Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Miasta i Gminy Iłża na lata
2010–2013*

Na terenie Iłży oprócz zabytków ujętych w rejestrze wojewódzkiego konserwatora zabytków istnieją obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, zostały one przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 51 Gminna ewidencja zabytków

Lp.	Miejscowość, nazwa ulicy	Obiekt, czas powstania	Nr rejestru, data wpisu
1	Iłża	Ruiny Zamku Biskupców, murowany/2 poł. XIII w., XIV, XVI rozbud. XVII i XVIII, XIX w. zmieniony na szpital, od XIX w. ruina	96/A/81 z 18.03.1981
2	Iłża	Ogrodzenie cmentarza kościoła farnego z drogą krzyżową murowaną/ XVII w.	68/A/81 z 05.03.1981
3	Iłża	Budynek parafialny II ob., sala katech. przy kościele farnym, murowany/ I poł. XVII w.	-
4	Iłża	Budynek parafialny, d. mansjonaria przy kościele farnym, murowany/ I poł. XVII w.	-
5	Iłża	Kaplica cmentarna przy kościele farnym, murowana/ I poł. XIX w.	68/A/81 z 05.03.1981
6	Iłża	Dzwonnica przy kościele parafialnym, murowana/1758 r.	68/A/81 z 05.03.1981
7	Iłża	Kościół farny p.w. Wniebowzięcia NM Panny, murowany/ 1603 r.	68/A/81 z 05.03.1981
8	Iłża	Kościół cmentarny p.w. Matki Boskiej Śnieżnej z ok. 1820 r.	56 z 27.10.1947
9	Iłża	Kościół św. Ducha, d. kościół szpitalny murowany/ 1448 r., odbudowa 1922 r.	69/A/81 z 05.03.1981
10	Iłża	Dawny szpital św. Ducha, murowany/ XVIII w.	216/A/83 z 06.06.1983
11	Iłża	Wapiennik z okapem z kamienia/1.30 XX w.	-
12	Iłża	Piec szybowy z kamienia/1.30 XX w.	
13	Iłża, ul. Wójtowska 63	Piec garncarski murowany/ 1 poł. XIX, przeb. 1948 r.	
14	Iłża	Młyn wodny drewniany/ XIX, pocz. XX w., odbud. 1950 r.	
15	Iłża, ul. Podzamcze	Młyn elektryczny murowany/ 1.30 XX w.	
16	Iłża, ul. Błazińska 4	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
17	Iłża, ul. Błazińska 6	Dom murowany/ 1 ćw. XIX w.	
18	Iłża, ul. Błazińska 7	Dom drewn. mur./1 ćw. XX w.	
19	Iłża, ul. Błazińska 8	Budynek pocztowy murowany/ ok. 1920 r.	
20	Iłża, ul. Błazińska 9	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.	
21	Iłża, ul. Błazińska 14	Spichlerz drewniany I ćw. XX w., ok. 1920 r.	
22	Iłża, ul. Błazińska 31	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.	
23	Iłża, ul. Błazińska 66	Dom murowany/ I ćw. XX w., ok. 1915 r.	

24	Iłża, ul. Bodzentyńska 5	Dom murowany/ I ćw. XX w.	
25	Iłża, ul. Bodzentyńska 15	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
26	Iłża, ul. Bodzentyńska 22	Dom murowany/ I ćw. XX w. (1923 r.)	
27	Iłża, ul. Bodzentyńska 24	Dom murowany/ I ćw. XX w. (1926 r.)	
28	Iłża, ul. Bodzentyńska 37	Dom drewniany/4 ćw. XIX w.	
29	Iłża, ul. Franciszka 3	Dom drewniany/4 ćw. XIX w.	
30	Iłża, ul. Franciszka 5	Dom drewniany/4 ćw. XIX w.	
31	Iłża, ul. Franciszka 9	Dom drewniany/ I ćw. XX w. (ok. 1905 r.)	
32	Iłża, ul. Kaleta 1	Dom murowany/1 i 2 ćw. XX w.(ok. 1920 r.)	
33	Iłża, ul. Kochanowskiego 3	Dom mieszkalny murowany/ ok. 1880 r., w 1918 r. dobudowane piętro	
34	Iłża, ul. Kochanowskiego 5	Dom drewniany. 1 ćw. XX w. (ok. 1920 r.)	
35	Iłża, ul. Kochanowskiego 7	Dom drewniany. 1 ćw. XX w. (ok. 1920 r.)	
36	Iłża, ul. Kochanowskiego 9	Dom mur-drewniany/ 1 ćw. XX w. (ok. 1918 r.)	
37	Iłża, ul. Kochanowskiego 11	Dom drewniany/ 1 ćw. XX w. (ok. 1925 r.)	
38	Iłża, ul. Na Probostwo 4	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
39	Iłża, Pl. 11 listopada 3	Dom murowany/ 1 ćw. XX w. (1918 r.)	
40	Iłża, Pl. 11 listopada 4	Dom murowany/ poł. XX w.	
41	Iłża, ul. Mostowa 5	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
42	Iłża, ul. Mostowa 8	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	Dwa adresy– drugi: ul. Partyzantów 21
43	Iłża, ul. Partyzantów 14	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
44	Iłża, ul. Partyzantów 17	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
45	Iłża, ul. Partyzantów 23/25	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.	
46	Iłża, ul. Partyzantów 27	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.	
47	Iłża, ul. Partyzantów 33	Dom murowany/ 1 ćw. XX w. (ok.1920 r.)	
48	Iłża, ul. Podzamcze 6	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
49	Iłża, ul. Podzamcze 8	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
50	Iłża, ul. Podzamcze 9	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	

51	Iłża, ul. Podzamcze 13	Dom murowany/ XVIII w.	
52	Iłża, ul. Podzamcze 15	Dom murowany/ 2 ćw. XIX w.	
53	Iłża, ul. Podzamcze 17	Dom murowany/ 2 ćw. XIX w.	
54	Iłża, ul. Podzamcze 21	Dom murowany /3 ćw. XIX w.	
55	Iłża, ul. Podzamcze 24	Dom murowany/ ok. 1900 r.	
56	Iłża, ul. Podzamcze 26	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
57	Iłża, ul. Podzamcze 36	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
58	Iłża, ul. Podzamcze 40/42	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
59	Iłża, ul. Powstania Listopadowego 6	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
60	Iłża, ul. Powstania Listopadowego 6	Dom murowany/ 4 ćw. XIX w.	
61	Iłża, ul. Przy Murach 14	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.(ok. 1924 r.)	
62	Iłża, ul. Przy Murach 16	Dom mur-drewniany/4 ćw. XIX w.	
63	Iłża, ul. Przy Murach 22	Dom murowany/ 2 ćw. XX w.(ok. 1932 r.)	
64	Iłża, ul. Przy Murach 24	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.(ok. 1910 r.)	
65	Iłża, ul. Przy Murach 26	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.	
66	Iłża, ul. Przy Murach 28	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.(1910 r.)	
67	Iłża, ul. Przy Murach 30	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
68	Iłża, ul. Przy Murach 36	Dom murowany/ 1 ćw. XX w.(1910 r.)	
69	Iłża, ul. Przy Murach 46	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1918 r.)	
70	Iłża, ul. Radomska 5	Dom murowany/1.20 - XX w.	
71	Iłża, ul. Ratuszowa 6	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
72	Iłża, ul. Ratuszowa 10	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
73	Iłża, ul. Rynek 1	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
74	Iłża, ul. Rynek 2	Dom murowany/1 ćw. XX w.	
75	Iłża, ul. Rynek 3	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
76	Iłża, ul. Rynek 4	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
77	Iłża, ul. Rynek 5	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	

78	Iłża, ul. Rynek 8	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1926 r.)	
79	Iłża, ul. Rynek 11	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
80	Iłża, ul. Rynek 14	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
81	Iłża, ul. Rynek 15	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
82	Iłża, ul. Rynek 16	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
83	Iłża, ul. Rynek 17	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
84	Iłża, ul. Staromiejska 20	Dom drewniany/1 ćw. XX w.(1922 r.)	
85	Iłża, ul. Staromiejska 38	Dom drewniany/1 ćw. XX w.(1922 r.)	
86	Iłża, ul. Tylna 8	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
87	Iłża, ul. Tylna 10	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
88	Iłża, ul. Tylna 11	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1917 r.)	
89	Iłża, ul. Wójtowska 3	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
90	Iłża, ul. Wójtowska 5	Dom- zbiorcza szkoła, murowana/ lata 30-te XX w.	
91	Iłża, ul. Wójtowska 9	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1920 r.)	
92	Iłża, ul. Wójtowska 10	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
93	Iłża, ul. Wójtowska 17	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1916 r.)	
94	Iłża, ul. Wójtowska 19	Dom murowany/1 ćw. XX w.(ok. 1914 r.)	
95	Iłża, ul. Wójtowska 21	Dom murowany/4 ćw. XIX w.	
96	Iłża, ul. Wójtowska 32	Stodoła drewniana/4 ćw. XIX w.	
97	Iłża, ul. Wójtowska 32	Dom drewniany/4 ćw. XIX w.	
98	Iłża, ul. Wójtowska 34	Dom drewniany – oszalowany/1918 r.	
99	Iłża, ul. Wójtowska 40	Krzyż murowany/1939 r.	
100	Iłża, ul. Wójtowska 42	Dom drewniany/4 ćw. XIX w.	
101	Iłża, ul. Wójtowska 42	Spichlerz drewniany/ 1 ćw. XX w.(1923 r.)	
102	Iłża, ul. Wójtowska 42	Obora drewniana/ 1 ćw. XX w. (1921 r.)	
103	Iłża, ul. Wójtowska 43	Dom mur.-drewn./ 1 ćw. XX w. (1910 r.)	
104	Iłża, ul. Wójtowska 46	Dom murowany/2 ćw. XX w.(1947 r.)	
105	Iłża, ul. Wójtowska 47	Dom murowany/1 ćw. XX w.(1926 r.)	
106	Iłża, ul. Wójtowska 48	Dom murowany/2 ćw. XX w.(1947 r.)	

107	Iłża, ul. Wójtowska 63	Dom murowany/1ćw., XX w.(1923 r.)	
108	Iłża, ul. Wójtowska 67	Stodoła drewniana/1 ćw. XX w.	
109	Iłża, ul. Wójtowska 67	Dom murowany/1 ćw. XX w.(1927 r.)	
110	Iłża, ul. Wójtowska 105	Dom drewniany/2 ćw. XX w.(1938 r.)	
111	Iłża, ul. Wójtowska 105	Stodoła drewniana/1 ćw. XX w.	
112	Iłża, ul. Wójtowska 109	Dom drewniany/1ćw. XX w.(1934 r.)	
113	Iłża, ul. Wójtowska 125	Dom mur.-drewn./ 2 ćw. XX w. (1934 r.)	
114	Iłża, ul. Zamłynie 2	Dom drewniany/1 ćw. XX w.(1918 r.)	
115	Iłża, ul. Zamłynie 16	Dom drewniany/1 ćw. XX w.(1921 r.)	
116	Iłża, ul. Błazińska 63	Figura Jana Nepomucena murowana/ 4 ćw. XVIII w.	
117	Iłża, ul. Podzamecze	Kaplica murowana/ 4 ćw. XIX w.	
118	Iłża	Kaplica Szyszkowskich przy kościele parafialnym, murowana/ 1629 r.	Nr rej. 70/A/81 z 05.03.1981
119	Iłża, ul. Staromiejska 1	Krzyż murowany/1849 r.	
120	Iłża	Kaplica przy zamku, murowana/ 1 poł. XIX w.	
121	Iłża, ul. dr. Anki 2	Krzyż murowany przy kościele farnym, 1707 r.	
122	Iłża, ul. Staromiejska	cmentarz przy kościele cmentarnym p.w. Matki Boskiej Śnieżnej z ok. 1820 r.,	
123	Iłża, ul. Błazińska 56	budynek stacji Starachowickiej Kolei Dojazdowej, murowany, XIX- XX w.	

*Źródło: Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Miasta i Gminy Iłża
na lata 2010 –2013*

Zabytki nieruchome – najważniejsze obiekty

- **Ruiny Zamku Biskupów Krakowskich** - zamek składał się z właściwego zamku wysokiego i zamku niskiego (od strony północnej) oraz podzamecza. Został on wzniesiony około 1340 r. przez biskupa Jana Grota, około 1560 r. został przekształcony w renesansową rezydencję. Zachowała się cylindryczna wieża, ślady po zamkowej studni. Na rozległym terenie dawnego przedzamecza (obecnie miejskie tereny rekreacyjne) zachowały się bastiony ziemne z VII w.

- **Zespół szpitalny św. Ducha, Kościół Św. Ducha** – murowany kościół z 1754, powstał w miejscu poprzedniego, drewnianego z XV wieku. Tuż obok kościoła od strony południowej wybudowano szpital, pełniący także funkcję przytułku dla ubogich i starców. Kościół jest orientowany, zbudowany z kamienia i kryty gontem, na planie prostokąta, jednonawowy. Do prostokątnej nawy przylega węższe, kwadratowe prezbiterium. Od 1971 roku w budynku szpitala mieści się Muzeum Regionalne założone przez Adama Bednarczyka. Muzeum posiada bogate zbiory ceramiki ludowej oraz organizuje wystawy zmienne o tematyce etnograficznej, historycznej i archeologicznej, zgodnie ze swoim profilem działalności.
- **Kościół farny Wniebowzięcia p. w. Najświętszej Marii Panny** - fundatorem kościoła wybudowanego w I połowie XVII w. na miejscu wcześniejszego, gotyckiego, był późniejszy biskup krakowski Marcin Szyszkowski. W 1603 r. wybudowano późnogotyckie, półkoliste prezbiterium, natomiast w latach 1625-34 wzniesiono wczesnobarokowy, trójnawowy korpus główny na planie prostokąta. Kościół jest orientowany. Do prezbiterium przylega od północy zakrystia ze skarbczykiem oraz okrągła wieżyczka z klatką schodową. Od strony południowej dobudowano w 1629 r. kaplicę św. Krzyża. W prezbiterium znajdują się unikalne stalle cztero i ośmioosobowe. Na ścianach i w kolebkowym sklepieniu wysokiej nawy głównej oraz krzyżowo-żebrowych sklepieniach naw bocznych liczne malowidła i freski. Cały kościół otoczony jest murem, wewnątrz którego znajduje się średniowieczna baszta murów miejskich, przekształcona w dzwonnice.
- **Piec Garncarski** - dwa piece, umieszczone pod wspólną kamienną obudową o stożkowatym kształcie. Obiekt ten został wzniesiony w połowie XIX w., należał ostatnio do nieżyjącego już mistrza Stanisława Pastuszkiewicza - ostatniego starszego cechu iłżeckich garnarzy.
- **Fabryka fajansu L. Sunderlanda (dom Sunderlandów)** - znajduje się przy ulicy Podzamcze. Pierwotnie mieściła się tu Fabryka Naczyń Fajansowych Leviego Sunderlanda. Przedsiębiorca uruchomił zakład około roku 1823, fabryczka istniała do 1903 roku. Następnie została przebudowana na kamienicę czynszową, która stoi do dnia dzisiejszego.

Inne elementy środowiska kulturowego:

Historyczny układ przestrzenny Iłży chroniony jest za pomocą ustalonych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Iłża sfer ochronnych:

- a) **strefa ochrony konserwatorskiej** - Ochroną konserwatora zabytków objęte są wszystkie kamienice usytuowane w obrębie dawnych murów obronnych (czyli również w Rynku i na placu 11 Listopada). W rejestrze zabytków figuruje jako strefa: śródmieście Iłży, nr rej.:323 z 3.12.1946 oraz 23.06.1967. W strefie tej nie dopuszcza się przekształceń układu komunikacyjnego, wprowadza się wymóg uzgadniania wszelkiej działalności budowlanej z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; wprowadza się zalecenia w zakresie formy architektonicznej budynków (max. 3 kondygnacje, nachylenie połaci dachowych 30 do 45°); postuluje się przywrócenie pierwotnej funkcji rynku centralnego.

- b) **strefa widokowa układu miasta** (strefa ochrony ekspozycji sylwety miasta) – zlokalizowana po obydwu stronach wjazdu do miasta drogą krajową relacji Radom – Iłża – Lubienia – Rzeszów z kierunku północnego. W tej strefie wprowadza się zakaz jakiegokolwiek zabudowy, a dla zabudowy istniejącej zakaz modernizacji i remontów wymagających udzielenia pozwolenia na budowę

- c) **strefa zarezerwowana dla badań archeologicznych** - zlokalizowana wokół starego cmentarza oraz dawnego grodu stożkowego. W tej strefie wprowadza się zakaz zabudowy.

1.3.1.5. Uwarunkowania ochrony środowiska

Miasto Iłża leży na pograniczu Gór Świętokrzyskich i Niziny Mazowieckiej, w malowniczej dolinie rzeki Iłżanki. Położenie geograficzne Iłży charakteryzują następujące współrzędne geograficzne: na północ 51011 4 N, na południe 51008 6 N, na zachód 21012 8 E i na wschód 21017 4 E.

Północno - wschodnia część gminy Iłża leży w zasięgu synklinorium brzeźnego, natomiast południowo - zachodnia część w obrębie antyklinorium świętokrzyskiego (obrzeże mezozoiczne Gór Świętokrzyskich). Granica między tymi jednostkami biegnie wzdłuż linii uskoku Mogielnica- Iłża. Podłoże na południu uskoku budują osady triasu, jury dolnej,

środkowej i górnej. Utwory te są silnie strzaskane tektonicznie, a zwłaszcza osady dolnej i środkowej jury. W kierunku na północ od uskoku Mogielnica - Iłża podłoże budują utwory kredy dolnej i górnej zanurzające się w kierunku wschodnim pod osady paleogenu. Tektonika jest tutaj spokojna, typowo monoklinalna. Na obszarze rozpoznano utwory jurajskie, kredowe, trzeciorzędowe i najmłodsze, czwartorzędowe. Gliny zwałowe są dość szeroko rozpowszechnionym osadem plejstoceniowym na terenie gminy, zwłaszcza w środkowej i południowej części jej obszaru. Zanieczyszczone są one w znacznym stopniu materiałem piaszczystym i glazami przeważnie wapienia i margla. Miąższość glin nie jest duża, przeciętnie wynosi kilka metrów. Występują one na powierzchni lub płytko pod powierzchnią terenu. Nigdzie obecnie nie są eksploatowane ze względu na słabą jakość.

Miasto Iłża położone jest w obrębie tzw. dzielnicy radomskiej, cieplejszej niż tereny położone na północ i wschód. Średnia roczna temperatura wynosi 7,2 0C, roczna amplituda wynosi 22 0C. Średnia temperatura lipca wynosi + 18 0C, stycznia – 4 0C. Długość okresu wegetacyjnego wynosi około 220 dni. Średnie roczne opady atmosferyczne wynoszą 590 mm, a około 64 % opadów przypada na okres wegetacyjny. Najmniej opadów występuje w lutym i marcu, najwięcej w lipcu. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średni przez 62 dni w roku. Na terenie miasta przeważają wiatry zachodnie, z reguły o niewielkich prędkościach.

Obszar miasta Iłża leży w dorzeczu Iłżanki, która jest lewobrzeżnym dopływem Wisły. Iłżanka należy do rzek drugiego rzędu. Źródła Iłżanki znajdują się w Gąsawach Rządowych gm. Mirów / 228 m n.p.m./ koło Szydłowca na Wyżynie Kielecko - Sandomierskiej. Stąd rzeka płynie w kierunku wschodnim przecinając północne krańce Przedgórza Iłżeckiego. Od Iłży rzeka płynie w kierunku wschodnim przepływając przez południową część Równiny Radomskiej aż do miejscowości Kazanów, gdzie łączy się z Modrzejowicą, swym największym lewostronnym dopływem. Dalej płynie w kierunku południowo - wschodnim ku dolinie Wisły. Długość Iłżanki na terenie miasta i gminy Iłża wynosi około 13 km o przepływie średniorocznym 1,30- 1,69 m³/s, średnia szerokość rzeki wynosi 6-7 m. Na południe od miasta dolina Iłżanki rozszerza się tworząc przepływowe jezioro, którego średnia głębokość wynosi 4,5 m, a szerokość miejscami przekracza 50 m.

Kopalniami występującymi na terenie województwa mazowieckiego, jak i miasta są głównie czwartorzędowe utwory okruchowe oraz trzeciorzędowe i czwartorzędowe surowce ilaste. Związane jest to czwartorzędowymi formami działalności lodowców bądź

akumulacyjnej działalności rzecznej i procesów eolicznych. Na terenie miasta Iłża eksploatacja kopalni na skalę przemysłową prowadzona jest jedynie przez firmę P.H.U., „CAREX” w kopalni „Iłża-1”, gdzie eksploatuje się wapień.

Do najbardziej wartościowych gleb piaskowych występujących w Iłży należy zaliczyć gleby klasy IIIb o składzie mechanicznym piasków gliniastych. Gleby te są zasobne w składniki pokarmowe i posiadają prawidłowe stosunki wodno-powietrzne. Gleby wytworzone z pyłów zajmują znaczne powierzchnie środkowej części gminy – ciągną się szerokim pasem z zachodu od wsi Pakosław i Michałów, poprzez Seredzice, Iłżę, Błaziny i Kotlarkę. Są to gleby o różnej przydatności dla rolnictwa. Gleby wytworzone z lessów – występują pasem ciągnącym się z zachodu na wschód w rejonie miejscowości Iłża, Piłatka, Prędocin. Są to gleby lessowe całkowite i niecałkowite o różnej wartości rolniczej, należące do II, IIIa, IIIb i IVa klasy gruntów ornych. Na obszarze gminy Iłża, podobnie jak na terenie całego województwa mazowieckiego, dominują gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym (pH 5,5 do pH 7,2). Ponad połowa gleb w gminie (58%) to gleby bardzo kwaśne i kwaśne (pH 4,5 do 5,5).

Lasy na obszarze miasta Iłża obejmują 39 ha, z czego prawie 95% stanowią grunty osób fizycznych. Obszar Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec powołany został Rozporządzeniem Nr 41 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec (Dz. Urz. Woj. Mazow. Nr 105, poz. 2948). Obejmuje on tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz oraz możliwość zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także z pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Jego całkowita powierzchnia wynosi 16 650 ha, obejmuje swym zasięgiem dolinę rzeki Iłżanki przecinającą Wzgórza Iłżeckie. Położony jest on na terenie gmin: Iłża (około 7771 ha), Skaryszew, Wierzbica, Kowala.

Znaczna część miasta Iłża jest przekształcona przez działalność człowieka. Dominuje tu związany z gospodarką człowieka krajobraz rolniczy. W środowisku polno-łąkowym żyje bardzo bogaty świat fauny, m.in.: zające, lisy, kuropatwy, przepiórki, bażanty, bociany, czaple, kukułki, kawki i sowy. W lasach często spotkać można sarny, dziki, dzięcioły i wiewiórki, a w ruinach miejscowego zamku – nietoperze.

Od 2007 r. WIOŚ dokonuje rocznej oceny jakości powietrza w oparciu o układ stref określony w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 marca 2008 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. Nr 52, poz. 310). Zgodnie z ww.

rozporządzeniem w woj. mazowieckim oceny jakości powietrza dokonuje się w 18 strefach. Miasto i gmina Iłża położone są w strefie radomsko-zwoleńskiej. Na terenie gminy Iłża nie ma punktów pomiarowych dla zanieczyszczeń powietrza. Zlokalizowane najbliżej stanowiska pomiarowe znajdują się w Radomiu.

Według WIOŚ, suma emisji SO₂ ze źródeł punktowych, powierzchniowych i liniowych w powiecie radomskim wynosiła w 2006 roku około 875 Mg, w tym na 1 osobę emisja ta wynosiła około 4,6 kg i była jedną z najniższych w Województwie Mazowieckim. Suma emisji SO₂ na jednostkę powierzchni również była stosunkowo niska i wyniosła średnio 0,425 Mg/km².

Suma emisji NO₂ ze źródeł punktowych, powierzchniowych i liniowych w powiecie radomskim wynosiła średnio w 2006 roku 1415 Mg, w tym na 1 osobę emisja ta wynosiła około 8 kg. Suma emisji NO₂ na jednostkę powierzchni również była niska i wyniosła średnio 0,6 Mg/km².

Suma emisji CO ze źródeł punktowych, powierzchniowych i liniowych w powiecie radomskim wynosiła w 2006 roku 1750 Mg, w tym na 1 osobę emisja ta wynosiła średnio 11 kg i była jedną z najniższych w Województwie Mazowieckim. Suma emisji CO na jednostkę powierzchni również była stosunkowo niska i wyniosła średnio 1,5 Mg/km².

Suma emisji PM₁₀ ze źródeł punktowych, powierzchniowych i liniowych w powiecie radomskim wynosiła średnio w 2006 roku 1600 Mg, w tym na 1 osobę emisja ta wynosiła 6,7 kg. Suma emisji PM₁₀ na jednostkę powierzchni również była stosunkowo niska i wyniosła średnio 0,7 Mg/km².

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Iłża są:

- Procesy technologiczne i procesy energetycznego spalania paliw,
- Emisja komunikacyjna (ze względu na znaczne natężenie ruchu pojazdy przemieszczające się drogą krajową nr 9 Radom - Rzeszów są podstawowym źródłem zanieczyszczeń powietrza),
- Emisja niska (większość indywidualnych gospodarstw domowych ogrzewanych jest z własnych kotłowni węglowych lub pieców).

Tabela 52 Klasy jakości powietrza w strefie radomsko-zwoleńskiej w latach 2007 – 2009

Parametry	Strefa radomsko-zwoleńska		
	Klasa		
	2007	2008	2009
Ze względu na ochronę zdrowia:			
SO ₂	A	A	A
NO ₂	A	A	A
Pył PM10	A	A	A
Ołów Pb(PM10)	A	A	A
nikiel	A	A	A
kadm	A	A	A
arsen	A	A	A
Benzo/a/piren (WWA)	C	C	C
benzen	A	A	A
tlenek węgla	A	A	A
Ze względu na ochronę roślin:			
SO ₂	A	A	A
NO _x	A	A	A

Źródło: Opracowanie Ekofizjograficzne do Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Iłża

Na podstawie powyższych badań można stwierdzić, że stan powietrza w mieście Iłża jest dobry.

W ramach monitoringu w 2007 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie wykonał badania hałasu komunikacyjnego w 23 przekrojach pomiarowych w większych miastach województwa oraz przy głównych drogach dwukrotnie w tzw. sesji wiosenno-letniej i jesiennej dla pory dnia i pory nocy. Wśród monitorowanych dróg znalazła się również droga krajowa nr 9 (Radom-Rzeszów) przebiegająca przez miasto Iłża. Wyniki pomiarów hałasu przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 53. Wyniki monitoringu hałasu komunikacyjnego przeprowadzonego przez WIOŚ w 2007 r.

Data pomiaru	Lokalizacja punktu pomiarowego	Pora dnia			Pora nocy		
		LAeq [dB]	Osobowe [poj/h]	Ciężarowe [poj/h]	LAeq [dB]	Osobowe [poj/h]	Ciężarowe [poj/h]
17.05.2007 r.	W odległości około 3,5 km od skrajnego pasa drogi w kierunku zachodnim na wysokości 4 m n.p.t.	71,4	405	142	69,2	119	83
22.10.2007 r.	W odległości około 3,5 km od skrajnego pasa drogi w kierunku zachodnim na wysokości 4 m n.p.t.	71,5	408	148	69,9	132	78

Źródło: Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w 2007 r., WIOŚ w Warszawie

Pomiary wykonano w 1 przekroju przy drodze krajowej nr 9. Równoważny poziom dźwięku dla pory dnia zawierał się w przedziale od 71,4 dB do 71,5 dB, a dla pory nocy od 68,9 dB do 69,2 dB i przekraczał poziom dopuszczalny.

Natężenie ruchu w Iłży wynosi 405 pojazdów osobowych na godzinę oraz 142 pojazdy ciężarowe na godzinę. Przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku jest najbardziej uciążliwe dla mieszkańców, których domy zlokalizowane są w rejonie trasy. Wraz z ciągłym zwiększaniem się liczby pojazdów mechanicznych następuje wzrost natężenia ruchu drogowego, a związku z tym poziom hałasu stale rośnie.

Uciążliwy jest również hałas przemysłowy (odgłosy maszyn, procesów technologicznych itp.). Największym zakładem przemysłowym na terenie miasta jest „Libamix”, produkujący filtry dla ochrony powietrza oraz zajmujący się wydobywaniem i przerobem wapna.

Źródłami hałasu w działalności rolniczej są głównie: systemy wentylacyjne (czerpnie, wyrzutnie), urządzenia chłodnicze, szlifierki, sprężarki, pompy, urządzenia do obróbki drewna (piły tarczowe itp.), wibroprasy, transportu, zakłady przetwórstwa owocowo – warzywnego. Źródłami promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego na terenie miasta Iłża są wszystkie urządzenia i instalacje, w których następuje przepływ prądu, np.:

- sieci elektroenergetyczne, w tym linie wysokiego napięcia,
- stacje elektroenergetyczne,

- nadajniki oraz stacje radiowe i telewizyjne,
- stacje bazowe telefonii komórkowej GSM 900 i GSM 1800 instalowane na wysokich budynkach, kominach, specjalnych masztach,
- urządzenia radiowo-nawigacyjne (radarowe),
- urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne pracujące w zakładach przemysłowych, ośrodkach medycznych oraz będące w dyspozycji miejskiej policji i straży pożarnej.

Na terenie miasta zlokalizowane są następujące stacje bazowe telefonii komórkowej:

- stacja telefonii komórkowej ul. Dr Anki;
- stacja telefonii komórkowej ul. Batalionów Chłopskich;
- stacja telefonii komórkowej ul. Krzemieniec;

Uciążliwość linii wysokiego napięcia oraz masztów telefonii komórkowej mieści się w ich strefach ochronnych.

1.3.1.6. Infrastruktura techniczna

Na obszarze gminy Iłża wody podziemne występują w kilku zalegających nad sobą poziomach. Tuż pod powierzchnią zalegają wody zaskórne, głębiej wody gruntowe. Warunki hydrograficzne na terenie gminy powiązane są ściśle z budową geologiczną.

W ramach komunalnego ujęcia wód podziemnych w mieście Iłża eksploatowane są 3 studnie wiercone:

1. studnia nr VI – zlokalizowana przy ul. Trakt Sereczicki, o wydajności eksploatacyjnej $Q=112 \text{ m}^3/\text{h}$
2. studnia nr VII – zlokalizowana przy ul. Trakt Sereczicki, o wydajności eksploatacyjnej $Q=130 \text{ m}^3/\text{h}$
3. studnia nr IV (awaryjna) – zlokalizowana przy ul. Zawady, o wydajności eksploatacyjnej $Q=110 \text{ m}^3/\text{h}$

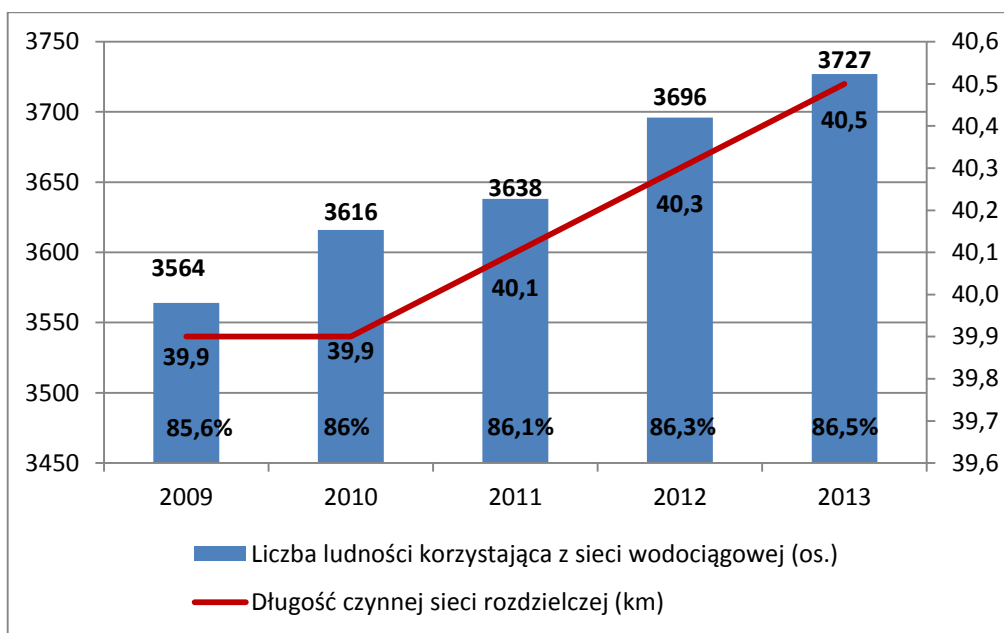
Ujmowana woda ze względu na ponadnormatywną zawartość żelaza poddawana jest procesowi uzdatniania na Stacji Uzdatniania Wody w Iłży, ul. Jakubowskiego.

Miasto Iłża jest zaopatrywane w wodę za pomocą wodociągu zbiorowego oraz przez studnie kopane i wodociągi zagrodowe. Gospodarka Wodna jest prowadzona przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Iłży. Na obszarze miasta funkcjonuje sieć wodociągowa o łącznej długości ponad 40 km. Na przestrzeni lat 2009-2013 nastąpił przyrost długości sieci wodociągowej o 0,6 km. W związku z powyższym wzrosła także liczba ludności korzystająca

z sieci, o 4,38% oraz liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, której przyrost wynosił 75 szt. Zauważa się również wzrost udziału ludności korzystającej z sieci wodociągowej w relacji do ogólnej liczby ludności. W badanym okresie wyniósł on 0,9%.

Wykres 38 Sieć wodociągowa w Iłży wraz z liczbą użytkowników

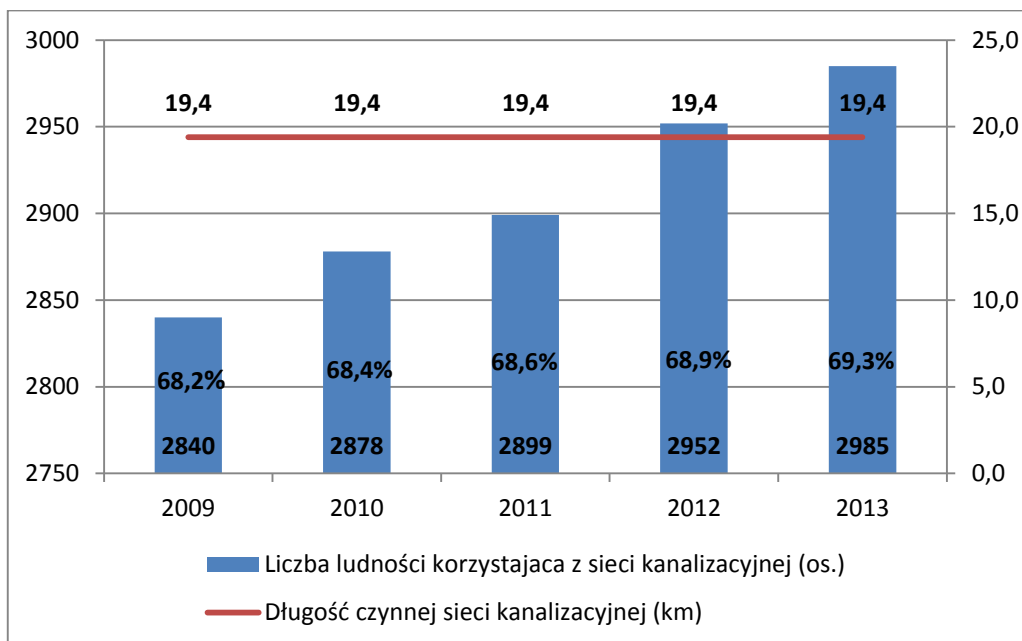
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Na terenie miasta funkcjonuje zorganizowana gospodarka ściekowa. Na terenie miasta znajdują się dwie oczyszczalnie ścieków, przy Szpitalu Rejonowym w Iłży oraz miejska oczyszczalnia ścieków. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna typu Multiblok o przepustowości 2150 m³/d. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do rzeki Iłżanki. Długość sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Iłża wynosi 19,4 km i w badanym okresie nie uległa zmianie. Tendencję wzrostową można zauważyć w liczbie przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, na przestrzeni lat 2009-2013 ich przyrost wynosił 32 szt. Podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej zauważalny jest stopniowy wzrost liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej oraz udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogólnej liczby ludności. W badanym okresie odnotowano

przyrost o 4,86% w liczbie osób korzystających z tej sieci oraz wzrost o 1,1% ich udziału w ogólnej liczbie ludności.

Tabela 54 Sieć kanalizacyjna w Iłży wraz z liczbą użytkowników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Tabela 55 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Iłży

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Sieć wodociągowa					
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	39,9	39,9	40,1	40,3	40,5
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1138	1168	1181	1190	1213
Woda dostarczona gospodarstvom domowym (dam ³)	113,7	115,7	120,4	147,6	113,1
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (os.)	3564	3616	3638	3696	3727
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	85,6	86,0	86,1	86,3	86,5
Sieć kanalizacyjna					
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	19,4	19,4	19,4	19,4	19,4

Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	848	856	856	864	880
Ścieki odprowadzone (dam3)	121,5	122	125	126	114,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (os.)	2840	2878	2899	2952	2985
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	68,2	68,4	68,6	68,9	69,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Jak podaje „Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta i Gminy Iłża na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2015”, na terenie Iłży obszar zmeliorowanych użytków ogółem wynosi 1539 ha, w tym jest 1095 ha gruntów ornych oraz 444 ha użytków zielonych. Długość wykonanych rowów wynosi 74,9 km. Wskaźnik zaspokojenia potrzeb w zakresie melioracji wynosi 46,1%, przy czym ten sam wskaźnik, ale w zakresie: gruntów ornych wynosi 43,6%, użytków zielonych 53,6%, a regulacji rzek 86,5%.

Miasto Iłża zaopatrywane jest w gaz ziemny wysokometanowy, zaazotowany z gazociągu średnioprężnego, który poprzednio był częścią magistrali wysokoprężnej. Według stanu na dzień 31.12.2013 r. długość sieci gazowej na terenie miasta wynosiła 20,1 km. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 r. w Iłży z sieci gazowej korzystało 57,6% ogółu mieszkańców. Liczba ta na przestrzeni lat 2009-2013 zdecydowanie zmniejszyła się, gdyż w pierwszym roku badanego okresu wynosiła 74,3% oznacza to spadek o 16,7%. W tym samym czasie liczba czynnych przyłączy do budynków wzrosła o 19 szt. Również liczba odbiorów gazu wykazywała tendencję wzrostową, na przestrzeni 5 lat zwiększyła się o 51 gospodarstw. W 2013 r. gaz był wykorzystywany do celów grzewczych w 406 gospodarstwach, a ich liczba także wzrosła, o 264 w porównaniu z rokiem 2009.

Tabela 56 Sieć gazowa w Iłży

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci ogółem (m)	19886	19886	20033	20065	20108
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieskalnych (szt.)	665	669	678	686	684
Odbiorcy gazu (gosp.)	666	659	667	672	717
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	142	423	151	397	406
Zużycie gazu (tys. m ³)	550,1	627,3	650,4	546,2	614,4
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (tys. m ³)	322,8	465,9	351,1	389,8	414,1
Ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	3092	3100	3109	2339	2481
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	74,3	73,7	73,6	54,6	57,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Na terenie miasta Iłża funkcjonuje Zakład Energetyki Ciepłej, który zaopatruje w energię ciepłą osiedla zlokalizowane w południowej części miasta. ZEC posiada w eksploatacji trzy kotłownie:

- kotłownia nr 5, zlokalizowana przy ul. Bodzentyńskiej 43, niskoparametrowa, produkuje energię dla potrzeb co i ccw, moc zainstalowana 1,97 MW, paliwo – węgiel i miał energetyczny. Stan kotłowni dobry. Sieć ciepła niskoparametrowa o długości 1,025 km i preizolowana o długości 0,15 km.
- kotłownia nr 3, zlokalizowana przy os. Staszica 15, niskoparametrowa, produkuje energię dla potrzeb co, moc zainstalowana 3 MW, paliwo – węgiel. Stan kotłowni dostateczny. Remontu wymagają przede wszystkim kotły ESKA. Sieć ciepła niskoparametrowa o długości 0,71 km i preizolowana o długości 0,1 km.
- kotłownia nr 4, zlokalizowana przy ul. Rynek 11, niskoparametrowa jako źródło lokalne bez sieci przesyłowej. Paliwo— gaz przewodowy. Stan bardzo dobry. Sprzedaż energii (za 2001 r.) - 1.444 GJ.

Większość gospodarstw domowych na terenie miasta Iłża posiada indywidualne źródła ciepła - piece i kotłownie domowe, przeważnie węglowe. Sporadycznie występują instalacje na gaz przewodowy i olej opałowy.

Dostawa energii elektrycznej na terenie miasta Iłża odbywa się liniami średniego napięcia 15 kV zasilanymi ze stacji elektroenergetycznej 110/15 kV GPZ Iłża. Na terenie miasta znajduje się dwutorowa linia wysokiego napięcia relacji „stacja Rożki – GPZ Iłża – GPZ Starachowice – GPZ Starachowice Północ”. Wszystkie stacje SN/nn, głównie ZH-15B, budowanych w latach 1965 - 1970, nie zapewniają właściwych parametrów napięciowych. Stacje transformatorowe budowane w latach 80-tych i 90-tych spełniają wymagania odbiorców.

Z „Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta i Gminy Iłża na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2015” wynika, że na terenie miasta i gminy Iłża funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych w Jedlance Starej, które obsługuje wszystkich mieszkańców. Niesegregowane odpady są unieszkodliwiane poprzez ich składowanie na ww. składowisku. Gminne składowisko odpadów zajmuje powierzchnię 1,83 ha. Pojemność docelowa wynosi 88000 Mg, obecnie wypełnione jest w około 40%. Ponadto w Zębcu zlokalizowane jest składowisko odpadów przemysłowych.

Odpady komunalne na terenie miasta Iłża odbierane są w pojemnikach 110 l, ok. 2888 szt. – na posesjach prywatnych oraz w wyznaczonych miejscach na terenie osiedli mieszkaniowych w Iłży – odbierane wg potrzeb z nieruchomości indywidualnych 4 razy w miesiącu. Z terenu osiedli mieszkaniowych zgodnie z zawartymi umowami.

1.3.1.7. Identyfikacja problemów

- eksploatawanie linii kolejowej tylko sezonowo,
- nadmierne obciążenie komunikacyjne zabytkowego centrum miasta,
- zły stan techniczny chodników oraz części ulic i zbyt mała ilość parkingów dla samochodów osobowych oraz brak ścieżek rowerowych,
- niedostateczna dostępność do sieci kanalizacyjnej i niepełne zwodociągowanie miasta,
- niedostateczny rozwój infrastruktury gazowej,
- brak obwodnicy miasta,

1.3.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

1.3.2.1. Główni pracodawcy

Według Danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 r. w Iłży zatrudnionych było 1085 osób. Liczba ta na przestrzeni ostatnich 5 lat wahała się, do roku 2010 wzrosła o 75 osób, następnie rokrocznie malała, ogólny spadek w latach 2010-2013 wynosił 3,65%.

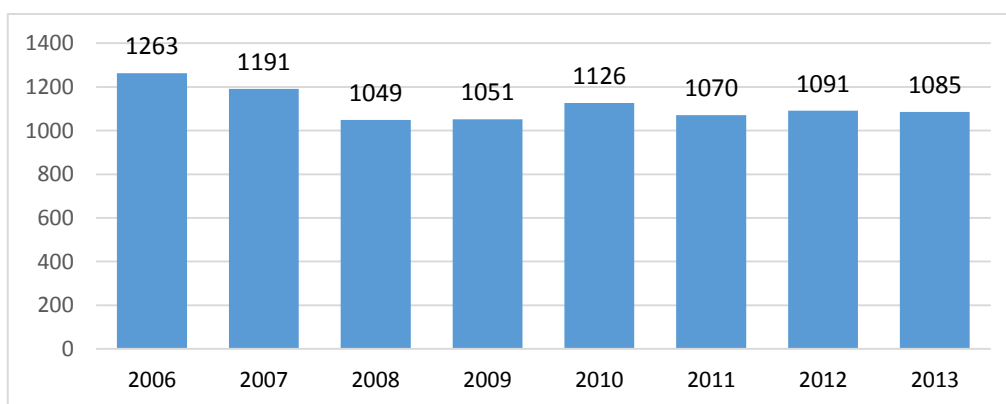
Tabela 57 Wielkość zatrudnienia w latach 2009-2013

Zatrudnieni	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	1051	1126	1070	1091	1085
Kobiety	688	749	725	725	768
Mężczyźni	363	377	345	366	317

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Ogólna liczba pracujących na przestrzeni lat 2006-2013 w Iłży zmniejszyła się o 14,91%. Najmniejszą liczbę pracujących odnotowano w 2008 r., gdy wynosiła ona 1049 osób, natomiast najwięcej pracujących w Iłży było w 2006 r. – 1263 osoby.

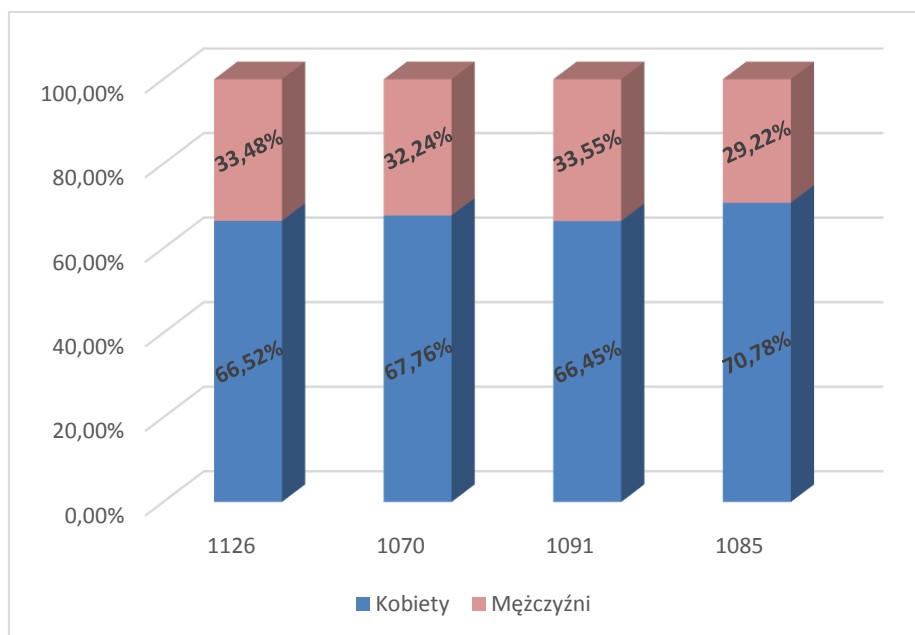
Wykres 39. Pracujący (wg innego podziału niż PKD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W każdym roku badanego okresu liczba pracujących kobiet znacznie przewyższała liczbę zatrudnionych mężczyzn. Nadwyżka pracujących kobiet nad liczbą pracujących mężczyzn wynosiła średnio 34,79%. W 2013 r. odnotowano najwyższą liczbę pracujących kobiet – 768, a ich udział w ogólnej liczbie pracujących wynosił 70,78%.

Wykres 40 Struktura pracujących wg płci w latach 2009 - 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

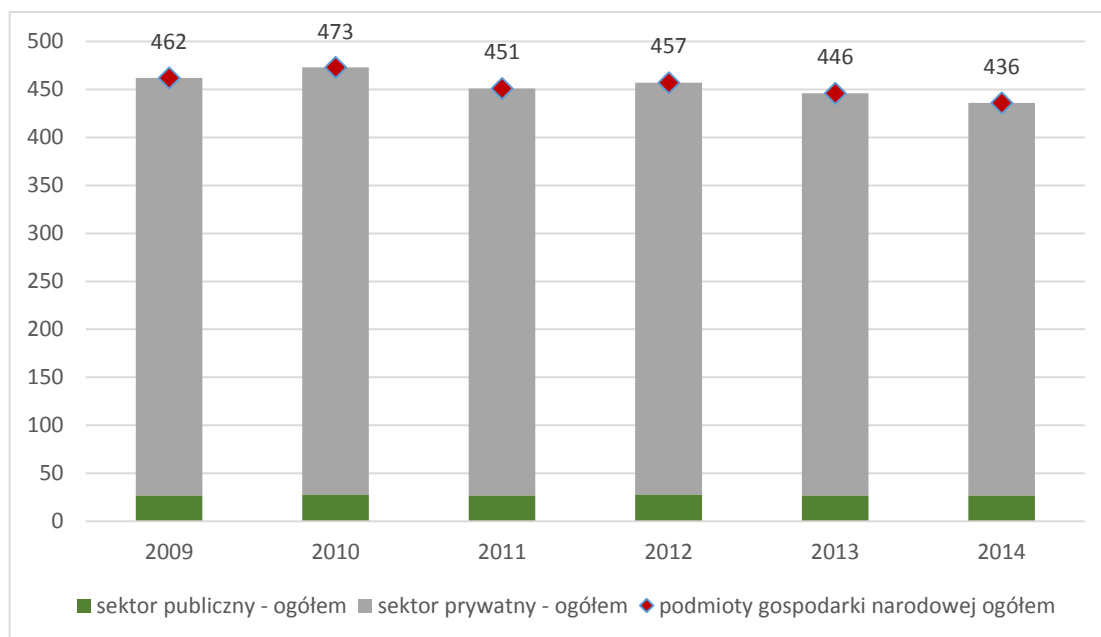
Najwięksi pracodawcy na terenie miasta Iłża to:

- LIBAMIX - produkujący filtry dla ochrony powietrza oraz zajmujący się wydobywaniem i przerobem wapna,
- KAJMEX - zajmujący się przerobem drewna, produkcją drzwi, boazerii, podłóg, schodów,
- LBB-Papier - produkcja i sprzedaż papieru.
- „PPHU IMEX” – produkcja narzędziowa

1.3.2.2. Struktura gospodarki miasta

W 2014 roku na terenie miasta Iłża zarejestrowanych było 436 podmiotów gospodarki narodowej. Niezmiennie, w analizowanym czasie, przeważają podmioty prywatne. Średnio w latach 2009-2014 stanowiły 94% wszystkich zarejestrowanych podmiotów. W latach 2009-2014 liczba zarejestrowanych podmiotów na terenie Iłży zmalała. Spadek wyniósł ponad 5%. Tylko w 2010 roku został odnotowany nieznaczny wzrost (o 2,3%).

Wykres 41. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W sektorze prywatnym przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które w 2014 roku stanowiły ponad 77%. Jednakże ich ogólna liczba w analizowanym okresie zmniejszyła się o 13,83% w roku 2014 w porównaniu do roku 2010, w którym to odnotowano ich najwyższą liczbę. W sektorze prywatnym wzrost podmiotów odnotowano jedynie w przypadku stowarzyszeń i organizacji społecznych o 16,6%. W sektorze publicznym liczba podmiotów utrzymuje się na stałym poziomie.

Tabela 58. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	462	473	451	457	446	436
sektor publiczny - ogółem	27	28	27	28	27	27
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	18	17	16	16	15	15
przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0
spółki handlowe	1	2	2	2	2	2
państwowe i samorządowe jednostki prawa	1	0	-	-	-	-

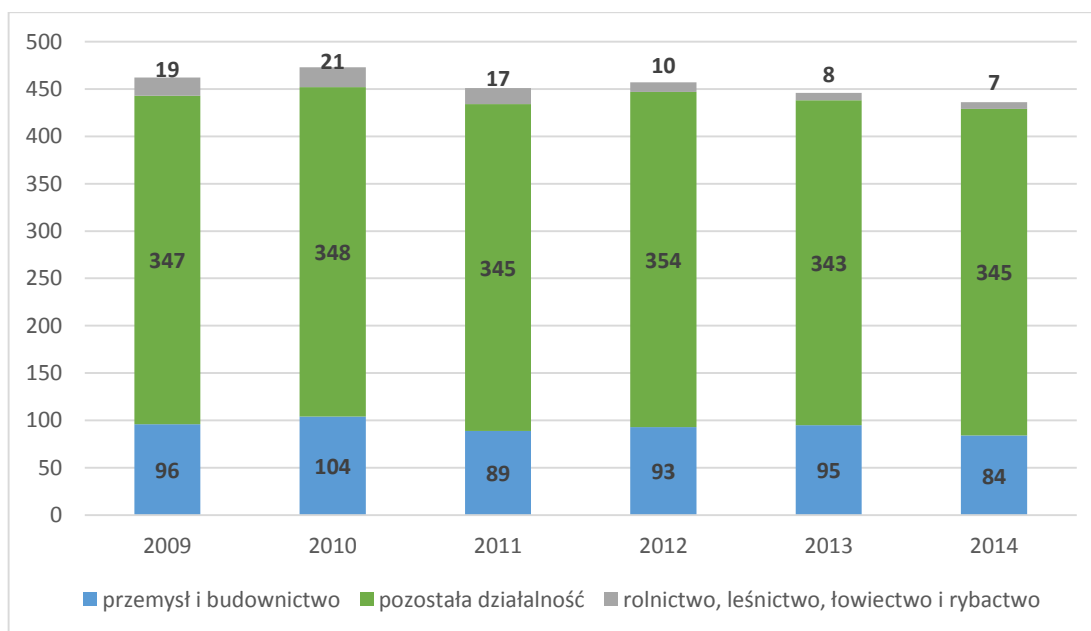

budżetowego, gospodarstwa pomocnicze						
sektor prywatny - ogółem	435	445	424	429	419	409
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	360	369	340	341	331	318
spółki handlowe	13	13	13	12	12	12
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	3	2	2	2	2	2
spółdzielnie	4	4	4	4	4	4
stowarzyszenia i organizacje społeczne	15	15	15	16	17	18

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W dziale przemysł i budownictwo w roku 2014 zarejestrowane były 84 podmioty, co stanowiło prawie 20%. Była to najniższa wartość z analizowanych lat. W rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybołówstwie działalność prowadziło tylko 1,6% wszystkich podmiotów. Niski udział działalności rolniczej wynika przede wszystkim z uwagi na specyfikę analizowanego obszaru, jakim jest miasto Iłża. W ostatnich latach spadek działalności zarejestrowanej w omawianej dziedzinie zmalał z 19 do 7 podmiotów. Najwięcej zarejestrowanych podmiotów w Iłży odnotowano w pozostałej działalności, w roku 2014 było ich aż 345.

Wykres 42. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W Iłży najważniejszym działem gospodarki jest handel. W sekcji G (handel hurtowy i detaliczny) zarejestrowanych było 146 podmiotów, co stanowi 33,5%. Drugą sekcją, pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, jest sekcja C (przetwórstwo przemysłowe). W dalszej kolejności, najliczniejsze podmioty prowadzą działalność w sekcjach: F (budownictwo), S i T (podstawowa działalność usługowa) oraz Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna). W analizowanym czasie największy wzrost nastąpił w sekcji L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości) oraz P (edukacja). W sekcjach A i F odnotowano największy procentowy spadek liczby podmiotów gospodarczych, odpowiednio 63% i 23%.

Tabela 59 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Iłży w latach 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	462	473	451	457	446	436
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	19	21	17	10	8	7
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	41	45	39	43	43	41
Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	1	1	1	1	1
Sekcja E – Dostawy wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	2	2	2	2	2
Sekcja F – Budownictwo	52	56	47	47	49	40
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	163	156	151	160	153	146
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	8	8	7	6	5	5
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6	8	7	9	6	5
Sekcja J – Informacja i komunikacja	10	10	9	6	6	10
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	10	9	9	10	9	11
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	22	22	29	31	32	33
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	23	25	25	25	25	26
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4	4	5	3	3	5
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	4	4	4	4	4	4

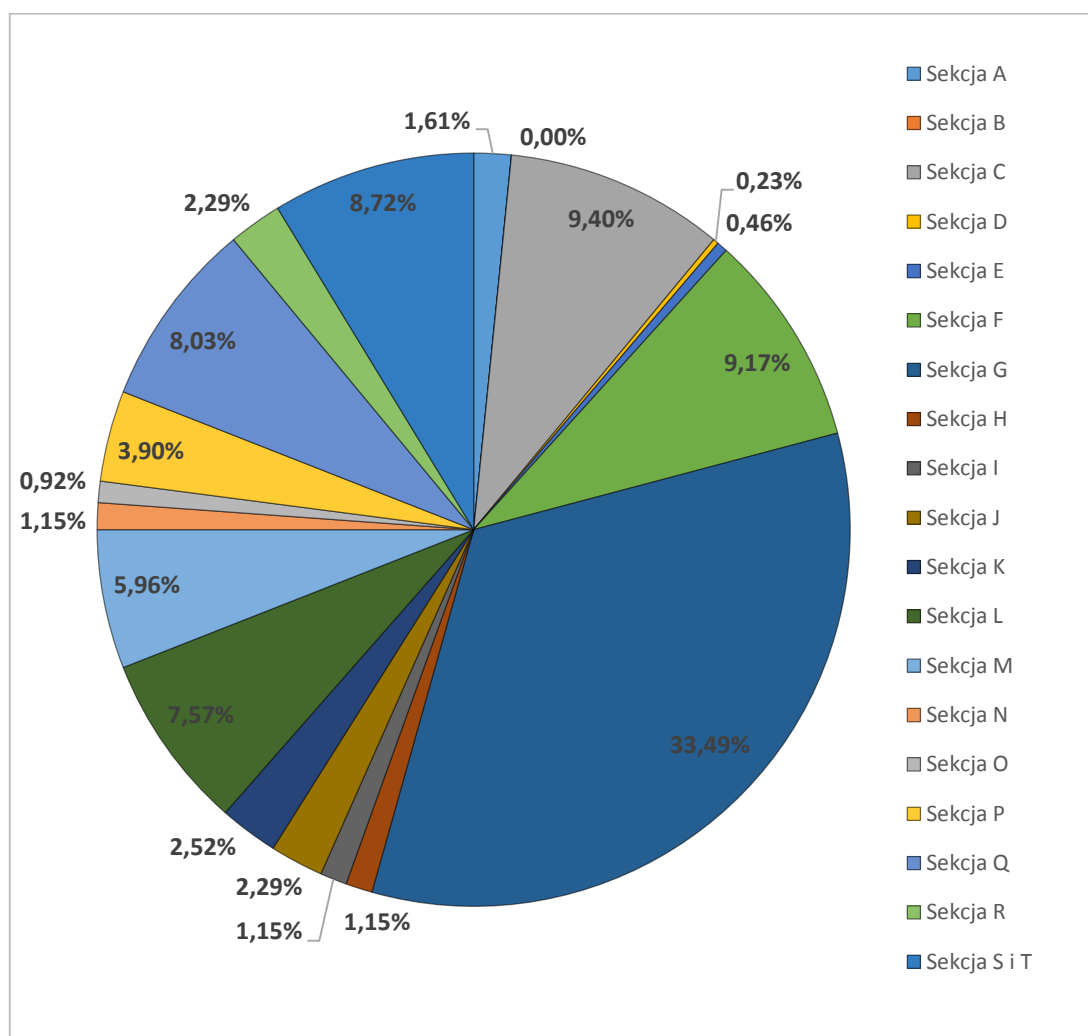

Sekcja P – Edukacja	14	16	15	18	18	17
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	39	40	37	35	35	35
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	9	10	9	9	10	10
Sekcja S i T – Podstawowa działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	35	36	38	38	37	38

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W sekcjach B (górnictwo i wydobywanie) i U (organizacje i zespoły eksterytorialne) w latach 2009-2014 nie było zarejestrowanego żadnego podmiotu.

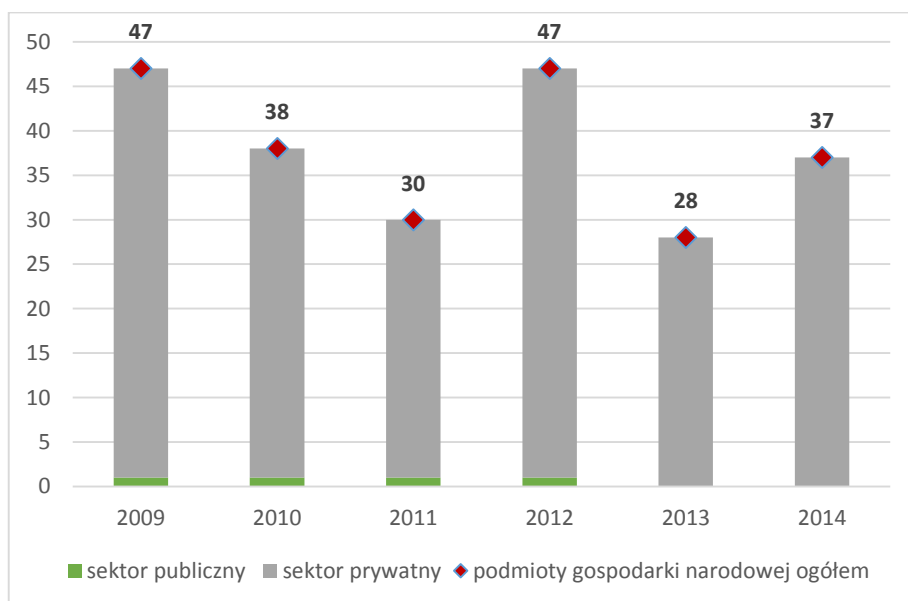
Wykres 43. Struktura podmiotów gospodarczych w Hły w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tendencja spadkowa powstawania nowych podmiotów gospodarczych pokazuje, że w Iłży występuje negatywne zjawisko, które widoczne jest na przestrzeni ostatnich 5 lat.

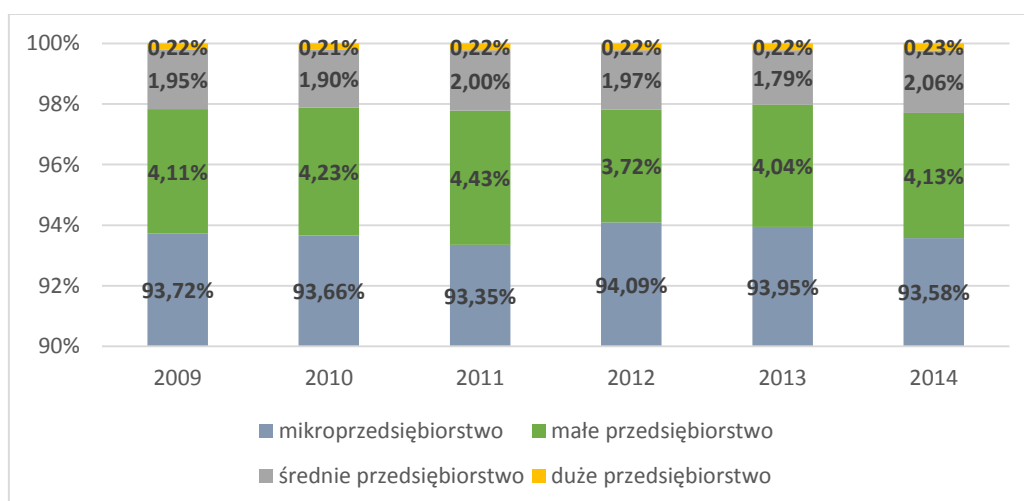
Wykres 44. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W sferze gospodarczej miasta Iłża przeważają mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 10 pracowników, które stanowią 93,58 % wszystkich podmiotów gospodarczych. Najmniej jest dużych przedsiębiorstw, w których zatrudnionych jest powyżej 250 pracowników. Niezmiennie od 2009 roku w Iłży jest tylko jeden taki podmiot. Procentowy podział podmiotów wg klas wielkości w Iłży utrzymuje się na podobnym poziomie przez cały analizowany okres.

Wykres 45. Podmioty wg klas wielkości

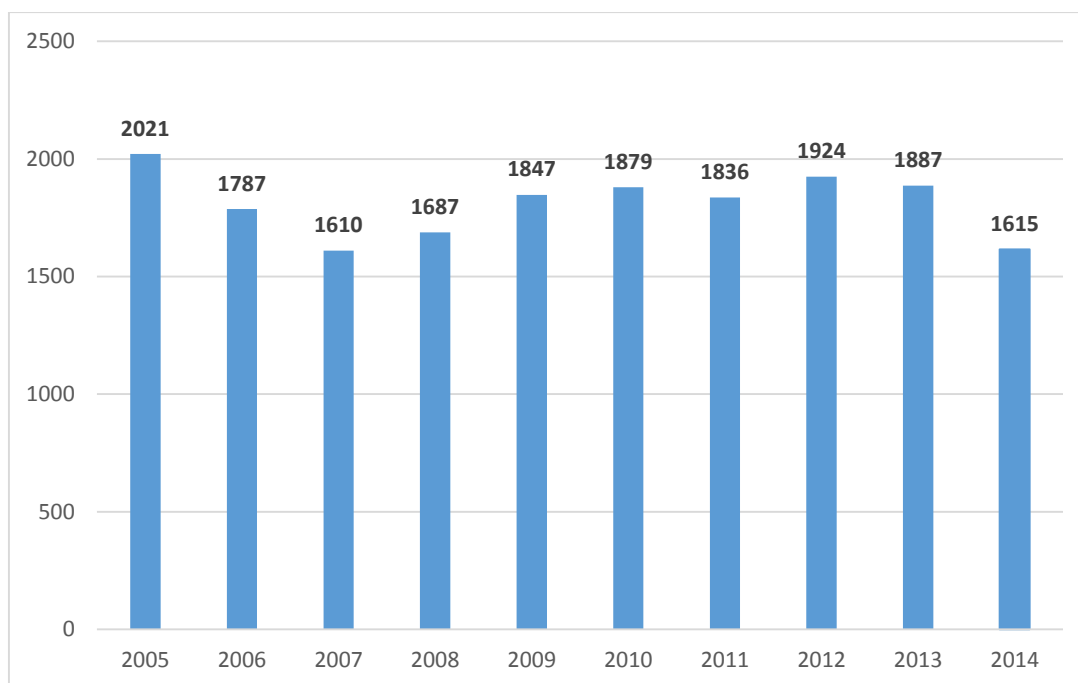

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Z uwagi na fakt, iż Główny Urząd Statystyczny nie publikuje danych dotyczących bezrobocia dla obszarów miejskich na terenie gmin miejsko-wiejskich, przedstawiono dane na poziomie całej gminy. Bezrobocie na terenie gminy Iłża (w latach 2005-2014) zmniejszyło się o 20%. Najmniej osób pozostających bez zatrudnienia odnotowano w 2007 roku – 1610 osób. W kolejnych latach (2008-2012) sukcesywnie zwiększała się liczba bezrobotnych, poza rokiem 2011, gdzie odnotowano nieznaczny spadek. Od 2012 roku aż o 16% zmniejszyła się liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W 2014 r. liczba osób bezrobotnych w gminie Iłża wynosiła 1615 osób.

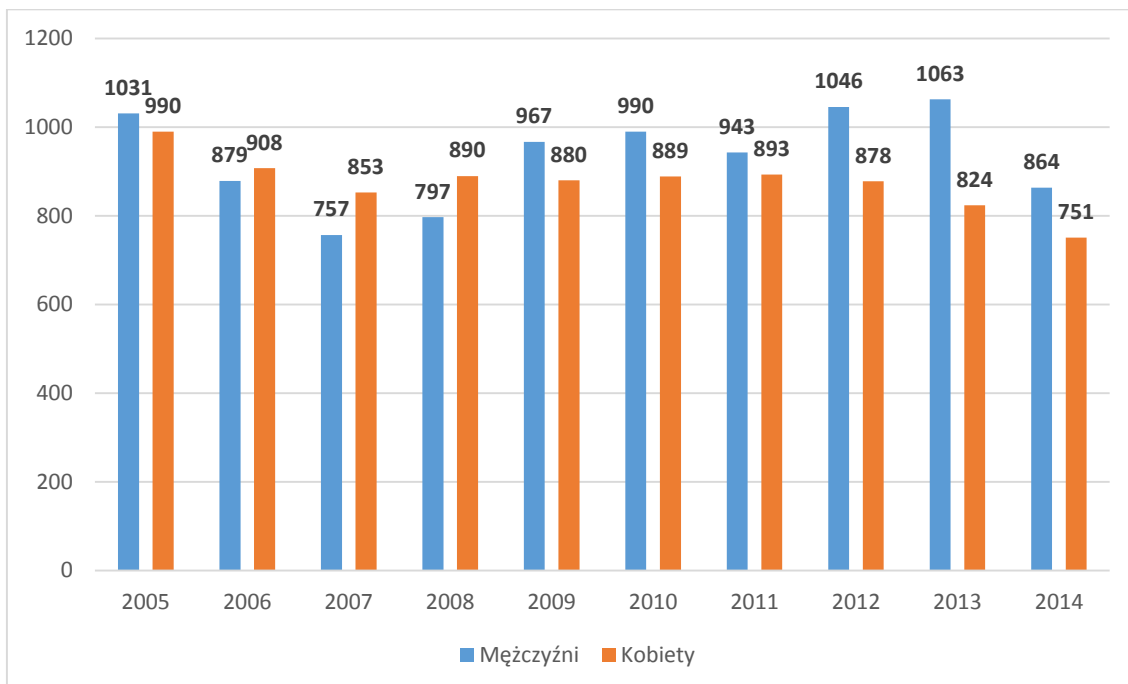
Wykres 46. Liczba osób bezrobotnych w gminie Iłża

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W większości analizowanego okresu wśród bezrobotnych przeważają mężczyźni. Tylko w latach 2006-2008 liczba kobiet pozostających bez pracy przewyższała liczbę mężczyzn. W 2014 mężczyźni stanowili 53,5% bezrobotnych.

Wykres 47. Bezrobotni wg płci w gminie Iłża

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Według danych pozyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, na koniec 2014 r. w Iłży zarejestrowanych było 436 osób bezrobotnych. Stanowi to 27% ogólnej liczby bezrobotnych na terenie całej gminy. Spośród osób bezrobotnych w Iłży ponad 68% to osoby długotrwale bezrobotne. Jest to negatywne zjawisko, gdyż przedłużający się okres poszukiwania zatrudnienia powoduje występowanie wielu patologii i problemów społecznych oraz gospodarczych. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w Iłży w 2014 r. wynosiła 43 osoby, co stanowi 9,86% ogółu bezrobotnych w mieście.

1.3.2.3. Identyfikacja problemów

- Zmniejszająca się liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON (w 2014 r. – 436). Na przestrzeni lat 2009-2014 ich liczba zmniejszyła się o 7,83%.

- W latach 2009-2014 liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej zmniejszyła się o 21,28%.
- Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Iłży (143,8) jest znacznie niższy od średnich wartości dla województwa mazowieckiego (224,6%) oraz dla Polski (170).
- Wzrastająca liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (w 2014 r. – 43). Na przestrzeni lat 2009-2014 ich liczba wzrosła o 16,1%.
- Największy udział wśród osób bezrobotnych posiadają osoby bezrobotne pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, czyli długotrwale bezrobotne (66,7%).
- Duży udział wśród bezrobotnych mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (21%).
- Zmniejszająca się liczba osób pracujących, na przestrzeni lat 2009-2014 liczba ta zmniejszyła się o 14,1%.

1.3.3. SFERA SPOŁECZNA

1.3.3.1. Struktura demograficzna i społeczna

W 2014 r. liczby mieszkańców Iłży wynosiła 4991 osób. Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego można zauważyć, że na przestrzeni ostatnich lat liczba mieszkańców miasta wahała się. W latach 2009-2010 wzrosła o 65 osób i osiągnęła najwyższą liczbę 5169 osób. Następnie liczba ta rokrocznie zmniejszała się. Ogólny spadek liczby mieszkańców Iłży w analizowanym okresie wynosi 2,23%. Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 293 os/km². W ogólnej liczbie mieszkańców przeważają kobiety, ich udział wynosi 51,43%. Współczynnik feminizacji społeczeństwa w Iłży w 2014 r. wynosił 105 kobiet na 100 mężczyzn i w całym analizowanym okresie utrzymywał się na podobnym poziomie. Jedynie rok 2009 wyróżnia się od pozostałych, gdyż wtedy na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet.

Tabela 60 Liczba mieszkańców Iłży według płci w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	5104	5169	5155	5111	5054	4991
Kobiety	2646	2653	2643	2622	2595	2567
Mężczyźni	2458	2516	2512	2489	2459	2424

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Iłży na przestrzeni lat 2009-2014 liczba urodzeń wahała się. Porównując rok początkowy z ostatnim rokiem, można zauważyć spadek liczb urodzeń wynoszący 27%. Najmniejszą liczbę urodzeń, bo tylko 40 odnotowano w 2012 roku, natomiast najwyższą – 63, w 2009 r. Z kolei liczb zgonów w analizowanym okresie wzrosła o 29,86%, najwięcej zgonów zarejestrowano w 2014 r. – 67. Dodatni przyrost naturalny wstępuje jedynie w roku 2009 i 2011. Najwyższy przyrost naturalny odnotowano w 2009 r. – 16, natomiast najniższy w ostatnim roku, gdy wynosił aż -21. Świadczy to o bardzo dużej dynamice zmian zachodzących w Iłży w sferze demograficznej na przestrzeni ostatnich sześciu lat.

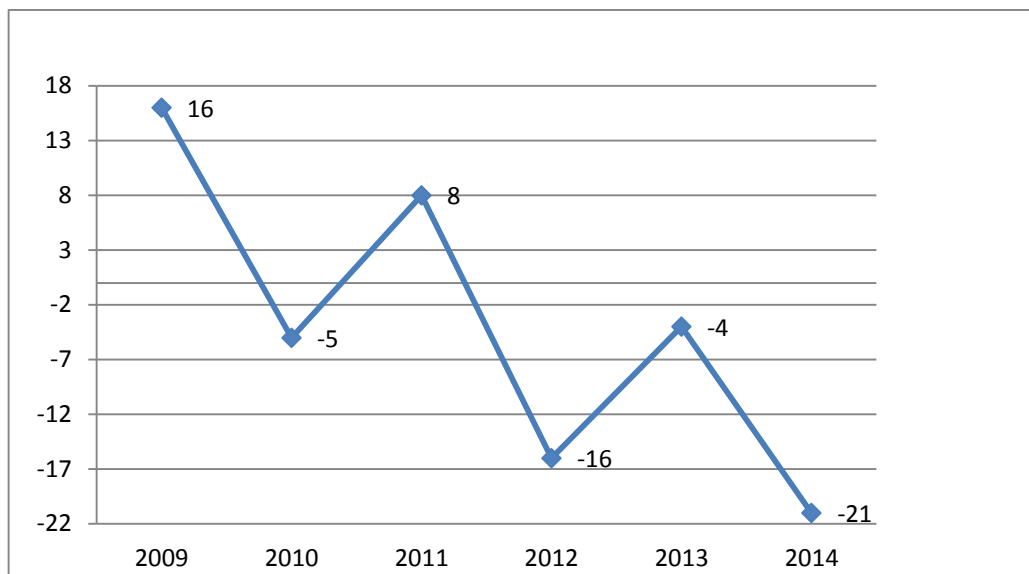
Tabela 61 Ruch naturalny mieszkańców Iłży według płci w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe ogółem	63	48	57	40	47	46
Kobiety	34	23	25	16	23	24
Mężczyźni	29	25	32	24	24	22
Zgony ogółem	47	53	49	56	51	67
Kobiety	22	18	21	22	23	29
Mężczyźni	25	35	28	34	28	38
Przyrost naturalny	16	-5	8	-16	-4	-21
Kobiety	12	5	4	-6	0	-5
Mężczyźni	4	-10	4	-10	-4	-16

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Rysunek 16 Przyrost naturalny w Iłży w latach 2009 - 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na zmniejszającą się liczbę mieszkańców Iłży poza ujemnym przyrostem naturalnym wpływ ma także ujemne saldo migracji. W każdym roku analizowanego okresu saldo migracji było ujemne, czego przyczyną jest fakt, iż liczba wymeldowań przewyższa liczbę zameldowań. Od roku 2011 saldo migracji rokrocznie systematycznie zmniejsza się. Najniższe odnotowano w roku 2014 i wynosiło -51, wtedy to 8 osób więcej zdecydowało się opuścić miasto, niż osiedlić się w nim. Natomiast najwyższe saldo migracji przypada na 2011 rok i wynosi -22.

Tabela 62 Migracje ludności w Iłży w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	28	29	38	34	35	24
Zameldowania z miast	5	13	14	14	7	5
Zameldowania ze wsi	21	16	24	20	28	11
Zameldowania z zagranicy	2	0	0	0	0	0
Wymeldowania ogółem	31	33	32	28	39	32
Wymeldowania do miast	37	40	37	39	49	31
Wymeldowania na wieś	33	26	20	20	24	43
Wymeldowania za granicę	1	0	3	1	2	1
Saldo migracji	-43	-37	-22	-26	-40	-51

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.3.3.2 Struktura wieku

W strukturze ludności Iłży najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 40-59 lat, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców w 2014 r. wynosił 28,33%. Jednakże liczba osób w tym przedziale wiekowym od roku 2010 systematycznie spada. Kolejną pod względem liczebności grupą są osoby w wieku 20-39 lat, w 2014 r. posiadały one ponad 26% udziału, jednakże również ich liczba w badanym okresie maleje. W 2009 roku osoby w wieku do 19 lat stanowiły 21,69% społeczeństwa, podczas gdy w 2014 roku już tylko 18,95%. Największą dynamiką zmian w liczebności charakteryzuje się grupa osób w wieku 60-79, ich liczba na przestrzeni lat 2009-2014 zwiększyła się o 16,08%. Grupą w której również odnotowano zwiększającą się liczbę osób był przedział wiekowy 80 lat i więcej. W 2014 r. osoby należące do tej grupy stanowiły 3,31% ogólnej liczby ludności. W badanym okresie ich liczba wzrosła o 15,76%.

Tabela 63 Ludność Iłży według wieku w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców						
0-19	1 107	1 012	1 001	977	957	946
20-39	1 406	1 444	1 417	1 390	1 358	1 309
40-59	1 481	1 527	1 491	1 472	1 456	1 414
60-79	971	1 027	1 066	1 102	1 118	1 157
80 i więcej	139	159	180	170	165	165
Udział % w liczbie ludności ogółem						
0-19	21,69	19,58	19,42	19,12	18,94	18,95
20-39	27,55	27,94	27,49	27,20	26,87	26,23
40-59	29,02	29,54	28,92	28,80	28,81	28,33
60-79	19,02	19,87	20,68	21,56	22,12	23,18
80 i więcej	2,72	3,08	3,49	3,33	3,26	3,31

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 r. w Iłży udział osób w wieku produkcyjnym wynosił 60,7%. Od 2010 r. liczba ta systematycznie spada. Porównując rok 2014 z 2009 można zauważyć spadek o 1,9 p.p. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ostatnich latach wahał się, w 2009 r. wynosił 8,7% w porównaniu z 16,5% w 2014 r. Liczba

osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ogólnej liczby ludności w Iłży rosła do roku 2013, gdy osiągnęła maksymalny udział 22,8%. W ostatnim roku badanego okresu udział ten wynosił tyle samo, ile w roku początkowym, czyli 19,4%.

O niekorzystnych zmianach w strukturze demograficznej świadczą rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego. W 2014 r. wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wynosił 138,4. Wskaźnik ten charakteryzuje się największą dynamiką wzrostu, gdyż w 2009 r. na każde 100 osób, które zasiła w przyszłości rynek pracy przypadały 100,4 osoby, które już z niego zeszły. Wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrósł na przestrzeni ostatnich 6 lat o 7,6. W 2014 r. na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 64,7 osób w wieku nieprodukcyjnym, również wartość tego wskaźnika w badanym okresie wykazywała tendencję wzrostową, o 5 w porównaniu z rokiem 2009.

Tabela 64 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Iłży w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział % w ludności ogółem						
W wieku przedprodukcyjnym	8,7	16,9	16,9	16,8	16,6	16,5
W wieku produkcyjnym	62,6	63,6	62,6	62,1	61,6	60,7
W wieku poprodukcyjnym	19,4	20,5	21,0	21,8	22,8	19,4
Wskaźniki obciążenia demograficznego						
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	59,7	57,1	59,8	61,0	62,3	64,7
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	100,4	114,5	121,1	124,9	131,2	138,4
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,9	30,5	32,8	33,9	35,4	37,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.3.3.3 Struktura organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe, nazywane trzecim sektorem, to ogół prywatnych organizacji w państwie działających społecznie i nie dla zysku. Celem ich działalności jest m.in. mobilizacja grup społecznych i jednostek w społeczeństwie. Pomagają one także w rozwiązywaniu trudnych problemów społecznych, zmniejszają napięcia i sytuacje konfliktowe w społeczeństwie. Wykaz organizacji pozarządowych działających na terenie Iłży prezentuje poniższa tabela.

Tabela 65 Organizacje pozarządowe w Iłży

L.p.	Nazwa	Adres
1	Szkolny Związek Sportowy - Powiat Radomski	ul. Wójtowska 5 27-100 Iłża
2	Stowarzyszenie Miłośników Motocykli "Trzy Korony" Iłża	ul. Błazińska 95 27-100 Iłża
3	Stowarzyszenie Razem dla Iłży	ul. Staszica 2 lok. 26 27-100 Iłża
4	Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej 51 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych	ul. Czachowskiego 4 27-100 Iłża
5	Stowarzyszenie Iłżeckie Towarzystwo Historyczno-Naukowe w Iłży	ul. Orła Białego 5 27-100 Iłża
6	Iłżecki Klub Sportowy "Polonia"	ul. Podzamcze 47 27-100 Iłża
7	Ochotnicza Straż Pożarna w Iłży	ul. Garbarska 5 27-100 Iłża
8	Kreatywni	Os. Zuchowiec 4/6 27-100 Iłża
9	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej	Os. Stanisława Staszica 13 27-100 Iłża
10	Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Ginących	ul. Błazińska 2 27-100 Iłża
11	Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Iłży	ul. Staszica 13 27-100 Iłża
12	Uczniowski Klub Sportowy "Volley"	ul. Bodzentyńska 45 27-100 Iłża
13	Polski Związek Niewidomych - Koło w Iłży	ul. Rynek 11 27-100 Iłża
14	Stowarzyszenie Współpracy Iłżecko-Bolechowskiej	ul. Jakuba Starszego 6 27-100 Iłża
15	Przychodnia Leczenia Uzależnień i Współuzależnienia od Alkoholu	ul. Bodzentyńska 17 27-100 Iłża

16	Stowarzyszenie na rzecz Promocji Zdrowia Kobiet w Iłży	ul. Dr. Anki 4 27-100 Iłża
17	Klub Sportowy "Iłżanka"	ul. Mariana Langiewicza 3 27-100 Iłża
18	Stowarzyszenie Kupców i Przedsiębiorców Gminy i Miasta Iłża	ul. Rynek 11 27-100 Iłża

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.bazy.ngo.pl

Rada Miejska w Iłży uchwałą nr LVI/337/14 z dnia 7 listopada 2014 r. przyjęła Roczny Program Współpracy Gminy Iłża z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy O działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2015 rok. Celem programu jest współpraca Gminy Iłża w sferze zadań publicznych gminy, z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom gminy wymienionym w art. 7 ustawy o samorządzie gminnym. Do celów szczegółowych Programu zaliczono:

- 1) Zapewnienie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych;
- 2) Zwiększenie efektywności świadczonych usług publicznych oraz podniesienie ich standardu;
- 3) Rozwój wolontariatu;
- 4) Integracja organizacji pozarządowych;
- 5) Promocja i rozwój społeczeństwa obywatelskiego;
- 6) Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych.

Łącznie na realizację zadań zleconych organizacjom pozarządowym Gmina Iłża przeznaczyła w budżecie na 2015 r. kwotę 197.000,00 zł.

1.3.3.4 Stan bezpieczeństwa na terenie miasta

Na terenie miasta sprawami bezpieczeństwa publicznego zajmuje się Komisariat Policji w Iłży. Na terenie jego działania w 2014 r. miało miejsce 85 przestępstw. Według policyjnych danych statystycznych najbardziej uciążliwe kategorie to kradzieże mieszkaniowe oraz

prowadzenie pojazdów w stanie nietrzeźwym. Bezpieczeństwo na terenie Iłży zapewnia także jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Iłży.

1.3.3.5 Identyfikacja problemów

- zmniejszająca się liczba mieszkańców miasta, na skutek ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji,
- zwiększające się obciążenie demograficzne, o czym świadczą niekorzystne wartości wskaźników obciążenia demograficznego,
- utrzymujące się bezrobocie,
- duży udział osób długotrwale bezrobotnych,
- wysokie zagrożenie bezrobociem strukturalnym,
- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, głównie z powodu ubóstwa i bezrobocia,
- wysoki poziom zubożenia mieszkańców miasta,
- występowanie zjawiska wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych, chorych, starszych i ubogich.

1.4. SKARYSZEW

1.4.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

1.4.1.1. Struktura użytkowania terenu

W mieście Skaryszew przeważają użytki rolne. Zajmują one 63% ogólnej powierzchni, czyli 1732 ha. Aż 50,96% powierzchni zajmują grunty orne (1401 ha). Tereny leśne rozciągają się na powierzchni 767 ha, stanowiąc 27,9% ogólnej powierzchni miasta. Tereny mieszkalne zajmują tylko 69 ha, czyli 2,51%. Obszary przemysłowe pokrywają zaledwie 0,4% ogólnej powierzchni miasta (11ha). Natomiast tereny komunikacyjne zajmują 78 ha, czyli 2,84% powierzchni miasta.

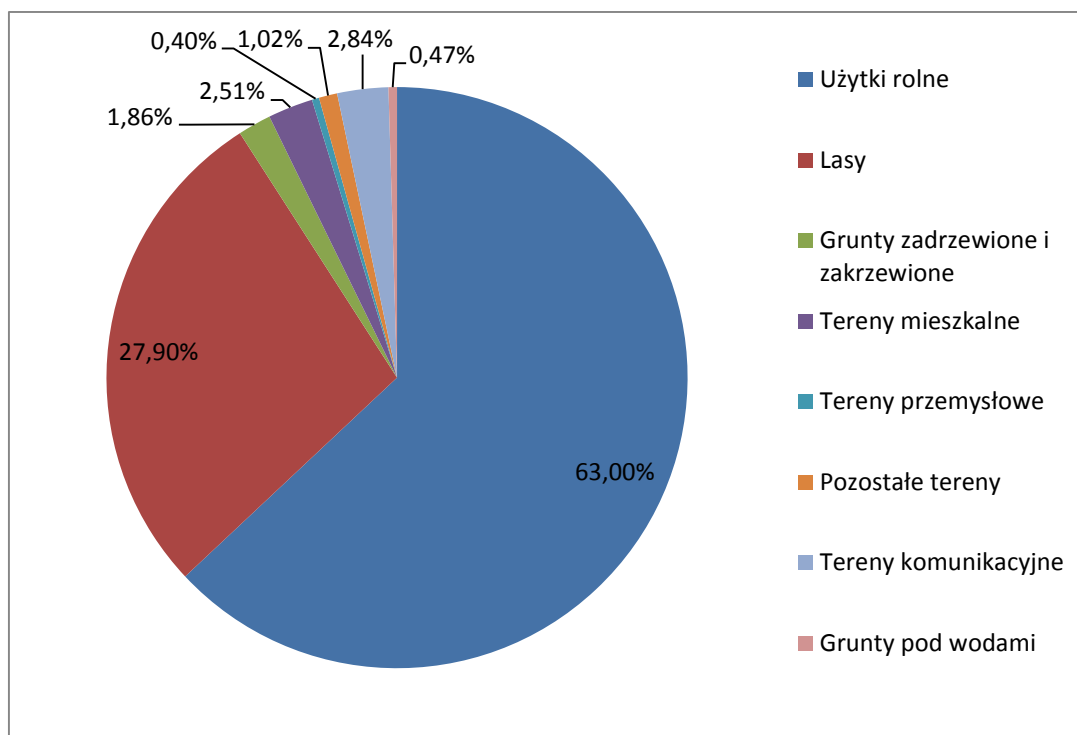

Tabela 66. Struktura gruntów w Skaryszewie w 2013 roku

Kategoria użytku		Powierzchnia w ha	Udział %	
1.	Użytki rolne	grunty orne	1401	50,96%
		sady	27	0,98%
		łąki trwałe	89	3,24%
		pastwiska trwałe	124	4,51%
		grunty rolne zabudowane	90	3,27%
		grunty pod rowami	1	0,04%
2.	Lasy	767	27,90%	
3.	Grunty zadrzewione i zakrzewione	51	1,86%	
4.	Tereny mieszkalne	69	2,51%	
5.	Tereny przemysłowe	11	0,40%	
6.	Inne tereny zabudowane	23	0,84%	
7.	Zurbanizowane tereny niezabudowane	1	0,04%	
8.	Tereny komunikacyjne	drogi	78	2,84%
9.	Grunty pod wodami	powierzchnie pod wodami płynącymi	13	0,47%
10.	Nieuzytki		4	0,15%
Razem		2749	100,00%	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

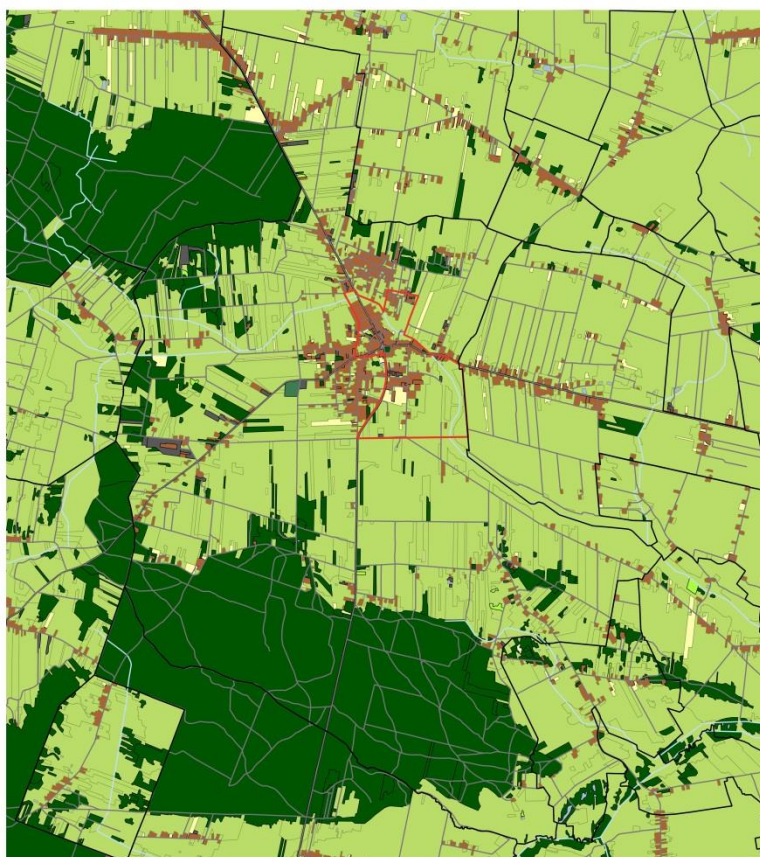
Wykres 48. Struktura gruntów w Skaryszewie w 2013 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Poniższa mapa prezentuje użytkowanie gruntów w mieście. Odnotować można, iż na badanym terenie przeważają tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych, a także tereny leśne lub zadrzewione, zlokalizowane w południowej części miasta. Zabudowa skupiona jest w centralnej części.

Rysunek 17. Użytkowanie gruntów w mieście Skaryszew

Legenda

Obszar zdegradowany	Odcinki rzek lub kanałów	Tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych
Obszary wód	Cmentarz	Tereny komunikacyjne
Sieć drogowa	Trzcinny i sitowie	Tereny upraw trwałych
Tereny leśne lub zadrzewione	Tereny roślinności krzewiastej	Obszary wód
Tereny gruntów odsłoniętych	Inne tereny niezabudowane	Tereny zabudowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

1.4.1.2. Zasoby mieszkaniowe

Liczba mieszkań w mieście Skaryszew w 2013 roku wynosiła 1246, o łącznej liczbie 5186 izb. Na przestrzeni lat 2009 – 2013 liczba mieszkań wzrosła o 81 (6,95%). Natomiast liczba izb zwiększyła się o 495 (10,6%). Powierzchnia użytkowa mieszkań w 2013 roku wynosiła 115 330 m². W porównaniu do roku bazowego, powierzchnia ta zwiększyła się o 11 923 m², czyli 11,53%.

Tabela 67. Zasoby mieszkaniowe w latach 2009 – 2013 w Skaryszewie

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania	1165	1208	1214	1230	1246
Izby	4691	4997	5027	5100	5186
Powierzchnia użytkowa mieszkań(m ²)	103 407	110 265	110 932	112 953	115 330

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Dane umieszczone w poniższej tabeli wskazują, iż przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Skaryszewie wynosiła 92,6m². Była to powierzchnia większa od średniej wartości dla powiatu radomskiego (o 20,5m²), województwa mazowieckiego (o 21,1 m²) oraz dla Polski (o 19,5m²). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w Skaryszewie wynosiła 26,8 m². Wartość ta jest wyższa niż dla powiatu radomskiego oraz całego kraju, jednakże niższa niż dla województwa mazowieckiego. W Skaryszewie liczba mieszkań na 1000 mieszkańców wynosi 289,2. Wartość tego wskaźnika jest wyższa dla powiatu radomskiego (o 51,5), województwa mazowieckiego (o 113,1) oraz dla Polski (o 70,7).

Tabela 68. Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Skaryszewa na tle powiatu, województwa i kraju w roku 2013

Wyszczególnienie	Miasto Skaryszew	Powiat radomski	Województwo mazowieckie	Polska
Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania (m ²)	92,6	72,1	71,5	73,1
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	26,8	24,6	28,8	26,3
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	289,2	340,7	402,3	359,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

W 2007 roku najwięcej mieszkań w mieście Skaryszew należało do osób fizycznych (96,02%). Zaledwie 3,4% mieszkań było własnością gminy. Pozostałe podmioty w swoich zasobach miały 5 mieszkań (0,44%). Zaledwie 1 mieszkanie było własnością zakładów pracy.

Odnotować można, iż że na przestrzeni lat 2006 – 2007 wzrosła liczba mieszkań, należących do osób fizycznych.

Tabela 69. Zasoby mieszkaniowe według własności w Skaryszewie w latach 2006-2007

	2006	2007
Zasoby gmin		
Mieszkania ogółem	39	39
Izby	101	101
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m2)	1734	1734
Zasoby zakładów pracy		
Mieszkania ogółem	1	1
Izby	3	3
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m2)	56	42
Zasoby osób fizycznych		
Mieszkania ogółem	1064	1088
Izby	4256	4396
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m2)	93325	96703
Zasoby pozostałych podmiotów		
Mieszkania ogółem	5	5
Izby	13	13
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m2)	388	388

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

W 2013 r. w Skaryszewie 93,2% mieszkań wyposażonych było w wodociąg. Ustęp splukiwany posiadało 88,9% ogólnej liczby mieszkań. Łazienka znajdowała się w 85,2% mieszkań. Natomiast 76,2% mieszkań posiadało centralne ogrzewanie. Dostęp do gazu

sieciowego zapewniony był w 54% mieszkań. W analizowanych latach wzrasta poziom wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarno – techniczne, co świadczy o podnoszeniu standardu i jakości życia mieszkańców. Wyjątek stanowi dostęp do gazu sieciowego, którego liczba na przestrzeni lat spadła o 22,3%.

Tabela 70. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno – techniczne w Skaryszewie w latach 2009 - 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania ogółem	1165	1208	1214	1230	1246
Wodociąg	1009	1123	1129	1145	1161
Ustęp spłukiwany	875	1070	1076	1092	1108
Łazienka	879	1024	1030	1046	1062
Centralne ogrzewanie	839	912	918	934	950
Gaz sieciowy	866	662	665	668	673

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

1.4.1.3. Układ komunikacyjny

Przez obszar miasta przebiega droga krajowa nr 9, łącząca Rzeszów z Radomiem. Jest to fragment europejskiej trasy E371, która łączy południowo–wschodnią Polskę oraz wschodnią Słowację. Łączna długość drogi krajowej nr 9 wynosi 1831 m. Na obszarze miasta trasa ta ma długość 6,8 km. Droga zapewnia bezpośrednie połączenie miasta Skaryszew z Radomiem oraz województwem świętokrzyskim i podkarpackim.

Drogą uzupełniającą główny układ komunikacyjny w mieście Skaryszew jest droga wojewódzka 733. Prowadzi ona z Karszówki do Zakrzewia. Jej długość w granicach miasta wynosi 4,4 km.

Uzupełnieniem sieci komunikacyjnej są drogi powiatowe i gminne, lokalne i dojazdowe. Rosnąca liczba pojazdów powoduje wzrost natężenia ruchu w mieście. Jest to przyczyną pogorszenia komfortu i bezpieczeństwa jazdy. Niezadowolający jest również stan techniczny dróg, zwłaszcza gminnych.

Podstawowy układ komunikacyjny miasta oparty jest na drogach, które są przedłużeniem ciągów zamiejskich: drogi krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Najważniejszymi ciągami komunikacyjnymi powiązanych z trasami zamiejskimi są:

- ulice Słowackiego i Konopnickiej (kontynuacja drogi krajowej nr 9),
- ulice Partyzantów, Mickiewicza i Żeromskiego (przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 733),
- ulica Bogusławicka (śladem drogi powiatowej nr 34 436).

1.4.1.4. Własność gruntów i budynków

Sektor prywatny jest właścicielem 86,5% gruntów znajdujących się w granicach miasta Skaryszewa. Zajmują one powierzchnię 2377 ha. Właścicielami pozostałych gruntów są jednostki należące do sektora publicznego.

Tabela 71. Struktura władania gruntów w mieście Skaryszew

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni ogółem
Sektor prywatny	2377	86,5%
Sektor publiczny	372	13,5%

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Skaryszew

Najwięcej gruntów, bo aż 86% należy do osób fizycznych. Właścicielem 111 ha gruntów, czyli 4%, jest Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa. Gmina posiada 30 ha gruntów, czyli 1,1% ogólnej powierzchni miasta.

Tabela 72. Stan prawny gruntów w mieście Skaryszew

Właściciele / władający	Powierzchnia [ha]
Grunty osób fizycznych	2364
Grunty wspólnot gruntowych	1,0
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	7,0
Grunty Spółdzielni	5,0
Grunty Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	111
Grunty w trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych	81
Pozostałe grunty Skarbu Państwa	16
Grunty przekazane w wieczyste użytkowanie	22
Grunty gminy	30

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Skaryszew

1.4.1.5. Dziedzictwo kulturowe i ochrona zabytków

Pierwszy przekaz źródłowy o Skaryszewie pochodzi z roku 1198, kiedy to patriarcha jerozolimski Zakonu Kanoników Regularnych Stróżów Świętego Grobu Jerozolimskiego – Monachus wydał dyplom confirmacyjny, który przedstawiał dzieje fundacji klasztoru Bożogrobowców w Miechowie. Badania archeologiczne potwierdzają istnienie w rejonie współczesnego centrum miasteczka osady z XI wieku. Erekcję kościoła p.w. św. Jakuba datuje się na rok 1167. W wieku XIII Skaryszew stał się znanym ośrodkiem administracyjno – gospodarczym. W 1264 roku Bolesław Wstydlivy wydał przywilej na osadzenie Skaryszewa na prawie niemieckim. W XIV wieku miasto zamieszkiwało około 600 mieszkańców. W XV wieku w Skaryszewie istniał samorząd miejski. W 1624 roku miasto zostało zniszczone w czasie wojen szwedzkich. Po tym okresie Skaryszew powoli odbudował się, ale gospodarczo nie udało mu się odzyskać dawnej pozycji. W 1869 roku Skaryszew stracił prawa miejskie. W 1889 roku wielki pożar zniszczył niemalże całą wieś, oprócz kościoła i nielicznych budynków. W 1925 roku Skaryszew odzyskał prawa miejskie. W okresie powojennym powstały zakłady produkcyjne, warsztaty rzemieślnicze, obiekty służby zdrowia, oświaty oraz obsługi rolnictwa.

Miasto Skaryszew posiada historycznie ukształtowany układ urbanistyczny, z zachowaną w dużym stopniu zabudową śródmieścia z 1 poł. XX w, czyli niskich domów ustawionych kalenicowo do ulicy z sieniami przejazdowymi. Dominantą układu jest zespół barokowego kościoła parafialnego p.w. św. Jakuba wraz z rynkiem oraz zabytkowym XIX – wiecznym cmentarzem.

Zabytkiem nieruchomości wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków jest zespół kościoła parafialnego. Jego właścicielem oraz użytkownikiem jest parafia rzymsko – katolicka w Skaryszewie. W skład zespołu kościoła zaliczają się:

- Kościół pw. Św. Jakuba – pochodzi z drugiej połowy XII wieku. Prace nad budową kościoła murowanego trwały od 27 maja 1691 roku do 20 listopada 1701 roku. Konsekracja miała miejsce 24 października 1724 r. Kościół został wybudowany w stylu barokowym. Odnawiany był w latach 1761, 1889 oraz około 1920 roku. W latach 1949 – 1952 dobudowana została nowa kaplica oraz zakrystia. W latach kolejnych obok kościoła wzniesiono salę katechetyczną oraz kaplicę przedpogrzebową. W bogatym wnętrzu obiektu znajdują się rzeźby i obrazy z XVII – XVIII w., stalle oraz kopia obrazu van Dycka „Naigrywanie”, ołtarz główny oraz obrazy ołtarzowe.
- Cmentarz kościelny – znajdują się na nim zabytkowe groby oraz pomnik tzw. „skaryszewski anioł”. Jest to nagrobek Aleksandra Mireckiego z 1881 roku. Ponadto znajduje się tam nagrobek Barbary z Morzów Pieniążkowej z 1782 roku. Usytuowany jest na rzucie prostokąta, otoczony murem wzniesionym po 1781 r.
- Kaplica oraz ogrodzenie z bramkami – znajdujące się na cmentarzu kościelnym, wybudowane w 1780 roku.
- Cmentarz rzymsko – katolicki, z zespołem nagrobków, położony przy ul. Partyzantów. Został wybudowany w pod koniec XVIII.
- Kaplica grobowa rodziny Skorupskich wybudowana w 1885.

Ponadto w Skaryszewie znajduje się wiele obiektów, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Skaryszew, prezentuje je poniższa tabela. Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytków. Jednakże istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, bądź decyzji o warunkach zabudowy.

Tabela 73. Wykaz zabytków w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Skaryszew

Numer karty ewidencji zabytku	Miejscowość	Obiekt, Czas powstania	Nr Działki
GEZ – 242	Skaryszew	Plebania murowana 1 ćw. XX w.	1057/2
GEZ – 243	Skaryszew	Kaplica na cmentarzu murowana z 1855 r.	779
GEZ – 244	Skaryszew	Nagrobek przy kościele z 1853 r.	1057/2
GEZ – 246	Skaryszew, ul. Żeromskiego 53	Młyn elektryczny murowany (1930-1932)	1011/3
GEZ – 254	Skaryszew, ul. Rynek Nr 6	Dom mieszkalny murowany.	1049
GEZ – 255	Skaryszew, ul. Rynek nr 7	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1048
GEZ – 256	Skaryszew, ul. Rynek nr 9	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1044/2
GEZ – 257	Skaryszew, ul. Rynek nr 13	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	1038
GEZ – 258	Skaryszew, ul. Rynek nr 14	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1037
GEZ – 259	Skaryszew, ul. Rynek nr 15	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1036
GEZ – 260	Skaryszew, ul. Rynek nr 16	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1035
GEZ – 263	Skaryszew, ul. Rynek nr 23	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	982
GEZ – 264	Skaryszew, ul. Rynek nr 24	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	981
GEZ – 265	Skaryszew, ul. Rynek nr 25	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	980
GEZ – 266	Skaryszew, ul. Rynek nr 26	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	979
GEZ – 267	Skaryszew, ul. Rynek nr 27	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	978
GEZ – 268	Skaryszew, ul. Rynek nr 28	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	977/2
GEZ – 269	Skaryszew, ul. Rynek nr 30	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	914
GEZ – 271	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 4	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3719
GEZ – 272	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 5	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3720
GEZ – 274	Skaryszew, u. Wyszyńskiego nr 8	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3721/1
GEZ – 275	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 9	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	1072
GEZ – 276	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 11	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	1073
GEZ – 277	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 12	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3723
GEZ – 281	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 17	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	1075
GEZ – 282	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 20	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3727
GEZ – 283	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 28	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3736

GEZ – 285	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 33	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	1151
GEZ – 291	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 42	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	3744
GEZ – 292	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 44	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	3745
GEZ – 293	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 46	Dom mieszkalny murowany z 1925 r.	3746/1
GEZ – 295	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 49	Dom mieszkalny drewniany 2 ćw. XX w.	3710
GEZ – 299	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 62	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	3756
GEZ – 300	Skaryszew, ul. Wyszyńskiego nr 64	Dom mieszkalny drewniany 2 ćw. XX w.	3757/1
GEZ – 305	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 9	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1061
GEZ – 306	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 10	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	929
GEZ – 307	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 11	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1062
GEZ – 308	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 13	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1063
GEZ – 309	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 14	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	934
GEZ – 311	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 16	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	935/2
GEZ – 312	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 17	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1065
GEZ – 314	Skaryszew, ul. Mickiewicza nr 26	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	903
GEZ – 315	Skaryszew, ul. Partyzantów	Krzyż murowany z 1937 r.	3806
GEZ – 317	Skaryszew, ul. Partyzantów nr 2	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	902
GEZ - 320	Skaryszew, ul. Partyzantów nr 8	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	898
GEZ – 321	Skaryszew, ul. Partyzantów nr 14	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	895
GEZ – 324	Skaryszew, Targowa nr 1.	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	912
GEZ – 326	Skaryszew, Targowa nr 8	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XIX w.	920
GEZ – 330	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 5	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	905
GEZ – 331	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 6	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	931

GEZ – 333	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 8	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	925
GEZ – 334	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 10	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	922
GEZ – 336	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 19	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	886
GEZ – 337	Skaryszew, ul. Sienkiewicza nr 21	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	885/2
GEZ – 341	Skaryszew, ul. Słowackiego	Krzyż murowany 1907 r.	1218/2
GEZ – 345	Skaryszew, ul. Żeromskiego	Krzyż murowany z 1938 r.	1563/8
GEZ – 347	Skaryszew, ul. Żeromskiego 5	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XX w.	990
GEZ – 349	Skaryszew, ul. Żeromskiego 14	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1031
GEZ – 351	Skaryszew, ul. Żeromskiego 16	Dom mieszkalny murowany 1 ćw. XIX w.	1030
GEZ – 352	Skaryszew, ul. Żeromskiego 17	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	996
GEZ – 353	Skaryszew, ul. Żeromskiego 23	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	999
GEZ – 356	Skaryszew, ul. Żeromskiego 41	Dom mieszkalny murowany.	1007
GEZ – 357	Skaryszew, ul. Żeromskiego 47	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	Brak
GEZ – 360	Skaryszew, ul. Żeromskiego 51	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1009/2
GEZ – 361	Skaryszew, ul. Żeromskiego 55	Dom mieszkalny murowany 4 ćw. XIX w.	1011/2

Źródło: Gminny Program Opieki nad zabytkami na lata 2012 – 2015 dla Miasta i Gminy Skaryszew

1.4.1.6. Uwarunkowania ochrony środowiska

Według fizyczno - geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego miasto Skaryszew położone jest w podprowincji Nizin Środkowopolskich, w makroregionie Wzniesień Południowomazowieckich oraz w mezoregionie Równiny Radomskiej. Mezoregion Równiny Radomskiej to zdenudowana wysoczyzna plejstocenska. Rzeźba terenu jest wynikiem działalności lodowca oraz procesów denudacyjnych. Teren miasta Skaryszew to obszar mało urozmaicony. Przeważają obszary równinne. Niewielkie spadki terenu dochodzą do 5%. Wysokość miasta nad poziomem morza waha się od 160 do 195 m.n.p.m. Poniżej drogi wojewódzkiej nr 733 miasto położone jest na wysokości 180 – 190 m.n.p.m., powyżej tej drogi

170 – 180 m.n.p.m. Teren obniża się w kierunku północno-zachodnim i zachodnim. Północno – zachodnia i zachodnia część miasta to współczesne dno doliny rzeki Kobylanki.

Skaryszew wchodzi w skład Niecki Mazowiecko – Lubelskiej, dla której charakterystyczne są utwory kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Utwory kredy to głównie skały węglanowe, trzeciorzędowe, czyli margle, piaskowe i wapienie, a także utwory czwartorzędowe, o miąższości 40m. Należą do nich:

- Gliny zwałowe pochodzenia lodowcowego. Ich miąższość wynosi przeciętnie kilka metrów. Występują na powierzchni lub pod niewielkim przykryciem piasków.
- Osady piaszczyste, które wykształciły jako: piaski akumulacji lodowcowej, z głazami, piaski i żwiry moreny czołowej i kemów, piaski wydmowe oraz piaski i żwiry akumulacji lodowcowej.
- Osady akumulacji aluwialnej i deluwialnej (piaski, pyły, mułki i namuły) oraz akumulacji bagiennej (torfy w dolinie Kobylanki), utwory pochodzące z wieku holocenijskiego wypełniają obniżenia terenu oraz szereg zagłębień i dolinek.

Na obszarze miasta Skaryszew występują piaski, żwiry, gliny, torfy oraz fosforyty. W Skaryszewie znajdują się 3 złoża piasków, które służą eksploatacji na lokalną skalę. Na terenie miasta, wody występują w utworach jury, kredy oraz czwartorzędu.

Kredowy poziom wodonośny – Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) Nr 405 „Niecka Radomska” rozciąga się pod terenem całego miasta. Kolektorem poziomu wodonośnego są margle, wapienie oraz opoki. Wody mają charakter szczelinowy lub szczelinowo – parowy, co oznacza, że występują pod ciśnieniem. Wiąże się to z zaleganiem w stropie utworów nieprzepuszczalnych. Wody kredowe pozyskiwane są, poprzez wiercone studnie o wydajnościach od 8,1 m³/h (przy lecznicy weterynaryjnej) do 234 m³/h (studnia awaryjna ujęcia gminnego). Woda wykazuje się dużą twardością, od 7,5 do 24 st.n. Natomiast zawartość żelaza przekracza dopuszczalne normy, podwyższona jest również zawartość manganu.

W czwartorzędowym poziomie wodonośnym występują piaski podścielane glinami, soczewki i przewarstwienia piaszczysto – żwirowe w obrębie glin zwałowych. Zwierciadło wody znajduje się na głębokości od 1,5 – 14,0 m.p.p.t. Natomiast drugi poziom dotyczy głębokości około 30 m licząc od powierzchni terenu. Poziom ten związany jest z wysoczyzną, a głębokość jego zalegania zależy od miąższości osadów czwartorzędowych oraz ich

wykształcenia. Czwartorzędowy poziom wodonośny ma znaczenie lokalne dla zaopatrzenia w wodę indywidualnych użytkowników. Ujmowany jest przez studnie kopane oraz płytkie studnie wiercone.

W mieście Skaryszew największy odsetek stanowią gleby gruntów ornich III b i IV a klasy bonitacyjnej w części wschodniej i centralnej oraz gleby użytków zielonych – pastwisk IV i V klasy bonitacyjnej w północno – zachodniej i zachodniej części. Część pokrywy glebowej miasta została przekształcona w grunty antropogeniczne.

Przez Skaryszew przepływa rzeka Kobylanka, która jest lewostronnym dopływem Modrzewianki. Obszar miasta położony jest w dorzeczu Iłzanki. Rzeka Kobylanka nie płynie w górnym odcinku na długości ok 6 km, poniżej Skaryszewa jest ciekim stałym. Jest ona rzeką o okresowym odpływie wód powierzchniowych.

Duże znaczenie na obszarze miasta ma retencja, czyli zdolność zatrzymania wody przez glebę, rośliny, gruntowe warstwy wodonośne, obniżenia terenowe, bagna i torfowiska oraz naturalne i sztuczne zbiorniki wodne. Takie działanie reguluje i kontroluje obieg wody w środowisku przyrodniczym. Największe znaczenie w retencjonowaniu wód na obszarze miasta mają lasy, rzeka Kobylanka oraz tereny podmokłe, czyli bagna (torfowiska i mokradła). Powodują one zahamowanie spływu wód dzięki zatrzymaniu w porach gleby i na jej powierzchni. Koryto rzeki Kobylanki jest otoczone budowlami piętrzącymi, służącymi do poboru wód. Służą do tego jazy oraz stopnie, podnoszące zwierciadło wody oraz przeciwdziałające erozji.

Teren miasta położony jest w radomskiej dzielnicy klimatycznej (wg podziału R. Gumińskiego). Dzielnica charakteryzuje się wyższymi temperaturami, w porównaniu do otaczających ją terenów. Średnie parametry to:

- Temperatura: styczeń -2,5°C
lipiec +19,5°C
średnia temperatura 8,7°C
- Opady: 617 mm rocznie
- Długość okresu wegetacyjnego: 210 dni
- Wiatry: dominują wiatry zachodnie, północne i północno – zachodnie.

Na obszarze miasta Skaryszew nie zidentyfikowano obszaru Natura 2000 oraz nie występują użytki ekologiczne. Natomiast zachodnia część miasta pokrywa się z Obszarem

Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec, utworzonego uchwałą Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28 czerwca 1983 r. /Dz. Urz. Wojewódzkiej Rady Nr 9, poz. 51 z 1983 r./. Obszar ten odznacza się dużymi walorami przyrodniczymi oraz krajobrazowymi. W skład obszaru chronionego na terenie miasta Skaryszew zaliczają się: kompleksy leśne, swobodnie rozproszone zadrzewienia, ciekawie ukształtowana rzeźba terenu z uwidaczniającymi się zjawiskami kryzysowymi.

Jednakże w granicach miasta znajdują się tereny, które powinny zostać objęte szczególną uwagą, ze względu na swoją przydatność dla środowiska:

- Lasy – są najbardziej znaczącym elementem w środowisku przyrodniczym. Spełniają funkcję środowiskotwórczą, krajobrazową, ochronną oraz społeczną. Przyczyniają się do zachowania równowagi ekologicznej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku w granicach miasta Skaryszew lasy zajmowały 767 ha, czyli 27,9% ogólnej powierzchni miasta. Przeważają siedliska borowe – bór świeży, bór mieszany świeży, bór mieszany wilgotny, miejscami bór wilgotny charakteryzujące się znacznym udziałem sosny. Również znaczny jest udział olsu z panującą olszą. Przeważają drzewostany w wieku 40 – 60 lat, a przeciętny wiek to 59 lat. Ponadto na terenie miasta występują lasy szczególnie chronione, tzw. ochronne. Pełnią one funkcje ogólnośrodowiskowe i społeczne, wodochronne, glebochronne, klimatyczne oraz rekreacyjno – zdrowotne. Do lasów szczególnie chronionych zalicza się skupiska o najwyższej wartości przyrodniczej.
- Zadrzewienia – składają się z pojedynczych drzew i krzewów lub ich skupień, które nie są zbiorowiskami leśnymi. W obrębie miasta zespoły zadrzewień przybierają formę: przywodnych, przydrożnych, śródpolnych, pozostałe (parki, skwery, cmentarze itp.)
- Zbiorowiska łąkowo – pastwiskowe – skupione głównie w dolinach rzeki. Posiadają one istotne znaczenie ekologiczne, wodochronne, hydrologiczne, glebochronne, klimatyczno – higieniczne i krajobrazowe.

Zanieczyszczenia atmosfery negatywnie wpływają na środowisko naturalne. Ochrona środowiska obejmuje również czystość powietrza. Negatywnie na warunki aerosanitarnie w mieście wpływają:

- duży ruch samochodowy (droga krajowa nr 9, droga wojewódzka nr 733),
- funkcjonujące zakłady przemysłowe, głównie produkcja materiałów budowlanych, masarnia piekarnie, tartaki,

- fermy przemysłowe, głównie drobiu,
- paleniska domowe, opalane węglem i koksem.

Hałas również jest czynnikiem negatywnie wpływającym na środowisko przyrodnicze. Lotnisko w Radomiu położone jest w bezpośrednim sąsiedztwie gminy Skaryszew. Część Skaryszewa znajduje się w zasięgu hałasu równoważonego poziomu dźwięku 50 – 55 dB/A. Dopuszczalny poziom emisji dźwięku w ciągu dnia wynosi 60 dB/A, w nocy natomiast 50 dB/A. Nieznacznie przekroczony jest dopuszczalny poziom dźwięku w porze nocnej. Wysoki poziom hałasu powoduje także komunikacja samochodowa. Przez obszar miasta przebiegają: droga krajowa nr 9 oraz droga wojewódzka nr 733. Powoduje to duże natężenie ruchu oraz emisję hałasu. Według generalnego pomiaru ruchu wykonanego w 2010 roku średniodobowe natężenie ruchu na drodze krajowej wynosiło 5988 pojazdów na dobę na odcinku Radom – Skaryszew oraz 6562 pojazdów na dobę na odcinku Skaryszew – Iłża. Za wzrost poziomu hałasu odpowiedzialne są także zakłady produkcyjno – usługowe, funkcjonujące na terenie miasta.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Skaryszew określone zostały obiekty, które mogą pogorszyć stan środowiska. W mieście Skaryszew są to:

- droga krajowa nr 9,
- droga wojewódzka nr 733,
- linie energetyczne 220 kV oraz 110 kV,
- oczyszczalnie ścieków,
- wysypiska śmieci (w tym dzikie),
- zakłady przemysłowo – produkcyjne.

Wystąpić mogą także nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Na terenie miasta jest to związane z możliwością awarii w transporcie drogowym oraz wydostaniem się na zewnątrz substancji niebezpiecznych i toksycznych. Przez obszar miasta, drogą krajową nr 9 oraz drogą wojewódzką nr 733, przewożone są substancje takie jak: amoniak, kwasy, chlor, dwutlenek siarki, gazy płynne, etylina, oleje napędowe oraz opałowe.

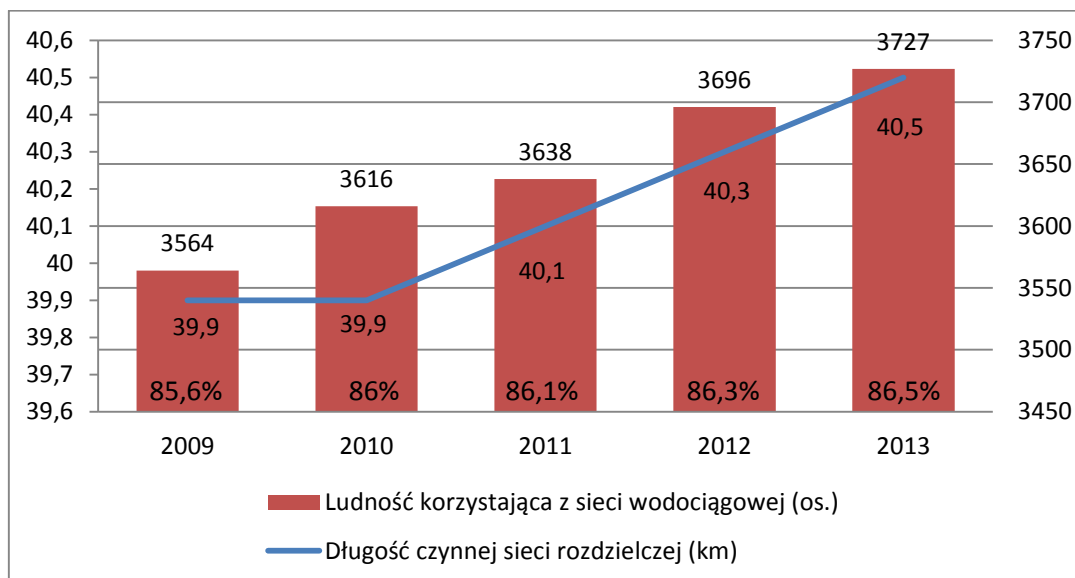

1.4.1.7. Infrastruktura techniczna

Podstawowe źródła zaopatrzenia w wodę mieszkańców stanowią wodociągi zbiorowe oraz studnie kopane. W mieście Skaryszew w 2013 roku funkcjonowała sieć wodociągowa o długości 40,5km. Wodociąg w Skaryszewie zasilany jest z ujęcia wód wglębnych o wydajności 120 m³/h. Na przestrzeni lat 2009 – 2013 długość czynnej sieci rozdzielczej wzrosła o 0,6 km, czyli o 1,5%. W 2013 roku z sieci wodociągowej korzystało 3727 mieszkańców. Oznacza to, że 86,5% ludności Skaryszewa miało dostęp do sieci wodociągowej. W latach 2009 – 2013 liczba osób korzystających z sieci wodociągowej wzrosła o 163 osoby, czyli 4,6%. W 2013 roku liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 1213. Pomimo wzrostu liczby osób korzystającej z sieci wodociągowej, w roku 2013 zmniejszył się pobór wody. W porównaniu do roku poprzedniego, gospodarstwom domowym dostarczono 34,5 dam³ wody mniej, czyli 23,4%. Uwarunkowania pozwalają na całkowite zaopatrzenie miasta z wodociągów zbiorowych.

Od 1994 r. na terenie miasta funkcjonuje stacja uzdatniania wody, wraz z ujęciem wody, tj. studnią podstawową i awaryjną. W 2009 roku do użytku oddana została nowoczesna stacja uzdatniania wody, zlokalizowana przy ulicy Wincentowskiej. Stanowi ona jedno z najważniejszych ujęć wody dla miasta i gminy.

Wykres 49. Sieć wodociągowa w Skaryszewie wraz z liczbą użytkowników

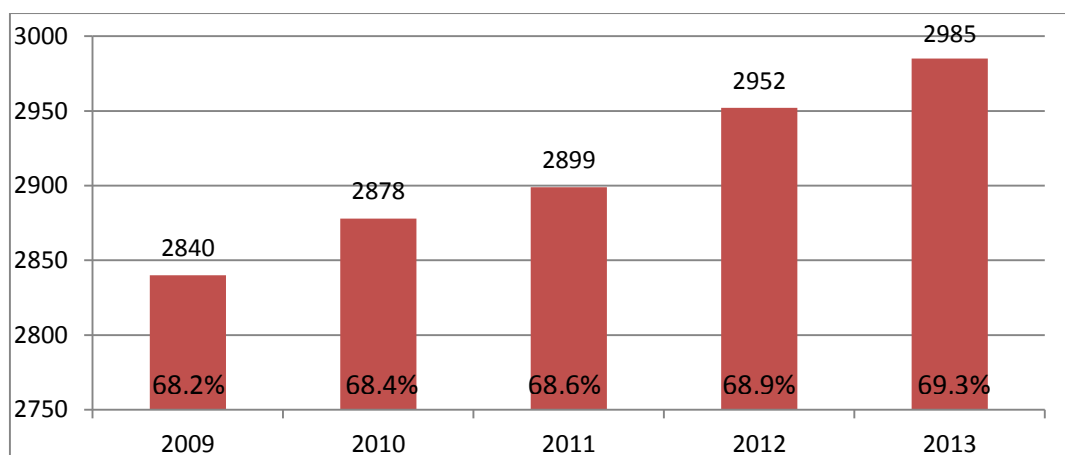
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ścieki komunalne odprowadzane są przez sieć kanalizacyjną sanitarną o długości 19,4 km. Od roku 2009 długość sieci nie zmieniała się. Liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej stale wzrastała. Na przestrzeni analizowanych lat wzrosła o 145, czyli 5,1%. Oznacza to, że w 2013 roku z sieci kanalizacji sanitarnej korzystało 68,9% mieszkańców miasta. W 2013 roku liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 880. Od 2009 do 2012 roku wzrastała objętość odprowadzonych ścieków. W 2013 r. liczba ta zmalała o 8 dam³, czyli 6,3%.

W latach 1994 – 1995 wybudowana została kontenerowa, biologiczno – mechaniczna oczyszczalnia ścieków, której przepustowość wynosiła 220 m³/d. Szybko postępująca rozbudowa sieci kanalizacyjnej wymusiła rozbudowę istniejącej oczyszczalni, która nastąpiła w 2001 roku. Wybudowano bioreaktor wielofunkcyjny typu EKOLAND, który posiada przepustowość 520 m³/d, a maksymalna jego przepustowość to 800 m³/d.

Wykres 50. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w Skaryszewie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 74. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Skaryszewie

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Sieć wodociągowa					
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	39,9	39,9	40,1	40,3	40,5
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1138	1168	1181	1190	1213
Woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam ³)	113,7	115,7	120,4	147,6	113,1
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (os.)	3564	3616	3638	3696	3727
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	85,6	86	86,1	86,3	86,5
Sieć kanalizacyjna					
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	19,4	19,4	19,4	19,4	19,4
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	848	856	856	864	880
Ścieki odprowadzone (dam ³)	121,5	122	125	126	114
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (os.)	2840	2878	2899	2952	2985
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	68,2	68,4	68,6	68,9	69,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Miasto zasilane jest w gaz za pośrednictwem gazociągów średnioprężnych wyprowadzonych ze stacji redukcyjno – pomiarowej zlokalizowanej w południowej części miasta. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, długość czynnej sieci gazowej w 2013 roku wynosiła 20 108 m. Od 2009 roku długość sieci gazowej wzrosła o 222 m, czyli o 1,1%. W 2013 roku gaz odbierało 717 gospodarstw, z czego 406 gospodarstw zużywało go do ogrzewania mieszkania. Z instalacji gazowej korzystało 57,6% ogółu ludności. W analizowanych latach wzrosła liczba gospodarstw odbierających gaz, jednak zmalała liczba ludności korzystającej z sieci gazowej. W latach 2009 – 2013 liczba ludności korzystającej z sieci gazowej zmniejszyła się o 611 osób, czyli 19,8%.

Źródłem zaopatrzenia w ciepło na obszarze miasta są także lokalne kotłownie w obiektach użyteczności publicznej. Kotłownie zlokalizowane są w budynku Urzędu Miasta i Gminy oraz w obiekcie szkoły. Ponadto wiele gospodarstw domowych posiada indywidualne źródła ciepła.

Tabela 75. Sieć gazowa w Skaryszewie

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci ogółem (m)	19 886	19 886	20 033	20 065	20 108
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (szt.)	665	669	678	686	684
Odbiorcy gazu (gosp.)	666	659	667	672	717
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	142	423	151	397	406
Zużycie gazu (tys. m ³)	550,1	627,3	650,4	546,2	614,4
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (tys. m ³)	322,8	465,9	351,1	389,8	414,1
Ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	3092	3100	3109	2339	2481
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	74,3	73,7	73,6	54,6	57,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Energię elektryczną na terenie miasta dostarcza Rejonowy Zakład Energetyczny w Radomiu. Energia dostarczana jest przez linie napowietrzne średniego napięcia 15 kV oraz stacje transformatorowe 15/0, 4kV, a także linie niskiego napięcia napowietrzne i ziemne. System energetyczny modernizowany jest na bieżąco. Sieci te zapewniają zaopatrzenie w energię elektryczną na potrzeby bytowe i gospodarcze.

W mieście funkcjonuje automatyczna centrala telefoniczna, a także trzy wieże telefonii komórkowej. Na terenie miasta istnieje możliwość dostępu do usług wszystkich operatorów sieci komórkowej. Internet dostarczany jest poprzez drogę radiową oraz innych operatorów. Szerokopasmowy Internet dostarczany jest przez Telekomunikację Polską SA. Potrzeby mieszkańców Skaryszewa w zakresie dostępu do sieci telekomunikacyjnej są w pełni zaspokojone.

Miasto i gmina posiada własne składowisko odpadów, zlokalizowane w miejscowości Magierów, oddalonej o 3 km od centrum miasta. Powierzchnia składowiska wynosi 1,85 ha, a powierzchnia jego eksploatowana wynosi ok. 0,80 ha. Składowisko nie ma uszczelnionego dna, zlokalizowane jest na kompleksie glin zwałowych. Na terenie składowiska ustawiony jest kontener typu KP – 7 do gromadzenia odpadów o charakterze surowców wtórnych, takich jak: szkło, plastik.

Składowanie i sortowanie odpadów pozyskiwanych w systemie selektywnej zbiórki zorganizowane jest na terenie bazy Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie. Zajmuje się ona kompleksową obsługą gospodarki odpadami. W mieście Skaryszew selektywna zbiórka prowadzona jest od 2001 roku. Segregowane odpady umieszczane są w kolorowych workach foliowych, natomiast odpady zmieszane w pojemnikach 120 l.

1.4.1.8. Identyfikacja problemów

- Niezadowalający stan techniczny dróg,
- Większość dróg nie jest nieprzystosowana do rosnącego natężenia ruchu,
- Zły stan techniczny niektórych odcinków sieci wodociągowej,
- Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych,
- Brak ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszych,
- Brak rezerw mocy elektroenergetycznej – wymagające natychmiastowego remontu sieci przesyłowe średniego i niskiego napięcia,
- Brak ekranów ochronnych i barier wzdłuż drogi krajowej i wojewódzkiej.

1.4.2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

1.4.2.1. Główni pracodawcy

Główne dziedziny gospodarki na obszarze miasta to: działalność produkcyjna, edukacja, ochrona zdrowia i opieka społeczna, handel i usługi oraz administracja. W tych sektorach gospodarki zatrudnionych jest najwięcej mieszkańców miasta.

Największymi podmiotami gospodarczymi w mieście Skaryszew są:

- JADAR PTE – jeden z największych producentów kotki brukowej i galanterii betonowej na rynku polskim oraz środkowoeuropejskim. W Skaryszewie znajduje się fabryka, ogród wystawowy oraz dział sprzedaży. Centrala firmy zlokalizowana jest w Radomiu.

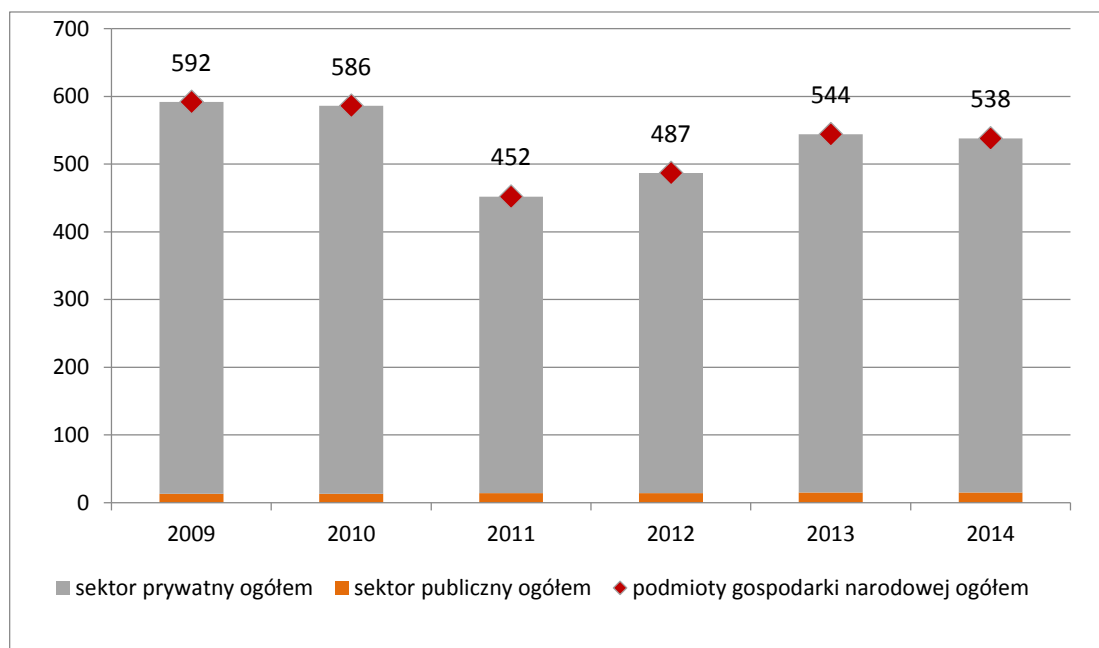
- PPHU „COBRA-tex” – działalność firmy skupia się na wytwarzaniu skór, odzieży skórzanej i wyrobów dziewiarskich. Przedsiębiorstwo ma charakter handlowo – produkcyjny. Firma posiada własne obiekty handlowe o powierzchni ok. 5500 m².
- CYGANERIA – restauracja, ośrodek szkoleniowy z hotelem oraz hala wystawiennicza.
- AUTOELEGANCE S.C. – hurtowa i detaliczna sprzedaż materiałów budowlanych, pojazdów samochodowych.
- BLACH-BUD – hurtowa i detaliczna sprzedaż materiałów budowlanych i akcesoriów wykończeniowych.
- PPHU EWI-MAR – hurtownia materiałów tapicerskich i akcesoriów do mebli.
- POL-TRANS – przedsiębiorstwo transportowe, usługi przewozowe.

Obiekty i urządzenia usługowe na terenie miasta Skaryszew skupiają się na zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.

1.4.2.2. Struktura gospodarki miasta i tendencje zmian

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku w mieście Skaryszew funkcjonowało 539 podmiotów gospodarczych. Liczba ta na przestrzeni lat 2009 – 2014 zmieniała się. Do roku 2011 malała (452 podmioty gospodarcze), natomiast do 2014 wzrastała. We wszystkich analizowanych latach znacząco przeważały podmioty należące do sektora prywatnego. W 2014 roku podmioty gospodarcze z sektora prywatnego stanowiły 97,1% wszystkich zarejestrowanych podmiotów. Sektor publiczny to państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. W 2014 roku funkcjonowało 10 takich jednostek, a także jedna spółka handlowa. Wśród podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W 2014 roku stanowiły one 90,4%. 2,4% stanowiły spółki handlowe. W 2014 roku funkcjonowały 3 spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego. Ponadto na terenie miasta Skaryszew funkcjonowały 3 spółdzielnie oraz 11 stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Wykres 51. Podmioty gospodarcze w mieście Skaryszew

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 76. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własnościowych

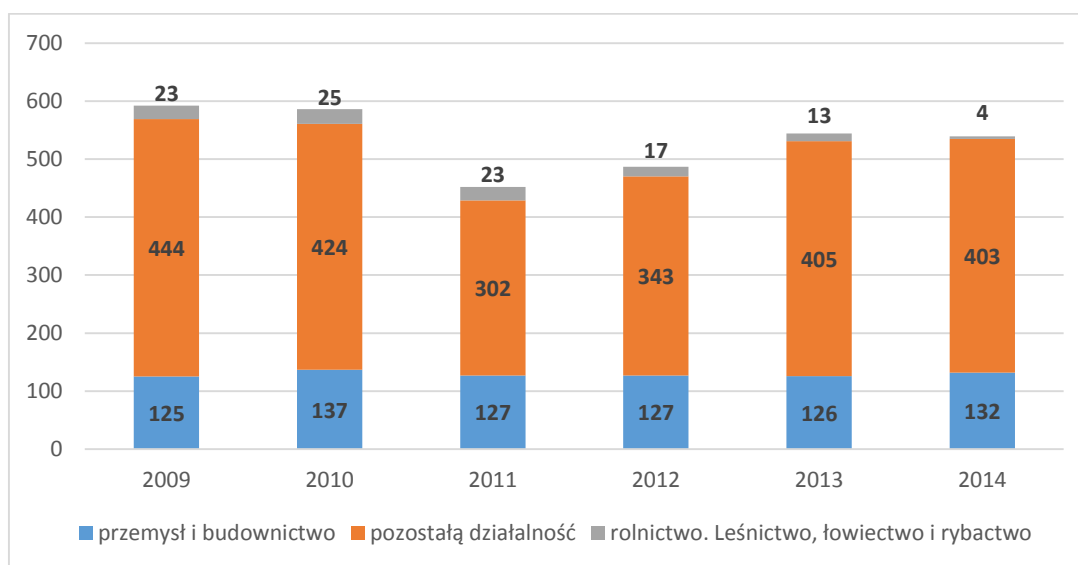
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	592	586	452	487	544	539
sektor publiczny - ogółem	13	13	14	14	15	15
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	9	9	9	9	10	10
spółki handlowe	0	0	1	1	1	1
sektor prywatny - ogółem	579	573	438	473	529	523
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	540	532	395	428	483	473
spółki handlowe	10	11	12	12	12	12
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	3	3	3	3	3	3
spółdzielnie	2	2	2	2	3	3
stowarzyszenia i organizacje społeczne	8	8	8	8	8	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Według podziału na grupy rodzajowe działalności w mieście Skaryszew przeważają podmioty specjalizujące się w działalności pozostałej. W 2014 roku stanowiły one 74,8% wszystkich podmiotów gospodarczych. Ich liczba na przestrzeni lat 2009 – 2014 zmieniała się. Do 2011 spadła o 31,9%. W 2014 roku w dziale przemysł i budownictwo zarejestrowanych było 24,5% ogółu podmiotów. Najmniejszą grupę stanowi rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo oraz rybactwo. W analizowanych latach liczba podmiotów w tym dziale zmniejszyła się o 82,7%. W 2014 zarejestrowane w tej grupie były tylko 4 podmioty gospodarcze.

Wykres 52. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2014 roku największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana była w sekcji G (50,2%) – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Na przestrzeni analizowanych lat liczba podmiotów w tej sekcji spada. Od 2009 roku zmniejszyła się ona o 20,8%. Kolejnymi najliczniejszymi sekcjami są sekcja C- przetwórstwo przemysłowe (11,5%) oraz sekcja F – budownictwo (12,6). Od 2009 roku liczba podmiotów w tych sekcjach zmieniała się.

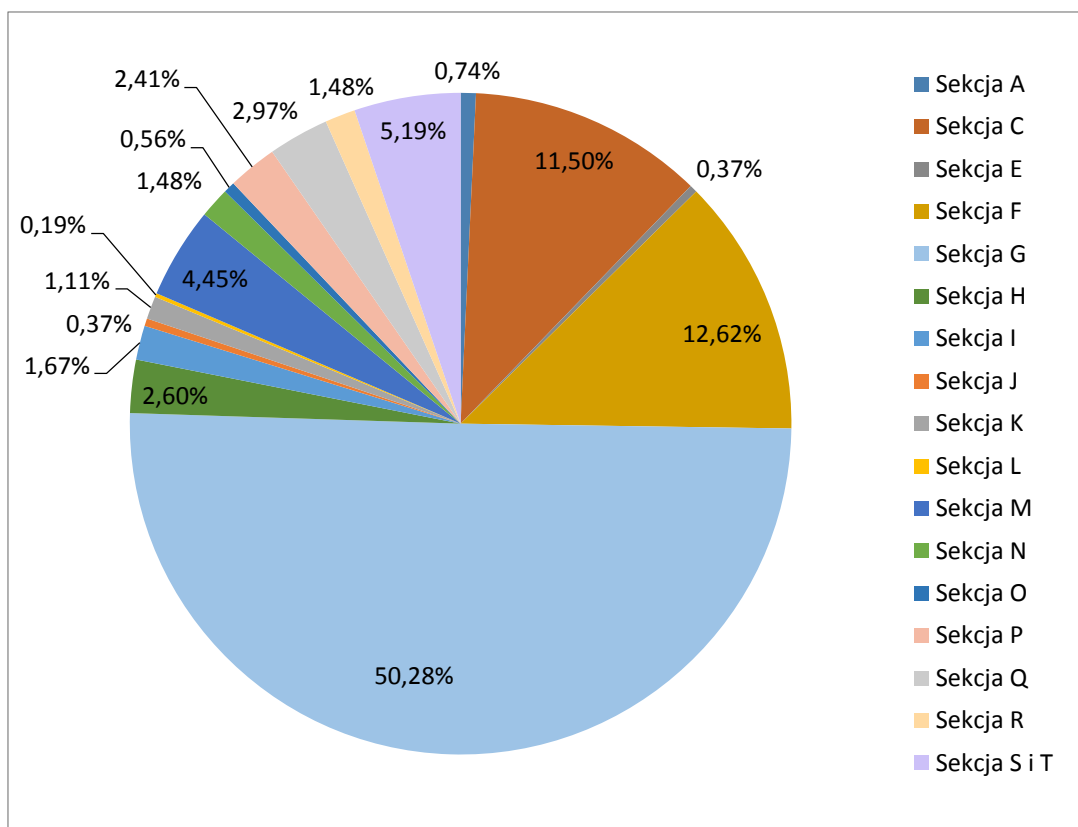
Tabela 77. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	592	586	452	487	544	539
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	23	25	23	17	13	4
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	66	65	60	63	64	62
Sekcja E – Dostawy wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	2	2	2	2	2
Sekcja F – Budownictwo	57	70	65	62	60	68
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	342	319	201	230	287	271
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	18	15	15	15	14	14
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	7	7	7	8	10	9
Sekcja J – Informacja i komunikacja	4	4	3	3	2	2
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	5	4	3	3	4	6
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	1	1	1	1	1
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	14	15	19	19	23	24
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	6	3	7	6	8
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	3	3	3	3	3	3
Sekcja P – Edukacja	9	12	12	14	13	13
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	7	8	9	11	12	16
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6	6	7	7	6	8
Sekcja S i T – Podstawowa działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	22	24	19	22	24	28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 53. Struktura podmiotów gospodarczych w mieście Skaryszew w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych zostało zarejestrowanych w 2013 roku. 123 nowo zarejestrowane podmioty to działalności gospodarcze prowadzone przez osoby fizyczne. W tym samym roku zarejestrowano 1 podmiot przynależący do sektora publicznego.

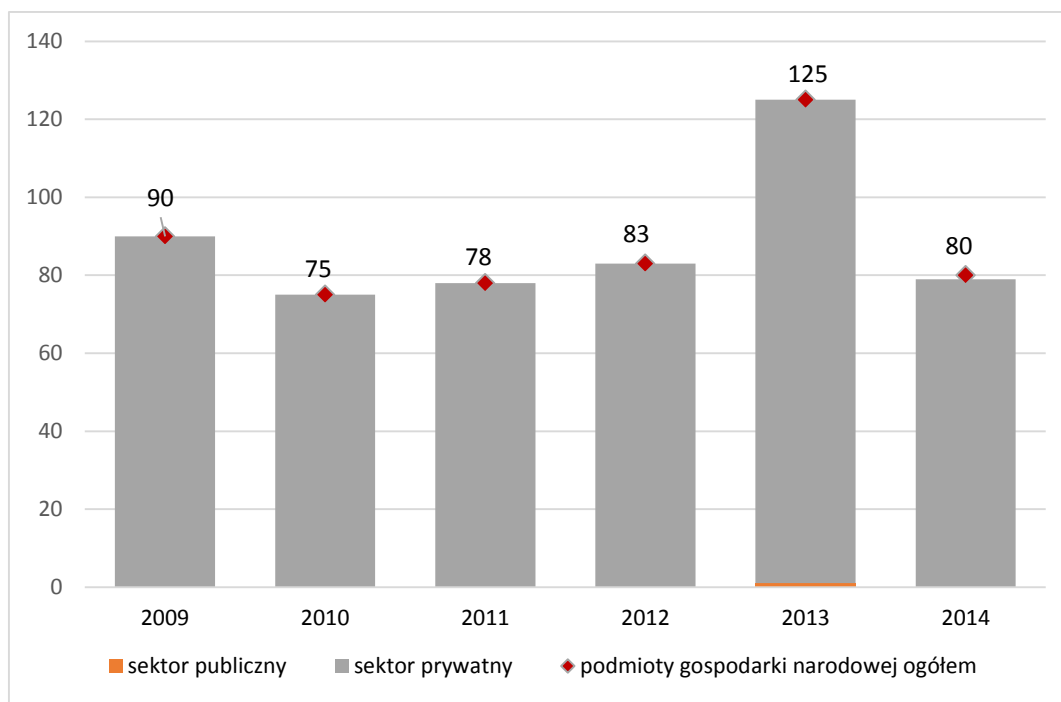
Tabela 78. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	90	75	78	83	125	80
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	0	0	0	0	1	0
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	89	73	76	80	123	13
sektor prywatny - spółki handlowe	1	1	1	0	0	0
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	0	0	0	0	0	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych świadczy o rozwoju gospodarczym regionu. Nowe podmioty tworzą nowe miejsca pracy, co związane jest z poprawą warunków życia mieszkańców. W analizowanych latach liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w mieście Skaryszew wykazywała zmienną tendencję. Najwięcej nowych podmiotów zarejestrowano w 2013 r., a ich liczba wynosiła 125, wówczas także został zarejestrowany jeden podmiot z sektora publicznego.

Wykres 54. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W strukturze gospodarki miasta Skaryszew dominują mikroprzedsiębiorstwa. W 2014 roku stanowiły one 96,2% ogółu przedsiębiorstw. Małych przedsiębiorstw w 2014 było 17 (3,2%). Od 2012 w mieście funkcjonowały dwa średnie przedsiębiorstwa oraz jedno duże.

Tabela 79. Podmioty wg klas wielkości

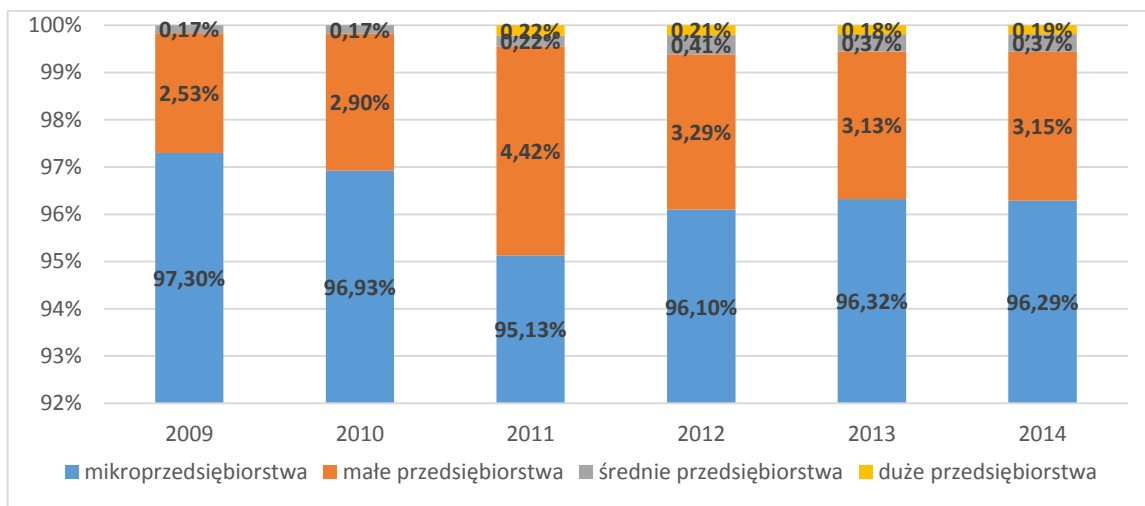
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mikroprzedsiębiorstwa	576	568	430	468	524	519
małe przedsiębiorstwa	15	17	20	16	17	17
średnie przedsiębiorstwa	1	1	1	2	2	2
duże przedsiębiorstwa	0	0	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Gospodarka miasta oparta jest na mikroprzedsiębiorstwach. Skupiona jest na zaspokajaniu potrzeb lokalnego rynku. Przedsiębiorstwa funkcjonują w sferze produkcji, handlu oraz usług.

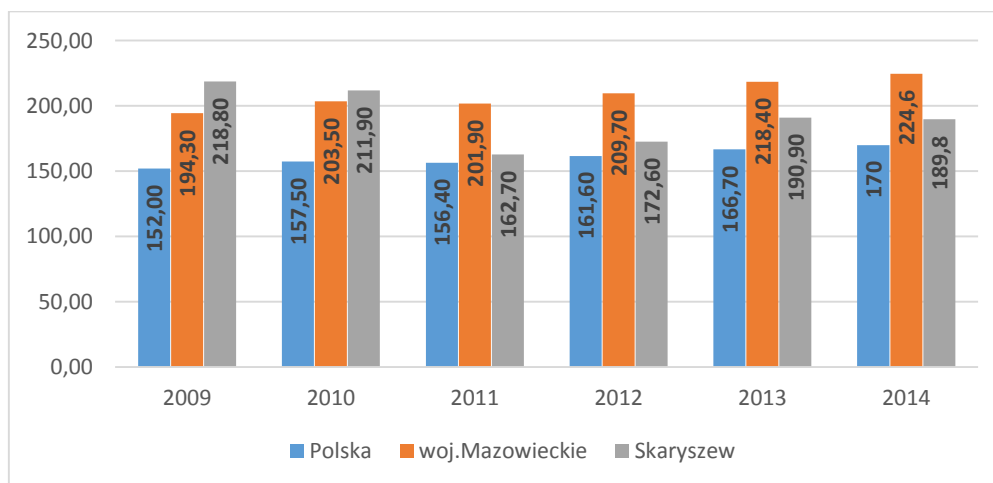
Wykres 55. Podmioty wg klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba podmiotów gospodarczych w mieście Skaryszew w 2009 oraz 2010 roku była wyższa niż wartości dla województwa mazowieckiego oraz Polski. W latach kolejnych liczba podmiotów malała. Od 2011 roku wartość tego wskaźnika jest wyższa niż wartość tego wskaźnika dla całego kraju, jednak niższa w porównaniu do województwa mazowieckiego.

Wykres 56. Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

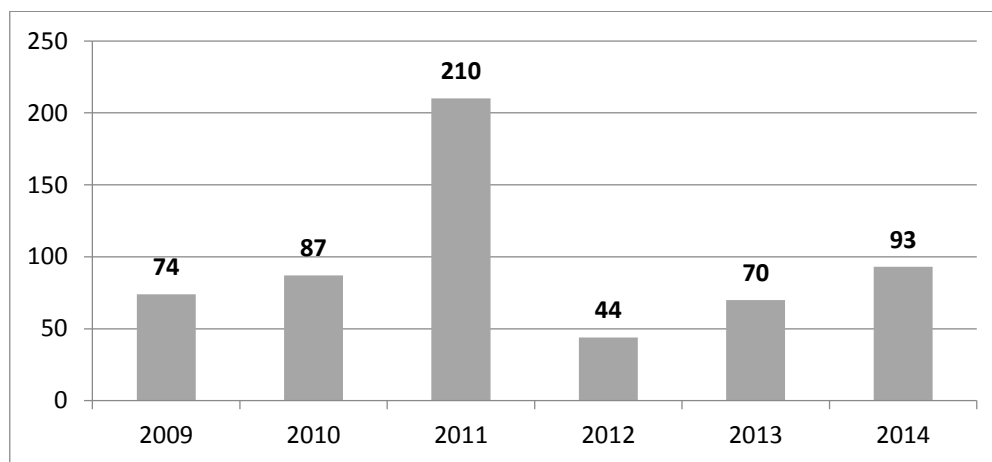

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2011 roku nastąpił znaczny spadek liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W tym roku wyrejestrowanych zostało 210 podmiotów gospodarczych, co stanowiło 35,9% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w 2010 roku. W latach kolejnych liczba ta znacząco zmalała. Od 2012 roku odnotowuje się niebezpieczną tendencję wzrostową liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Wykres 57. Podmioty gospodarcze z sektora prywatnego wyrejestrowane

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

1.4.2.3. Bezrobocie

Z uwagi na fakt, iż Główny Urząd Statystyczny nie publikuje danych dotyczących bezrobocia dla obszarów miejskich na terenie gmin miejsko-wiejskich, przedstawiono dane na poziomie całej gminy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego bezrobocie w gminie Skaryszew w latach 2009 – 2014 zmieniało się. Najniższe wartości osiągnęło w roku 2014 – wówczas 1454 osoby pozostawały bez pracy. W porównaniu do roku poprzedniego liczba osób bezrobotnych w gminie zmniejszyła się o 11,3%. Wśród osób bezrobotnych przeważają mężczyźni. W 2014 roku stanowili oni 55,5% ogółu bezrobotnych osób.

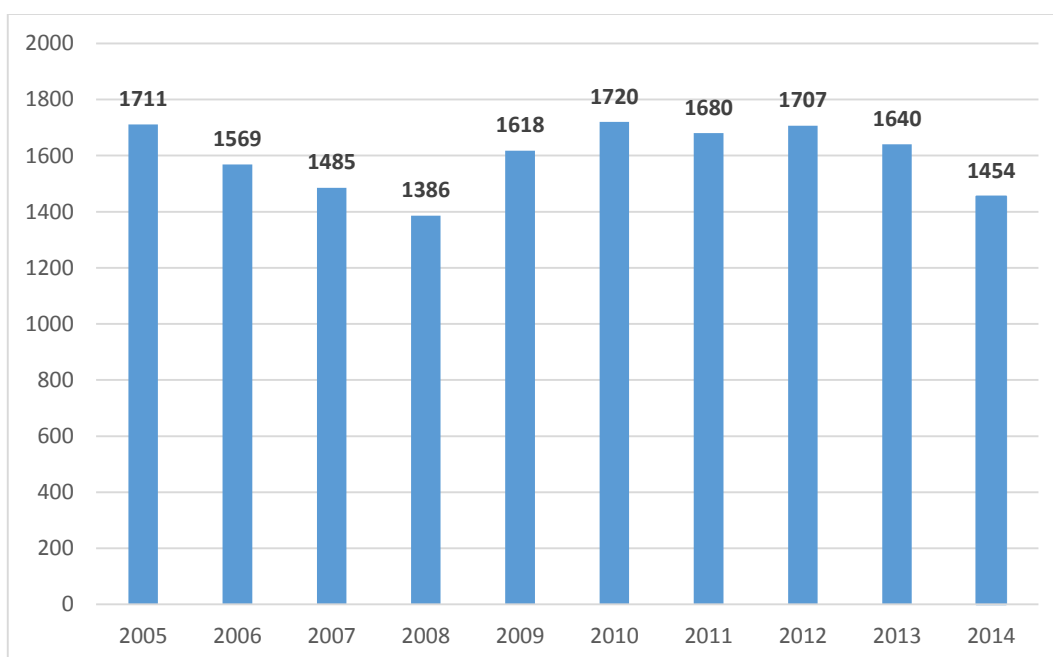

Tabela 80. Bezrobocie rejestrowane w gminie Skaryszew

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobocie ogółem	1618	1720	7680	1707	1640	1454
Mężczyźni	854	940	863	926	932	807
Kobiety	764	780	817	781	708	647

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 58 Stan bezrobocia w gminie Skaryszew

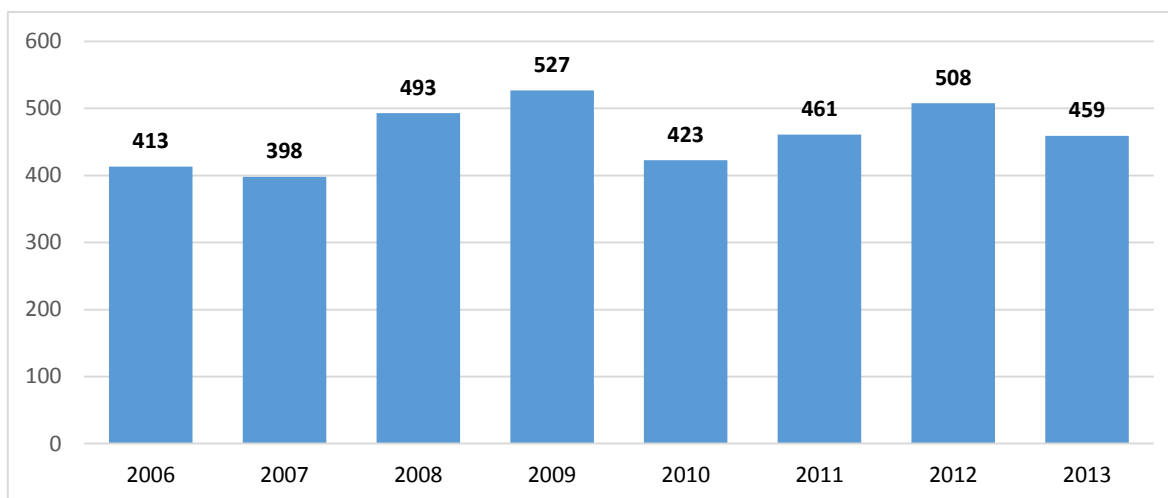

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ogólna liczba pracujących w Skaryszewie na przestrzeni lat 2006-2013 wahała się, najmniej pracujących odnotowano w 2007 r. – 398 osób. Najwięcej pracujących przypada na rok 2009, wówczas ich liczba wynosiła 527 osób. W ostatnim roku badanego okresu liczba pracujących ukształtowała się na poziomie 459 osób i oznacza to wzrost o 10,03% w porównaniu z rokiem bazowym.

Wykres 59. Pracujący (wg innego podziału niż PKD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Według danych pozyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, na koniec 2014 r. w Skaryszewie zarejestrowanych było 512 osób bezrobotnych. Stanowi to 35,2% ogólnej liczby bezrobotnych na terenie całej gminy. Spośród osób bezrobotnych w Skaryszewie ponad 66% to osoby długotrwale bezrobotne. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w Skaryszewie w 2014 r. wynosiła 174 osoby, co stanowi 34% ogółu bezrobotnych w mieście. Jest to poważny problem, gdyż obecnie wykształcenie jest jednym z podstawowych kryteriów wymaganych przez pracodawców.

1.4.2.4. Identyfikacja problemów

- Zmniejszająca się liczba podmiotów gospodarczych (w 2014 r. – 538). W latach 2009-2014 ich liczba zmalała o 9,13%.
- W latach 2009-2014 liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej zmniejszyła się o 11,2%.
- Malejąca liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (w 2014 r. – 93). Na przestrzeni lat 2009-2014 ich liczba wzrosła o 20,5%.
- Największy udział wśród osób bezrobotnych posiadają osoby bezrobotne pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, czyli długotrwale bezrobotne (66,8%).

- Duży udział wśród bezrobotnych mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (34%).
- Liczba osób pracujących w latach 2009-2014 zmniejszyła się o 12,91%.

1.4.3. SFERA SPOŁECZNA

1.4.3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba mieszkańców Skaryszewa w 2014 r. wynosiła 4205 osób. W całym badanym okresie widoczna jest wyraźna tendencja wzrostowa, Na przestrzeni lat 2009-2014 ogólny przyrost liczby ludności wynosił 4%. Gęstość zaludnienia miasta wynosi 160,55 osoby/km², w porównaniu z 154,15 osobami/km² w 2009 r. W liczbie mieszkańców przeważają kobiety, gdyż ich udział wynosi 50,75%. Współczynnik feminizacji społeczeństwa Skaryszewa wynosi 103. W roku bazowym natomiast na 100 mężczyzn przypadają 104 kobiety.

Tabela 81 Liczba mieszkańców Pionek według płci w latach 2009 – 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	4162	4205	4223	4285	4308	4335
Kobiety	2124	2128	2143	2178	2181	2200
Mężczyźni	2038	2077	2080	2107	2127	2135

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na przestrzeni lat 2009-2014 liczba urodzeń w Skaryszewie zmieniała się dynamicznie. W 2014 r. wynosiła 54, oznacza to spadek o 11,48% w porównaniu do roku 2009. Najniższą liczbę urodzeń, wynoszącą 4 odnotowano w latach 2011 i 2014, najwyższą natomiast w 2010 r. – 76. Liczba zgonów, także wahała się w analizowanym okresie. Do 2011 r. rosła, osiągając najwyższy poziom – 45, następnym latach zaobserwowano spadek. Porównując dwa skrajne lata można stwierdzić, iż ogólny wzrost liczby zgonów wynosi 7,2%. W każdym roku badanego okresu zanotowano dodatni przyrost naturalny, najwyższy w 2010 r., a najniższy w 2011 r. Ogólny spadek przyrostu naturalnego na przestrzeni lat 2009-2014 wyniósł 54,5%.

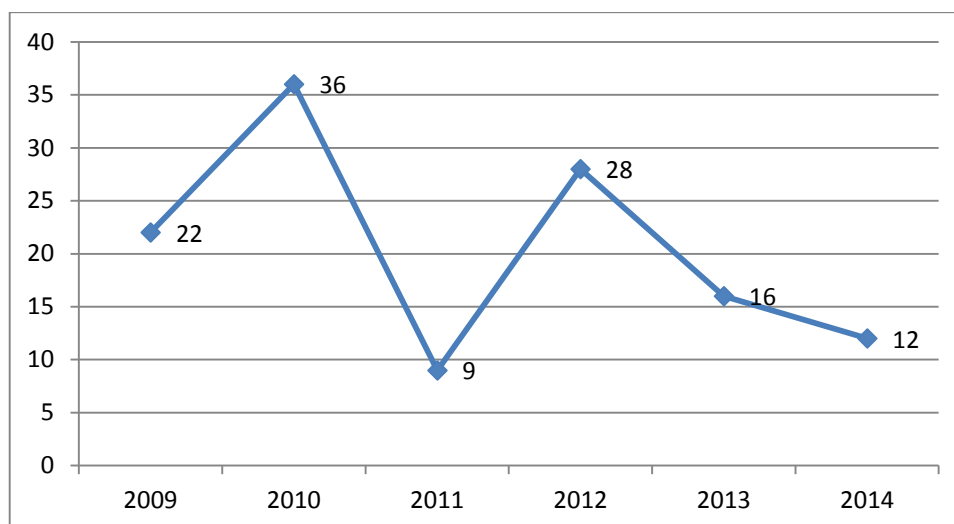

Tabela 82 Ruch naturalny według płci w Skaryszewie w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe ogółem	61	76	54	72	57	54
Kobiety	30	35	30	34	24	30
Mężczyźni	31	41	24	38	33	24
Zgony ogółem	39	40	45	44	41	42
Kobiety	22	19	23	22	21	20
Mężczyźni	17	21	22	22	20	22
Przyrost naturalny	22	36	9	28	16	12
Kobiety	8	16	7	12	3	10
Mężczyźni	14	20	2	16	13	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 60 Przyrost naturalny w Skaryszewie w latach 2009-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poza ruchem naturalnym ludności duży wpływ na liczbę mieszkańców miasta mają migracje. Saldo migracji w Skaryszewie w badanym okresie charakteryzowało się zróżnicowaną tendencją. Najwyższą wartość odnotowano w 2012 r., wtedy 31 osób więcej zdecydowało się zamieszkać w Skaryszewie, niż opuścić miasto. Z kolei najniższa wartość salda migracji przypada na ostatni rok, różnica pomiędzy ogólną liczbą zameldowań i wymeldowani wynosi -1. Największy udział w zameldowaniach mają zameldowania z miast (67,4%), występuje też najwięcej wymeldowań do miast (63,34%). Na przestrzeni lat 2009-2014 ogólny spadek salda migracji wynosi -31.

Tabela 83 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	55	53	54	64	49	43
Zameldowania z miast	21	31	36	20	32	29
Zameldowania ze wsi	34	22	16	43	17	14
Zameldowania z zagranicy	0	0	2	1	0	0
Wymeldowania ogółem	25	32	45	33	45	44
Wymeldowania do miast	12	21	17	23	21	28
Wymeldowania na wieś	13	11	28	9	24	16
Wymeldowania za granicę	0	0	0	1	0	0
Saldo migracji	30	21	9	31	4	-1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.4.3.2. Struktura wieku

W strukturze ludności Skaryszewa pod względem wieku najliczniejsza jest grupa osób w wieku 20 – 39 lat (ponad 33% udział w ogólnej liczbie mieszkańców miasta). Następną co do liczebności jest grupa osób w wieku 40-59 lat, ich udział wynosi ponad 26%. Podobny odsetek osób dotyczy osób w wieku 0-19 lat (25,31%). Udział tych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców wykazuje niewielkie wahania, jednak można stwierdzić iż liczebność poszczególnych grup utrzymuje się na stałym poziomie. Największa dynamika zmian zauważalna jest w grupie osób w wieku 60-79. Na przestrzeni lat 2009-2014 ich liczba wzrosła o 42,45%. W 2014 r. udział grupy wiekowej 80 lat i więcej wynosił 2,08%. Na przestrzeni ostatnich sześciu lat liczba osób w tej grupie nie zmieniła się.

Tabela 84 Ludność Skaryszewa według wieku w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców						
0-19	1097	1109	1 095	1125	1117	1097
20-39	1458	1424	1 444	1455	1437	1458
40-59	1148	1115	1 114	1119	1151	1148
60-79	312	446	462	486	516	542
80 i więcej	90	111	108	100	87	90

Udział % w liczbie ludności ogółem						
0-19	26,72	26,37	25,93	26,25	25,93	25,31
20-39	35,52	33,86	34,19	33,96	33,36	33,63
40-59	27,97	26,52	26,38	26,11	26,72	26,48
60-79	7,60	10,61	10,94	11,34	11,98	12,50
80 i więcej	2,19	2,64	2,56	2,33	2,02	2,08

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Sytuację demograficzną miasta obrazują wskaźniki obciążenia demograficznego. Można zauważyć, że w badanym okresie ich wartości rosną, oprócz liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrósł na przestrzeni ostatnich 4 lat o 9,2. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku przypadało 52,6 osób w wieku nieprodukcyjnym (o 1,2 mniej niż w roku 2009). Największa dynamika wzrostu zauważalna jest we wskaźniku liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2009 roku na każde 100 osób, które zasilą w przyszłości rynek pracy przypadało 44,6 osób, które już z niego zeszły. W 2014 roku na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 9 osób w wieku poprodukcyjnym więcej niż 5 lat wcześniej.

Tabela 85 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Skaryszewie w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział % w ludności ogółem						
W wieku przedprodukcyjnym	24,2	23,1	23,1	22,9	22,3	22,4
W wieku produkcyjnym	65	65,8	65,8	65,8	66,1	65,5
W wieku poprodukcyjnym	10,8	11,1	11,1	11,2	11,6	12,1
Wskaźniki obciążenia demograficznego						
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53,8	52	52	51,9	51,2	52,6
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	44,6	48	47,9	49,1	52,1	53,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16,6	16,9	16,8	17,1	17,6	18,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.4.3.3. Struktura organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe w swoich działaniach kierują się zasadą poszanowania godności, praw i wolności człowieka, zasadami pomocniczości i dialogu oraz ideą dobra wspólnego. Uzupełniają one działania instytucji państwowych i prywatnych w zakresie pomocy i aktywizacji obywateli różnych sferach życia. Wykaz organizacji pozarządowych zlokalizowanych na terenie miasta został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 86 Organizacje pozarządowe w Skaryszewie

Stowarzyszenia		
Stowarzyszenie "Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Skaryszewskiej"	Stowarzyszenie "Aktywni na Targowej"	Stowarzyszenie "Nasz Wspólny Cel"
Parafialny Zespół "Caritas" w Skaryszewie	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło w Skaryszewie	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "WSPÓLNY TRAKT"
Stowarzyszenie "Słoneczko" w Skaryszewie	Stowarzyszenie Providentiae Dei	Stowarzyszenie "Dzieci Naszej Wsi"
Kluby sportowe		
Klub Sportowy Skaryszewianka Skaryszew	Klub Sportowy "Zabiegany Skaryszew"	Klub Piłkarski "BŁONIE"
Uczniowski Klub Sportowy "VICTORIA"	Uczniowski Klub Sportowy OLIMP Skaryszew	

Źródło: www.bip.skaryszew.pl

Rada Miejska w Skaryszewie uchwałą Nr XL/398/2014 w dniu 14 listopada 2014 r. uchwaliła Program Współpracy Miasta i Gminy Skaryszew z Organizacjami Pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2015.

Zadaniami programu w roku 2015 są:

- wspieranie zajęć rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych i upośledzonych,
- wspieranie usług pielęgnacyjno-opiekuńczych w zakresie długoterminowej opieki domowej,
- wspieranie terapii i wypoczynku niepełnosprawnych,
- wspieranie usług leczniczo-terapeutycznych osób niepełnosprawnych,
- wspieranie wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej oraz szkolenia młodzieży,
- organizacja zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży,

- promocja działań na rzecz dzieci i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- wspieranie działań na rzecz wyrównywania poziomu życia mieszkańców,
- wspieranie działalności związanej z dostarczaniem żywności i odzieży dla najuboższych,
- działania w szkoleniu sportowym dzieci i młodzieży,
- promocja sportu w środowisku miejsko-wiejskim,
- wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych,
- działania w zakresie profilaktyki i uzależnień,
- pomoc rodzinom osób uzależnionych,
- wspieranie procesów tworzenia nowych miejsc pracy i przeciwdziałania bezrobociu,
- wspieranie zadań statutowych organizacji zajmujących się kulturą i ochroną dziedzictwa narodowego.

1.4.3.4. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta

Bezpieczeństwo publiczne na terenie miasta zapewnia Komisariat Policji w Skaryszewie. Jego aktywna działalność obejmuje szeroko rozumianą prewencję (spotkania z młodzieżą, informowanie mieszkańców o zagrożeniach), wykonywanie pierwszych czynności na miejscu zdarzenia. W 2014 r. na terenie miasta odnotowano 61 przestępstw.

Zagrożenia przestępczością i występowanie innych zjawisk patologicznych na terenie działania posterunku policji w Skaryszewie to głównie:

- przestępstwa przeciwko mieniu,
- przestępstwa przeciwko zdrowiu,
- przestępstwa przeciwko rodzinie,
- przestępstwa i wykroczenia drogowe (szczególnie popełniane w stanie nietrzeźwości),

Ponadto o bezpieczeństwo dba także Ochotnicza Straż Pożarna w Skaryszewie.

Zagrożenia pożarowe związane z:

- transportowaniem materiałów niebezpiecznych ruchu tranzytowym, drogami przecinającymi teren gminy,
- występowaniem kompleksów leśnych,

- działalnością gospodarstw rolnych (łatwopalne budynki mieszkalne i gospodarskie, składowanie naturalnych materiałów palnych, takich jak słoma, siano itp., innych łatwopalnych, jak olej napędowy, etylina, złego stanu technicznego instalacji i urządzeń elektrycznych).

1.4.3.5. Identyfikacja problemów

- Ujemne saldo migracji, migracja lepiej wykształconych i bardziej dynamicznych osób,
- Utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia,
- Ubożenie społeczeństwa,
- Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej.

1.5. OKREŚLENIE GRUP SPOŁECZNYCH WYMAGAJĄCYCH WSPARCIA W RAMACH PROGRAMU REWITALIZACJI

Efektom wdrożenia działań, które zaplanowane zostaną w ramach procesu rewitalizacji będzie poprawa jakości życia mieszkańców wyznaczonych obszarów zdegradowanych. W strukturze radomskiego społeczeństwa można wyróżnić kilka grup, na które w sposób szczególny powinny być ukierunkowane działania rewitalizacyjne.

Pierwszą grupą wymagającą szczególnego rodzaju wsparcia są rodziny znajdujące się w kryzysie, zarówno ekonomicznym, jak i społecznym, a w szczególności dzieci i młodzież z tych rodzin, które w największym stopniu odczuwają skutki tego kryzysu. Rodziny, w których występują takie problemy jak ubóstwo, nieodpowiednie przygotowanie rodziców do pełnienia roli opiekuńczo – wychowawczej, przemoc, bezrobocie, nadużywanie alkoholu i innych używek, trudne warunki lokalowe, czy agresja dzieci i młodzieży, bez odpowiedniej pomocy skazane są na marginalizację społeczną. System wsparcia dla takich rodzin powinien mieć na celu całościowe objęcie pomocą rodziny i doprowadzenie, w miarę możliwości, do odzyskania lub wzmocnienia samodzielności życiowej.

Kolejną grupą społeczną wymagającą szczególnego rodzaju wsparcia są osoby bezrobotne, głównie te pozostające bez zatrudnienia w długim okresie. Jednymi z priorytetowych działań w ramach procesu rewitalizacji powinny być inicjatywy zmierzające

do zmniejszenia skali bezrobocia, w szczególności wśród osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli oprócz wspomnianych już długotrwale bezrobotnych, także osób powyżej 50 roku życia, osób młodych, z niskim wykształceniem, bez kwalifikacji. Bezrobocie jest przyczyną wielu problemów psychospołecznych. Osoby pozostające w dłuższym okresie bez zatrudnienia tracą poczucie własnej wartości, wzmagają się u nich poczucie wyizolowania ze społeczeństwa. Negatywne konsekwencje wysokiego poziomu bezrobocia odczuwalne są przez całe społeczeństwo.

Grupą społeczną znajdującą się w bardzo trudnej sytuacji są także osoby niepełnosprawne. Działania rewitalizacyjne powinny być ukierunkowane na tworzenie warunków do szerszego i aktywnego zaangażowania osób z niepełnosprawnością w sferze zawodowej i społecznej. Wymaga to, z jednej strony, przygotowania społeczeństwa do takiej sytuacji, a z drugiej, przygotowania samych osób z niepełnosprawnością do pełnienia różnych ról społecznych w lokalnym środowisku. Osoby niepełnosprawne w Radomiu najczęściej trapione są takimi problemami jak: niski status w społeczeństwie, mała liczba miejsc pracy, trudności z asymilacją społeczną związane z występującymi barierami społecznymi i architektonicznymi, brak systemu wsparcia dla osób pełniących funkcję opiekuńczą względem osób niesamodzielnych.

Działania rewitalizacyjne powinny być także odpowiedzią na zdiagnozowane problemy osób starszych, wśród których wskazać należy na: samotność i marginalizację, niski poziom jakości życia, niskie świadczenia społeczne, wysokie koszty leczenia, e-wykluczenie, niedostateczny poziom szacunku osób młodych w stosunku do seniorów, małą liczbę inicjatyw mających na celu integrację międzypokoleniową, utrudniony dostęp do kultury spowodowany znacznymi ograniczeniami finansowymi. Poprawa sytuacji osób starszych może zostać osiągnięta poprzez m.in. umożliwienie jak najszerszego dostępu do kultury, wypoczynku, edukacji, uczestnictwa w funkcjonowaniu działalności pozarządowych, a także innych form udziału w życiu społecznym. Wykorzystanie aktywności fizycznej i społecznej osób starszych może nie tylko wpływać na utrzymanie ich w dobrej kondycji psychofizycznej, na odsunięcie perspektywy umieszczenia w placówce opiekuńczej, czy zapobieganie osamotnieniu, ale także służy przekazywaniu bogatego doświadczenia młodszemu pokoleniu oraz budowaniu odpowiednich więzi międzypokoleniowych.

Grupą wymagającą szczególnego rodzaju wsparcia są także osoby uzależnione i ich rodziny. Zachowanie osób uzależnionych bardzo często nacechowane jest przemocą, agresją, zaniedbywaniem podstawowych obowiązków rodzinnych, co w konsekwencji przekłada się na destrukcję rodziny. W wielu przypadkach małżonkowie i najbliżsi osób uzależnionych doświadczają niedostatku materialnego z powodu utraty zdolności do pracy lub niskiego wynagrodzenia uzyskiwanego przez uzależnionego członka rodziny. Ubożenie spowodowane jest także wysokimi wydatkami na używki. Dzieci osób uzależnionych, poza ubóstwem, dotknięte są także często problemem zaburzeń emocjonalnych i zakłóceń rozwoju psychofizycznego. Przyczynia się to do występowania problemów w nauce, w konsekwencji do niższego poziomu wykształcenia, co w późniejszym okresie przekłada się na ograniczone możliwości funkcjonowania na rynku pracy.

2. DELIMITACJA OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W ROF

Delimitację obszarów kryzysowych w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym przeprowadzono w ramach II etapu pn.: *Zintegrowany program inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego*. Opis metodologii wyznaczania obszarów zdegradowanych przedstawiono w rozdziale 2.2 Delimitacja obszarów zdegradowanych.

3. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH W POSZCZEGÓLNYCH MIASTACH RADOMSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

3.1. RADOM OBSZAR A

Obszar zdegradowany A obejmuje swym zasięgiem Śródmieście Radomia oraz Miasto Kazimierzowskie. Obszar ograniczony jest ulicami: Zbrowskiego, Strugą, Miłą, Czystą, Chrobrego, Potokiem Północnym, ulicą Okulickiego, ul. Limanowskiego, placem Kotlarza, ul. Reja, placem Kazimierza Wielkiego, ul. Wałową, rondem Kisielewskiego, ul. Narutowicza, ul. Traugutta, placem Dworcowym, torami kolejowymi, ulicą Szklaną.

Rysunek 18 Zasięg obszaru zdegradowanego A w Radomiu

Źródło: Opracowanie własne

Obszar obejmujący powierzchnię 350 ha, pełni przede wszystkim funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, administracyjną, handlowo - usługową. Obszar charakteryzuje się kwartałową XIX - wieczną zabudową, charakterystyczną dla tego okresu, kamienic

czynszowych z parterami przeznaczonymi na handel i usługi. Pośród nich ulokowane są duże obiekty użyteczności publicznej, będące miejscem świadczenia usług administracyjnych, sądowniczych i kulturalnych. Dopełnieniem tej przestrzeni są zabytkowe parki, wymagające rewitalizacji. W strefie śródmiejskiej występuje także zabudowa wysoka, stanowiąca pozostałość po czasach socrealizmu. Zabudowa ta stanowi dysharmonię w tkance śródmiejskiej miasta (np. budynek telekomunikacji przy ulicy Piłsudskiego, bloki przy ul. Niedziałkowskiego i Staszica).

O handlowej funkcji obszaru Śródmieścia świadczy głównie sieć drobnych sklepów. Istnieją tutaj również dawne domy towarowe jako powierzchnie do wynajęcia z przeznaczeniem przede wszystkim na handel, w mniejszym stopniu na usługi.

W granicach obszaru znajduje się szereg istotnych obiektów i instytucji, takich jak:

- placówki oświatowe i opiekuńczo - wychowawcze:
 - Przedszkole Publiczne nr 4 im. Juliana Tuwima,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 7,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 8,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 33 im Kawalerów Orderu Uśmiechu,
 - Europejskie Gimnazjum im. Unii Europejskiej,
 - I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika,
 - III Liceum Ogólnokształcące im. D. Czachowskiego,
 - V Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta,
 - VI Liceum Ogólnokształcące im. Jana Kochanowskiego,
 - X Liceum Ogólnokształcące,
 - Zespół Szkół Samochodowych,
 - Zespół Szkół Muzycznych im. Oskara Kolberga,
 - Zespół Szkół Technicznych,
 - Publiczne Gimnazjum nr 13 z Oddziałami Dwujęzycznymi,
 - Szkolne Schronisko Młodzieżowe,
 - Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu,
 - Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Technicznych,
 - Uniwersytet Technologiczno - Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego,

- Zakład Pielęgnacyjno - Opiekuńczy,
- Placówka Rodzinna nr 10,
- Placówka Wielofunkcyjna "Słoneczny Dom",
- Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy,
- placówki ochrony zdrowia:
 - Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa im. dr Konrada Vetha,
 - Radomski Szpital Specjalistyczny im. dr Tytusa Chałubińskiego,
 - Laboratorium Analiz Lekarskich Lab-Medic,
 - S.C. Gamed Gabinety Lekarskie NZOZ,
 - Centrum Medyczne Corten Medic,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Polmedic,
- placówki administracji publicznej:
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
 - Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
 - Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego,
 - Urząd Miejski,
 - Urząd Stanu Cywilnego,
 - Straż Miejska,
 - Publiczne Wodociągi Miejskie,
 - Miejski Zarząd Dróg i Transportu,
 - Miejska Pracownia Urbanistyczna,
 - Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej,
 - Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Rybackiej w Warszawie posterunek terenowy,
 - Mazowiecki Urząd Wojewódzki - delegatura,
 - Kuratorium Oświaty w Warszawie - biuro zamiejscowe,
 - Sąd Okręgowy,
 - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych,
 - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - placówka terenowa,
- placówki kulturalne:

- Ośrodek Kultury i Sztuki "Reursa Obywatelska",
- Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia",
- Teatr Powszechny im. Jana Kochanowskiego,
- Muzeum im. Jacka Malczewskiego,
- Muzeum Sztuki Współczesnej,
- "Łaźnia" - Radomski Klub Środowisk Twórczych i Galeria,
- Radomska Orkiestra Kameralna,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa A. i Andrzeja S. Załuskich,
- placówki i obiekty sakralne:
 - siedziba Diecezji Radomskiej,
 - kościół p.w. Świętej Rodziny,
 - kościół Ewangelicko - Augsburski,
 - kościół Garnizonowy św. Stanisława Biskupa,
 - kościół p.w. św. Jana Chrzciciela,
 - klasztor o.o. Bernardynów,
- pozostałe placówki i obiekty użyteczności publicznej:
 - Centrum Informacji Turystycznej,
 - NSZZ "Solidarność" - Zarząd Regionu Ziemia Radomska,
 - Dworzec PKP,
 - dworzec autobusowy,
 - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji,
 - Stadion Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji,
 - pływalnia Orka,
 - Plac Żołnierzy 72 Pułku Piechoty,
 - Ratusz,
 - Zamek Królewski,
 - Brama Iłżecka,
 - Pomnik "Trzy Kamienie",
 - Pomnik Czynu Legionów,
 - Stary Ogród,

— Park im. Tadeusza Kościuszki.

Zgodnie ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radom przeważająca część terenów z obszaru Śródmieścia to obszary zabudowy śródmiejskiej oraz zabudowy mieszkaniowej intensywnej. Część terenów to obszary usług o charakterze miastotwórczym (nauki, oświaty, zdrowia, itp.), zabudowy mieszkaniowej ekstensywnej, parki, skwery, zieleń urządzona, zieleń towarzysząca usługom.

Według stanu na dzień 31.12.2014 r. obszar zamieszkiwany jest przez 31 857 osób, z których 18 873 osoby należą do grupy ludności w wieku produkcyjnym, 7 768 osób liczy grupa osób w wieku poprodukcyjnym, liczebność grupy osób nieletnich (w wieku 13 - 17 lat) to z kolei 1 420 osób. Wskaźnik obciążenia demograficznego obrazujący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności przyjmuje wyższą wartość dla obszaru Śródmieścia (33,05) niż dla miasta Radom (20,89). Obszar Śródmieścia charakteryzuje się wyjątkowo złą sytuacją w sferze społecznej. Ze świadczeń pomocy społecznej w 2014 roku korzystało łącznie 4 397 osób. Mieszkańcom tym wypłacono zasiłki na łączną kwotę 8 903 230 zł. Na każdy 1000 mieszkańców obszaru Śródmieścia przypada aż 138 osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej wymagającej wsparcia w postaci pomocy społecznej. Dla zobrazowania skali sytuacji kryzysowej w tej materii, średnia dla miasta Radomia to około 76 osób korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, na koniec 2014 roku w obszarze Śródmieścia bez pracy pozostawało 2 856 osób, co oznacza, że zatrudnienia nie posiadał niemal co szósty mieszkaniec Śródmieścia. Spośród wszystkich osób bezrobotnych aż 67,5% to długotrwale bezrobotni.

Bezrobocie, szczególnie długotrwale, jest bardzo często bezpośrednią przyczyną konieczności korzystania z zasiłków pomocy społecznej. Bezrobocie jest jednym z najpoważniejszych i największych problemów społecznych. Jego występowanie prowadzi do pogłębiania się kryzysu nie tylko w sferze społecznej ale także, w dłuższej perspektywie, przestrzennej i gospodarczej. Bezrobocie jest także z drugiej strony konsekwencją stagnacji w sferze gospodarczej. Osoby bezrobotne, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, nie są w stanie podejmować inicjatyw zmierzających np. do zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Bezrobocie jest bardzo negatywnym zjawiskiem, ponieważ oznacza marnotrawstwo zasobów siły roboczej (czynników wytwórczych). Bezrobotni nie wytwarzają dóbr i usług, ale uczestniczą w ich podziale. Otrzymują zasiłki w ramach pomocy społecznej

dodatkowo nie płacąc podatków (np. podatku dochodowego), co jest kolejnym obciążeniem dla społeczeństwa. Bezrobocie, szczególnie długotrwałe prowadzi do marginalizacji i wykluczenia społecznego. Przywrócenie do aktywnego życia zawodowego i społecznego osób pozostających bez zatrudnienia w długim okresie jest bardzo trudne. Przyczynami kryzysowej sytuacji na obszarze Śródmieścia są m.in.: brak motywacji do zmian u osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, niezaradność życiowa takich osób, względna łatwość uzyskiwania świadczeń pomocy społecznej, brak profesjonalnego wsparcia ze strony odpowiednich instytucji, niskie wykształcenie i brak kwalifikacji.

Spośród wszystkich osób bezrobotnych z obszaru Śródmieścia, aż 37% posiada jedynie wykształcenie podstawowe.

Bezrobocie prowadzi do pogorszenia warunków życiowych bezrobotnych i ich rodzin, do stopniowej utraty kwalifikacji, frustracji i występowania zjawisk patologicznych. Problem bezrobocia wpływa niekorzystnie zatem nie tylko na stan życia i funkcjonowanie osoby bezrobotnej, lecz również na jej otoczenie (w tym rodzinę). Bezrobocie jest bardzo często główną przyczyną problemów opiekuńczo – wychowawczych, alkoholizmu, czy przemocy.

W obszarze Śródmieścia w 2014 roku na każdy 1000 mieszkańców przypadały 33 popełnione przestępstwa. Dla porównania średnia dla miasta jest o ponad 1/3 niższa i wynosi 21 popełnionych przestępstw na 1000 mieszkańców.

Obszar Śródmieścia charakteryzuje się zmniejszającym się potencjałem rozwoju społeczno – gospodarczego, którego miarą może być analiza wartości wskaźnika spadku liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów na 1 tys. mieszkańców i zestawienie jej ze średnią dla miasta. W 2014 roku w Radomiu wskaźnik spadku liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł 43,56. Zdecydowanie gorsza sytuacja w tej materii charakteryzuje obszar Śródmieścia, w którym wskaźnik ten przyjmuje wartość 60,61. Wyludnianie się tego rejonu świadczy o coraz mniejszej jego atrakcyjności i skutkować może w przyszłości dalszym zmniejszaniem potencjału ekonomicznego – gospodarczego i postępującą degradacją obszaru.

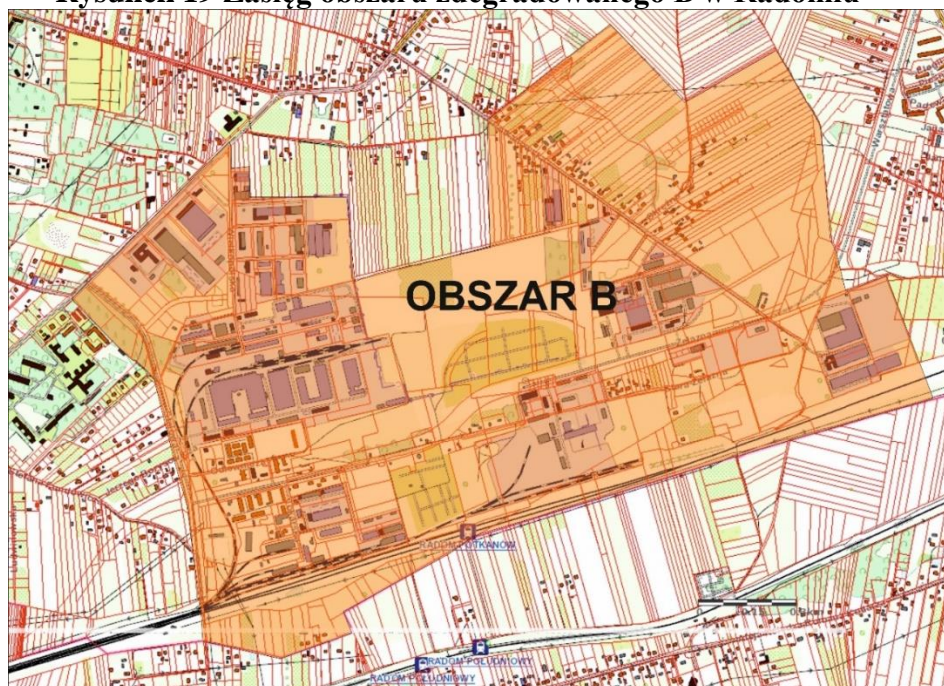
O zmniejszającej się atrakcyjności obszaru Śródmieścia dla jego dotychczasowych mieszkańców świadczy znaczny odpływ ludności mający odzwierciedlenie w wartości wskaźnika salda migracji na 1000 mieszkańców. W 2014 roku saldo migracji w Radomiu

w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosło -1,58. Zdecydowanie większy odpływ ludności charakteryzuje obszar Śródmieście: -12,34 salda migracji na 1000 mieszkańców.

3.2. RADOM OBSZAR B

Obszar zdegradowany B, obejmujący swym zasięgiem dzielnicę Potkanów, ograniczony jest ulicami: Krychnowicką, Starokrakowską, granicą miasta oraz ulicą Stalową.

Rysunek 19 Zasięg obszaru zdegradowanego B w Radomiu

Źródło: Opracowanie własne

Struktura zagospodarowania przestrzennego dzielnicy Potkanów przedstawia się następująco:

- 1,6 ha – mieszkalnictwo ekstensywne;
- 13,6 ha – usługi;
- 133 ha – przemysł;
- 153 ha – powierzchnia biologicznie czynna.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radom przeważającą część rejonu Potkanowa wskazano jako obszar predestynowany do rozwoju funkcji usługowo – przemysłowej. Północna część obszaru zdegradowanego to powierzchnie

wskazane jako tereny zabudowy mieszkaniowej ekstensywnej oraz obszary terenów otwartych, biologicznie czynnych MSP z zakazem zabudowy.

W rejonie Potkanowa znajdują się m. in.:

- Fabryka Łączników;
- Global Cosmed S.A. – fabryka kosmetyków;
- Precision Machine Parts Sp. z o.o.;
- Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC S.A.;
- ITM Poland;
- GPS Frozen Sp. z o.o.;
- Ciepłownia Południe;
- Samodzielny Wojewódzki Publiczny Zespół Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej im. dr B. Borzym;
- przystanek kolejowy Radom Potkanów;

Obszar obejmujący powierzchnię 275 ha zamieszkiwany jest przez 1 034 osoby. Grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym liczy 674 osoby, liczebność grupy osób w wieku poprodukcyjnym to 146 osób, natomiast grupa osób nieletnich (w wieku 13 – 17 lat) – 54 osoby. W dzielnicy Potkanów dostrzegalne jest wysokie nasilenie problemów sfery społecznej. W 2014 roku z pomocy społecznej korzystały 263 osoby, co oznacza, że na każdy 1000 mieszkańców przypadają 254 osoby znajdujące się w sytuacji materialnej wymagającej wsparcia w formie zasiłku. Dla porównania, średnia wartość wskaźnika liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dla całego miasta Radom wynosi 76,88. Średnia wartość wypłaconego zasiłku w przeliczeniu na rodzinę w dzielnicy Potkanów w 2014 roku to 4 639,09 zł, natomiast dla całego miasta Radom 3 955,97 zł.

Na koniec 2014 roku w dzielnicy Potkanów 163 osoby były zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne. Oznacza to, że odsetek osób pozostających bez zatrudnienia w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosi 24,18%. Średni odsetek dla miasta jest znacznie niższy i wynosi 12,56%. Spośród wszystkich osób pozostających bez pracy 74,23% to osoby pozostające bez zatrudnienia dłużej niż 12 miesięcy. Dla miasta Radom odsetek ten wynosi 64,99%. Osoby z wykształceniem podstawowym stanowią 37,57% wszystkich osób bezrobotnych w Potkanowie. Średni odsetek dla miasta to 27,74.

Rejon Potkanowa charakteryzuje także wysoki stopień przestępczości. W 2014 roku na każdy 1000 mieszkańców przypadało tutaj 57 popełnionych przestępstw. W Radomiu średnia przestępczość jest ponad dwukrotnie niższa.

Zdegradowany obszar B charakteryzuje się także znacznym spadkiem liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość tego wskaźnika wynosi 83,17 i jest prawie dwukrotnie wyższa niż dla całego miasta Radom. Średnie saldo migracji dla miasta to -1,58, natomiast dla Potkanowa -45,53, co świadczy o coraz mniejszej atrakcyjności tego miejsca dla jego mieszkańców.

3.3. OBSZAR W MIEŚCIE PIONKI

Obszar zdegradowany w mieście Pionki zlokalizowany jest w centralnej części miasta. Granica tego obszaru przebiega wzdłuż ulic: Leśnej, Adama Mickiewicza, Alei Jana Pawła II, ulicy Radomskiej, przez tereny przemysłowe miasta Pionki, wzdłuż południowo – wschodniej granicy miasta, w kierunku północnym ulicą Fabryczną, kolejno ulicami: Wspólną, Krótką, Zwoleńską, Kolejową, Królowej Jadwigi, Alei Lipowych, ulicą ks. Popiełuszki, aż do ul. Północnej. Północna granica obszaru zdegradowanego przebiega wzdłuż fragmentu ul. Partyzantów, jednakże nie została ona włączona do obszaru.

W 2014 roku na obszarze zdegradowanym mieszkało 11459 osób. Stanowi to 60,4% ogólnej ludności miasta Pionki (18965 mieszkańców). Wyznaczony teren obejmuje następujące dzielnice: Stara Kolonia, Centralna Kolonia, Nowa Kolonia, fragment osiedla tzw. Działki za Stawem, Podgóry oraz obszar na północ od tej dzielnicy. Stara Kolonia to najstarsze osiedle znajdujące się w Pionkach, które zostało wybudowane w latach dwudziestych XX. wieku. Zabudowę w przeważającej części stanowią jednopiętrowe kamienice i domy mieszkalne. Osiedle zostało wybudowane w celu zapewnienia potrzeb mieszkaniowych Państwowej Wytwórni Prochów i Materiałów Kruszących (ZTS Pronit). Zakład ten powstał w 1923 roku. Niewielka wioska Zagożdżon (obecne Pionki) bardzo szybko przekształciła się w prężnie funkcjonujące miasto. Przez wiele lat Zakład rozwijał kierunki produkcji, a ZTS Pronit był głównym pracodawcą dla wielu mieszkańców miasta oraz właścicielem dużej części infrastruktury. Firma rozwijała się do lat 90. XX wieku, kiedy to przemiany zachodzące w kraju doprowadziły początkowo do jego podziału, a następnie upadłości zakładu macierzystego, w wyniku którego wiele osób utraciło zatrudnienie. Bezrobocie stało się głównym problemem miasta Pionki i nadal utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie. W 2005 roku miasto odkupiło od syndyka majątek ZTS Pronit, wskutek czego stało się właścicielem przemysłowych obszarów zdegradowanych.

Centralna Kolonia to dzielnica zlokalizowana pomiędzy Starą i Nową Kolonią (niewielkie osiedle mieszkalne zlokalizowane pomiędzy ulicą Harcerską a ulicą Sosnową). Nowa Kolonia to osiedle zlokalizowane w centrum miasta. Na jego terenie zlokalizowane są najważniejsze urzędy, banki, a także Plac Konstytucji 3 Maja, który jest uważany za swego rodzaju miejski rynek. Północno-wschodni fragment obszaru zdegradowanego to część dzielnicy Działki za Stawem, która obejmuje osiedle mieszkalne przy ulicach: ks. Piotra

Ściegiennego, Jana Kochanowskiego, Stanisława Moniuszki i Bolesława Prusa. W części tej znajduje się także niewielkie zlewisko rzeki Zagożdżonka. Ostatnią dzielnicą miasta Pionki, która została objęta obszarem zdegradowanym jest dzielnica Podgóry. Jest to osiedle, które zostało wybudowane na gruntach dawnej wsi Podgóry. Zlokalizowane są tam głównie czteropiętrowe bloki wykonane z tzw. wielkiej płyty. W północnej części osiedla zabudowę (z lat 50. XX wieku) stanowią bloki dwupiętrowe wykonane z cegły. Wzdłuż ulicy Sienkiewicza zachowało się kilka zabudowań z czasów wsi Podgóry.

Na obszarze zdegradowanym przeważają tereny zabudowane, czyli głównie zabudowa mieszkaniowa oraz przemysłowa. Ponadto w zachodniej części terenu znajdują się kompleksy leśne oraz zadrzewione. Tereny roślinności trawiastej oraz upraw trwałych dominują we wschodniej części obszaru. Poniższa mapa prezentuje strukturę użytkowania terenu obszaru zdegradowanego.

Rysunek 20. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym

Legenda

— Obszar zdegradowany	— Odcinki rzek lub kanałów	Tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych
Obszary wód	Cmentarz	Tereny komunikacyjne
— Sieć drogowa	Trzciny i sitowie	Tereny upraw trwałych
Tereny leśne lub zadrzewione	Tereny roślinności krzewiastej	Obszary wód
Tereny gruntów odsłoniętych	Inne tereny niezabudowane	Tereny zabudowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

Układ komunikacyjny na obszarze tworzy droga wojewódzka nr 787 - prowadzi od Pionek do Zwolenia, w całości biegnie na terenie województwa mazowieckiego, jej łączna długość wynosi 20,11 km, natomiast na obszarze zdegradowanym droga ma długość 4,68 km - pozostałe drogi są drogami powiatowymi oraz gminnymi.

Przez obszar zdegradowany przebiega magistrała kolejowa Kielce – Radom – Lublin. Jej łączna długość to 634 km. Długość torów kolejowych na analizowanym obszarze to 3,40 km. W granicach obszaru znajdują się dwie stacje kolejowe: Pionki oraz Pionki Zachodnie.

Wzdłuż torów kolejowych przebiega linia elektroenergetyczna średniego napięcia. Linie elektroenergetyczne niskiego napięcia przebiegają wzdłuż ulic: Henryka Sienkiewicza, Alei Lipowych, Leśnej, Zacisze, Legionistów, Zwoleńskiej, Wspólnej, Stanisława Moniuszki, Jana Kochanowskiego, Piotra Ściegiennego, Krótkiej, Bolesława Prusa, Fabrycznej, Obrońców Ojczyzny.

Obszar zdegradowany obejmuje przemysłową część miasta. W XX w. gospodarka miasta prężnie się rozwijała. W wyniku przemian ustrojowych zaczęły upadać zakłady, w tym największy pracodawca w mieście - ZTS Pronit. Obecnie do głównych pracodawców, mających siedziby w granicach obszaru zdegradowanego, zaliczamy:

- MESKO S.A.,
- Fabryka Amunicji Myśliwskiej "FAM-PIONKI" sp. z o.o.,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe "ELCHEM-B",
- Zakład Produkcyjno – Handlowy "DEKOL",
- PPHU "BATO",
- INTER-IREX.

W 2014 roku na analizowanym obszarze zarejestrowanych było 411 podmiotów gospodarki narodowej, a w całym mieście 712. Oznacza to, iż 57,7% ogółu podmiotów zlokalizowanych było na omawianym obszarze. Natomiast liczba osób bezrobotnych w mieście wynosiła 1619. Na terenie zdegradowanym mieszkało aż 61% ogółu osób niezatrudnionych. Ponadto 649 osoby zamieszkujące ten obszar to osoby długotrwale bezrobotne.

Na obszarze zdegradowanym, na terenie miasta Pionki zlokalizowane są następujące jednostki:

- Miejskie Centrum Kultury i Biblioteka (ul. Radomska 1),
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (ul. Leśna 5),
- Środowiskowy Dom Samopomocy (ul. Jordanowska 1),
- Miejski Zarząd Oświaty i Sportu (ul. Leśna 5),
- MZUK Miejski Zakład Usług Komunalnych (ul. Leśna 5),
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 (ul. Jana Kochanowskiego 14),

- Przedszkole Nr 1 (ul. Żeromskiego 9),
- Przedszkole nr 2 (Aleje Lipowe 24a),
- Publiczne Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi nr 1 im. Jana Kochanowskiego (ul. Leśna 1),
- Centrum Aktywności Lokalnej (ul. Zakładowa 5).

Ponadto na obszarze zlokalizowane są siedziby następujących organizacji pozarządowych:

- Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Diecezji Radomskiej Oddział Pionki (ul. Fabryczna 12),
- Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej- Obwód Ziemia Radomska (ul. Orzeszkowej 16),
- Związek Harcerstwa Polskiego - Hufiec Pionki im. Bohaterów Studzianek (ul. Orzeszkowej 8),
- Związek Strzelecki "Strzelec" (ul. Spokojna 6/3),
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Środowiskowe Ognisko Wychowawcze (ul. Leśna 7),
- Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze Pionki (Plac Konstytucji 3 Maja 11),
- Klub Sportowy "PROCH" (ul. Sosnowa 3),
- UKS "JUNIOR" przy Gimnazjum Nr 1 w Pionkach (ul. Leśna 1),
- UKS "BETA" przy Gimnazjum Nr 2 w Pionkach (ul. Słowackiego 4),
- Szkolny Klub Sportowy przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Pionkach (ul. Kolejowa 89),
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Miejski w Pionkach (ul. Aleje Lipowe 14),
- Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Pionkach (ul. Kolejowa 97).

Na obszarze zdegradowanym w Pionkach występuje obszar Natura 2000 – obszary ptasie. Obszary sieci Natura 2000 wyznaczane są przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Podstawą prawną ich tworzenia jest dyrektywa 2009/147/WE z 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tzw. dyrektywa ptasia.

Otulina Kozienickiego Parku Krajobrazowego przylega do obszaru zdegradowanego. Granicą rozdzielającą obszary jest ulica Leśna. Obszar otuliny charakteryzuje się dużymi walorami krajobrazowymi oraz zróżnicowaną rzeźbą terenu.

W mieście Pionki znajduje się dużo obiektów objętych ochroną konserwatorską. Wśród najważniejszych zabytków zlokalizowanych na obszarze zdegradowanym są:

- Kościół parafialny p.w. św. Barbary (Al. Jana Pawła II 1),
- Pałacyk (ul. Spokojna 9),
- Murowane kamienice przy ulicach: Brzozowej, Jodłowej, Ogrodowej, Elizy Orzeszkowej, Różanej, Sosnowej, Żeromskiego,
- Kamienica i studnia głębinowa przy ul. Filtrowej,
- Budynek murowany, dawny hotel „Lampart”, obecnie Urząd Miasta (Al. Jana Pawła II 15),
- Willa murowana – Biblioteka Pedagogiczna (ul. Radomska 7),
- Wieża ciśnień (ul. Zakładowa 7),
- Budynek tzw. „Starej poczty” (Al. Jana Pawła II 17).

Miasto Pionki ma ogromny potencjał turystyczny, głównie za sprawą położenia na skraju Puszczy Kozienickiej, przez którą przebiegają liczne szlaki turystyczne oraz uzdrowskiego mikroklimatu. Jednocześnie posiada duże powierzchnie terenów przemysłowych, które mogą zostać zaadaptowane do pełnienia nowych funkcji. Wykorzystanie potencjału miasta jest utrudnione, głównie ze względu na duże natężenie problemów społecznych, które uniemożliwiają dalszy rozwój miasta. Głównie z tego względu konieczne jest podjęcie działań naprawczych, które zahamują powstawanie tych zjawisk i ukierunkują miasto na trwały rozwój.

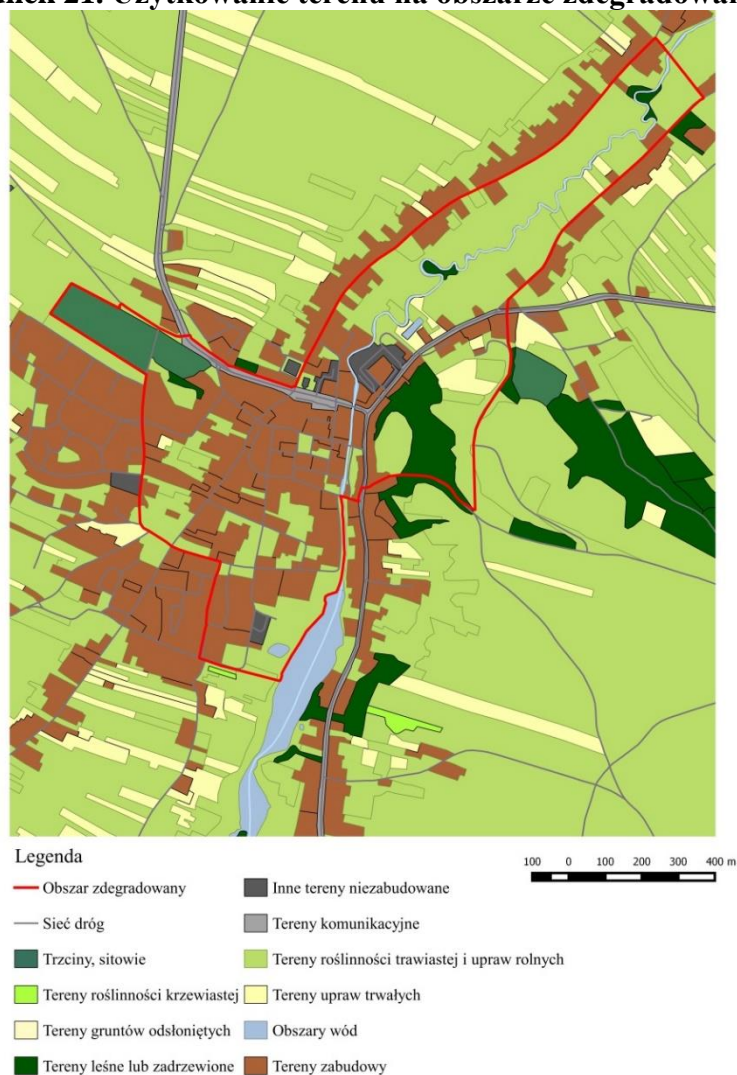

3.4. OBSZAR W MIEŚCIE IŁŻA

Obszar zdegradowany obejmuje centralną część miasta. Północna granica obszaru wyznaczona jest przez ulice: Staromiejską, Tatarską i Wójtowską. Od zachodu obszar ograniczają ulice: Orła Białego, Maksymiliana Jakubowskiego oraz Powstania Styczniowego. Południową granicę stanowi ulica Orła Białego. Od wschodu obszar graniczy z drogą krajową nr 9 oraz kompleksem leśnym, otaczającym zamek.

W 2014 roku badany obszar zamieszkiwało 1568. Stanowiło to 25,4% ogólnej liczby mieszkańców miasta. 70,5% mieszkańców obszaru to ludność w wieku produkcyjnym. Tylko 4% społeczeństwa, zamieszkujących obszar zdegradowany, to osoby w wieku poprodukcyjnym.

Rysunek 21. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

Powyższa mapa prezentuje strukturę użytkowania terenu na obszarze zdegradowanym. Południową część obszaru stanowią głównie tereny zabudowy. Północna część to obszary położone przy rzece Iłżance. Przeważają tam tereny roślinności trawiastej oraz upraw rolnych. Przy zachodniej granicy zlokalizowany jest cmentarz.

Przez zdegradowany obszar przebiega droga krajowa nr 9, prowadząca z Radomia do Rzeszowa. Jest ona częścią międzynarodowej trasy E371, biegnącej przez południowo – wschodnią Polskę oraz wschodnią Słowację. Na badanym obszarze trasa ta ma długość 796 m. Ponadto przez wschodnią część obszaru biegnie droga wojewódzka 747, łącząca drogę krajową nr 9 z drogą krajową nr 19. Biegnie od Iłży do Konopnicy koło Lublina. Jej długość na obszarze zdegradowanym to 456 m. Układ komunikacyjny uzupełniają drogi powiatowe oraz gminne.

Przez obszar zdegradowany przebiegają linie elektroenergetyczne. Linie niskiego napięcia biegną wzdłuż ulic: Radomskiej, Armii Krajowej, Doktor Anki, Powstania Styczniowego, Prof. Jakuba Starszego, Zamłynie, Orła Białego, Podzamcze, Garbarskiej, Staromiejskiej oraz Wójtowskiej. Ponadto nad rzeką przebiega linia elektroenergetyczna średniego napięcia.

W 2014 roku na obszarze zdegradowanym w Iłży zarejestrowanych było 129 podmiotów gospodarki narodowej. Stanowiło to 53,3% wszystkich zarejestrowanych podmiotów w mieście.

Na tym obszarze w 2014 roku mieszkało 149 osób bezrobotnych, czyli 34,2% ogółu bezrobotnych w mieście. Aż 102 osoby to osoby bezrobotne długotrwale. Oznacza to, iż 68,5% bezrobotnych zamieszkujących ten teren pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy (na przestrzeni ostatnich 2 lat).

W centralnej części miasta Iłża, w granicach obszaru zdegradowanego, zlokalizowane są następujące jednostki:

- Dom Kultury (Osiedle Stanisława Staszica 13),
- Zespół Ekonomiczno – Administracyjny Szkół (Osiedle Stanisława Staszica 13),
- Miejsko – Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Iłży (ul. Orła Białego 3),
- Przedszkole Samorządowe (Osiedle Stanisława Staszica 14),
- Zakład Wodociągów i Kanalizacji (ul. Maksymiliana Jakubowskiego 12),
- Zakład Energetyki Ciepłej (ul. Bodzetyńska 43),
- Centrum Edukacji Nauczycieli (ul. Maksymiliana Jakubowskiego 5),

- Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika (ul. Profesora Jakuba Starszego 6),
- Gminny Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej (ul. Bodzetyńska 17),
- Przedszkole „Bajkowy Dworek” (ul. Kaleta 4),
- Urząd Miasta i Gminy (ul. Rynek 11),
- Urząd Pocztowy (ul. Rynek 12),
- Dworzec autobusowy (ul. Podzamcze 33).

Na obszarze znajdują się również siedziby następujących organizacji pozarządowych:

- Stowarzyszenie Iłżeckie Towarzystwo Historyczno – Naukowe w Iłży (ul. Orła Białego 5),
- Razem dla Iłży (Osiedle Stanisława Staszica 2/26),
- Stowarzyszenie Współpracy Iłżecko – Bolechowskiej (ul. Jakuba Starszego 6),
- Związek Zawodowy „Służba Zdrowia w Iłży” (ul. Bodzetyńska 17),
- Związek Zawodowy Pracowników Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Iłży (ul. Bodzetyńska 39),
- Iłżecki Klub Sportowy „Polonia” (ul. Podzamcze 47),
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej (Osiedle Stanisława Staszica 13),
- Ochotnicza Straż Pożarna w Iłży (ul. Garbarska 5).

Przez obszar zdegradowany przepływa rzeka Iłzanka. W południowej części obszar zdegradowany pokrywa się z Obszarem Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec. Obszar został powołany Rozporządzeniem Nr 41 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec. Na tym obszarze występują korytarze ekologiczne. Obszar ten wyróżnia się zróżnicowanym krajobrazem, posiada potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji.

Na obszarze zdegradowanym znajdują się następujące obiekty zabytkowe:

- Kościół farny, p.w. Wniebowzięcia NMP,
- Dzwonnica przy kościele farnym,
- Kaplica cmentarna przy kościele farnym,
- Ogrodzenie cmentarza kościoła farnego,

- Kaplica Szyszkowskich, przy kościele farnym,
- Kościół cmentarny p.w. Matki Boskiej Śnieżnej,
- Cmentarz przy kościele p.w. Matki Boskiej Śnieżnej,
- Ruiny zamku biskupów Krakowskich.

Na obszarze zdegradowanym występują strefy chronione. Obejmują one historyczny układ przestrzenny miasta:

- Strefa ochrony konserwatorskiej – obejmuje wszystkie kamienice usytuowane w obrębie dawnych murów obronnych, także przy Rynku oraz Placu 11 Listopada. W strefie tej nie można przekształcać układu komunikacyjnego, a każda działalność budowlana musi być uzgodniona z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- Strefa zarezerwowana dla badań archeologicznych – zlokalizowana jest wokół cmentarza. W obszarze tym wprowadzony jest zakaz zabudowy.

3.5. OBSZAR W MIEŚCIE SKARYSZEW

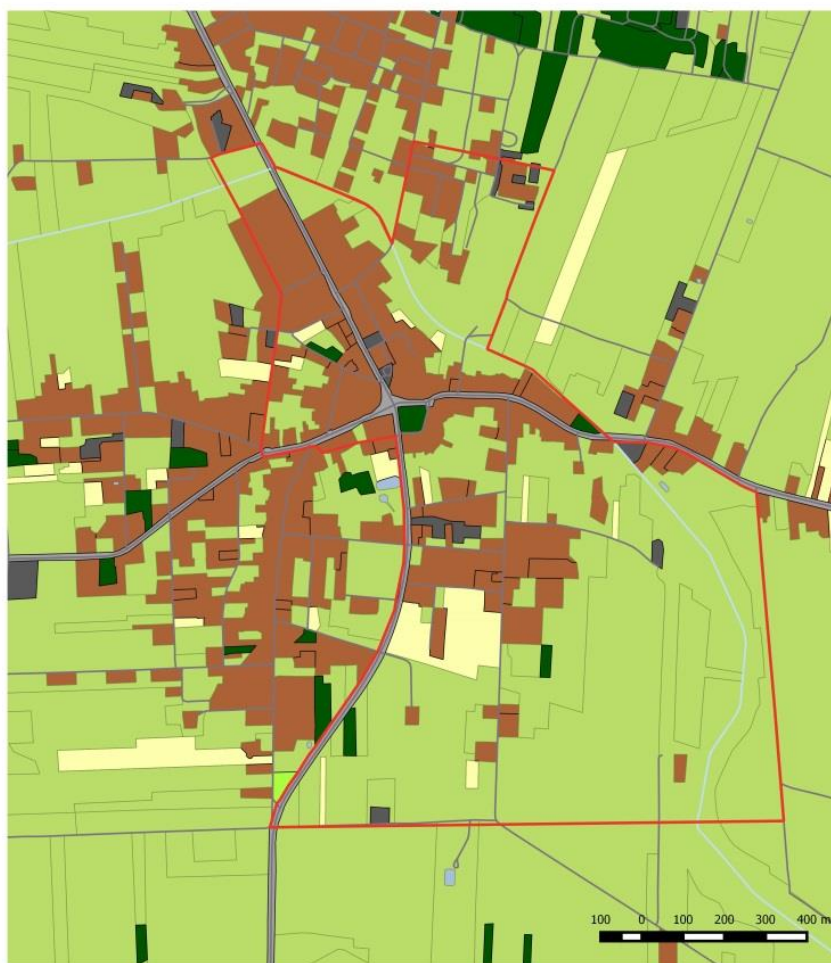
Obszar zdegradowany w Skaryszewie położony jest w centralnej części miasta. Od północy ograniczony jest on ulicami Krótką oraz Gimnazjalną, od wschodu granicę wyznacza rzeka Kobylanka oraz granica administracyjna miasta. Od południa obszar ograniczony jest ulicą Dzierzkowską. Od wschodu natomiast granicę wyznacza ulica Marii Skłodowskiej-Curie oraz droga krajowa nr 9. Obejmuje on następujące ulice: Adama Mickiewicza, Bolesława Chrobrego, Dzierzkowską, Henryka Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Kunegundy, Marii Konopnickiej, Marii Skłodowskiej-Curie, Mikołaja Kopernika, Piaseckiego, Rynek, Stefana Żeromskiego, Tadeusza Kościuszki, Targową, Adama Asnyka, Wojska Polskiego, Władysława Reymonta, Radomską, Wojciecha Kossaka, Jana Kochanowskiego, Krótką, Odrodzenia, Wisławy Szymborskiej, Czesława Miłosza.

Obszar zajmuje powierzchnię 132 ha, czyli 4,8% powierzchni Skaryszewa. Zdegradowany obszar zamieszkiwany jest przez 1 323 osoby, stanowi to 27,76% ogólnej liczby mieszkańców miasta.

W 2014 roku Skaryszew zamieszkiwało 4766 osób, natomiast na badanym obszarze żyły 1323 osoby. Stanowiło to 27,76% ogólnej liczby mieszkańców. Na zdegradowanym terenie mieszkało 825 osób w wieku produkcyjnym. Osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 62,36% ogólnej liczby ludności na analizowanym terenie, natomiast osoby w wieku poprodukcyjnym 11,1% wszystkich mieszkańców obszaru (147 osoby).

Miasto Skaryszew leży w obrębie Równiny Radomskiej. Zdegradowany obszar cechuje się małą deniwelacją terenu. Jego wysokość wynosi od 170 m.n.p.m. do 183 m.n.p.m. W północno – wschodniej części obszaru przepływa rzeka Kobylanka. Jest to niewielka rzeka dorzecza Wisły, która jest lewym dopływem Modrzewianki. Jej długość na analizowanym obszarze to 2258m. Nie występują większe kompleksy zadrzewione. Na zdegradowanym obszarze odnotować można pojedyncze drzewostany oraz krzewy. Brakuje parku, bądź miejsca rekreacji dla mieszkańców miasta.

Rysunek 22. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym

Legenda

— Obszar zdegradowany	— Odcinki rzek lub kanałów	Tereny roślinności trawiastej i upraw trwałych
Obszary wód	Cmentarz	Tereny komunikacyjne
— Sieć drogowa	Trziny i sitowie	Tereny upraw trwałych
Tereny leśne lub zadrzewione	Tereny roślinności krzewiastej	Obszary wód
Tereny gruntów odsłoniętych	Inne tereny niezabudowane	Tereny zabudowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

Omawiany obszar to teren zabudowany, w przeważającej części o zabudowie gęstej. W południowej części obszaru zlokalizowane są kompleksy roślinności trawiastej i upraw trwałych. Teren zurbanizowany użytkowany jest w następujący sposób:

- Funkcja mieszkaniowa – to główna funkcja na tym obszarze. Wzdłuż ciągów komunikacyjnych ulokowane są domy jednorodzinne, głównie w zabudowie szeregowej.

- Funkcja gospodarcza – za budynkami mieszkalnymi zlokalizowane są obiekty gospodarcze lub gospodarczo – produkcyjne. W większości są to garaże, a także małe zakłady produkcyjne.
- Funkcja rekreacyjna - w centralnej części obszaru zdegradowanego terenu znajduje się Rynek. Spełnia on funkcję rekreacyjną oraz stanowi teren zielony. Na tym obszarze znajdują się także inne tereny zadrzewione.
- Funkcja sakralna - nieopodal Rynku usytuowany jest kościół pw. Św. Jakuba Apostoła. Jest to świątynia chrześcijańska, pełniąca funkcję sakralną.
- Funkcja handlowo - usługowa - na obszarze zdegradowanym znajdują się liczne obiekty handlowe. Są to: Hotel i Centrum Wystawienniczo – Targowe, Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe COBRA-tex, PZU Ubezpieczenia, Bank Spółdzielczy, Restauracja Jubilatka, Przedsiębiorstwo handlowo – usługowe AGRO – ROLMET, a także domy towarowe, budynki biurowe, ośrodek zdrowia, usługi krawieckie, poczta, sklep AGD/RTV, straż pożarna, sklepy spożywcze.
- Funkcja edukacyjna - przy ulicy Gimnazjalnej zlokalizowany jest Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Skaryszewie. Przy szkole znajduje się boisko sportowe, pełniące funkcje rekreacyjne, natomiast przy ul. Wojska Polskiego 5 funkcjonuje Publiczna Szkoła Podstawowa w Skaryszewie. Przy ulicy Marii Skłodowskiej - Curie istnieje Samorządowe Przedszkole w Skaryszewie.
- Funkcja przemysłowa - na przedmiotowym obszarze znajdują się również budynki przemysłowe. Prowadzone działalności przemysłowe na tym obszarze to: zakład szklarski, piekarnia, warsztaty remontowo – naprawcze, wulkanizacja, zakład produkujący mozaikę i parkiety.
- Funkcja administracyjna – w budynku zlokalizowanym przy ul. Juliusza Słowackiego 6 mieści się Urząd Miasta i Gminy, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, a także Policja.

Na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji zlokalizowane są domy jednorodzinne. Brak jest budynków wielorodzinnych, tzw. blokowisk. W przeważającej części analizowanego terenu są to domy jednorodzinne w zabudowie szeregowej. Posiadają one głównie 2 kondygnacje, rzadziej spotykane są obiekty o 1 lub 3 kondygnacjach. Stan techniczny

większości domów jednorodzinnych jest dobry. Przeważają obiekty wybudowane w latach powojennych, tj.: 60, 70, 80.

W centralnej części obszaru zdegradowanego przecinają się dwie drogi. Jest to droga krajowa nr 9, łącząca Rzeszów z Radomiem. To fragment europejskiej trasy łącznikowej E371, kategorii B, biegnącej przez południowo – wschodnią Polskę oraz wschodnią Słowację. Na analizowanym terenie łączna długość drogi krajowej nr 9 wynosi 1831 m. Odcinek drogi krajowej nr 9 na tym obszarze stanowią dwie ulice: Juliusza Słowackiego oraz Konopnickiej. Prostopadłą do drogi krajowej jest droga wojewódzka nr 733, prowadząca z Karszówki do Zakrzewa. Jej długość na obszarze zdegradowanym wynosi 1216m. W skład drogi wojewódzkiej nr 733 wchodzi dwie ulice: Partyzantów oraz Żeromskiego. Ponadto układ komunikacyjny uzupełniony jest o następujące drogi powiatowe i gminne: Sienkiewicza, Targowa, Radomska, Skłodowskiej – Curie, Bolesława Chrobrego, Krótka, Miłosza, Gimnazjalna, Kochanowskiego, Szymborskiej, Odrodzenia, Kościuszki, Kunegundy, Kossaka, Rynek, Piaseckiego, Reymonta, Wojska Polskiego, Kopernika, Asnyka, Matejki, Dzierzkowska.

Przez obszar zdegradowany przebiega linia elektroenergetyczna średniego oraz niskiego napięcia. Przebiega ona wzdłuż rzeki Kobylanki oraz ulic: Jana Kochanowskiego, Marii Skłodowskiej – Curie, Radomskiej, Stefana Żeromskiego, Tadeusza Kościuszki, Mikołaja Kopernika oraz Piaseckiego.

Na dzień 31.12.2014 roku w mieście Skaryszew zarejestrowanych było 361 podmiotów gospodarki narodowej. Natomiast na analizowanym obszarze było ich 127, co stanowiło 35,1% wszystkich zarejestrowanych podmiotów.

Na zdegradowanym obszarze funkcjonują następujące zakłady pracy:

- PPHU „COBRA-tex” – działalność firmy skupia się na wytwarzaniu skór, odzieży skórzanej i wyrobów dziewiarskich. Przedsiębiorstwo ma charakter handlowo – produkcyjny. Firma posiada własne obiekty handlowe o powierzchni ok. 5500 m².
- CYGANERIA – restauracja, ośrodek szkoleniowy z hotelem oraz centrum wystawienniczo – targowe.
- Mniejsze obiekty funkcjonujące na obszarze: PZU ubezpieczenia, Bank Spółdzielczy, Restauracja Jubilatka, Przedsiębiorstwo handlowo – usługowe

AGRO – ROLMET, ośrodek zdrowia, usługi krawieckie, poczta, sklep AGD/RTV, straż pożarna, sklepy spożywcze.

W 2014 roku ogólna liczba osób bezrobotnych w mieście Skaryszew wynosiła 512, natomiast na obszarze zdegradowanym 174 osoby. Stanowiło to 33,9% ogółu osób bezrobotnych w mieście. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w 2014 roku w mieście wynosiła 342, natomiast na obszarze 126 (36,8% ogółu bezrobotnych).

Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2014 dla Skaryszewa wynosił 11,77%, natomiast dla analizowanego obszaru 15,27%. Ponadto odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych w Skaryszewie wyniósł 33,98%, z kolei na obszarze 39,08%.

Organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie obszaru zdegradowanego dzielą się na stowarzyszenia oraz uczniowskie kluby sportowe. W celu sprawnej współpracy, opracowany został dokument: „Projekt Programu Współpracy Miasta i Gminy Skaryszew z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalności Pożytku Publicznego na Rok 2015”. Na owym terenie funkcjonują następujące organizacje pozarządowe:

- Stowarzyszenia:
 - Stowarzyszenie „Słoneczko”
 - Stowarzyszenie „Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Skaryszewskiej”
 - Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło
 - Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „WSPÓLNY TRAKT”
 - Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Providentiae Dei
- Uczniowskie Kluby sportowe:
 - Uczniowski Klub Sportowy OLIMP Skaryszew

Komisariat Policji na analizowanym obszarze znajduje się przy ulicy Juliusza Słowackiego 6. Zlokalizowany jest on we wspólnym budynku z Urzędem Miasta i Gminy w Skaryszewie. Jest to oddział Komendy Miejskiej Policji w Radomiu. Ponadto na obszarze funkcjonuje Ochotnicza Straż Pożarna.

W 2014 roku na zdegradowanym obszarze stwierdzono 19 przestępstw. Stanowi to 31,15 % wszystkich przestępstw popełnionych w Skaryszewie w analizowanym roku. Liczba

przestępstw na 1000 mieszkańców na obszarze wynosiła 14,36, natomiast dla miasta wartość tego wskaźnika wyniosła 12,80.

Zachodnia część obszaru zdegradowanego pokrywa się z Obszarem Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec. Jego granice wyznacza ulica Juliusza Słowackiego. Obszar ten cechuje się walorami przyrodniczymi oraz krajobrazowymi. Ochronie podlegają kompleksy leśne oraz zadrzewienia.

Obiektem dziedzictwa kulturowego w Skaryszewie jest kościół pw. Św. Jakuba. Zespół kościelny wpisany jest do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W skład zespołu zaliczają się: kościół parafialny pw. św. Jakuba, kaplice, ogrodzenie cmentarne oraz bramki. Kościół pierwotnie był drewniany i pochodził z XII wieku. Datą rozpoczęcia budowy obecnego obiektu jest 27 maja 1691 roku, budowa zakończona została 20 listopada 1701 r. Świątynia została poświęcona 24 października 1724 roku. W ołtarzu umieszczone zostały relikwie świętych: Jadwigi – patronki Polski, Stanisława – biskupa krakowskiego, Krzysztofa, Wiktora, Celsa – męczenników. Kościół został wybudowany w stylu barokowym. Kościół przetrwał I oraz II wojnę światową. W latach 1949 – 1952 dobudowana została nowa kaplica chrzcielna oraz zakrystia. W kościele znajdują się rzeźby i obrazy z XVII – XVIII w., stalle oraz kopia obrazu van Dycka „Naigrywanie”.

4. PLANOWANE DZIAŁANIA NA OBSZARACH ZDEGRADOWANYCH ROF

4.1. PLANOWANE DZIAŁANIA

Do zgłaszania propozycji działań rewitalizacyjnych zostali zaproszeni wszyscy interesariusze procesu rewitalizacji. Zaproszenia zostały skierowane do:

- jednostek samorządu terytorialnego, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane ROF, tj.: Miasto Radom, Miasto i Gmina Pionki, Miasto i Gmina Iłża oraz Miasto i Gmina Skaryszew;
- jednostek organizacyjnych, w szczególności Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej oraz podmiotów realizujących działania z zakresu kultury i sportu;
- Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu oraz jego filii;
- organizacji pozarządowych.

O możliwości zgłaszania projektów rewitalizacyjnych zostali również poinformowani uczestnicy konsultacji społecznych, podczas realizacji etapu III opracowania, pn.: *Konsultacje społeczne Zintegrowanego programu inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego*

Poniższa tabela zawiera katalog wszystkich zgłoszonych działań/projektów na terenach zdegradowanych ROF.

Tabela 87 Wykaz planowanych działań na obszarach zdegradowanych ROF

Obszar zdegradowany	Podmiot zgłaszający	Planowane działania rewitalizacyjne	Rodzaj interwencji
Pionki	Gmina Miasto Pionki	Utworzenie Inkubatora Przedsiębiorczości na terenie Pionkowskiego Parku Przemysłowego	Aktywizacja lokalnej społeczności
		Utworzenie świetlicy multimedialnej	
		Budowa/modernizacja infrastruktury sportowo – rekreacyjnej (stadionu miejskiego, basenu miejskiego)	Wykreowanie produktu turystycznego
		Odtworzenie i zagospodarowanie Stawu Wolnego	
		Utworzenie centrum edukacji ekologicznej na terenie Pionkowskiego Parku Przemysłowego	
		Budowa ścieżek rowerowych	
		Modernizacja obiektów poprzemysłowych w celu nadania im nowych funkcji (np. stara ciepłownia, pałacyk Jana Prota, budynek dworca Pionki Główne)	
		Wymiana oświetlenia ulicznego	Poprawa czystości powietrza
		Budowa/modernizacja dróg lokalnych	
		Budowa sieci kanalizacyjnej	
		Modernizacja sieci ciepłowniczej	
		Budowa ścieżek rowerowych	Poprawa spójności komunikacyjnej i bezpieczeństwa w ruchu drogowym
		Budowa przejścia podziemnego - dworzec Pionki Główne	
		Budowa/modernizacja dróg lokalnych	
	Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia" w Radomiu	Pro Art Project - adaptacja obiektu starej elektrowni w Pionkach na galerię sztuki i nauki - utworzenie oddziału Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia" w Radomiu	Wykreowanie produktu turystycznego
Iłża		Utworzenie spółdzielni socjalnej na terenie gminy Iłża	Aktywizacja lokalnej społeczności
		Utworzenie Zakładu Aktywizacji Zawodowej w Iłży	

Obszar zdegradowany	Podmiot zgłaszający	Planowane działania rewitalizacyjne	Rodzaj interwencji	
	Miasto i Gmina Iłża	Przebudowa oświetlenia w centrum miasta z napowietrznego na ziemne	Modernizacja infrastruktury	
		Modernizacja Miejsko – Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Iłży		
		Budowa kanalizacji sanitarnej ulicy Podzamcze		
		Budowa sali widowiskowo – kinowej w Iłży		
				Rewitalizacja zamku w Iłży wraz z terenem przyległym
Radom, obszar A	Gmina Miasta Radomia	Rewitalizacja obiektów po Archiwum Państwowym przy ul. Rynek 1 na cele administracyjne	Modernizacja infrastruktury, rewitalizacja przestrzeni publicznej	
		Przebudowa Placu Jagiellońskiego - rewitalizacja ścisłego centrum Radomia		
		Rewitalizacja nieruchomości przy ul. Rwańska 2/Rynek 15 oraz Rwańska 4/Rynek 14/Grodzka 1		
		Rewitalizacja placu Rynek Miasta Kazimierzowskiego wraz z budową parkingu podziemnego		
		Rewitalizacja obiektów szkolnych PSP nr 7, PSP nr 13, III LO, X LO		
		Rewitalizacja obiektu szkolnego PSP nr 33		
			Rewitalizacja boisk szkolnych	Modernizacja infrastruktury
	Rewitalizacja Sp. z o.o.	Rewitalizacja Miasta Kazimierzowskiego poprzez remont i przebudowę kamienicy przy ul. Rwańskiej 17 wraz z nową zabudową od ul. Szewskiej 20 w Radomiu wraz z otoczeniem		
		Rewitalizacja Miasta Kazimierzowskiego poprzez remont i przebudowę kamienic przy ul. Rynek i Wałowa 22 wraz z otoczeniem		
		Wodociągi Miejskie w Radomiu Sp. z o.o.	Modernizacja i rozbudowa sieci wodno - kanalizacyjnej w ulicach: Tochtermana, Podwalnej, Piłsudskiego, Sienkiewicza, Narutowicza, Przyborowskiego, Krakowskiej, Bóżniczej, Traugutta, Bydgoskiej, Waryńskiego, Prusa, 25-go Czerwca, Czachowskiego, Niedziałkowskiego, Szklanej, Kolberga, Zbrowskiego, Okulickiego	

Obszar zdegradowany	Podmiot zgłaszający	Planowane działania rewitalizacyjne	Rodzaj interwencji
	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Cykl warsztatów z psychologiem dla osób niepełnosprawnych: „Radość życia rozwijanie umiejętności radzenia sobie z trudnościami życia codziennego”	Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej, wyrównywanie szans
		Zajęcia wyrównawcze dla dzieci z dzielnicy Śródmieście: „Nauka - moja przyszłość”	
		Utworzenie grupy edukacyjnej dla kobiet wychowujących dzieci	
		Utworzenie grupy wsparcia dla osób współzależnych	
	Radomski Szpital Specjalistyczny im. Tytusa Chałubińskiego	Modernizacja Radomskiego Szpitala Specjalistycznego wraz z doposażeniem	Poprawa jakości opieki medycznej
	Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego	Budowa systemu e-usług w Radomskiej Stacji Pogotowia Ratunkowego	
		Termomodernizacja budynku Radomskiej Stacji Pogotowia Ratunkowego	
Radom, obszar B	Wodociągi Miejskie w Radomiu Sp. z o.o.	Modernizacja i rozbudowa sieci wodno - kanalizacyjnej w ulicach Tokarskiej i Stalowej	Modernizacja infrastruktury
		Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	„Kocykowe Miasteczko” – organizacja czasu wolnego dla dzieci w czasie wakacji Utworzenie punktu konsultacyjno – informacyjnego dla mieszkańców osiedla socjalnego Potkanów
	Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego	Budowa miejsca stacjonowania Zespołu Ratownictwa Medycznego	Poprawa jakości opieki medycznej
Radom,	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Kampania Społeczna „Moja wiedza to moje bezpieczeństwo”	Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej, wyrównywanie szans

Obszar zdegradowany	Podmiot zgłaszający	Planowane działania rewitalizacyjne	Rodzaj interwencji
obszar A i B	Gmina Miasta Radomia	Aktywizacja zawodowa bezrobotnych osób młodych w wieku 15 - 29 lat	
		Aktywizacja osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych	
		Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	
		Tworzenie miejsc spotkań, rekreacji, kultury w celu integracji i aktywizacji lokalnej społeczności	

4.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego dokumentu mogą być finansowane zarówno ze środków własnych realizujących je podmiotów jak i ze środków zewnętrznych, w szczególności w ramach funduszy europejskich na lata 2014-2020. Pełen katalog możliwych zewnętrznych źródeł finansowania został przedstawiony w *Zintegrowanym programie inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego* w rozdziale 5 Mechanizm finansowania ZPRIMPOR ROF oraz dostępne źródła finansowania „Zintegrowanego programu inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych ROF”.

5. WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE

Spotkania z Grupą Sterującą, których celem było zebranie planowanych działań do realizacji w ramach opracowywanego dokumentu, odbyły się podczas realizacji etapu II i III. W ramach działań podejmowanych przy opracowywaniu *Zintegrowanego programu inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego* przeprowadzone zostały spotkania we wszystkich gminach miejskich i miejsko-wiejskich ROF, tj.: Radomiu, Pionkach, Iłży i Skaryszewie. Ponadto podczas konsultacji społecznych *Zintegrowanego programu inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego*, czyli etapu III, prezydent Radomia oraz burmistrzowie Pionek, Iłży i Skaryszewa mieli możliwość zapoznania się z dokumentem. Wszystkie jednostki samorządowe, na terenie których zostały wyznaczone obszary zdegradowane, zostały pisemnie poinformowane o możliwości, formie oraz terminie zgłaszania projektów rewitalizacyjnych do dokumentu.

6. OCENA SPOŁECZNYCH OCZEKIWAŃ WOBEC DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

6.1. RAPORT Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ ANKIETOWYCH

W ramach prac nad "Zasięgiem działań rewitalizacyjnych w ROF – wyznaczenie obszarów zdegradowanych w ROF jako element zintegrowanego planowania interwencji publicznej w ROF" przeprowadzone zostało badanie ankietowe na temat społecznych oczekiwań wobec działań rewitalizacyjnych oraz dostępu do usług publicznych (szczegółowe wyniki badania przedstawiono w punkcie 6.1). Wyniki przeprowadzonego wywiadu kwestionariuszowego wskazują, że mieszkańcy obszarów zdegradowanych ROF za najbardziej potrzebne do realizacji uważają działania z zakresu rozwiązywania problemów społecznych. Taka odpowiedź została wskazana przez 328 z 510 respondentów. W drugiej kolejności mieszkańcy wymieniali, że należy przeprowadzić modernizację infrastruktury publicznej. Najmniej respondentów wskazało na potrzebę zagospodarowania terenów niezabudowanych. Mając na względzie powyższe rekomenduje się, aby w pierwszej kolejności podejmowane były działania wpływające na rozwiązanie problemów społecznych.

Ankieterzy przeprowadzili 510 bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych w czterech miastach ROF, na terenie których zostały wyznaczone obszary zdegradowane. W badaniu wzięło udział 260 mieszkańców Radomia, 100 mieszkańców Pionek, 80 mieszkańców Iłży oraz 70 mieszkańców Skaryszewa. Taki rozkład próby został podyktowany liczbą mieszkańców poszczególnych miast.

Jako najodpowiedniejszą metodę uzyskania opinii na temat społecznych oczekiwań mieszkańców dotyczących działań rewitalizacyjnych oraz dostępu do usług publicznych wybrano bezpośrednio badanie za pomocą kwestionariusza ankiety. Oznacza to, że ankieterzy czytali poszczególne pytania respondentom, a kwestionariusz został skonstruowany w taki sam sposób dla wszystkich badanych osób. Ankietyzacja została przeprowadzona w dniach 14-16 lipca 2015 r. Poniżej przedstawione zostały szczegółowe wyniki dla poszczególnych miast, tj.: Radomia, Pionek, Iłży i Skaryszewa.

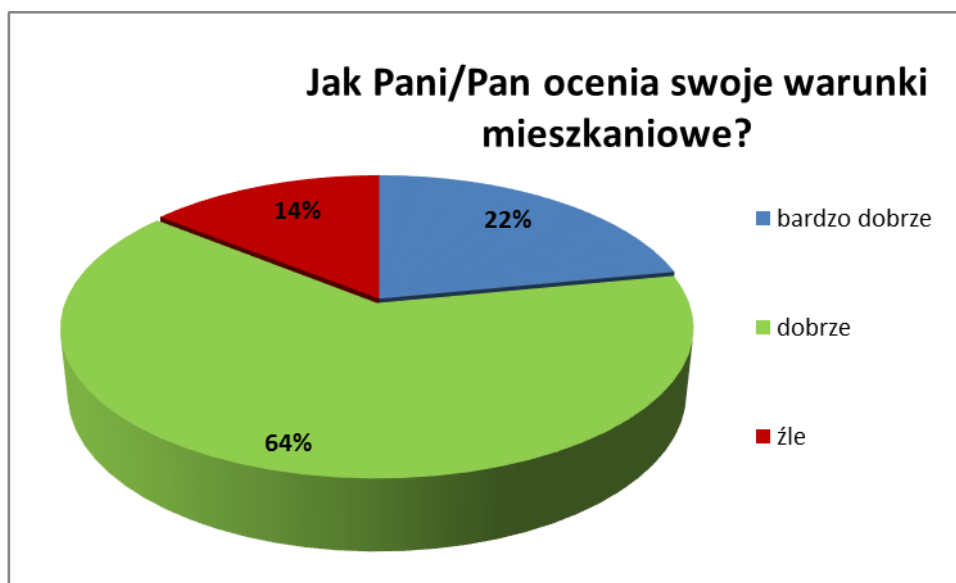

6.1.1.1. Wyniki ankiet – Radom

Pytanie 1

Większość ankietowanych mieszkańców miasta Radom określa swoje warunki mieszkaniowe dobrze, grupa ta stanowi 64% wszystkich ankietowanych. Mianem bardzo dobrych określiło swoje warunki mieszkaniowe 22% badanych. Przeciwnego zdania jest 14% zapytanych mieszkańców. Ta grupa oceniła swoje warunki mieszkaniowe jako złe.

Wykres 61 Pytanie nr 1

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 2

99,2 % ankietowanych wskazało, że posiada dostęp do wodociągu. Odpowiedź ta była przez respondentów wskazywana najczęściej. Kanalizacja jest dostępna w mieszkaniach 244 zapytanych osób, co stanowi 93,8%. Natomiast możliwość korzystania z gazu sieciowego potwierdza 75% osób i jest to jednocześnie odpowiedź wskazywana najrzadziej.

Wykres 62 Pytanie nr 2

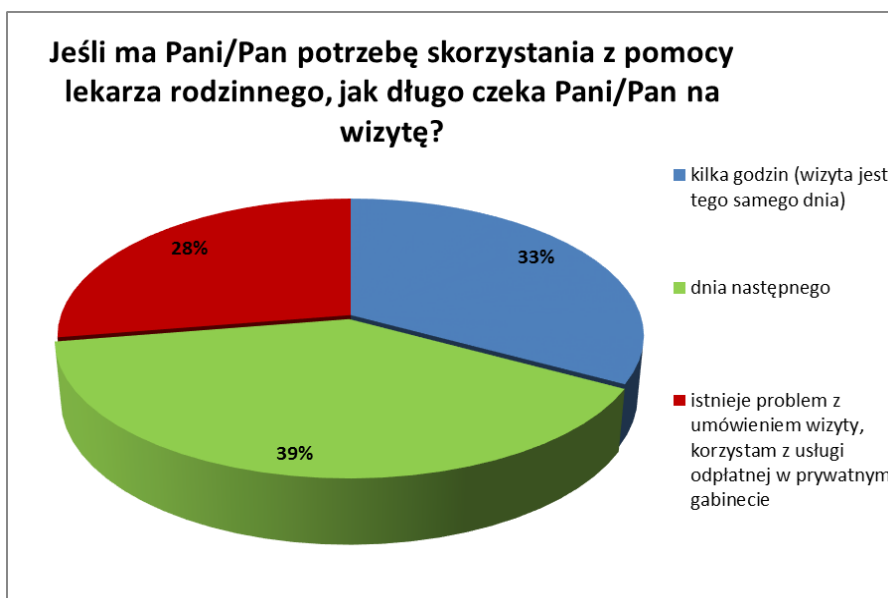

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 3

Odpowiedź na pytanie dotyczące czasu oczekiwania na wizytę u lekarza rodzinnego wskazuje na zróżnicowany poziom dostępności do ochrony zdrowia na terenie miasta Radom. Najczęściej na wizytę trzeba poczekać do dnia następnego, takiej odpowiedzi udzieliło 39% badanych. Natomiast 33% deklaruje, że ma możliwość udania się do lekarza już w dniu rejestracji. Jednocześnie 28% ankietowanych ma problem z umówieniem się na wizytę i korzysta z usług prywatnych gabinetów lekarskich.

Wykres 63 Pytanie nr 3

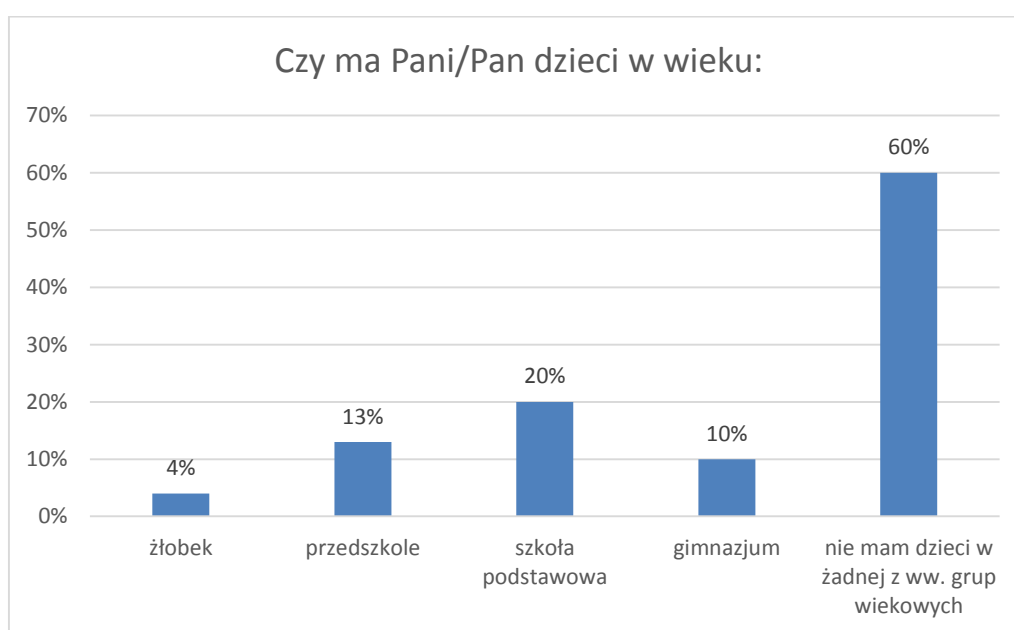
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 4

137 ankietowanych nie posiada dzieci uczęszczających do żłobka, przedszkola, szkoły podstawowej lub gimnazjum. Wśród osób posiadających dzieci uczęszczające do wyżej wymienionych placówek, najbardziej liczna jest grupa rodziców dzieci ze szkół podstawowych (59 wskazań). Do przedszkola uczęszczają dzieci 46 ankietowanych. Natomiast rodzicami młodzieży gimnazjalnej jest 36 ankietowanych. Ponadto 30 osób ma dzieci w wieku żłobkowym.

Wykres 64 Pytanie nr 4

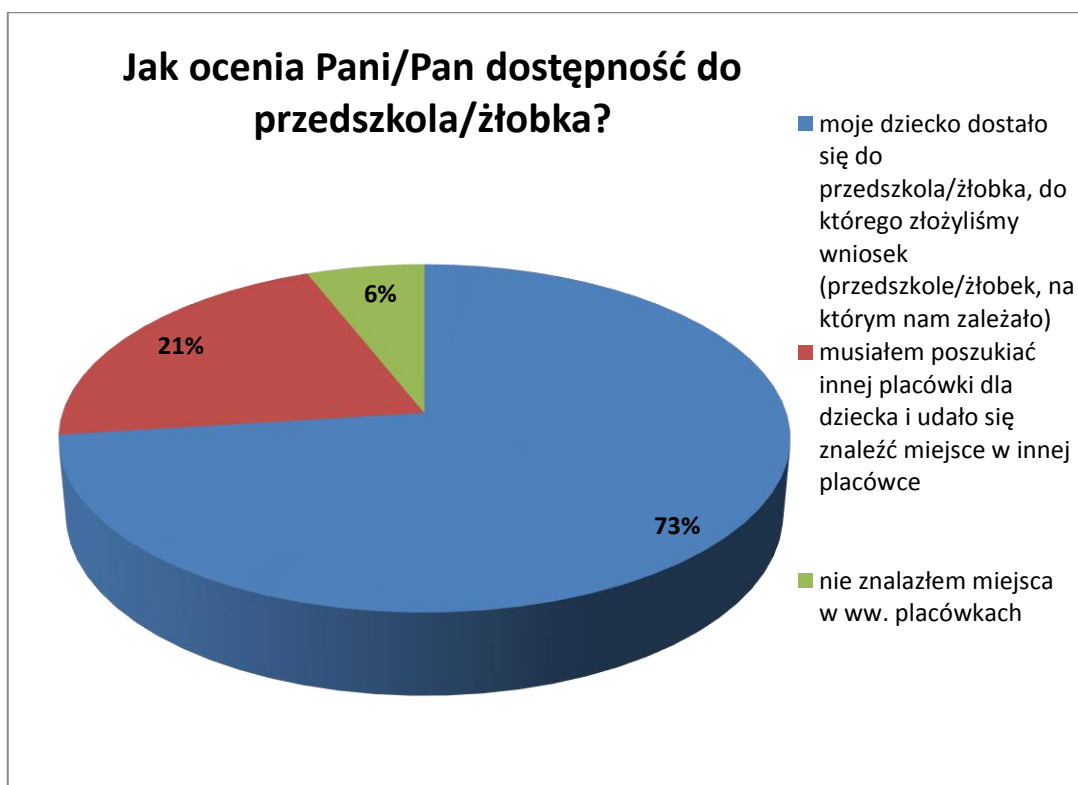

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 5

Z odpowiedzi respondentów wynika, że dostępność do żłobków i przedszkoli na terenie miasta Radom jest relatywnie dobra. 73% rodziców potwierdza, że dziecko dostało się do placówki, na której najbardziej im zależało. Ponad 1 na 5 badanych musiał poszukiwać dla dziecka innej placówki niż pierwotnie wybrana i udało się znaleźć w niej miejsce. Dzieci 6% ankietowanych nie dostały się do żadnego żłobka ani przedszkola w mieście.

Wykres 65 Pytanie nr 5

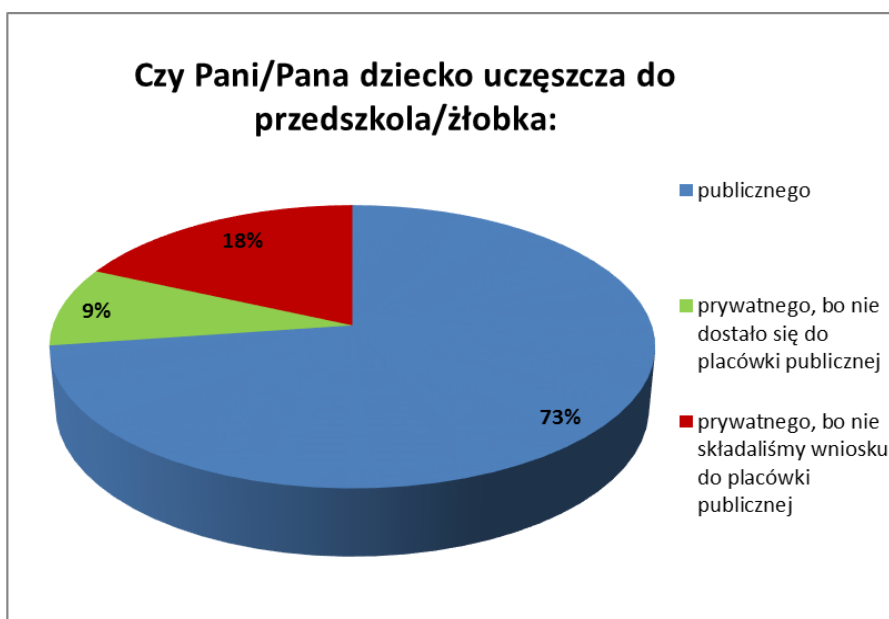

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 6

Dzieci 73% ankietowanych uczęszczają do przedszkoli i żłobków publicznych. Pozostała część deklaruje, że dziecko korzysta z opieki w placówce prywatnej. 18% respondentów deklaruje, że nie składało wniosku o przyjęcie dziecka do placówki publicznej. Natomiast 9% argumentuje decyzje o korzystaniu z usług placówki prywatnej odmową przyjęcia dziecka do przedszkola lub żłobka publicznego.

Wykres 66 Pytanie nr 6

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 7

Ponad połowa rodziców dzieci uczących się w szkole podstawowej lub gimnazjum deklaruje, że ich pociechy nie korzystają z zajęć w świetlicy po lekcjach. Na prowadzone w świetlicy zajęcia uczęszcza 46% dzieci respondentów. Średni czas korzystania ze świetlicy szkolnej wynosi 2 godziny 15 minut.

Wykres 67 Pytanie nr 7

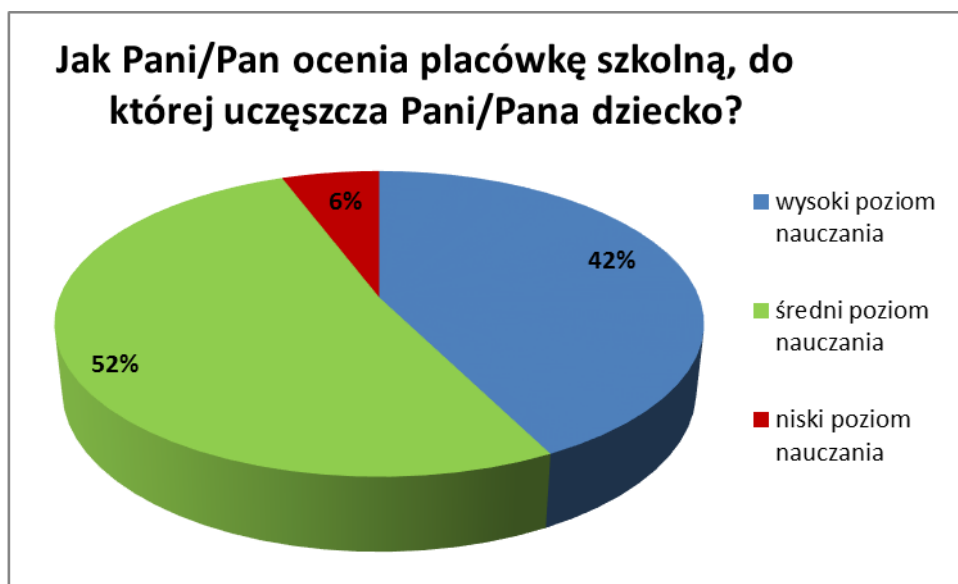
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 8

52% ankietowanych ocenia poziom nauczania w placówce szkolnej swojego dziecka jako średni. Relatywnie dużą grupą są osoby, które uważają, że szkoły ich dzieci mają wysoki poziom nauczania i dobrze przygotowują uczniów do kolejnego szczebla edukacji. Wśród respondentów 6% twierdzi, że szkoła podstawowa lub gimnazjum, w którym uczą się ich dzieci charakteryzuje się niskim poziomem nauczania.

Wykres 68 Pytanie nr 8

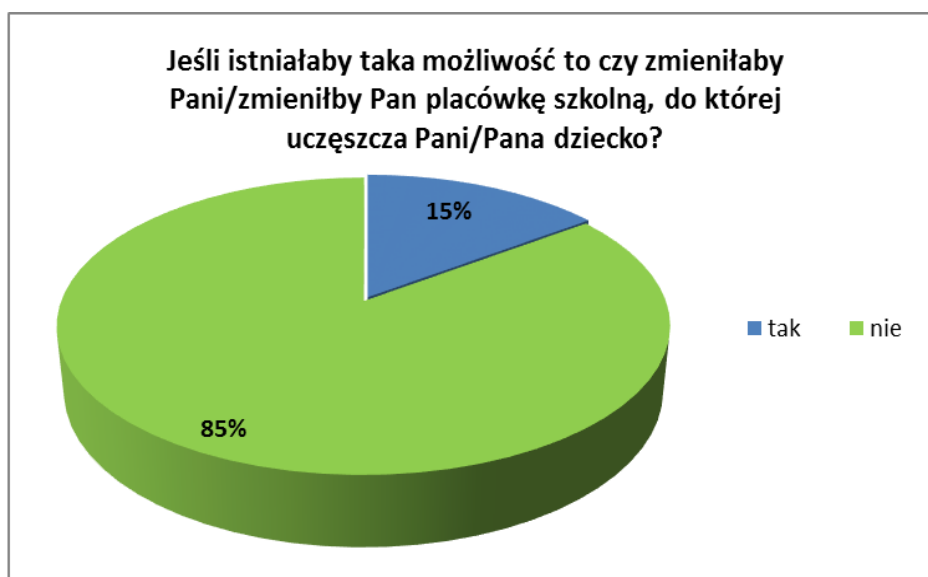

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 9

Wśród ankietowanych posiadających dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej i gimnazjum 85% deklaruje, że nie chciałoby zmienić placówki szkolnej, do której uczęszcza ich dziecko, nawet w przypadku zaistnienia takiej możliwości. Natomiast pozostałe 15% chciałoby zmienić szkołę swojego dziecka w takiej sytuacji.

Wykres 69 Pytanie nr 9

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 10

Znaczny odsetek ankietowanych dostrzega konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta Radom. 85% odpowiedziało na zadane pytanie twierdząco. Natomiast 4% zapytanych nie uważa, aby podjęcie wyżej wymienionych działań było konieczne. Wśród respondentów 11% nie wie czy w mieście istnieje konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych.

Wykres 70 Pytanie nr 10

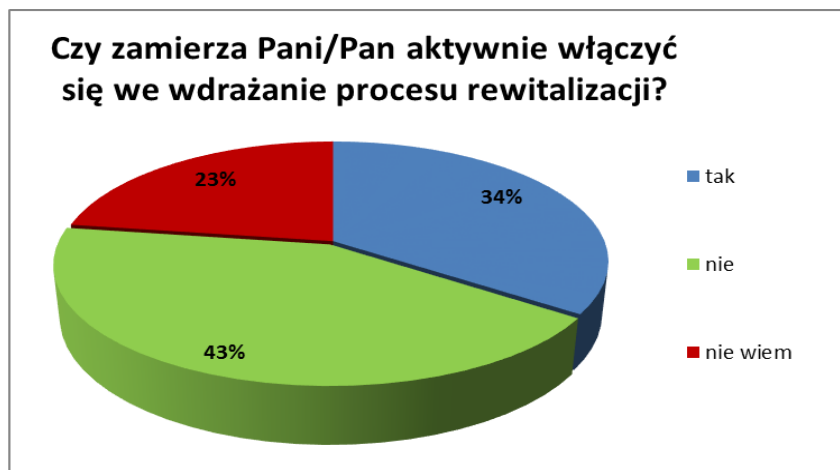
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 11

Aktywne włączenie się we wdrażanie procesu rewitalizacji deklaruje 34% respondentów. Większy odsetek stanowią osoby, które nie są zainteresowane podjęciem takiej aktywności. Prawie ¼ ankietowanych jeszcze nie wie czy włączy się w planowane działania.

Wykres 71 Pytanie nr 11

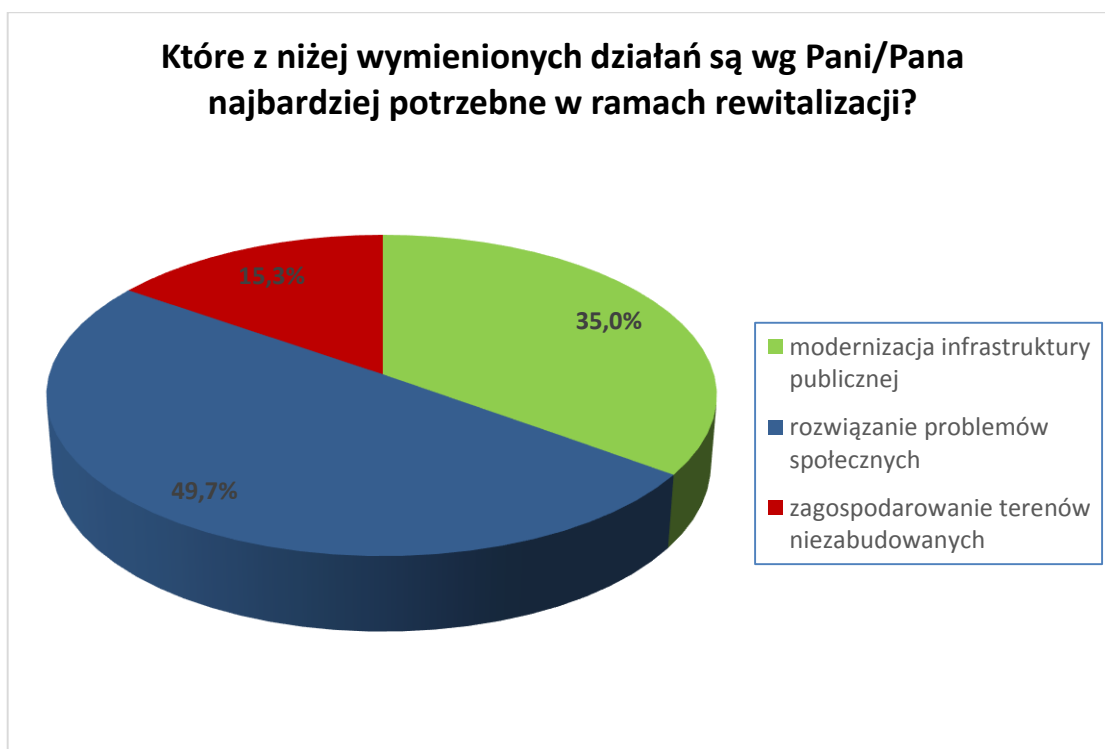

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 12

Mieszkańcy miasta Radom najczęściej wskazują na konieczność rozwiązania problemów społecznych. 176 razy odpowiedź ta była wskazywana jako najbardziej potrzebna w ramach rewitalizacji, co stanowi 50% wszystkich odpowiedzi. Modernizacja infrastruktury publicznej uzyskała o 52 wskazania mniej. Zagospodarowanie terenów niezabudowanych zdobyło 15% wskazań.

Wykres 72 Pytanie nr 12

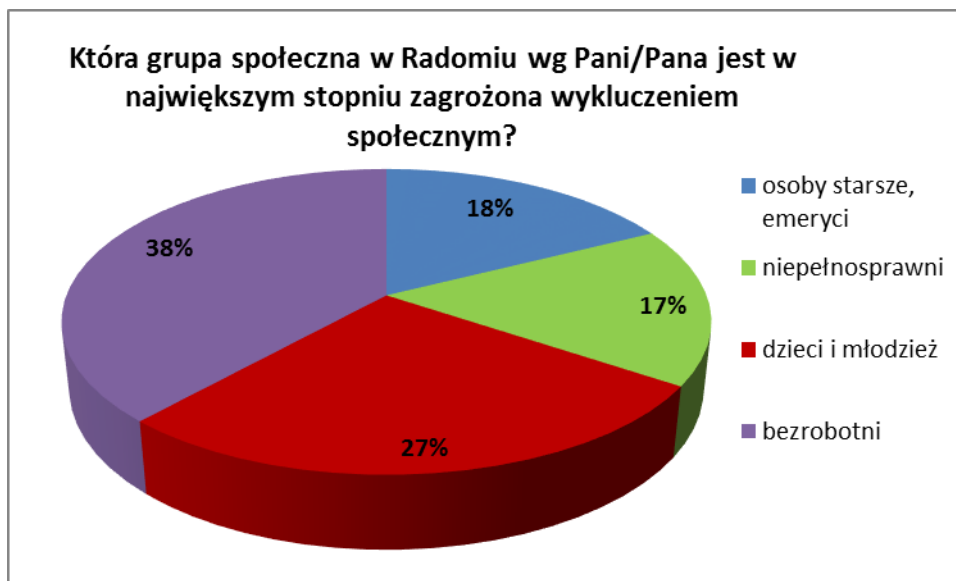

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 13

Mieszkańcy Radomia zapytani o grupę najbardziej zagrożoną wykluczeniem społecznym najczęściej wskazywali osoby bezrobotne. Odpowiedź ta wskazana została przez 38% ankietowanych. Natomiast dzieci i młodzież z ubogich rodzin za grupę najbardziej zagrożoną wykluczeniem społecznym uważa 27% respondentów. Zbliżony odsetek wskazań uzyskała grupa osób starszych i emerytów, a także osoby niepełnosprawne. Takich odpowiedzi udzieliło odpowiednio 18% i 17% zapytanych mieszkańców.

Wykres 73 Pytanie nr 13

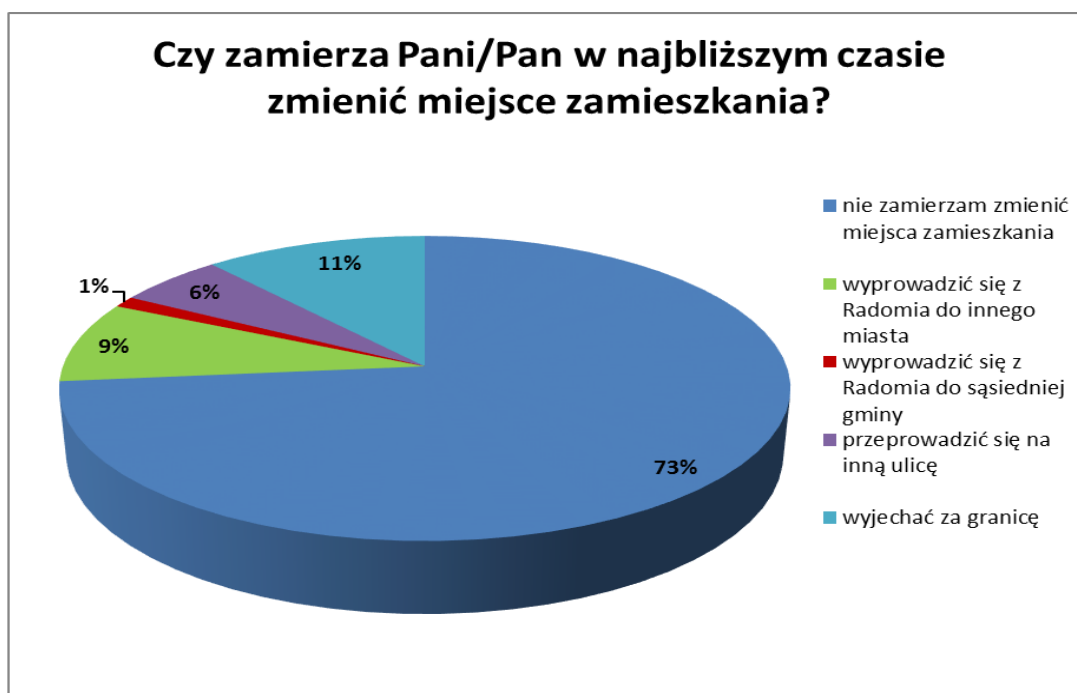

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 14

Mieszkańcy zapytani o zamiar zmiany miejsca zamieszkania w większości nie deklaruwali chęci wyprowadzenia się z Radomia. 73% ankietowanych nie ma w planach przeprowadzki. 11% respondentów zamierza wyjechać za granicę, a 6% ankietowanych planuje przeprowadzkę na inną ulicę w Radomiu. Wyprowadzić się do sąsiedniej gminy zamierza 1% badanych.

Wykres 74 Pytanie nr 14

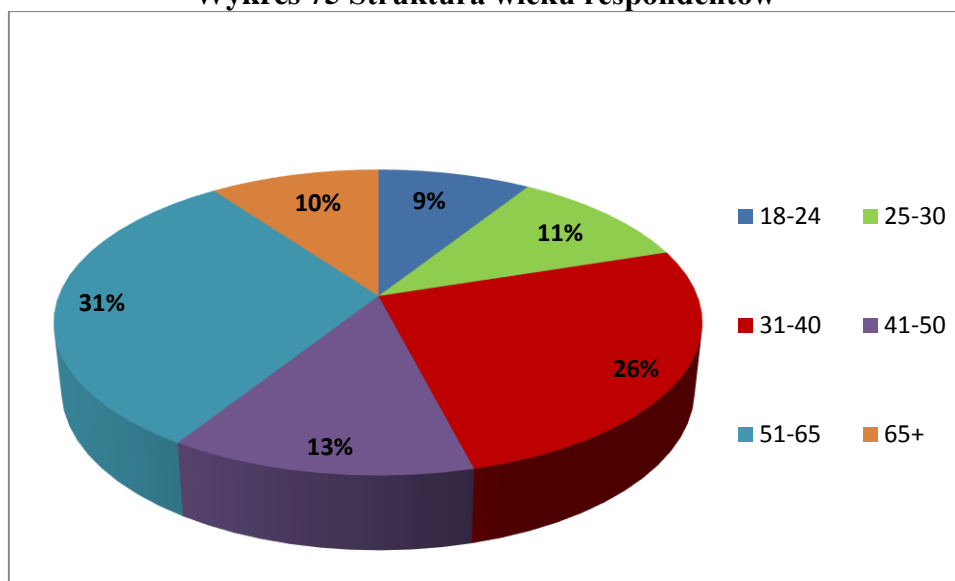

Źródło: opracowanie własne

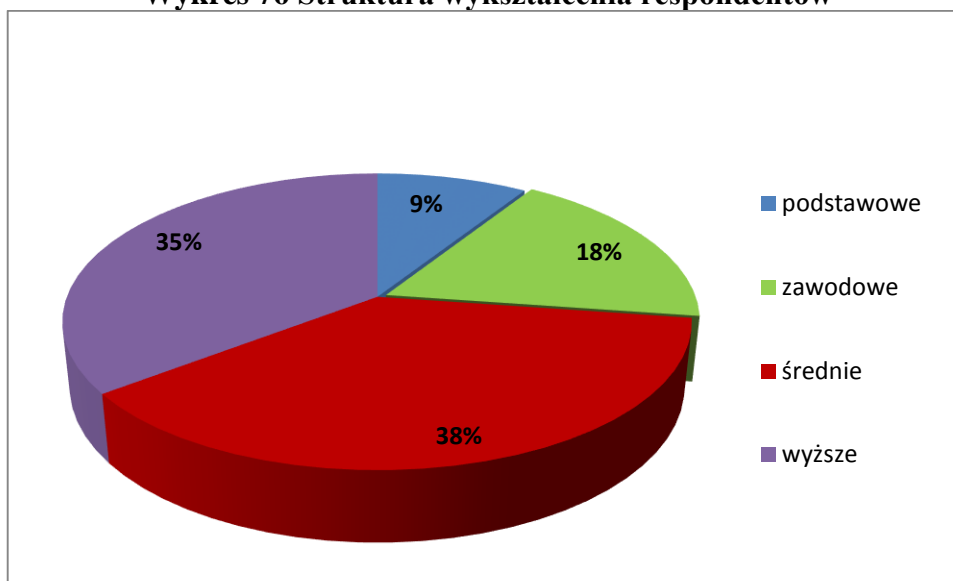
Metryczka

Kobiety	Mężczyźni
155	102

Wykres 75 Struktura wieku respondentów

Wykres 76 Struktura wykształcenia respondentów

Przeważająca część uczestników badania ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako dobre lub bardzo dobre, większość mieszkań respondentów posiada także dostęp do podstawowych instalacji infrastruktury technicznej. Również duża część ankietowanych nie ma problemu z umówieniem się na wizytę do lekarza rodzinnego. Także dostępność do przedszkoli i żłobków oraz poziom nauczania w szkołach zostały ocenione dobrze.

Z wyników przeprowadzonego badania ankietowego wynika, iż zdecydowana większość mieszkańców Radomia dostrzega potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta. Jednakże spośród nich 43% nie zamierza w nich uczestniczyć. Jako najbardziej potrzebne działanie ankietowani wskazali modernizację infrastruktury. Natomiast w opinii respondentów grupami społecznymi, którym najbardziej grozi wykluczenie są bezrobotni oraz dzieci i młodzież z ubogich rodzin.

6.1.1.2. Wyniki ankiet – Pionki

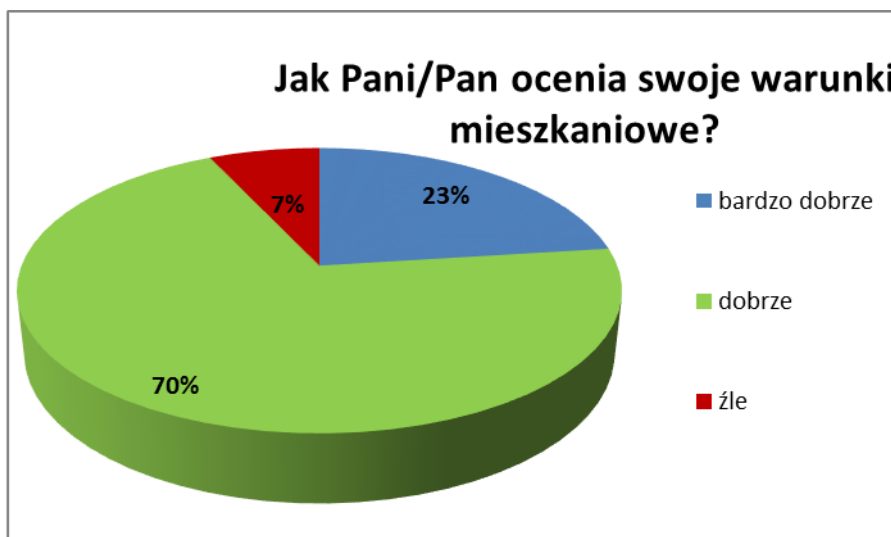
Pytanie 1

Zdecydowana większość ankietowanych (70%) ocenia swoje warunki mieszkaniowe, jako dobre, natomiast 23% za bardzo dobre. Na uwagę zasługuje relatywnie niski odsetek badanych,

którzy oceniają ten aspekt swojego życia negatywnie. Grupa ta jest najmniej liczna i stanowi 7% ankietowanych.

Wykres 77 Pytanie nr 1

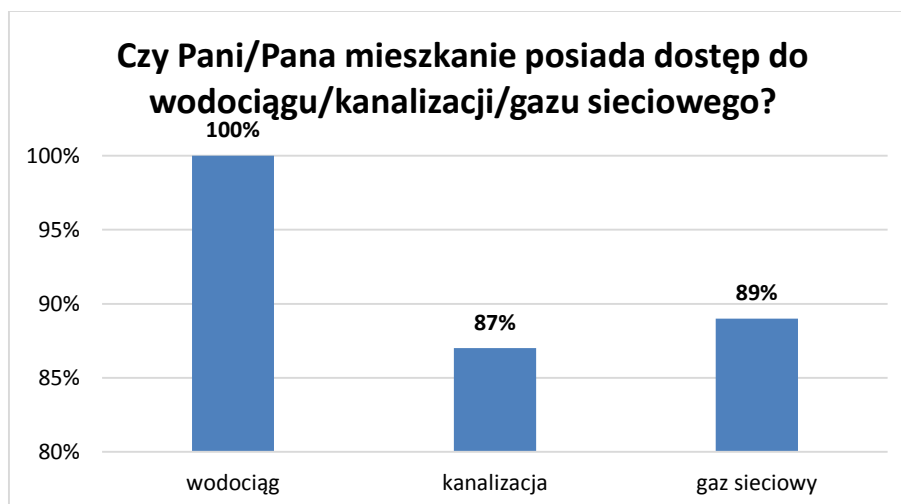

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 2

Wszyscy ankietowani mieszkańcy miasta Pionki przyznali, że posiadają dostęp do wodociągu. 87% respondentów posiada mieszka w budynku podłączonym do kanalizacji i jest to jednocześnie najrzadziej wskazywana odpowiedź w pytaniu nr 2. Dostęp do gazu sieciowego deklaruje 89 osób.

Wykres 78 Pytanie nr 2

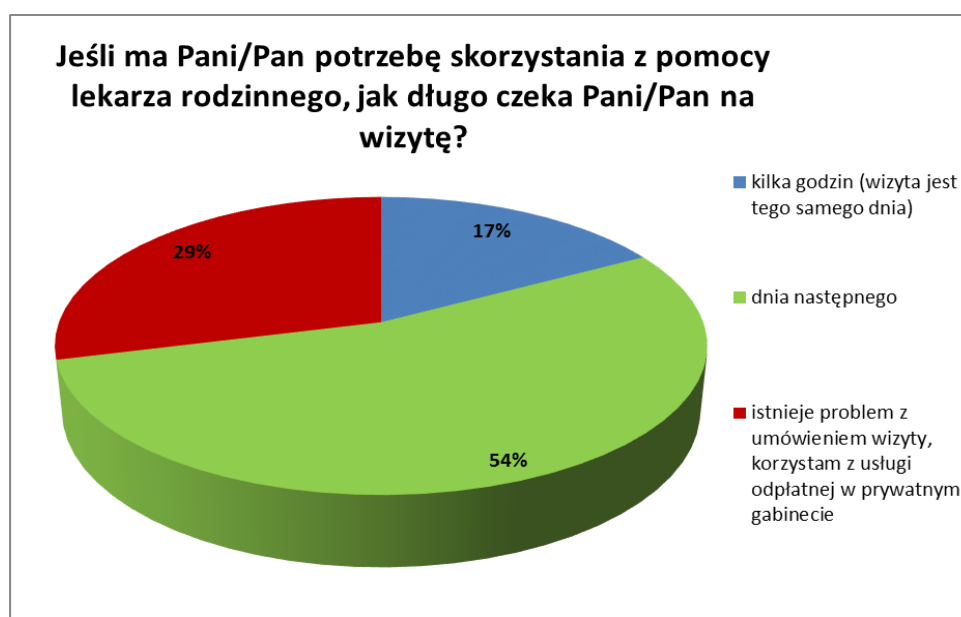
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 3

Ponad połowa ankietowanych przyznaje, że wizyta u lekarza rodzinnego możliwa jest następnego dnia po zarejestrowaniu. Grupa ta stanowi 54% wszystkich respondentów. Niespełna 1/5 ankietowanych (17%) deklaruje, że wizyta odbywa się tego samego dnia. Niepokojący jest znaczny odsetek osób stwierdzających problem z umówieniem wizyty u lekarza rodzinnego i konieczność korzystania z usług prywatnych gabinetów. Leczący się prywatnie stanowią 29% zapytanych mieszkańców miasta.

Wykres 79 Pytanie nr 3

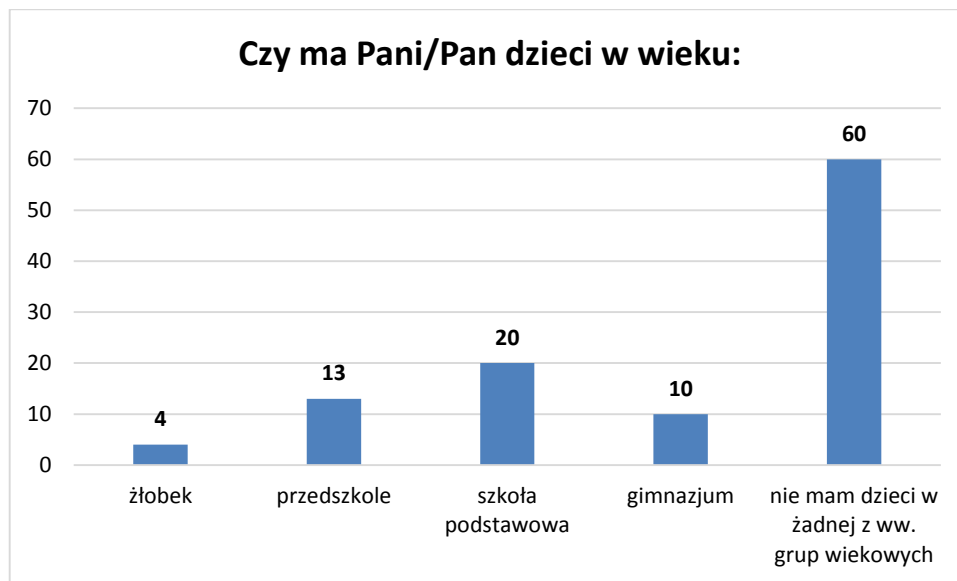
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 4

60 respondentów przyznało, że nie ma dzieci uczęszczających do żłobka, przedszkola, szkoły podstawowej czy gimnazjum. Wśród osób posiadających dzieci w wieku odpowiadającym wyżej wymienionym etapom edukacji najbardziej liczna jest grupa posiadających dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej (20 wskazań). Dzieci w wieku przedszkolnym posiada 13 osób. Najmniej liczna grupa respondentów, czyli 4 osoby ma dzieci w wieku żłobkowym. 10 ankietowanych potwierdziło, że dziecko uczęszcza do szkoły gimnazjalnej.

Wykres 80 Pytanie nr 4

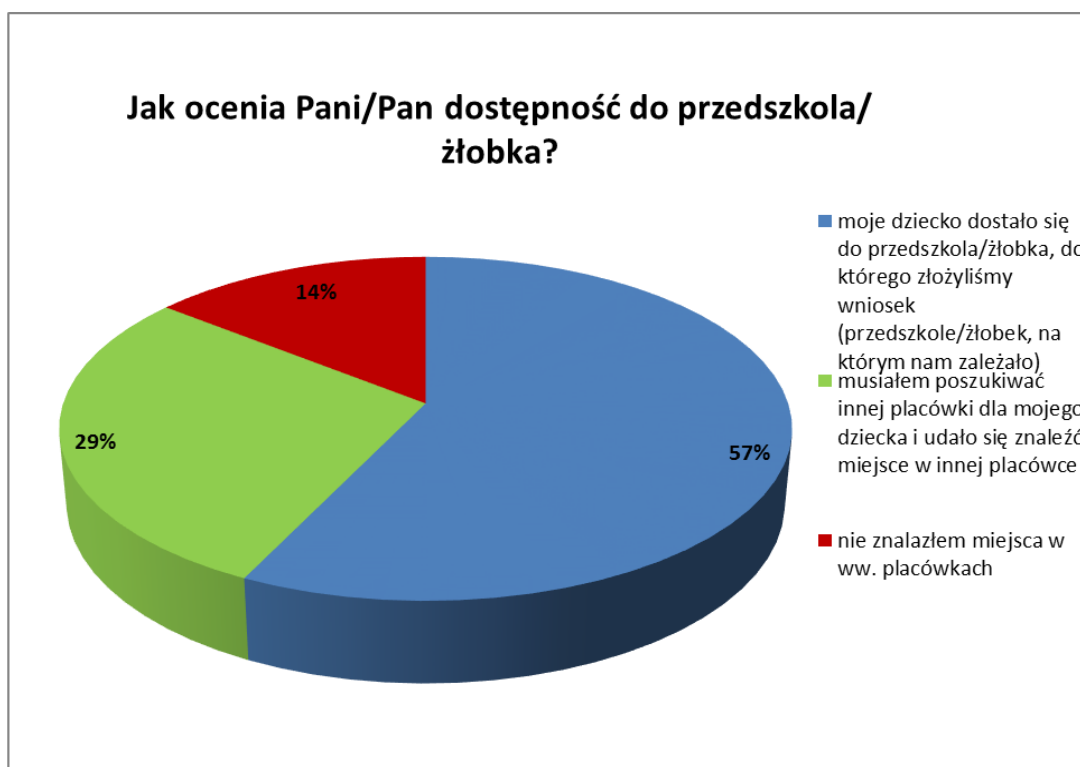

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 5

Rodzice dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym w większości nie wskazują na problem z dostępnością do wymienionych placówek wychowawczych. 57% badanych przyznaje, że ich dziecko dostało się do przedszkola/żłobka, na którym im zależało. 29% stwierdziło, że konieczne było poszukiwanie innej placówki, ale ostatecznie udało się znaleźć miejsce dla dziecka. Natomiast 14% ankietowanych rodziców nie znalazło dla swoich dzieci miejsca w żłobku lub przedszkolu.

Wykres 81 Pytanie nr 5

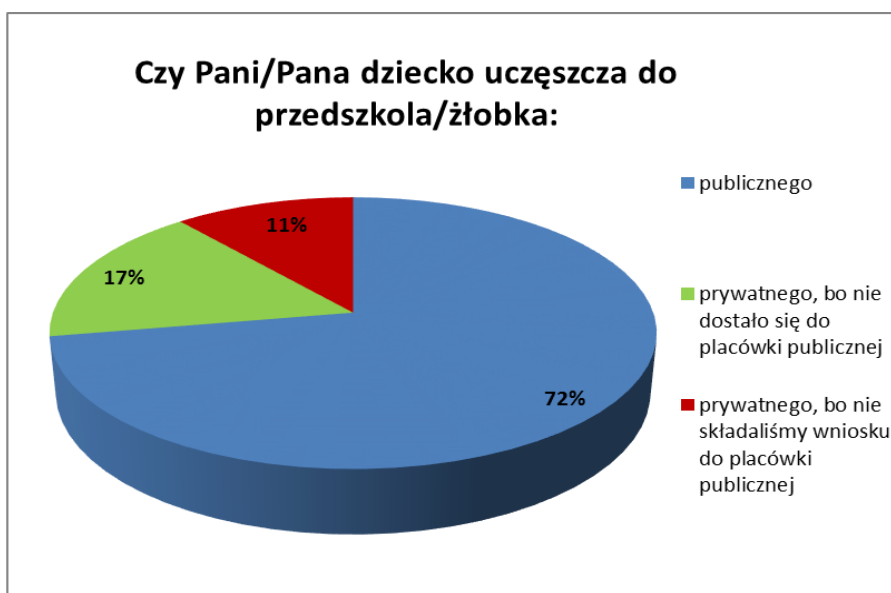

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 6

Respondenci posiadający dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym, którzy wybrali placówkę publiczną stanowią 72%. Pozostałe 28% rodziców deklaruje, że dzieci uczęszczają do placówek prywatnych. Około 60% wśród tych osób przyznaje, że powodem wyboru placówki prywatnej był brak możliwości uzyskania miejsca w przedszkolu lub żłobku publicznym.

Wykres 82 Pytanie nr 6

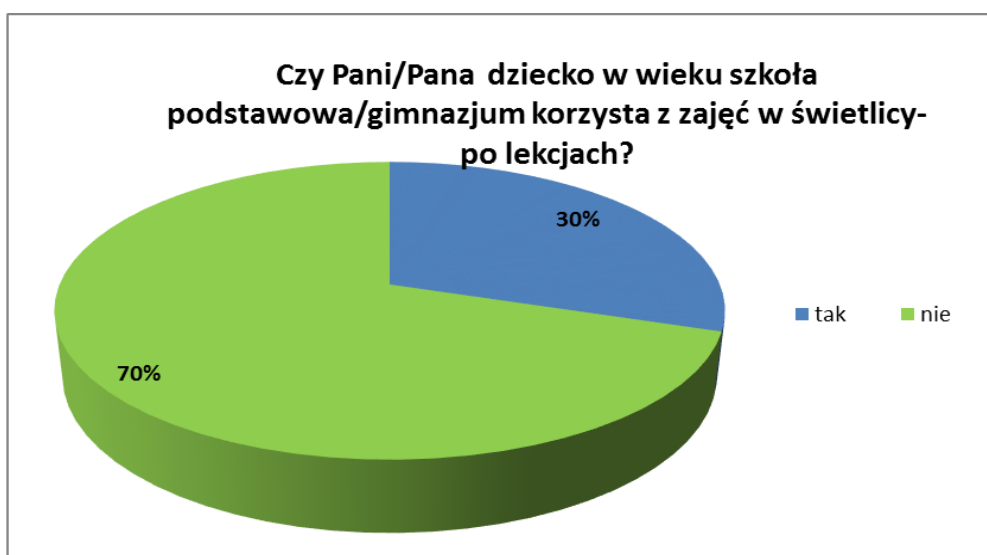

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 7

Wśród rodziców dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjalnych 70% nie wskazuje uczestnictwa swoich podopiecznych w zajęciach organizowanych po lekcjach w świetlicy szkolnej. W grupie dzieci uczęszczających na takie zajęcia średni dzienny spędzony czas w świetlicy wynosi 2,6 godziny.

Wykres 83 Pytanie nr 7

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 8

Na uwagę zasługuje fakt, że żaden z ankietowanych nie stwierdził, że poziom nauczania w placówce szkolnej, do której uczęszcza jego dziecko jest niski. Jakkolwiek udział osób wskazujących na wysoki poziom jest znacznie niższy niż tych, którzy określają go jako średni. 70% ankietowanych stwierdza, że poziom nauczania w szkole ich dziecka jest średni.

Wykres 84 Pytanie nr 8

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 9

Żaden z ankietowanych rodziców nie wyraził chęci zmiany placówki szkolnej, do której uczęszcza jego dziecko.

Pytanie 10

Osoby dostrzegające konieczność przeprowadzenia rewitalizacji w mieście Pionki stanowią 84% badanych. Oznacza to wysoką świadomość mieszkańców w zakresie problemów, z którymi boryka się miasto Pionki. Zaledwie 3% respondentów nie dostrzega konieczności przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. 13% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 85 Pytanie nr 10

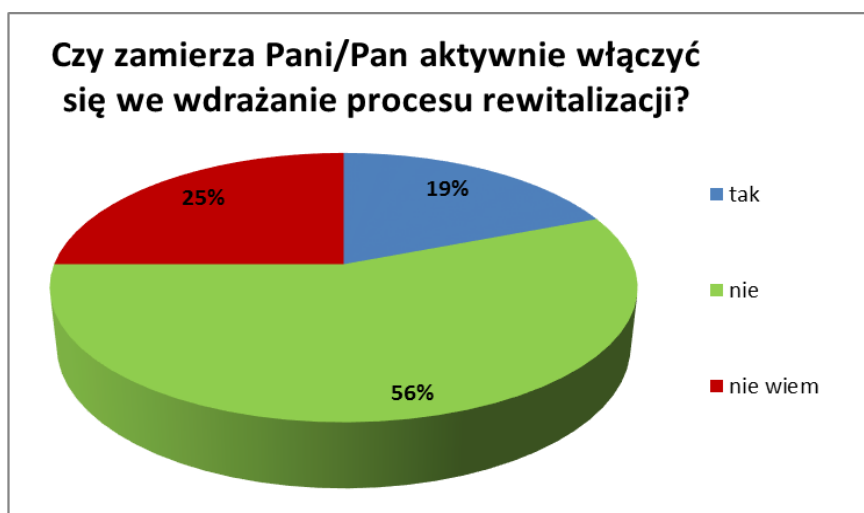

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 11

Niepokojącym zjawiskiem jest niewielki odsetek osób, które chciałyby aktywnie włączyć się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Niespełna 1 na 5 ankietowanych deklaruje chęć podjęcia takiej aktywności. 56% nie zamierza przyłączyć się do działań rewitalizacyjnych. Niska aktywność mieszkańców jest zastanawiająca w kontekście relatywnie wysokiej świadomości występujących problemów, co zostało potwierdzone w pytaniu nr 10 niniejszego badania. 25% ankietowanych nie wie jeszcze czy włączy się we wdrażanie procesu rewitalizacji.

Wykres 86 Pytanie nr 11

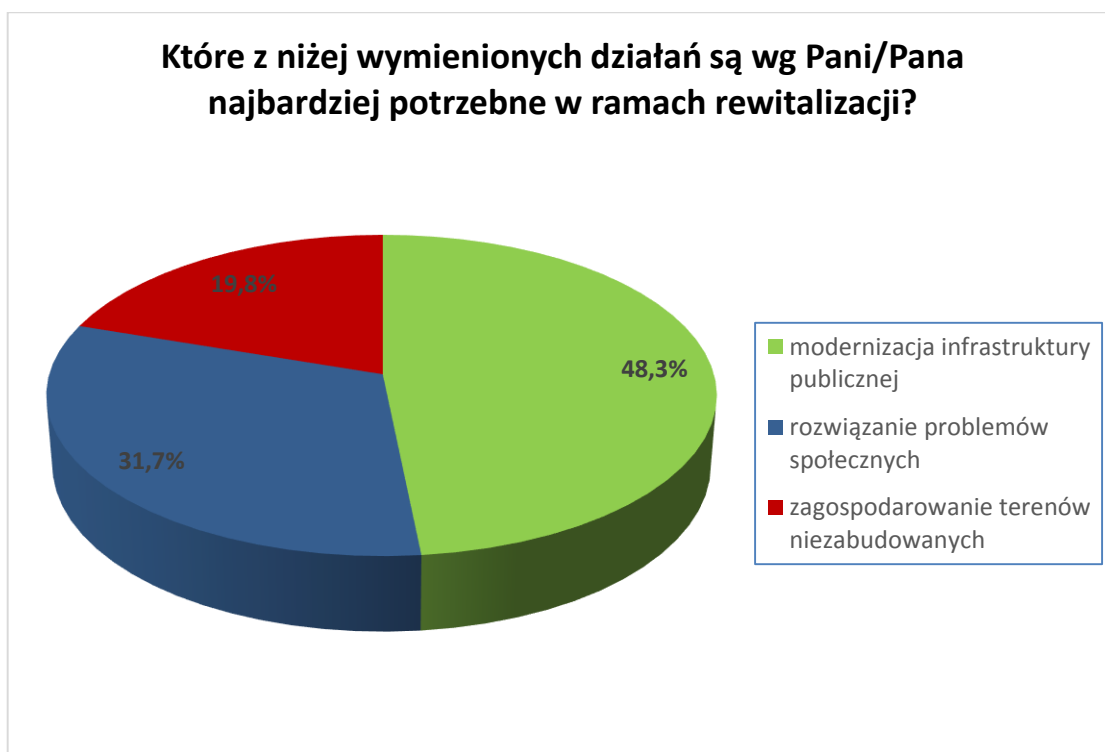
Źródło: opracowanie własne

Pytanie 12

Zdaniem mieszkańców najbardziej potrzebne w procesie rewitalizacji jest zmodernizowanie infrastruktury publicznej. Odpowiedź ta zdobyła niemalże 50% wskazań. Konieczność rozwiązania problemów społecznych uzyskała 31,7% wszystkich głosów. Zagospodarowanie terenów niezabudowanych za najbardziej potrzebne uznaje co piąty ankietowany.

Wykres 87 Pytanie nr 12

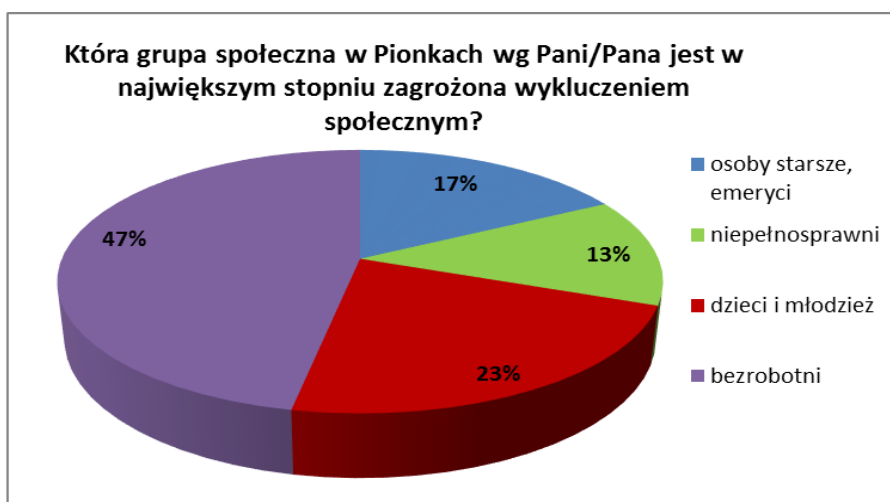

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 13

Respondenci za grupę najbardziej zagrożoną wykluczeniem społecznym uznali bezrobotnych. Odpowiedź ta została wskazana przez 47% osób. Znacznie rzadziej wskazywano pozostałe grupy społeczne. 23% ankietowanych za osoby najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym uznała dzieci i młodzież z ubogich rodzin, osoby starsze i emerytów wskazało 17% respondentów. Natomiast 13% uznaje za najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym osoby niepełnosprawne.

Wykres 88 Pytanie nr 13

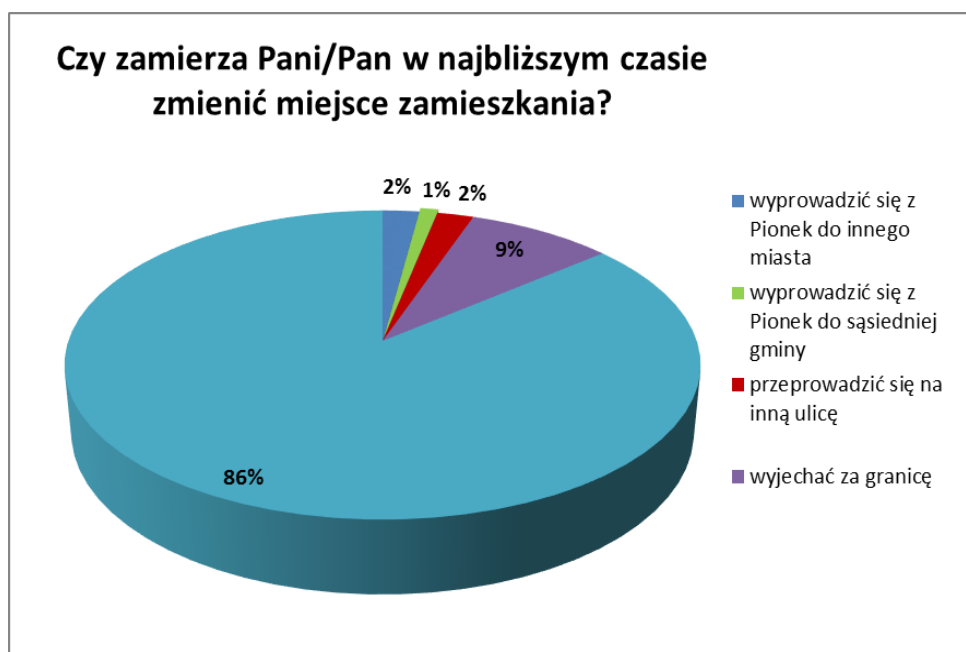

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 14

Wśród ankietowanych 86% nie deklaruje zamiaru zmiany miejsca zamieszkania w najbliższym czasie. 9% ankietowanych planuje wyjazd za granicę. Wyprowadzić się z Pionek do innego miasta lub przeprowadzkę na inną ulicę deklaruje po 2% respondentów. 1 z zapytanych mieszkańców ma zamiar wyprowadzić się do sąsiedniej gminy.

Wykres 89 Pytanie nr 14

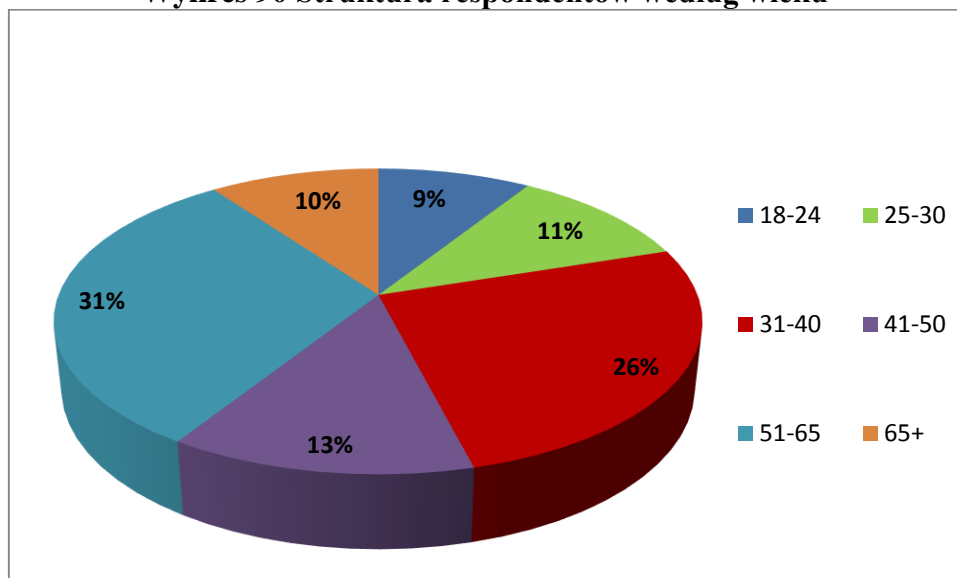

Źródło: opracowanie własne

Metryczka

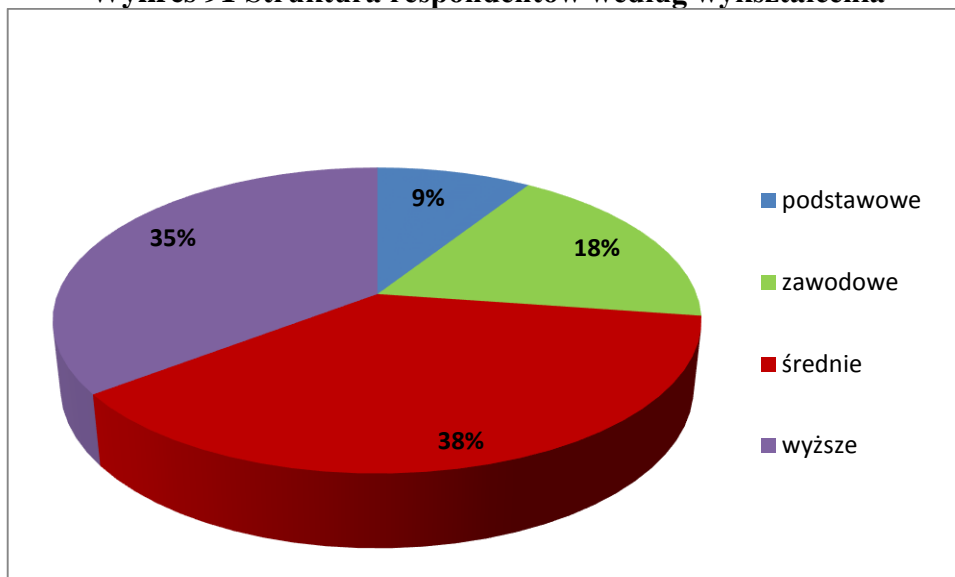
Kobiety	Mężczyźni
50	47

Wykres 90 Struktura respondentów według wieku

Źródło: opracowanie własne

Wykres 91 Struktura respondentów według wykształcenia

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość ankietowanych ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako dobre lub bardzo dobre, spośród nich wszyscy posiadają dostęp do wodociągu, a blisko

90% do kanalizacji i gazu sieciowego. Także dostęp do przedszkoli i żłobków oraz poziom nauczania w szkołach został dobrze oceniony.

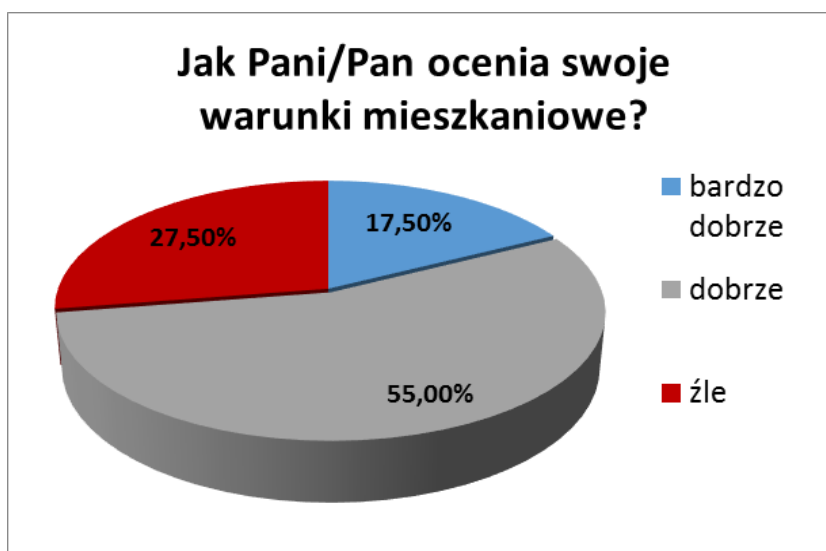
Przeważająca część respondentów dostrzega konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie Pionek. Według wyników badania większość uczestników nie zamierza jednak aktywnie włączyć się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Za najbardziej potrzebne działanie ankietowani uznali modernizację infrastruktury publicznej. Według respondentów grupą, która w największym stopniu jest zagrożona wykluczeniem społecznym są bezrobotni.

6.1.1.3. Wyniki ankiet – Iłża

Pytanie 1

Zdecydowana większość ankietowanych, bo aż 55% ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako dobre. Ponadto pojawiło się więcej odpowiedzi oceniających warunki jako złe niż bardzo dobre. Osoby, które zadeklarowały, że ich warunki mieszkaniowe są złe stanowią 27,5% respondentów, natomiast udział osób, które oceniły warunki jako bardzo dobre wynosi 17,5%.

Wykres 92 Pytanie nr 1

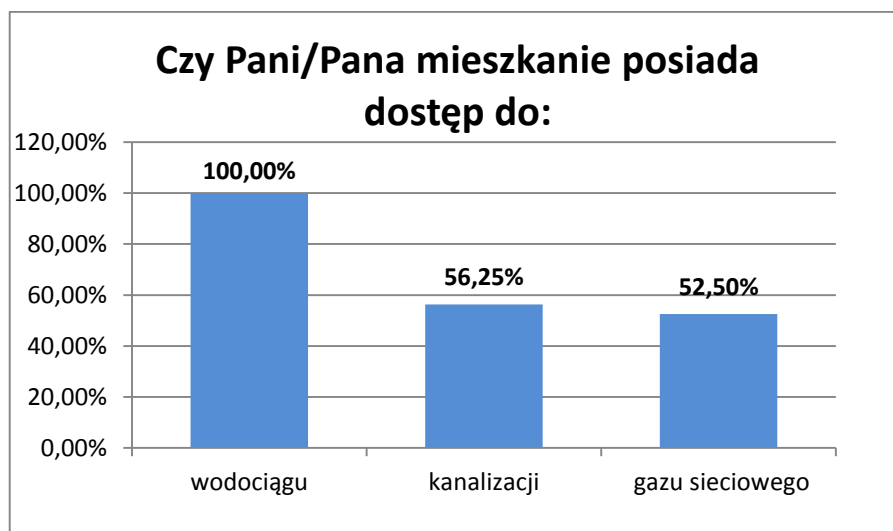
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 2

Wszyscy spośród 80 ankietowanych zadeklarowali, że ich mieszkanie posiada dostęp do wodociągu. Natomiast dostęp do kanalizacji posiada w swoich mieszkaniach 56,25% respondentów. Najmniej osób odpowiedziało, że w ich mieszkaniu jest dostęp do gazu sieciowego, takiej odpowiedzi udzieliło 52,5% ankietowanych.

Wykres 93 Pytanie nr 2

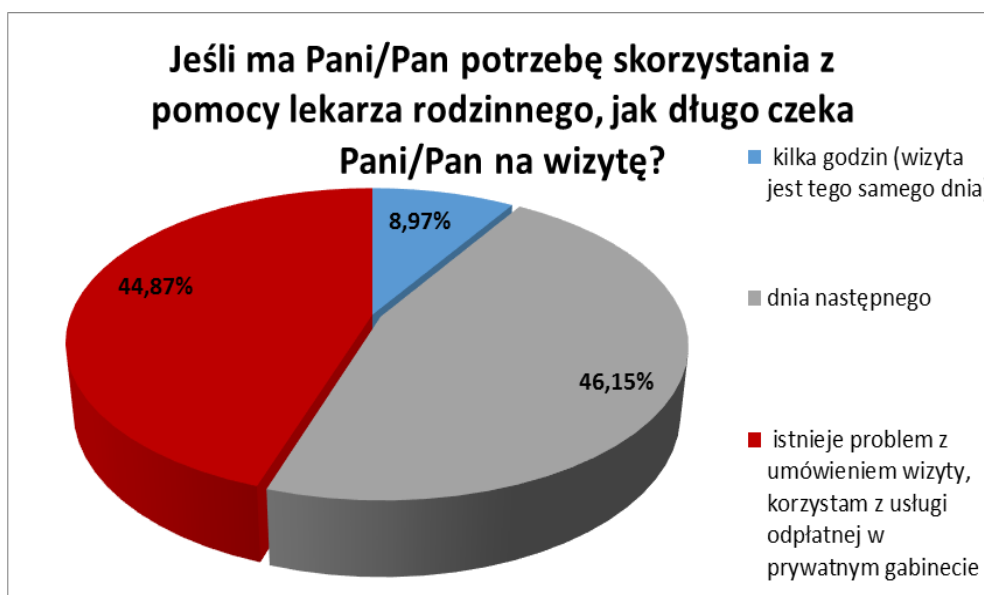

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 3

Najwięcej ankietowanych odpowiedziało, że w razie potrzeby skorzystania z pomocy lekarza rodzinnego na wizytę musi czekać do dnia następnego. Takiej odpowiedzi udzieliło ponad 46% respondentów. Jednocześnie blisko 45% odpowiadających stwierdziło, że istnieje problem z umówieniem wizyty i korzysta z usługi odpłatnej w prywatnym gabinecie. Najmniej osób odpowiedziało, że na wizytę czeka kilka godzin, ta odpowiedź stanowi prawie 9% wszystkich wskazań.

Wykres 94 Pytanie nr 3

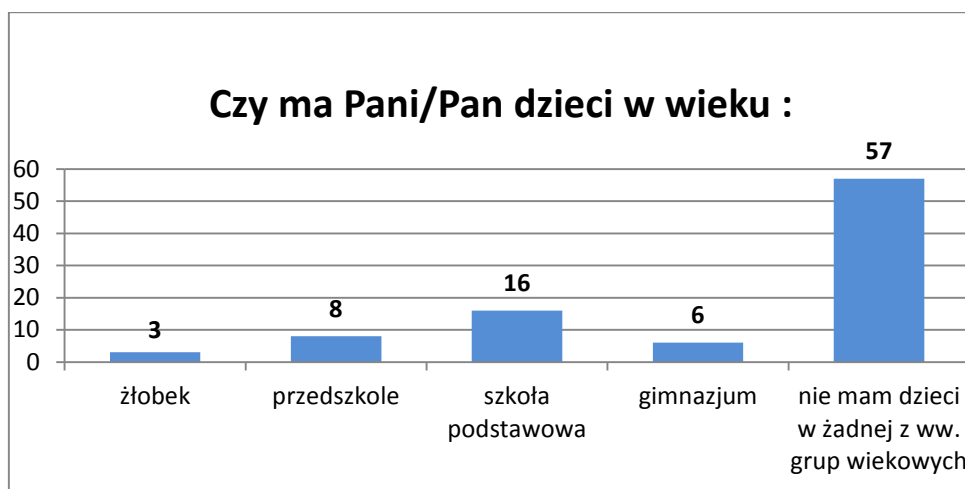

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 4,5 i 6

Zdecydowana większość ankietowanych, (57 osób) zadeklarowała, że nie ma dzieci w żadnej z wymienionych grup wiekowych. Kolejną najczęściej powtarzającą się odpowiedzią była szkoła podstawowa - osób, które mają dziecko w tym wieku było 16. Dzieci uczęszczających do przedszkola i gimnazjum, ma odpowiednio 8 i 6 respondentów. Najrzadziej pojawiająca się odpowiedź dotyczy osób, które mają dziecko w wieku żłobkowym. Takie odpowiedzi pojawiły się tylko 3. Spośród osób, które mają dziecko w wieku przedszkolnym i żłobkowym, 8 zadeklarowało, że ich dziecko dostało się do tej placówki, do której złożyli wniosek. Po jednej osobie odpowiedziało, że musiało znaleźć miejsce w innej placówce oraz, że nie znalazło miejsca w tych placówkach. Również 8 osób odpowiedziało, że ich dziecko uczęszcza do placówki publicznej, natomiast jedna, że do prywatnej, bo nie dostało się do publicznej.

Wykres 95 Pytanie nr 4

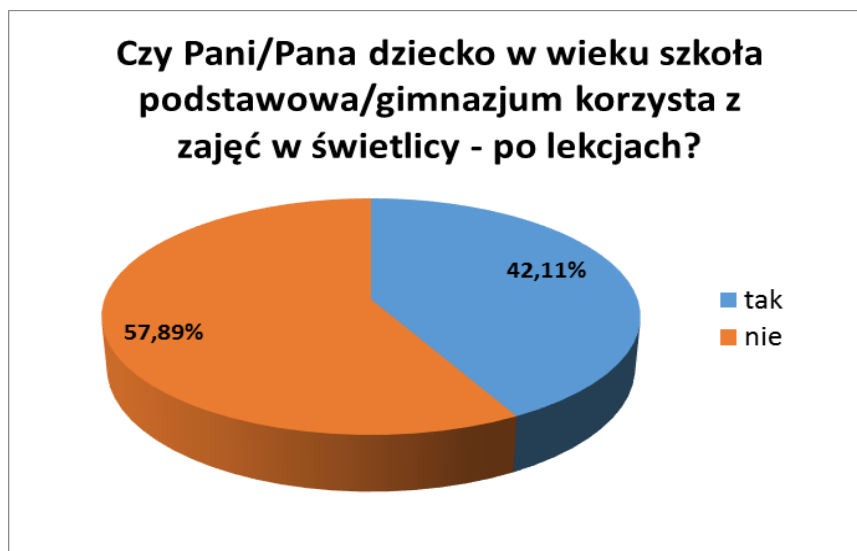

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 7

Wśród ankietowanych, którzy mają dziecko w wieku szkoła podstawowa/gimnazjum 42% odpowiedziało, że ich dzieci korzystają z zajęć w świetlicy – po lekcjach. Z zebranych danych wynika, iż średni czas, jaki dziecko spędza w świetlicy wynosi 1,83 h dziennie.

Wykres 96 Pytanie nr 7

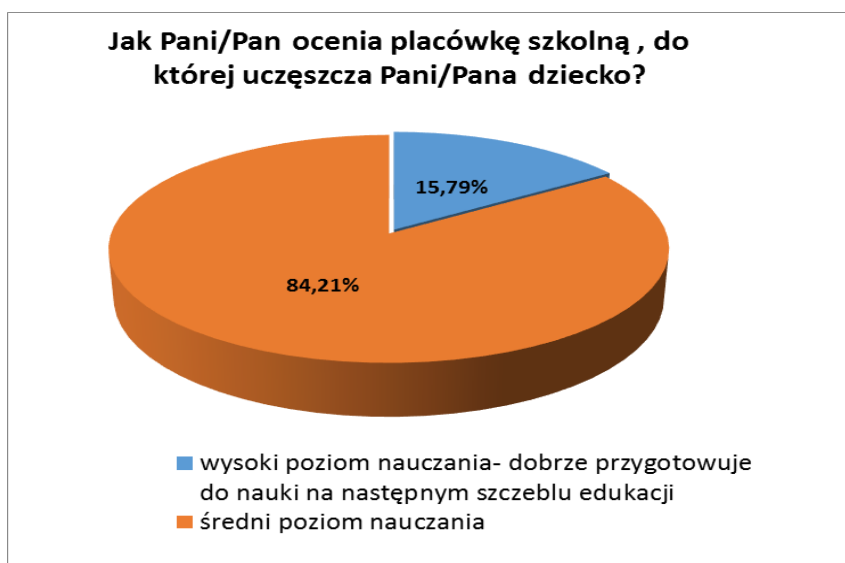
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 8 i 9

Średni poziom nauczania był najczęściej wskazywaną przez ankietowanych odpowiedzią na pytanie o ocenę placówki szkolnej, do której uczęszczają ich dzieci. Takiej odpowiedzi udzieliło ponad 84% respondentów. Pozostali ankietowani ocenili poziom nauczania w szkole swoich dzieci jako wysoki, stwierdziło tak 15,79% zapytanych. Wszyscy respondenci zadeklarowali, że jeśli istniałaby taka możliwość to nie zmieniliby placówki szkolnej, do której uczęszcza ich dziecko.

Wykres 97 Pytanie nr 8

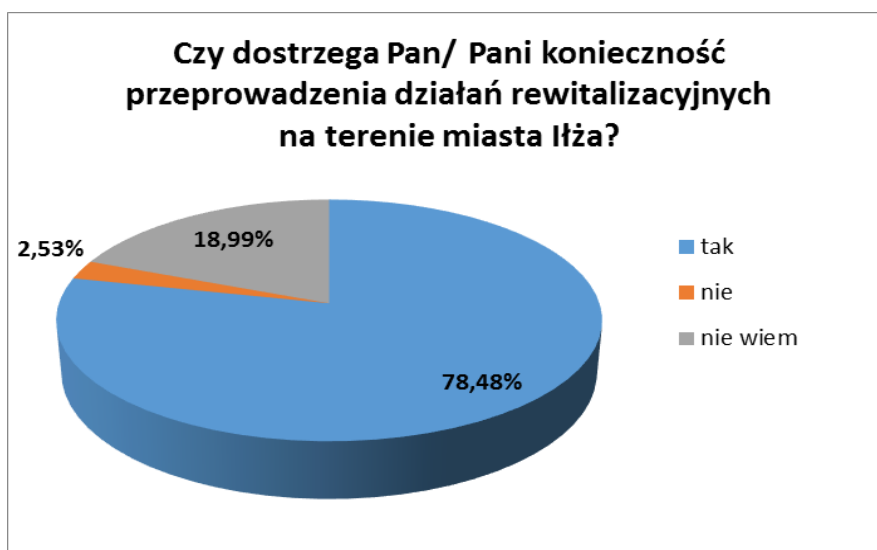

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 10

Zdecydowana większość ankietowanych dostrzega konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta, twierdzi tak 78,48% ankietowanych. Blisko 19% respondentów nie ma zdania w tej sprawie. Natomiast najmniej było osób, które zadeklarowały, że nie dostrzegają konieczności takich działań. Takiej odpowiedzi udzieliło tylko 2,53% ankietowanych.

Wykres 98 Pytanie nr 10

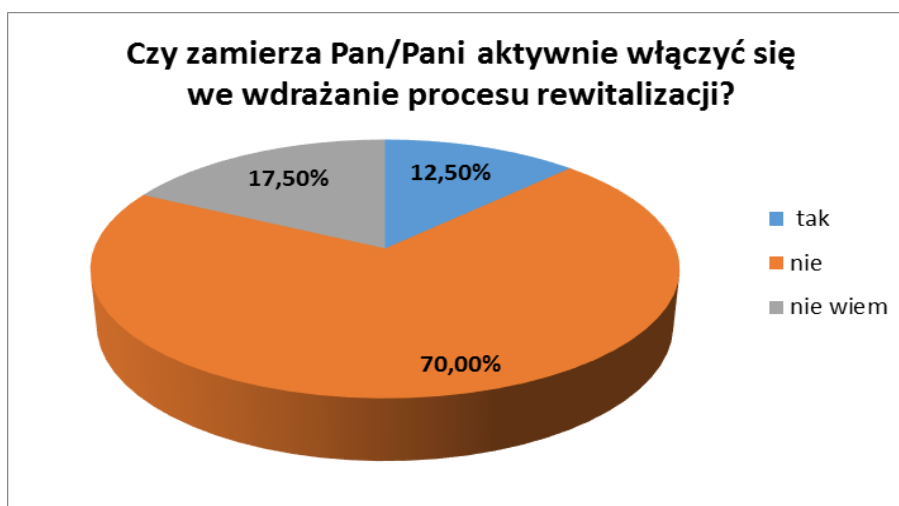

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 11

Zdecydowana większość respondentów nie ma zamiaru włączyć się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Osoby te mają największy udział, a wynosi on 70%. Osoby niezdecydowane są kolejną pod względem wielkości grupą, stanowią one 17,5% ogółu ankietowany

Wykres 99 Pytanie nr 11

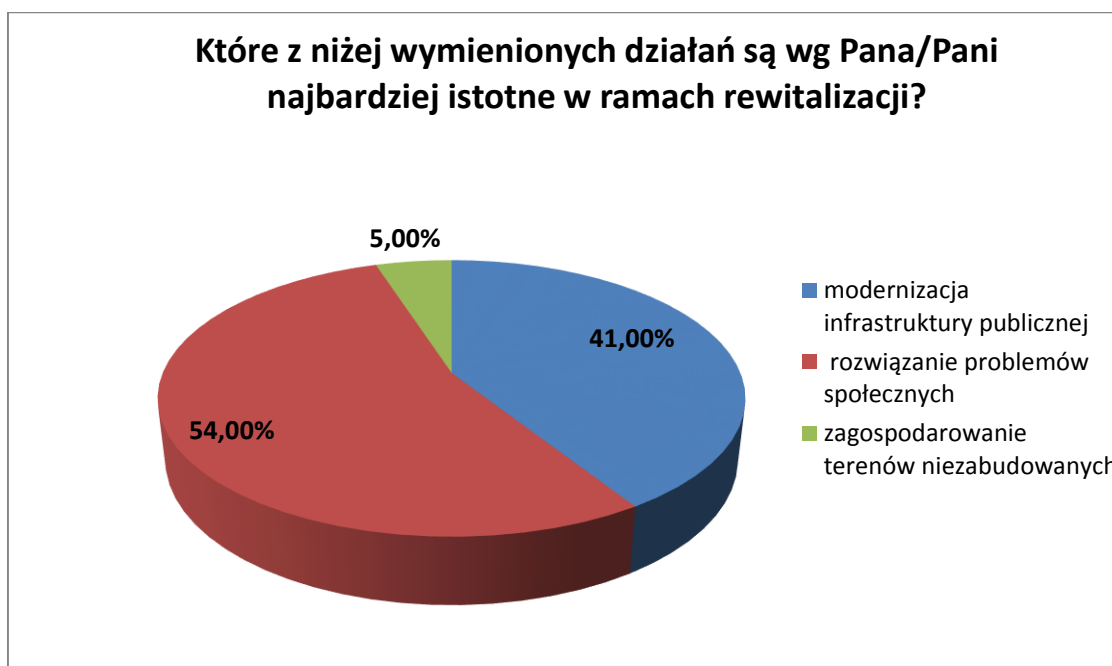
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 12

Na pytanie o to, które działania są najbardziej istotne w ramach rewitalizacji najczęściej ankietowanych wskazało na rozwiązanie problemów społecznych, takiej odpowiedzi udzieliło 54% ankietowanych. Modernizacja infrastruktury publicznej okazała się być drugą co do liczby wskazań potrzebą. Taką odpowiedź wybrało 41% respondentów. Za najmniej istotną potrzebę respondenci uznali zagospodarowanie terenów niezabudowanych. Tylko 5% odpowiadających wybrało taką odpowiedź.

Wykres 100 Pytanie nr 12

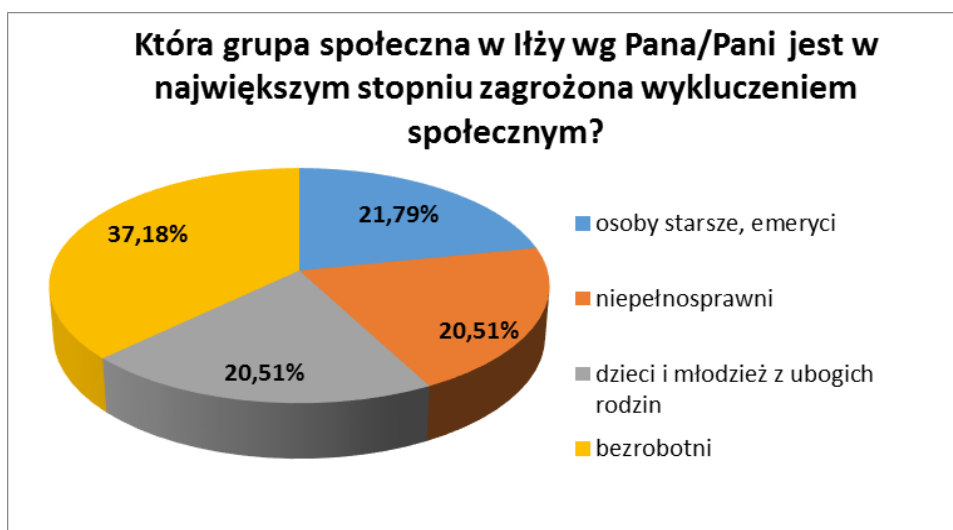

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 13

Najczęściej wskazywaną grupą społeczną, która według ankietowanych jest w największym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym są bezrobotni. To wskazanie stanowi 37,18% wszystkich odpowiedzi. Udział pozostałych grup społecznych, w odpowiedziach, kształtuje się na podobnym poziomie. Osoby starsze, emeryci zostały wskazane przez 21,79% ankietowanych. Niepełnosprawni oraz dzieci i młodzież z ubogich rodzin jako grupę, która jest zagrożona wykluczeniem społecznym wskazała ta sama liczba osób, a ich udział wynosi 20,51%.

Wykres 101 Pytanie nr 13

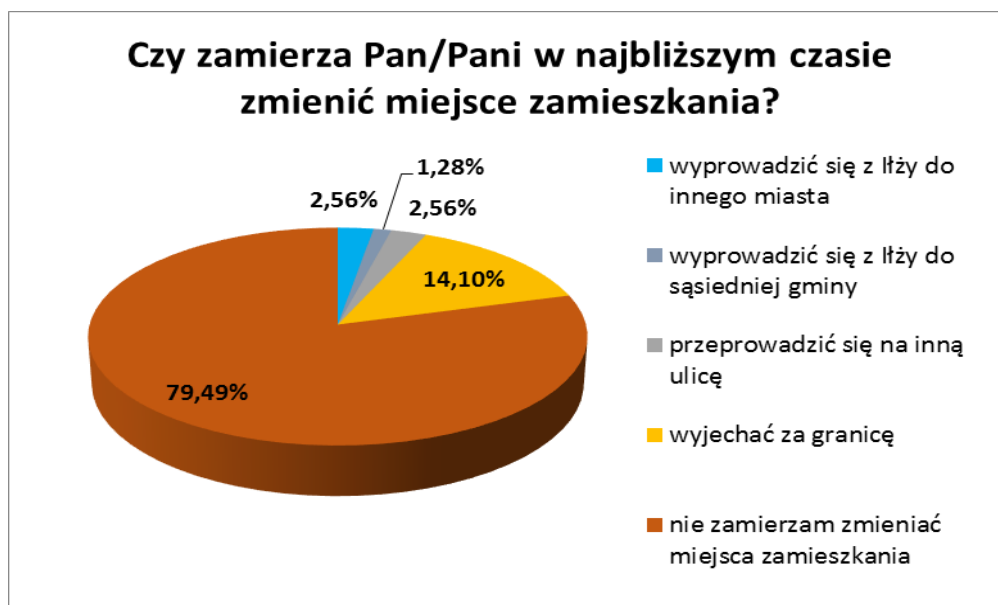

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 14

Prawie 80% ankietowanych nie zamierza zmieniać miejsca zamieszkania. Natomiast 14,1% respondentów deklaruje zamiar wyjazdu za granicę. Pozostałe odpowiedzi posiadają niewielki udział. Osoby, które mają zamiar wyprowadzić się z Iłży do innego miasta oraz przeprowadzić się na inną ulicę mają udział po 2,56%. Tylko jedna osoba spośród ankietowanych ma zamiar wyprowadzić się do sąsiedniej gminy.

Wykres 102 Pytanie nr 14

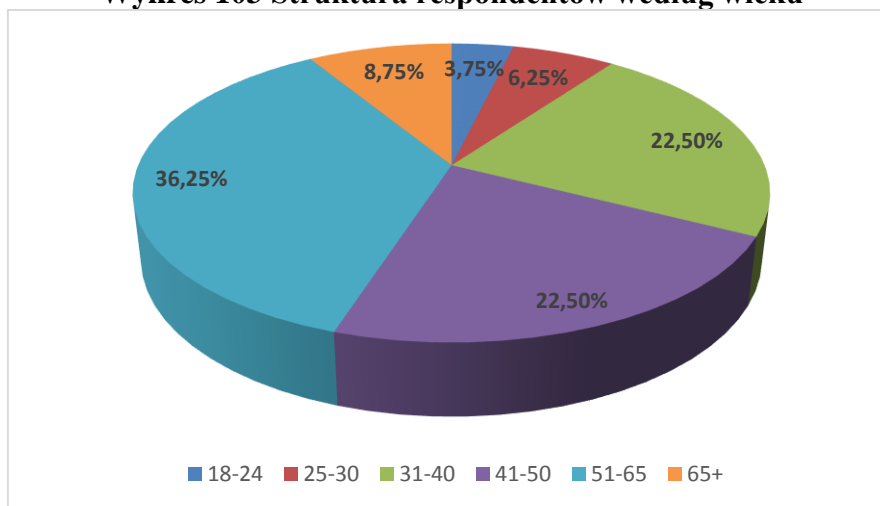

Źródło: Opracowanie własne

Metryczka

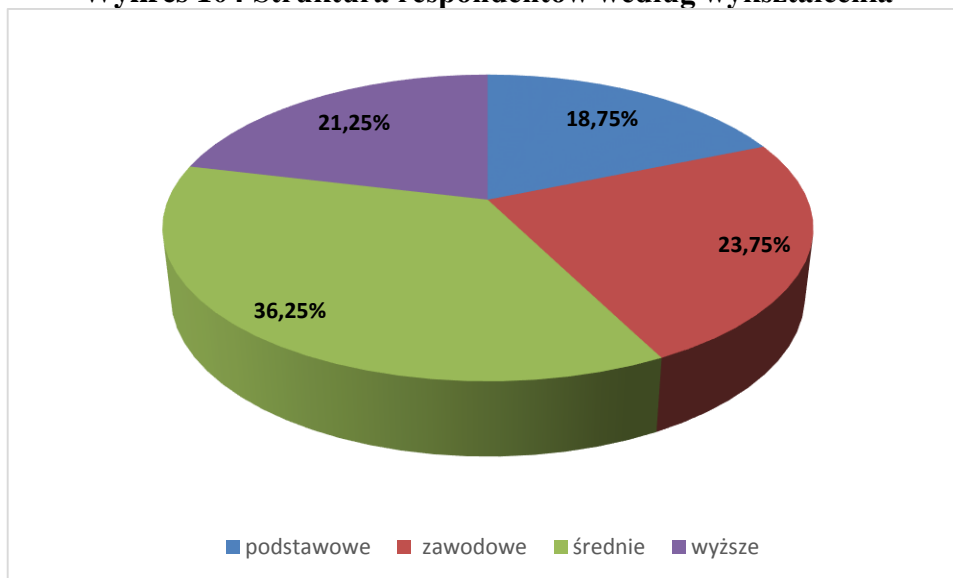
Kobiety	Mężczyźni
51	29

Wykres 103 Struktura respondentów według wieku

Źródło: opracowanie własne

Wykres 104 Struktura respondentów według wykształcenia

Źródło: opracowanie własne

Przeważająca część respondentów ocenia swoje warunki mieszkaniowe dobrze lub bardzo dobrze. Wszyscy ankietowani posiadają dostęp do wodociągu, natomiast do

kanalizacji i gazu sieciowego odpowiednio 56% i 52%. Blisko 45% uczestników badania wskazało na problem z umówieniem wizyty u lekarza rodzinnego i konieczność korzystania z usługi odpłatnej w prywatnym gabinecie. Respondenci ocenili poziom nauczania w placówkach szkolnych jako średni oraz wysoki.

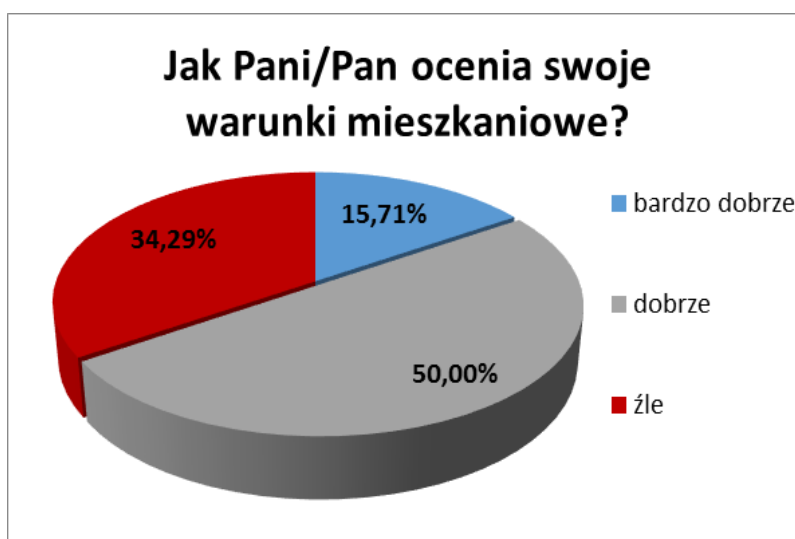
Ponad 78% ankietowanych dostrzega konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie Ilży. Jednocześnie jednak aż 70% nie ma zamiaru aktywnie w nich uczestniczyć. Respondenci wskazali, że najbardziej istotnym działaniem rewitalizacyjnym jest rozwiązanie problemów społecznych. Grupą społeczną, która według ankietowanych najbardziej grozi wykluczenie społeczne, są bezrobotni.

6.1.1.4. Wyniki ankiet – Skaryszew

Pytanie 1

Na pytanie o warunki mieszkaniowe, połowa ankietowanych odpowiedziała, że ocenia je jako dobre. Natomiast 34,25% respondentów oceniło swoje warunki jako złe. Najmniej było odpowiedzi (15,07%), w których warunki mieszkaniowe zostały określone jako bardzo dobre.

Wykres 105 Pytanie nr 1

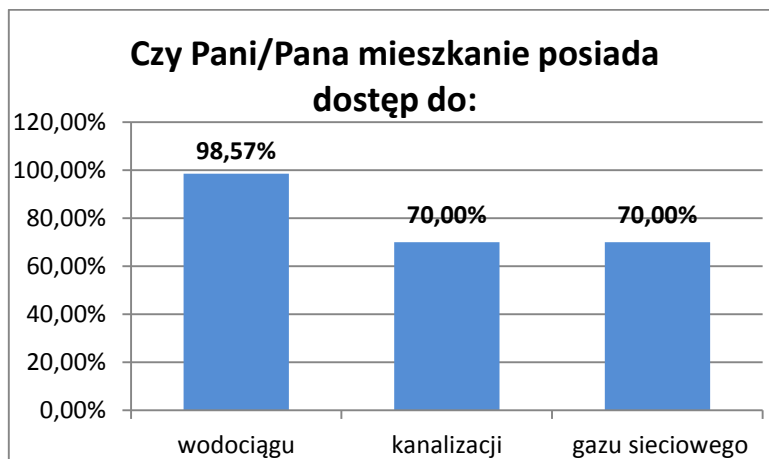
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 2

Spośród 70 ankietowanych 98,57% osób posiada w mieszkaniu dostęp do wodociągu. Jest to jednocześnie najczęściej udzielana odpowiedź. Dostęp do kanalizacji i gazu sieciowego posiada w mieszkaniu tyle samo respondentów, czyli po 70%.

Wykres 106 Pytanie nr 2

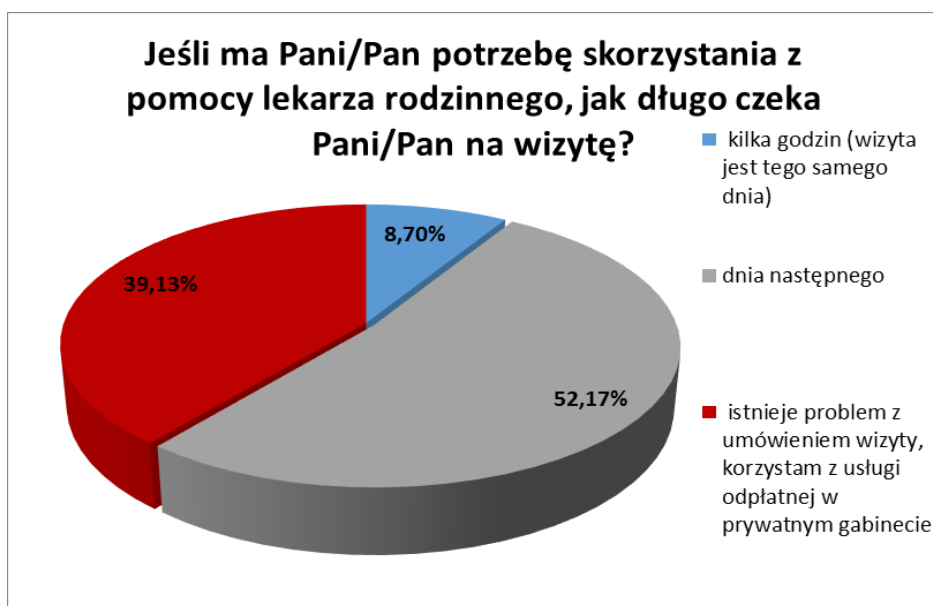

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie3

Ponad połowa ankietowanych deklaruje, że aby skorzystać z pomocy lekarza rodzinnego musi czekać na wizytę do dnia następnego. Takiej odpowiedzi udzieliło 52,17% respondentów. Duża część odpowiedziała także, że istnieje problem z umówieniem wizyty i korzysta z usługi odpłatnej w prywatnym gabinecie. Ta odpowiedź stanowiła 39,13%. Najmniej osób, bo tylko 8,7%, stwierdziło, że na wizytę u lekarza rodzinnego musi czekać kilka godzin i wizyta jest tego samego dnia.

Wykres 107 Pytanie nr 3

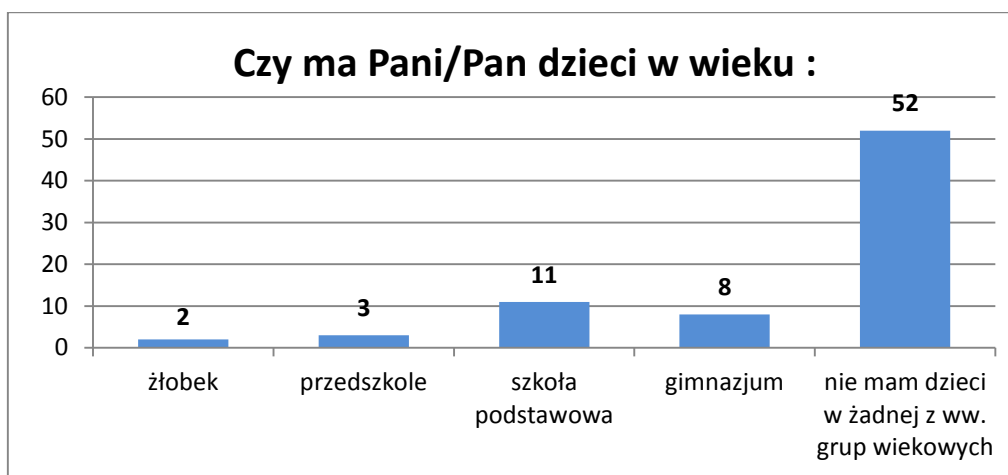

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 4,5 i 6

Spośród respondentów przeważająca większość, bo aż 52 osoby, odpowiedziały, że nie ma dzieci w żadnej z wymienionych grup. 11 ankietowanych zadeklarowało, że ma dzieci, które uczęszczają do szkoły podstawowej. Natomiast 8 osób odpowiedziało, że ich dziecko jest gimnazjalistą. Najmniej odpowiedzi dotyczyło osób, które mają dzieci w wieku przedszkolnym (3 osoby) oraz żłobkowym (2 osoby). Wszyscy respondenci, których dzieci uczęszczają do żłobka lub przedszkola deklarują, że dziecko dostało się do tej placówki, do której złożyli wniosek. Ponadto wszyscy ankietowani odpowiedzieli, iż ich dzieci uczęszczają do przedszkoli i żłobków publicznych.

Wykres 108 Pytanie nr 4

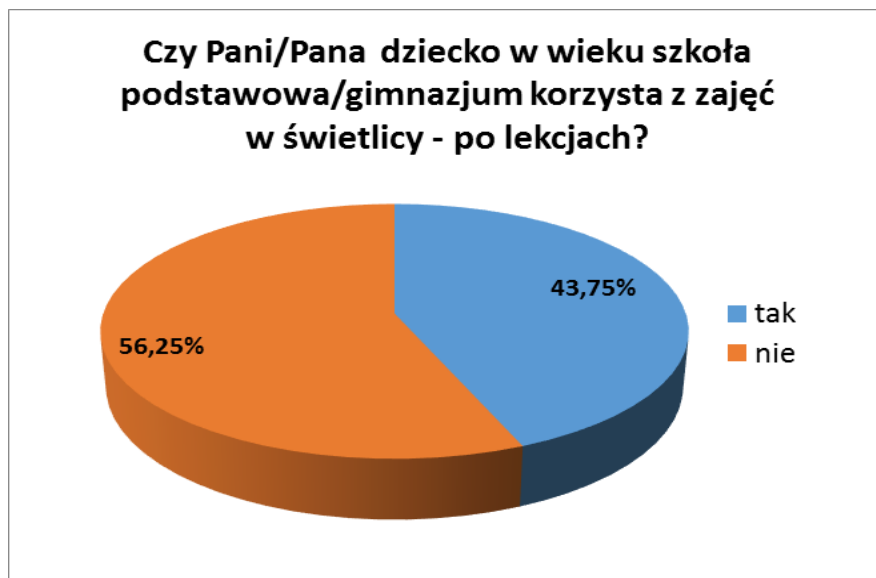

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 7

Spośród ankietowanych, których dzieci uczęszczają do szkoły podstawowej lub gimnazjum 56,25% odpowiedziało, iż ich dzieci nie korzystają z zajęć w świetlicy – po lekcjach. Według zebranych danych średnia liczba godzin, jaką dziecko spędza dziennie w świetlicy wynosi 1,4h.

Wykres 109 Pytanie nr 7

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 8 i 9

Przeważająca większość respondentów ocenia placówkę szkolną do której uczęszcza ich dziecko, jako taką, w której poziom nauczania jest średni. Twierdzi tak 80% ankietowanych. Pozostałe osoby udzieliły odpowiedzi, że poziom nauczania w szkole ich dziecka jest wysoki. Ponadto spośród osób, których dzieci uczęszczają do szkół 93,75% zadeklarowało, że gdyby istniała taka możliwość to nie zmieniłyby placówki szkolnej, do której uczęszcza ich dziecko. Tylko jedna osoba udzieliła odpowiedzi twierdzącej.

Wykres 110 Pytanie nr 8

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 10

Zdecydowana większość ankietowanych dostrzega konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta Skaryszew. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło ponad 72% respondentów. Osoby, które nie dostrzegają takiej potrzeby stanowią 14,71% wszystkich odpowiadających. Ich udział jest większy, niż osób niezdecydowanych, których odsetek wynosi 13,24%. Z zebranych wyników wynika, że większość mieszkańców Skaryszewa ma świadomość konieczności przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta.

Wykres 111 Pytanie nr 10

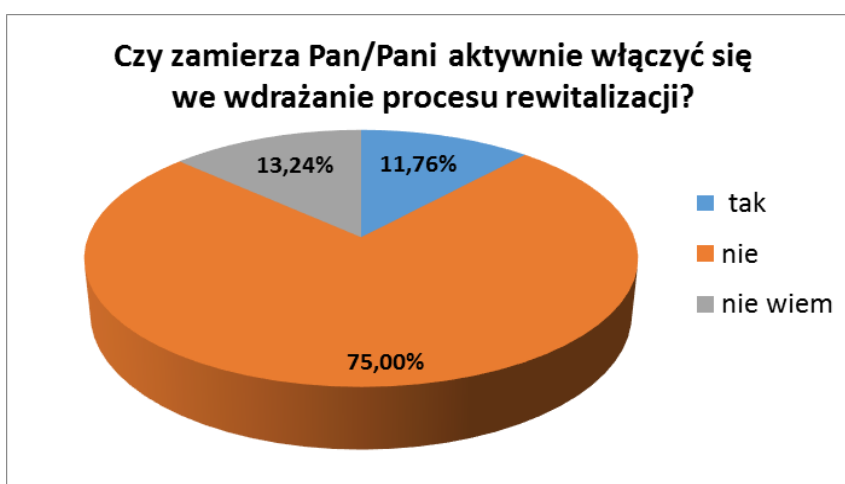

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 11

Znaczna część respondentów zadeklarowała, że nie zamierza aktywnie włączyć się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Osoby te stanowią największą grupę - takiej odpowiedzi udzieliło 75% ankietowanych. Osób niezdecydowanych jest więcej, niż tych, które mają zamiar aktywnie włączyć się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Grupa osób niezdecydowanych stanowi 13,24% wszystkich ankietowanych, natomiast osoby, które deklarują chęć uczestnictwa w procesie 11,76%.

Wykres 112 Pytanie nr 11

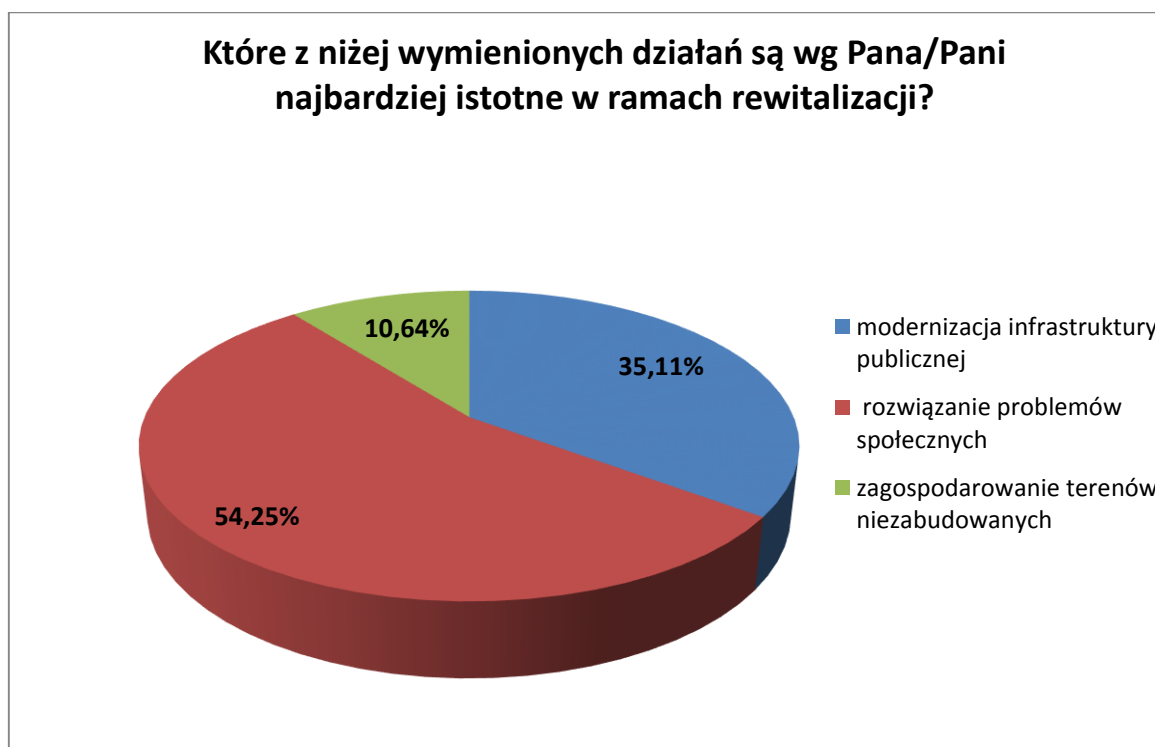
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 12

Największa grupa ankietowanych, za najbardziej istotną potrzebę w ramach rewitalizacji, uważa rozwiązanie problemów społecznych. Taką odpowiedź wskazało 54,25% respondentów. Kolejną najczęściej wybieraną odpowiedzią była modernizacja infrastruktury publicznej, to działanie jest istotne według 35,11% odpowiadających. Najrzadziej wybieraną odpowiedzią, a jednocześnie najmniej potrzebnym działaniem według ankietowanych jest zagospodarowanie terenów niezabudowanych. Taką odpowiedź wybrało tylko 10,64% ankietowanych.

Wykres 113 Pytanie nr 12

Źródło: Opracowanie własne

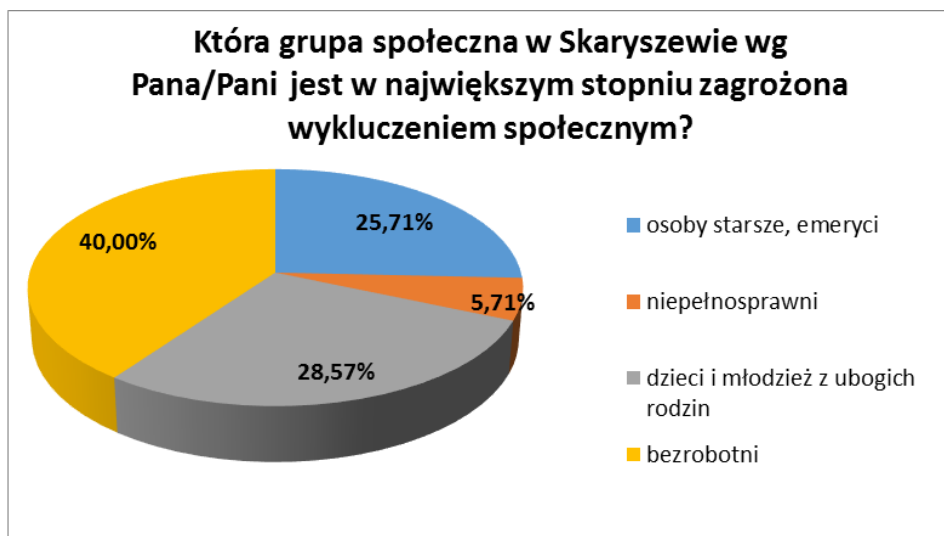
Pytanie 13

Najczęściej wskazywaną grupą społeczną, która według ankietowanych jest w największym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym są bezrobotni. Taką odpowiedź wybrało 40% respondentów. Potwierdza to poważny problem występujący w mieście oraz konieczność uwzględnienia tej grupy w procesie rewitalizacji. Dzieci i młodzież z ubogich rodzin zostały wskazane przez 28,57% ankietowanych. Kolejną najczęściej pojawiającą się odpowiedzią są osoby starsze, emeryci, ta odpowiedź stanowi 25,71%. Najmniej osób jako grupę społeczną,

której grozi wykluczenie społeczne, wskazało niepełnosprawnych. Takiej odpowiedzi udzieliło 5,71% respondentów.

Wykres 114 Pytanie nr 13

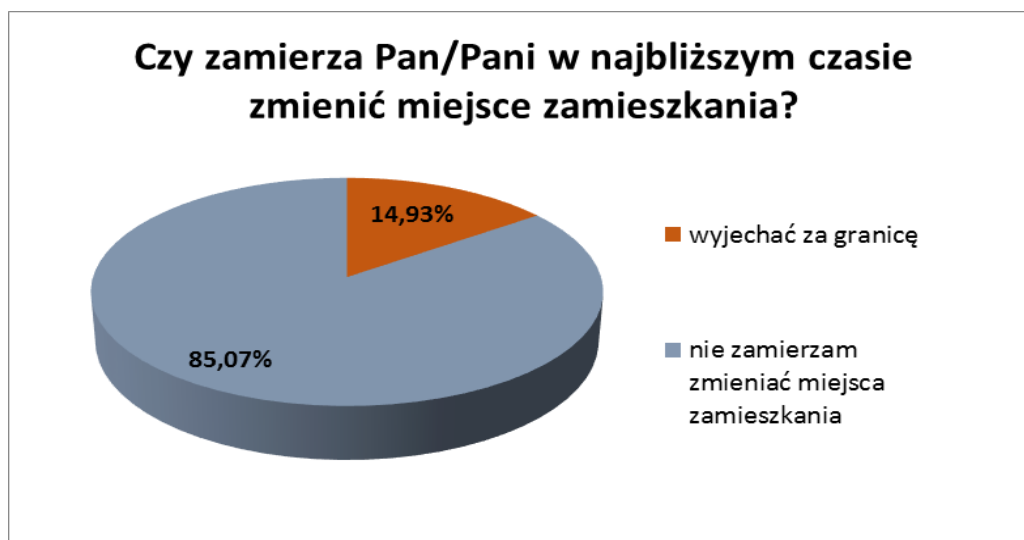

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie 14

Zdecydowana większość ankietowanych, bo aż ponad 85%, nie zamierza zmieniać miejsca zamieszkania. Blisko 15% respondentów deklaruje, że w najbliższym czasie planuje wyjechać za granicę.

Wykres 115 Pytanie nr 14

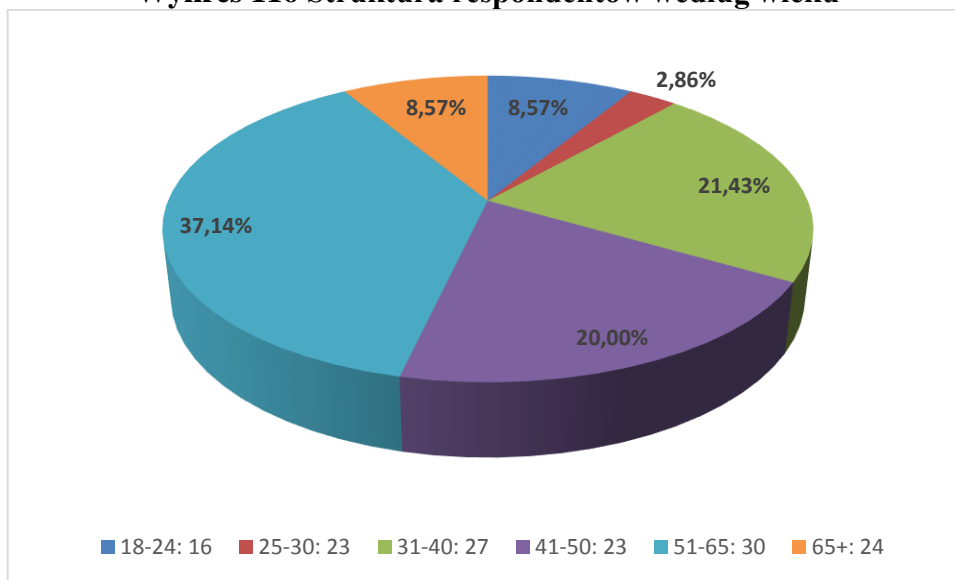
Źródło: Opracowanie własne

Metryczka

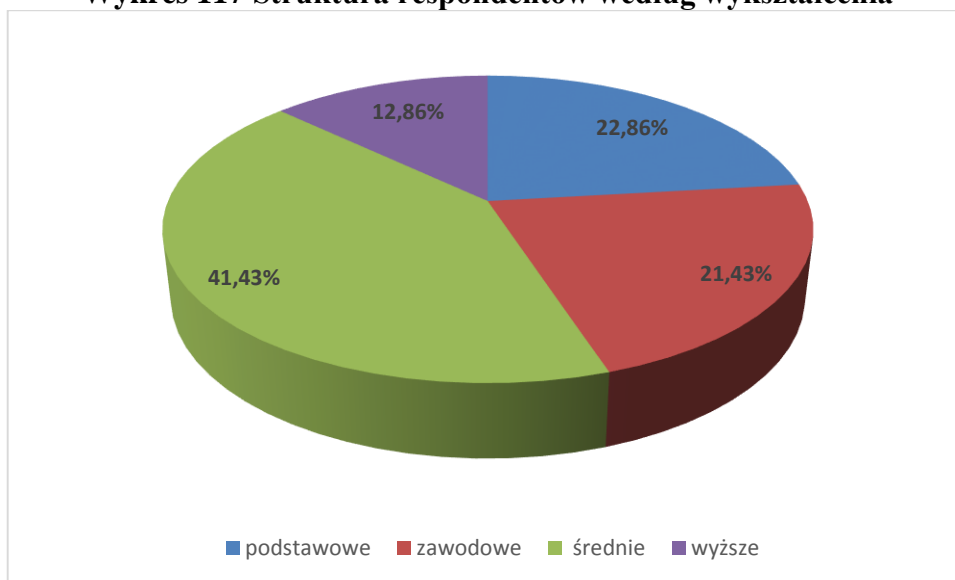
Kobiety	Mężczyźni
45	25

Wykres 116 Struktura respondentów według wieku

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 117 Struktura respondentów według wykształcenia

Źródło: Opracowanie własne

Połowa mieszkańców Skaryszewa oceniła swoje warunki mieszkaniowe jako dobre, a prawie 35% jako złe. Dostęp do wodociągu posiada w swoich mieszkaniach ponad 98% ankietowanych, natomiast do kanalizacji i gazu sieciowego po 70%. Ponad 60% ankietowanych na wizytę u lekarza rodzinnego czeka kilka godzin lub jeden dzień, natomiast ponad 39% deklaruje, że istnieje problem z umówieniem wizyty. Ankietowani dobrze oceniają dostęp do żłobków i przedszkoli oraz poziom nauczania w placówkach szkolnych.

Wśród uczestników badania ponad 72% dostrzega konieczność przeprowadzenia procesu rewitalizacji na terenie miasta. Mimo tego, aż 75% mieszkańców Skaryszewa nie zamierza aktywnie włączyć się we wdrażanie tego procesu. Ankietowani za najbardziej istotne działanie w ramach rewitalizacji uznali rozwiązanie problemów społecznych. 40% respondentów wskazało, że grupą społeczną, która jest w największym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym są bezrobotni.

We wszystkich miastach ROF większość mieszkańców oceniła swoje warunki mieszkaniowe jako dobre lub bardzo dobre. Najlepszy dostęp do podstawowych instalacji posiadają w swoich mieszkaniach mieszkańcy Radomia, natomiast najgorszy mieszkańcy Iłży. Mieszkańcy mniejszych miast (Iłża, Skaryszew) wskazują na większy problem z umówieniem się na wizytę do lekarza rodzinnego. Z kolei w większych miastach (Radom i Pionki) istnieje problem związany z dostępnością żłobków i przedszkoli. We wszystkich miastach ankietowani ocenili poziom nauczania w szkołach jako średni lub dobry.

Mieszkańcy wszystkich miast dostrzegają potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Zauważalna jest różnica w podejściu mieszkańców do aktywnego włączenia się we wdrażanie procesu rewitalizacji. Mieszkańcy Radomia i Pionek są bardziej zainteresowani włączeniem się w ten proces, niż mieszkańcy Iłży i Skaryszewa. Rozbieżność w odpowiedziach mieszkańców jest również widoczna we wskazywaniu najbardziej potrzebnych działań w ramach rewitalizacji. Mieszkańcy większych miast najczęściej wybierali modernizację infrastruktury społecznej, natomiast mieszkańcy mniejszych miast wskazywali częściej na potrzebę rozwiązania problemów społecznych. Według opinii mieszkańców wszystkich miast grupę społeczną, która jest najbardziej zagrożona wykluczeniem społecznym, stanowią bezrobotni.

7. PODSUMOWANIE DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ W MODULE REWITALIZACYJNYM W RAMACH PROJEKTU

Badania przeprowadzone w ramach trzech pierwszych etapów opracowania pn.: "Przeciwdziałanie problemom rozwojowym i społecznym ROF poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych" obejmowały teren całego Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego, tj. miasta na prawach powiatu Radom i gmin: Pionki, Ilża, Skaryszew, Gózd, Pionki, Jastrzębia, Jedlińsk, Jedlnia Letnisko, Kowala, Przytyk, Wierzbica, Wolanów, Zakrzew i Orońsko. W wyniku przeprowadzonych analiz zostały opracowane następujące dokumenty:

1. Formy wykluczenia społeczno - ekonomicznego w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym. Identyfikacja dotychczasowych metod włączenia społecznego.
2. Preferencje osiedleńcze mieszkańców ROF.
3. Scenariusze rozwoju aktywności inwestycyjnej w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym.

Przeprowadzone badania miały na celu analizę dotychczasowych działań prowadzonych w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym, w szczególności z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, a także diagnozę stanu obecnego w zakresie występujących problemów społecznych, preferencji osiedleńczych mieszkańców oraz stref inwestycyjnych ROF. Opracowane zostały także rekomendacje dotyczące rozwoju budownictwa na terenie ROF, potencjalnie ważnych dla przyszłego rozwoju ROF gałęzi gospodarki i przemysłu, scenariusze rozwoju ROF oraz wskazano obszary atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych.

Badania przeprowadzone w pierwszych trzech etapach charakteryzują się podejściem całościowym, obejmującym wszystkie gminy wchodzące w skład ROF. Zadaniem zaproponowanych rozwiązań jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców oraz zrównoważony rozwój gospodarczy regionu.

W ramach opracowania pn.: „Formy wykluczenia społeczno - ekonomicznego w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym. Identyfikacja dotychczasowych metod włączenia społecznego.” zidentyfikowane zostały najważniejsze bariery rozwojowe regionu wpływające na wykluczenie społeczno-ekonomiczne jego mieszkańców. Województwo mazowieckie cechuje silna dysproporcja gospodarcza między stolicą a terenami peryferyjnymi, do których został zaliczony

ROF. Jako najważniejsze obszary charakteryzujące się koncentracją zjawisk wykluczenia społeczno-ekonomicznego wskazano tereny wiejskie ROF, Śródmieście w Radomiu oraz bloki socjalne na terenie Radomia i Pionek. Zdiagnozowano również, że na terenie ROF występuje wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej z następujących powodów: bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo –wychowawczych, wielodzietność, alkoholizm, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa, przemoc w rodzinie, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Ponadto najczęstszą przyczyną zagrożenia społecznego jest ubóstwo, które jest konsekwencją długotrwałego wysokiego bezrobocia. Bezrobocie rejestrowe w ROF kształtuje się na bardzo wysokim poziomie, który wyniósł w 2013 r. w powiecie radomskim aż 224,6% średniej krajowej, natomiast w mieście Radom 168,7%. Problemem jest także wysoki odsetek osób z wykształceniem podstawowych wśród bezrobotnych oraz takich, które nie posiadają żadnego zawodu.

Szczegółowe analizy dokonane w ramach opracowań pn.: „Zintegrowany program inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego” oraz „Zasięg działań rewitalizacyjnych w ROF – wyznaczenie obszarów zdegradowanych w ROF jako element zintegrowanego planowania interwencji publicznej w ROF” potwierdzają występowanie problemów na badanych obszarach. Z uwagi na specyfikę działań rewitalizacyjnych z opracowania zostały wyłączone obszary wiejskie. Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej potwierdzono występowanie problemów w sferze społecznej, w szczególności dużej liczby osób korzystających z pomocy społecznej oraz wysokiego bezrobocia. W wyznaczonych obszarach zdegradowanych znalazła się część terenów wskazanych w pierwszym etapie opracowania jako problemowe, tj.: Śródmieście Radomia, bloki socjalne przy ul. Odlewniczej oraz bloki socjalne w Pionkach.

W diagnozie przeprowadzonej w ramach omawianego opracowania wśród form wykluczenia społecznego występujących w ROF zidentyfikowano następujące: wykluczenie z praw społecznych i socjalnych; problemy z uczestnictwem w życiu zbiorowym; problemy z dostępem do dóbr publicznych; relatywną i wielowymiarową deprivację.

Duże bezrobocie, którego konsekwencją jest wykluczenie społeczne, powoduje, że należy przeprowadzać działania aktywizujące, zwiększające kompetencje i umiejętności osób poszukujących pracy. Tego typu działania są stale prowadzone na terenie ROF. Wśród

programów prowadzonych przez instytucje rynku pracy skierowanych do bezrobotnych, uczestnicy mieli możliwość wzięcia udziału m.in. w: kursach na prawo jazdy w kategoriach zawodowych; kursach na sprzedawców z obsługą kasy fiskalnej; szkoleniach spawaczy różnych kategorii; szkoleniach operatorów maszyn i sprzętu.

Problemem występującym w ROF jest także niższy, niż w kraju, poziom przedsiębiorczości. Największa intensyfikacja zjawiska występuje na terenach wiejskich. Znaczenie dla rozwoju ROF ma także struktura podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na jego terenie. Przewaga mikroprzedsiębiorstw, których możliwość tworzenia nowych miejsc pracy jest ograniczona, hamuje spadek bezrobocia w ROF. Odpowiedzią na istniejący problem jest opracowany Zintegrowany program inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego, którego założenia uwzględniają specyfikę gospodarki ROF i proponują rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców poprzez samoorganizację, której efektem będzie zakładanie podmiotów ekonomii społecznej i powstawanie nowych miejsc pracy.

Dotychczasowo realizowane programy, mające na celu aktywizację osób bezrobotnych, zostały poddane ocenie - zarówno instytucje je realizujące oraz uczestnicy działań. Do najwyższej ocenionych zaliczono programy prowadzące do uzyskania dochodów, zdobycia nowych kwalifikacji, zawarcia nowych znajomości, „otwarcia się” na innych ludzi, a jako przydatne zakwalifikowano rozwój kompetencji miękkich. Analiza ścieżki zawodowej osób uczestniczących w programach aktywizujących bezrobotnych w ROF wykazała jednak, że tylko 52% badanych znalazło zatrudnienie, z czego 36% poszukiwała pracy dłużej niż rok. Potwierdza to, że działania prowadzone w ramach aktywizacji osób bezrobotnych powinny być kontynuowane, ponieważ są oceniane pozytywnie, jednakże należy poszerzyć oferowane programy o działania opierające się na kompleksowym szkoleniu i długotrwałej pomocy specjalistów.

„Preferencje osiedleńcze mieszkańców Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego” to druga analiza opracowana w ramach projektu pn.: "Przeciwdziałanie problemom rozwojowym i społecznym ROF poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych". Podstawowym celem badania było określenie preferencji osiedleńczych mieszkańców ROF, w tym czynników wpływających na nie, a także prognoza ich zmian w latach 2014-2030.

Zdiagnozowano, że system osadniczy ROF charakteryzuje się silnymi tendencjami odśrodkowymi. Wyludnianie centrów miast, a w szczególności Radomia, na rzecz dynamicznego wzrostu stery podmiejskiej, zostało zaliczone do podstawowych problemów występujących na terenie ROF w omawianej analizie. Potwierdzeniem niekorzystnego zjawiska jest także przeprowadzona analiza wskaźnikowa w ramach etapu pn.: „Zintegrowany program inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego”. Wyznaczone obszary zdegradowane w Radomiu cechują się spadkiem liczby ludności w wyniku odpływów i zgonów oraz ujemnym saldem migracji. Wartość wskaźnika charakteryzującego drugie zjawisko jest kilkanaście razy większa niż wartość wskaźnika dla miasta Radomia.

W punkcie 3. Diagnoza potrzeb w zakresie odnowy istniejącej zabudowy mieszkaniowej zostały przedstawione m.in. liczba i powierzchnia mieszkań, struktura własności zasobów mieszkaniowych, ich aktualny stan oraz zapotrzebowanie na mieszkania socjalne osobno dla Radomia, Pionek, Iłży oraz pozostałych gmin ROF. W związku ze zdiagnozowaniem negatywnej sytuacji mieszkaniowej w ROF rekomendowane jest zwiększenie atrakcyjności terenów mieszkaniowych, szczególnie tych znajdujących się w centrum Radomia.

W ramach analizy dokonano również identyfikacji terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe. Na obszarze ROF nowe budownictwo powstaje głównie wzdłuż ciągów komunikacyjnych i granic administracyjnych Radomia. Dużym udziałem nowej zabudowy mieszkaniowej charakteryzują się gminy zlokalizowane w strefie podmiejskiej Radomia, do których należą: Jedlnia – Letnisko, Zakrzew i Kowala. Trend taki spowodowany jest bliskością centrum ROF oraz niskimi cenami nieruchomości. Problemem, jaki pojawia się w przypadku rozlewania strefy podmiejskiej, jest zagrożenie terenów o dużych walorach przyrodniczych. W obszarach istniejącej zabudowy występują tereny, które są przeznaczone pod nowe budownictwo i właśnie na nich powinno ono powstawać, aby zapobiec procesowi suburbanizacji miast ROF. W przypadku Radomia obszarem, na którym powinno rozwijać się budownictwo jest śródmieście oraz dzielnice bezpośrednio z nim graniczące. Ważne jest również, aby prowadzone były wspólne prace nad planowaniem przestrzennym gmin ROF, w szczególności dotyczące obszarów na granicy jednostek samorządowych.

W celu zapobiegania suburbanizacji należy także prowadzić działania na rzecz zwiększania atrakcyjności osiedleńczej w miastach oraz uporządkowanie przestrzeni miejskiej; poprawy

dostępności komunikacyjnej miast i jego wewnętrznych układów; stworzenia systemu zarządzania terenami inwestycyjnymi w mieście i regionie oraz należy zadbać o bezpieczeństwo ekologiczne i poprawę jakości środowiska.

Prognoza zapotrzebowania na nowe tereny mieszkaniowe dla ROF związana jest bezpośrednio z tendencjami demograficznymi, które wskazują, że cały obszar po 2030 roku będzie poddany silnym procesom depopulacji. Prognoza dla Radomia przewiduje systematyczny spadek liczby ludności w mieście. Drugim ważnym aspektem mającym wpływ na zapotrzebowanie na mieszkania jest struktura wieku populacji. Społeczeństwo ROF, w szczególności Radomia, charakteryzuje się wysokim udziałem osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, efektem tego będzie stopniowe starzenie się społeczeństwa oraz zmniejszenie zapotrzebowania na nowe mieszkania. Analiza wskazuje, że należy przede wszystkim prowadzić działania na rzecz powstawania nowej zabudowy na terenach już silnie zurbanizowanych, szczególnie w centrach miast ROF.

W ramach badań prowadzonych podczas opracowania pn.: „Scenariusze rozwoju aktywności-inwestycyjnej w Radomskim Obszarze Funkcjonalnym” dokonana została analiza danych zastanych oraz badanie typu foresight. Celem badania było opracowanie scenariuszy rozwoju aktywności inwestycyjnej na obszarze ROF w latach 2014-2030. W ramach diagnozy dokonano weryfikacji wstępnych kierunków rozwoju wyznaczonych podczas delimitacji ROF, którego wyniki zamieszczono w punkcie 5.2 Kierunki rozwoju ROF. Określone zostały także potencjalnie ważne, z punktu rozwoju ROF, gałęzie gospodarki, tj. wysokotowarowe rolnictwo i przetwórstwo rolno – spożywcze; przemysł tekstylny i skórzaný; przemysł metalowy, techniki grzewcze i gospodarowania energią; produkcja mebli; przemysł chemiczny; rozwój OZE z biomasy; przemysł informatyczny; transport i logistyka oraz usługi biznesowe. Bariery rozwojowe wskazane w ramach tego opracowania, a przede wszystkim: odpływ ludzi młodych do szkół i do pracy; brak odpowiedniego kształcenia zawodowego dostosowanego do potrzeb pracodawców; braki w kształceniu wyższej kadry technicznej a nadmierne kształcenie kadry w naukach społecznych i humanistycznych; wysoki poziom bezrobocia i biedy; pozostałości z mentalności „socjalistycznej”; niski poziom kapitału społecznego i aktywności społecznej odzwierciedlają sytuację zdiagnozowaną na wyznaczonych obszarach zdegradowanych ROF. Również analizowano inne czynniki, które wpływają na negatywny rozwój regionu, czyli brak: odpowiedniej wykształconej zawodowo kadry do pracy w przemyśle; efektywnych kanałów

współpracy samorządów różnych szczebli oraz z biznesem, organizacjami biznesu i NGO; instytucji odpowiedzialnej za promocję regionu i pozyskanie inwestorów oraz polityki w tym zakresie. Zdiagnozowano, że poprawy wymaga klimat inwestycyjny w regionie, a także zwiększenie działań, których celem jest współpraca nauki z biznesem. Jako jeden z najważniejszych czynników, który wpływa na rozwój gospodarczy danego regionu wskazano kapitał społeczny, dlatego należy stworzyć odpowiednie warunki do jego rozwoju. Analizując rozwiązania zaproponowane w opracowaniu pn.: „Zintegrowany programu inwestycji i rozwoju miejsc pracy w obszarach rewitalizowanych Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego” są one spójne z przedstawionymi problemami oraz wskazują jako najważniejsze rozwiązanie rozwój kapitału ludzkiego, a także społecznego poprzez samoorganizację lokalnej społeczności.

Analizy przeprowadzone w zakresie potencjału inwestycyjnego ROF wskazują na istnienie możliwości rozwoju w ramach dwóch podstawowych typów inwestycyjnych, tj. „brownfield” i „greenfield”. Na terenie ROF zlokalizowane są obszary przemysłowe, które zostały przeznaczone pod inwestycji m.in. Pionkowski Park Przemysłowy PRONIT oraz nowe tereny inwestycyjne opisane w ramach etapu pn.: „Zasięg działań rewitalizacyjnych w ROF – wyznaczenie obszarów zdegradowanych w ROF jako element zintegrowanego planowania interwencji publicznej w ROF” w punktach 1.1.2, 1.2.2 oraz 1.3.2.

W ramach badania zdiagnozowane zostały czynniki wpływające na atrakcyjność ROF, do których można zaliczyć: dobra dostępność komunikacyjna; rozwój infrastruktury technicznej; bliskość dużego rynku zbytu; dostępność terenów pod inwestycje oraz tanie zasoby pracy, a także działalność promocyjna władz samorządowych. Istnieją również destymulanty, głównie w zakresie braku odpowiedniego kapitału ludzkiego, a także pozostałe, które zostały już wymienione wyżej.

Wszystkie przeprowadzone analizy miały na celu zdiagnozowanie aktualnej sytuacji w ROF w zakresie potencjału rozwoju gospodarki i stanowić podstawę do identyfikacji scenariuszy rozwoju aktywności inwestycyjnej na obszarze ROF w latach 2014-2030. W opracowaniu przedstawione zostały trzy następujące scenariusze:

- scenariusz stagnacji – region schyłkowy, który zakłada brak zmian rozwojowych ROF, które doprowadzą do jeszcze większego dysonansu między centrum województwa a ROF;

- scenariusz umiarkowanego rozwoju - region przemysłowy przewiduje, że ROF będzie się rozwijał w tempie zbliżonym do reszty województwa mazowieckiego;
- scenariusz przyspieszonego rozwoju – region innowacyjny, zakłada bardzo szybki rozwój ROF, który będzie porównywalny z centrum województwa. W tej koncepcji Radom stanie się drugim po Warszawie ośrodkiem pod względem znaczenia centrów wzrostu.

Zarekomendowano także działania jakie mogą podejmować jednostki samorządu terytorialnego w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej ROF, które szczegółowo przedstawiono w punkcie 6.1. Działania prowadzące do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej ROF omawianego opracowania.

Załączniki graficzne:

1. Tereny przeznaczone pod inwestycje w Radomiu
2. Tereny przeznaczone pod inwestycje w Pionkach
3. Tereny przeznaczone pod inwestycje w Iłży
4. Zasoby mieszkaniowe na obszarze zdegradowanym A w Radomiu
5. Zasoby mieszkaniowe na obszarze zdegradowanym B w Radomiu
6. Zasoby mieszkaniowe na obszarach zdegradowanych w Radomiu
7. Zasoby mieszkaniowe na obszarze zdegradowanym w Pionkach
8. Zasoby mieszkaniowe na obszarze zdegradowanym w Iłży
9. Zasoby mieszkaniowe na obszarze zdegradowanym w Skaryszewie
10. Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe na obszarze zdegradowanym A w Radomiu
11. Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe w Radomiu
12. Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe w Pionkach
13. Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe w Iłży
14. Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe w Skaryszewie
15. Rozmieszczenie planowanych działań na obszarze zdegradowanym A w Radomiu
16. Rozmieszczenie planowanych działań na obszarze zdegradowanym B w Radomiu
17. Rozmieszczenie planowanych działań na obszarach zdegradowanych w Radomiu
18. Rozmieszczenie planowanych działań na obszarze zdegradowanym w Pionkach
19. Rozmieszczenie planowanych działań na obszarze zdegradowanym w Iłży
20. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta Radomia
21. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta Pionki
22. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta Iłż
23. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta Skaryszew
24. Główni pracodawcy na obszarze zdegradowanym A w Radomiu
25. Główni pracodawcy na obszarze zdegradowanym B w Radomiu
26. Główni pracodawcy na obszarach zdegradowanych w Radomiu
27. Główni pracodawcy na obszarze zdegradowanym w Pionkach
28. Główni pracodawcy na obszarze zdegradowanym w Iłży
29. Główni pracodawcy na obszarze zdegradowanym w Skaryszewie

30. Uwarunkowania ochrony środowiska na obszarze zdegradowanym A w Radomiu
31. Uwarunkowania ochrony środowiska na obszarze zdegradowanym w Pionkach
32. Uwarunkowania ochrony środowiska na obszarze zdegradowanym w Iłży
33. Uwarunkowania ochrony środowiska na obszarze zdegradowanym w Skaryszewie

SPIS TABEL

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Radomiu w 2014 r.	4
Tabela 2 Zasoby mieszkaniowe w Radomiu w latach 2009 - 2013	7
Tabela 3 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Radomia na tle	8
Tabela 4 Wyposażenie radomskich mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne w latach 2009 - 2013	8
Tabela 5. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru	16
Tabela 6 Sieć wodociągowa w Radomiu w latach 2009 - 2013	28
Tabela 7 Sieć kanalizacyjna w Radomiu w latach 2009 - 2013	29
Tabela 8 Sieć gazowa w Radomiu w latach 2009 - 2013	32
Tabela 9. Wykaz przedsiębiorstw działających w podstrefie Radom	35
Tabela 10. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	46
Tabela 11. Podmioty gospodarcze wg sekcji	48
Tabela 12. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	50
Tabela 13 Liczba mieszkańców Radomia według płci w latach 2009 - 2014	61
Tabela 14 Ruch naturalny mieszkańców Radomia według płci w latach 2009 - 2014	61
Tabela 15 Migracje ludności w Radomiu w latach 2009 - 2014	63
Tabela 16 Ludność Radomia według wieku w latach 2009 - 2014	64
Tabela 17 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Radomiu w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego	66
Tabela 18 Struktura gruntów w Pionkach w 2014 r.	73
Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w Pionkach w latach 2009-2013	76
Tabela 20 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Pionek na tle powiatu,	77
Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe według własności w Pionkach w latach 2006-2007	77
Tabela 22 Wyposażenie mieszkań w podstawowe media	78
Tabela 23 Stan prawny gruntów w Mieście Pionki	81
Tabela 24 Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków.	84
Tabela 25 Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków	84
Tabela 26 Wykaz zabytków w gminnej ewidencji zabytków	88
Tabela 27 Pomniki przyrody w mieście Pionki	98
Tabela 28 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Pionkach	106
Tabela 29 Sieć gazowa w Pionkach	108
Tabela 30 Wielkość zatrudnienia w latach 2009-2013	111

Tabela 31 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych w latach 2010 - 2014.....	114
Tabela 32 Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007, zarejestrowane w Pionkach w latach 2010-2013.....	115
Tabela 33 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Pionkach w latach 2010-2014	116
Tabela 34. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	118
Tabela 35 Bezrobotni w Pionkach w latach 2010 - 2013	120
Tabela 36 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności.....	120
Tabela 37 Liczba mieszkańców Pionek według płci w latach 2009 - 2014	122
Tabela 38 Ruch naturalny według płci w Pionkach w latach 2009 - 2014.....	122
Tabela 39 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2009-2014.....	123
Tabela 40 Liczba ludności wg grup wieku w latach 2010-2014	124
Tabela 41 Liczba ludności wg ekonomicznych grup wieku oraz płci w latach 2010-2014 (faktycznie miejsce zamieszkania).....	126
Tabela 42 Wskaźnik obciążenia demograficznego w Pionkach w latach 2010-2014	127
Tabela 43 Organizacje pozarządowe w Pionkach.....	128
Tabela 44 Struktura gruntów w Iłży w 2014 r.....	132
Tabela 45 Zasoby mieszkaniowe w latach w Iłży latach 2009-2013	135
Tabela 46 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Iłży na tle powiatu, województwa i kraju w roku 2013.....	136
Tabela 47 Zasoby mieszkaniowe według własności w Iłży w latach 2006-2007	136
Tabela 48 Wyposażenie mieszkań w podstawowe media	137
Tabela 49 Stan prawny gruntów w Mieście Iłża w 2010 r.	139
Tabela 50 Wykaz zabytków ujętych w Rejestrze Mazowieckiego Konserwatora Zabytków	142
Tabela 51 Gminna ewidencja zabytków.....	143
Tabela 52 Klasy jakości powietrza w strefie radomsko-zwoleńskiej w latach 2007 – 2009	153
Tabela 53. Wyniki monitoringu hałasu komunikacyjnego przeprowadzonego przez WIOŚ w 2007 r.	154
Tabela 54 Sieć kanalizacyjna w Iłży wraz z liczbą użytkowników	157
Tabela 55 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Iłży	157
Tabela 56 Sieć gazowa w Iłży	159
Tabela 57 Wielkość zatrudnienia w latach 2009-2013.....	161
Tabela 58. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	163

Tabela 59 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Iłży w latach 2009-2014	165
Tabela 60 Liczba mieszkańców Iłży według płci w latach 2009 - 2014	171
Tabela 61 Ruch naturalny mieszkańców Iłży według płci w latach 2009 - 2014	171
Tabela 62 Migracje ludności w Iłży w latach 2009 - 2014	172
Tabela 63 Ludność Iłży według wieku w latach 2009 - 2014	173
Tabela 64 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Iłży w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego	174
Tabela 65 Organizacje pozarządowe w Iłży	175
Tabela 66. Struktura gruntów w Skaryszewie w 2013 roku	178
Tabela 67. Zasoby mieszkaniowe w latach 2009 – 2013 w Skaryszewie	181
Tabela 68. Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki dla Skaryszewa na tle powiatu, województwa i kraju w roku 2013	181
Tabela 69. Zasoby mieszkaniowe według własności w Skaryszewie w latach 2006-2007	182
Tabela 70. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno – techniczne w Skaryszewie w latach 2009 - 2013	183
Tabela 71. Struktura władania gruntów w mieście Skaryszew	184
Tabela 72. Stan prawny gruntów w mieście Skaryszew	185
Tabela 73. Wykaz zabytków w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Skaryszew	187
Tabela 74. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Skaryszewie	196
Tabela 75. Sieć gazowa w Skaryszewie	197
Tabela 76. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własnościowych	200
Tabela 77. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji	202
Tabela 78. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	204
Tabela 79. Podmioty wg klas wielkości	205
Tabela 80. Bezrobocie rejestrowane w gminie Skaryszew	208
Tabela 81 Liczba mieszkańców Pionek według płci w latach 2009 – 2014	210
Tabela 82 Ruch naturalny według płci w Skaryszewie w latach 2009 - 2014	211
Tabela 83 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2009-2014	212
Tabela 84 Ludność Skaryszewa według wieku w latach 2009 - 2014	212
Tabela 85 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w Skaryszewie w latach 2009 – 2014 wraz ze wskaźnikami obciążenia demograficznego	213
Tabela 86 Organizacje pozarządowe w Skaryszewie	214
Tabela 87 Wykaz planowanych działań na obszarach zdegradowanych ROF	245

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Struktura użytkowania gruntów w Radomiu w 2014 roku	5
Wykres 2 Sieć wodociągowa w Radomiu w latach 2009 - 2013	28
Wykres 3 Sieć kanalizacyjna w Radomiu w latach 2009 - 2013.....	30
Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON	45
Wykres 5. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007	47
Wykres 6. Struktura podmiotów gospodarczych w Radomiu w 2014 roku	49
Wykres 7. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej	50
Wykres 8. Podmioty wg klas wielkości	51
Wykres 9. Kapitał zagraniczny	52
Wykres 10. Kapitał zagraniczny na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł).....	53
Wykres 11. Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	53
Wykres 12. Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych.....	54
Wykres 13. Stan bezrobocia w Radomiu	55
Wykres 14. Liczba bezrobotnych wg wykształcenia	56
Wykres 15. Liczba bezrobotnych wg czasu pozostawania bez pracy	57
Wykres 16. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %).....	57
Wykres 17. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%) .	58
Wykres 18. Pracujący (wg PKD 2007)	59
Wykres 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	59
Wykres 20 Przyrost naturalny w Radomiu w latach 2009 - 2014	62
Wykres 21 Struktura aktywnie działających organizacji pozarządowych w Radomiu według stanu na dzień 31.12.2014 r.	68
Wykres 22 Struktura gruntów w Pionkach w 2014 roku.	74
Wykres 23 Układ komunikacyjny Pionek na tle całego kraju.....	80
Wykres 24 Struktura gruntów w Pionkach.....	82
Wykres 25 Sieć wodociągowa w Pionkach wraz z liczbą użytkowników	105
Wykres 26 Sieć kanalizacyjna w Pionkach wraz z liczbą użytkowników	106
Wykres 27 Struktura pracujących wg płci w latach 2009 - 2013	112
Wykres 28. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON	113
Wykres 29. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007	115
Wykres 30. Struktura podmiotów gospodarczych w Pionkach w 2014 roku.....	117

Wykres 31. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej	118
Wykres 32. Podmioty wg klas wielkości	119
Wykres 33. Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych	119
Wykres 34 Przyrost naturalny w Pionkach w latach 2009-2014	123
Wykres 35 Ludność Pionek wg wieku i płci w 2013 roku	125
Wykres 36 Struktura gruntów w Iłży w 2014 roku.	133
Wykres 37 Struktura własności gruntów w Iłży	140
Wykres 38 Sieć wodociągowa w Iłży wraz z liczbą użytkowników	156
Wykres 39. Pracujący (wg innego podziału niż PKD)	161
Wykres 40 Struktura pracujących wg płci w latach 2009 - 2013	162
Wykres 41. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON	163
Wykres 42. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007	164
Wykres 43. Struktura podmiotów gospodarczych w Iłży w 2014 roku	166
Wykres 44. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej	167
Wykres 45. Podmioty wg klas wielkości	167
Wykres 46. Liczba osób bezrobotnych w gminie Iłża	168
Wykres 47. Bezrobotni wg płci w gminie Iłża	169
Wykres 48. Struktura gruntów w Skaryszewie w 2013 roku	179
Wykres 49. Sieć wodociągowa w Skaryszewie wraz z liczbą użytkowników	194
Wykres 50. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w Skaryszewie	195
Wykres 51. Podmioty gospodarcze w mieście Skaryszew	200
Wykres 52. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007	201
Wykres 53. Struktura podmiotów gospodarczych w mieście Skaryszew w 2014 roku	203
Wykres 54. Liczba nowych podmiotów gospodarki narodowej	205
Wykres 55. Podmioty wg klas wielkości	206
Wykres 56. Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	206
Wykres 57. Podmioty gospodarcze z sektora prywatnego wyrejestrowane	207
Wykres 58 Stan bezrobocia w gminie Skaryszew	208
Wykres 59. Pracujący (wg innego podziału niż PKD)	209
Wykres 60 Przyrost naturalny w Skaryszewie w latach 2009-2014	211
Wykres 61 Pytanie nr 1	252
Wykres 62 Pytanie nr 2	253
Wykres 63 Pytanie nr 3	253
Wykres 64 Pytanie nr 4	254

Wykres 65 Pytanie nr 5	255
Wykres 66 Pytanie nr 6	256
Wykres 67 Pytanie nr 7	256
Wykres 68 Pytanie nr 8	257
Wykres 69 Pytanie nr 9	258
Wykres 70 Pytanie nr 10	258
Wykres 71 Pytanie nr 11	259
Wykres 72 Pytanie nr 12	260
Wykres 73 Pytanie nr 13	261
Wykres 74 Pytanie nr 14	262
Wykres 75 Struktura wieku respondentów.....	262
Wykres 76 Struktura wykształcenia respondentów.....	263
Wykres 77 Pytanie nr 1	264
Wykres 78 Pytanie nr 2	264
Wykres 79 Pytanie nr 3	265
Wykres 80 Pytanie nr 4	266
Wykres 81 Pytanie nr 5	267
Wykres 82 Pytanie nr 6	268
Wykres 83 Pytanie nr 7	268
Wykres 84 Pytanie nr 8	269
Wykres 85 Pytanie nr 10	270
Wykres 86 Pytanie nr 11	270
Wykres 87 Pytanie nr 12	271
Wykres 88 Pytanie nr 13	272
Wykres 89 Pytanie nr 14	272
Wykres 90 Struktura respondentów według wieku.....	273
Wykres 91 Struktura respondentów według wykształcenia.....	273
Wykres 92 Pytanie nr 1	274
Wykres 93 Pytanie nr 2	275
Wykres 94 Pytanie nr 3	276
Wykres 95 Pytanie nr 4	277
Wykres 96 Pytanie nr 7	277
Wykres 97 Pytanie nr 8	278
Wykres 98 Pytanie nr 10	279

Wykres 99 Pytanie nr 11	279
Wykres 100 Pytanie nr 12	280
Wykres 101 Pytanie nr 13	281
Wykres 102 Pytanie nr 14	281
Wykres 103 Struktura respondentów według wieku.....	282
Wykres 104 Struktura respondentów według wykształcenia.....	282
Wykres 105 Pytanie nr 1	283
Wykres 106 Pytanie nr 2	284
Wykres 107 Pytanie nr 3	285
Wykres 108 Pytanie nr 4	286
Wykres 109 Pytanie nr 7	286
Wykres 110 Pytanie nr 8	287
Wykres 111 Pytanie nr 10	288
Wykres 112 Pytanie nr 11	288
Wykres 113 Pytanie nr 12	289
Wykres 114 Pytanie nr 13	290
Wykres 115 Pytanie nr 14	290
Wykres 116 Struktura respondentów według wieku.....	291
Wykres 117 Struktura respondentów według wykształcenia.....	291

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Użytkowanie terenu w Radomiu	6
Rysunek 1. Kościół pw. św. Wacława	12
Rysunek 2. Grodzisko Piotrkówka	12
Rysunek 4. Historyczny rozwój struktury przestrzennej miasta Radom.....	13
Rysunek 5. Obszary objęte ochroną konserwatorską	14
Rysunek 5. Mury miejskie z XIV wieku	20
Rysunek 6. Zespół klasztorny oo. Bernardynów	20
Rysunek 8. Tereny po byłej elektrociepłowni.....	41
Rysunek 9. Teren inwestycyjny w dzielnicy Woźniki	42
Rysunek 10. Tereny inwestycyjne zlokalizowane w dzielnicy Potkanów	43
Rysunek 11. Teren inwestycyjny położony w sąsiedztwie Południowej Obwodnicy Radomi	43
Rysunek 12. Połączenie komunikacyjne Radomia z pozostałą częścią kraju	44

Rysunek 13 Ludność Radomia wg płci i wieku w roku 2013	65
Rysunek 14 Użytkowanie terenu w Pionkach	75
Rysunek 15 Użytkowanie terenu w Iłży	134
Rysunek 16 Przyrost naturalny w Iłży w latach 2009 - 2014	172
Rysunek 17. Użytkowanie gruntów w mieście Skaryszew	180
Rysunek 18 Zasięg obszaru zdegradowanego A w Radomiu	219
Rysunek 19 Zasięg obszaru zdegradowanego B w Radomiu	225
Rysunek 20. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym	230
Rysunek 21. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym	234
Rysunek 22. Użytkowanie terenu na obszarze zdegradowanym	239